

# Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:UbU16

## Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

### Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen och föreslår att riksdagen avslår ett motionsyrkande om avslag på en del av regeringens förslag om ändring i högskolelagen. De ändringar i högskolelagen som utskottet tillstyrker avser bestämmelser för att dels förstärka och tydliggöra högskolans ansvar för livslångt lärande, samverkan och internationalisering, dels främja och värna akademisk frihet i högskolans verksamhet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

I propositionen presenterar regeringen sin forskningspolitik för åren 2021–2024. Den omfattar frågor om såväl forskning och innovation som högre utbildning. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Regeringen lämnade förslag i budgetpropositionen för 2021 och redovisade bedömningar om hur medel till forskning och innovation ska fördelas. I denna proposition beskrivs satsningarna närmare.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om forskning och högskolan med hänvisning till framför allt regeringens uttalanden i propositionen, pågående arbeten och gällande rätt.

I betänkandet finns 66 reservationer (M, SD, V, KD) och två särskilda yttranden (M, SD, L).

### *Behandlade förslag*

Proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige.

Cirka 90 yrkanden i följdmotioner.

Cirka 190 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

# Innehållsförteckning

|                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Utskottets förslag till riksdagsbeslut .....                                                 | 5   |
| Redogörelse för ärendet .....                                                                | 14  |
| Ärendet och dess beredning.....                                                              | 14  |
| Bakgrund .....                                                                               | 15  |
| Propositionens huvudsakliga innehåll .....                                                   | 17  |
| Utskottets överväganden.....                                                                 | 19  |
| Lagförslaget i fråga om livslångt lärande och internationalisering.....                      | 19  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 21  |
| Lagförslaget i övrigt .....                                                                  | 22  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 25  |
| Övergripande forskningsfrågor.....                                                           | 27  |
| Inledning .....                                                                              | 27  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 36  |
| Forskningsfinansiering och resurstilldelningssystem .....                                    | 39  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 46  |
| Lärosätesfrågor och styrning .....                                                           | 48  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 53  |
| Anställningsfrågor .....                                                                     | 55  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 60  |
| Jämställdhetsfrågor.....                                                                     | 61  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 64  |
| Forskning om klimat, miljö m.m. ....                                                         | 65  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 72  |
| Forskning om hälsa, välfärd m.m. ....                                                        | 74  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 84  |
| Forskning om digitalisering .....                                                            | 86  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 89  |
| Forskning om demokrati, samhälle m.m. ....                                                   | 90  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 94  |
| Forskningsinfrastruktur m.m. ....                                                            | 95  |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 100 |
| Innovationssystem m.m. ....                                                                  | 101 |
| Utskottets ställningstagande.....                                                            | 107 |
| Reservationer .....                                                                          | 109 |
| 1. Lagförslaget i fråga om livslångt lärande och internationalisering,<br>punkt 1 (KD) ..... | 109 |
| 2. Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet, punkt 3 (M) .....                            | 109 |
| 3. Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet, punkt 3 (SD).....                            | 110 |
| 4. Premiering av forskning, punkt 4 (M, KD).....                                             | 110 |
| 5. Ett öppet vetenskapssystem, punkt 5 (M) .....                                             | 111 |
| 6. Ett öppet vetenskapssystem, punkt 5 (V).....                                              | 111 |
| 7. Nationell strategi för spridning av forskningsresultat, punkt 6 (M,<br>KD).....           | 112 |
| 8. Säkerhetsfrågor, punkt 7 (M, KD).....                                                     | 113 |
| 9. Forskningsfinansiering, punkt 8 (M) .....                                                 | 114 |
| 10. Forskningsfinansiering, punkt 8 (SD).....                                                | 114 |
| 11. Forskningsfinansiering, punkt 8 (KD) .....                                               | 115 |
| 12. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (M) .....                                              | 116 |

|                                                                                           |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 13. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (SD).....                                           | 117 |
| 14. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (V).....                                            | 118 |
| 15. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (KD).....                                           | 118 |
| 16. Finansiering av indirekta kostnader i forskningen, punkt 10 (M,<br>KD).....           | 119 |
| 17. Forskning och innovation inom EU, punkt 11 (M).....                                   | 120 |
| 18. Kriterier för lärosäten, punkt 12 (M, KD) .....                                       | 121 |
| 19. Kriterier för lärosäten, punkt 12 (SD).....                                           | 121 |
| 20. Styrning av lärosäten m.m., punkt 13 (M).....                                         | 122 |
| 21. Styrning av lärosäten m.m., punkt 13 (KD).....                                        | 123 |
| 22. Samarbete mellan lärosäten, punkt 14 (M, KD) .....                                    | 124 |
| 23. Antal lärosäten och lokalisering, punkt 15 (SD, KD) .....                             | 124 |
| 24. Samordning m.m. av utbildningsbehov, punkt 16 (KD) .....                              | 125 |
| 25. Mobilitet, punkt 17 (M, KD) .....                                                     | 125 |
| 26. Mobilitetspremie, punkt 18 (M) .....                                                  | 126 |
| 27. Doktorandutbildningar, punkt 19 (M) .....                                             | 126 |
| 28. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare, punkt<br>20 (SD) .....  | 127 |
| 29. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare, punkt<br>20 (V) .....   | 128 |
| 30. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare, punkt<br>20 (KD) .....  | 129 |
| 31. Anställning som biträdande lektor, punkt 21 (M, SD, KD) .....                         | 130 |
| 32. Forskare med funktionsnedsättning, punkt 22 (V, KD).....                              | 131 |
| 33. Doktoranders situation under pandemin, punkt 23 (V, KD) .....                         | 131 |
| 34. Kartläggning av forskares utsatthet, punkt 24 (SD).....                               | 132 |
| 35. Mål för jämställdhet, punkt 25 (M, KD).....                                           | 132 |
| 36. Mål för jämställdhet, punkt 25 (SD).....                                              | 133 |
| 37. Särskilda frågor om jämställdhet, punkt 26 (SD) .....                                 | 134 |
| 38. Särskilda frågor om jämställdhet, punkt 26 (V).....                                   | 134 |
| 39. Särskilda frågor om jämställdhet, punkt 26 (KD).....                                  | 135 |
| 40. Forskning om klimat m.m., punkt 27 (M) .....                                          | 136 |
| 41. Forskning om klimat m.m., punkt 27 (SD).....                                          | 137 |
| 42. Energirelaterad forskning, punkt 28 (SD, KD).....                                     | 137 |
| 43. Forskning om livsmedel m.m., punkt 29 (M).....                                        | 138 |
| 44. Forskning om hav och vatten m.m., punkt 30 (M) .....                                  | 138 |
| 45. Forskning om hållbart samhällsbyggande, punkt 31 (M) .....                            | 139 |
| 46. Forskning kopplad till life science-företag och universitet, punkt 32<br>(M, KD)..... | 139 |
| 47. Förutsättningar m.m. för medicinsk forskning, punkt 33 (M) .....                      | 140 |
| 48. Förutsättningar m.m. för medicinsk forskning, punkt 33 (KD) .....                     | 141 |
| 49. Nationell infrastruktur för hälsodata, punkt 34 (M, KD) .....                         | 141 |
| 50. Cancerforskning m.m., punkt 35 (M) .....                                              | 142 |
| 51. Virusforskning m.m., punkt 36 (M).....                                                | 142 |
| 52. Annan medicinsk forskning m.m., punkt 37 (M).....                                     | 143 |
| 53. Annan medicinsk forskning m.m., punkt 37 (KD) .....                                   | 144 |
| 54. Djurfri forskning, punkt 38 (M).....                                                  | 144 |
| 55. Institut för polisvetenskaplig forskning, punkt 40 (V, KD) .....                      | 145 |
| 56. Konstnärlig forskning, punkt 41 (SD) .....                                            | 145 |
| 57. Forskning om segregation m.m., punkt 42 (V).....                                      | 146 |
| 58. Forskning om brottslighet m.m., punkt 43 (V) .....                                    | 146 |

|                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------|-----|
| 59. Forskningsinfrastruktur m.m., punkt 45 (SD).....                  | 147 |
| 60. Forskningsinfrastruktur m.m., punkt 45 (KD) .....                 | 147 |
| 61. Rymdforskning m.m., punkt 46 (M) .....                            | 148 |
| 62. Förutsättningar och villkor för innovation, punkt 47 (M) .....    | 149 |
| 63. Förutsättningar och villkor för innovation, punkt 47 (SD) .....   | 149 |
| 64. Förutsättningar och villkor för innovation, punkt 47 (V) .....    | 150 |
| 65. Patentfrågor vid forskning och innovation, punkt 48 (V, KD) ..... | 151 |
| 66. Forskning om alternativa företagsformer, punkt 49 (V) .....       | 151 |
| Särskilda yttranden .....                                             | 152 |
| 1. Lagförslaget i övrigt, punkt 2 (M, SD) .....                       | 152 |
| 2. Särskilt yttrande (L).....                                         | 153 |
| <i>Bilaga 1</i>                                                       |     |
| Förteckning över behandlade förslag .....                             | 154 |
| Propositionen .....                                                   | 154 |
| Följdmotionerna .....                                                 | 154 |
| Motioner från allmänna motionstiden 2020/21 .....                     | 161 |
| <i>Bilaga 2</i>                                                       |     |
| Regeringens lagförslag .....                                          | 180 |
| <i>Bilaga 3</i>                                                       |     |
| Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 50 .....    | 182 |
| <i>Bilaga 4</i>                                                       |     |
| Konstitutionsutskottets yttrande 2020/21:KU7y .....                   | 185 |
| <i>Bilaga 5</i>                                                       |     |
| Civilutskottets yttrande CU-prot. 2020/21:14.....                     | 190 |
| <i>Bilaga 6</i>                                                       |     |
| Utrikesutskottets yttrande 2020/21:UU4y .....                         | 191 |
| <i>Bilaga 7</i>                                                       |     |
| Försvarsutskottets yttrande 2020/21:FöU5y .....                       | 198 |
| <i>Bilaga 8</i>                                                       |     |
| Socialutskottets yttrande 2020/21:SoU3y .....                         | 207 |
| <i>Bilaga 9</i>                                                       |     |
| Kulturutskottets yttrande 2020/21:KrU4y .....                         | 221 |
| <i>Bilaga 10</i>                                                      |     |
| Trafikutskottets yttrande 2020/21:TU4y .....                          | 226 |
| <i>Bilaga 11</i>                                                      |     |
| Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2020/21:MjU7y .....           | 238 |
| <i>Bilaga 12</i>                                                      |     |
| Näringsutskottets yttrande 2020/21:NU3y.....                          | 249 |



# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. Lagförslaget i fråga om livslångt lärande och internationalisering

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) i de delar det avser 1 kap. 5 §.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:60 i denna del och avslår motion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3.

*Reservation 1 (KD)*

## 2. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) utom i de delar som omfattas av utskottets förslag ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:60 i denna del.

## 3. Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 12 och 14,

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 9 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 1.

*Reservation 2 (M)*

*Reservation 3 (SD)*

## 4. Premiering av forskning

Riksdagen avslår motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 2.

*Reservation 4 (M, KD)*

## 5. Ett öppet vetenskapssystem

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2250 av Betty Malmberg (M) yrkande 1,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 2 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 9 och 10.

*Reservation 5 (M)*

*Reservation 6 (V)*

## 6. Nationell strategi för spridning av forskningsresultat

Riksdagen avslår motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 23.

*Reservation 7 (M, KD)*

**7. Säkerhetsfrågor**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 15 och 17.

*Reservation 8 (M, KD)*

**8. Forskningsfinansiering**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 6,

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 13,

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 1,

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 9 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 5.

*Reservation 9 (M)*

*Reservation 10 (SD)*

*Reservation 11 (KD)*

**9. Resurstilldelningssystem**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1,

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 7,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 11,

2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 95,

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 11,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

*Reservation 12 (M)*

*Reservation 13 (SD)*

*Reservation 14 (V)*

*Reservation 15 (KD)*

**10. Finansiering av indirekta kostnader i forskningen**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 10.

*Reservation 16 (M, KD)*

**11. Forskning och innovation inom EU**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 7.

*Reservation 17 (M)*

**12. Kriterier för lärosäten**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 25 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 8.

*Reservation 18 (M, KD)*

*Reservation 19 (SD)*

**13. Styrning av lärosäten m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3318 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 9,

2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 4,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 1, 2 och 16 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 6, 7 och 12.

*Reservation 20 (M)*

*Reservation 21 (KD)*

**14. Samarbete mellan lärosäten**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 91.

*Reservation 22 (M, KD)*

**15. Antal lärosäten och lokalisering**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 26.

*Reservation 23 (SD, KD)*

**16. Samordning m.m. av utbildningsbehov**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 5 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 17 och 18.

*Reservation 24 (KD)*

**17. Mobilitet**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 13.

*Reservation 25 (M, KD)*

**18. Mobilitetspremie**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 14.

*Reservation 26 (M)*

**19. Doktorandutbildningar**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12.

*Reservation 27 (M)*

**20. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 12,

2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 16,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 7–9 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 7, 19, 21 och 24.

*Reservation 28 (SD)*

*Reservation 29 (V)*

*Reservation 30 (KD)*

**21. Anställning som biträdande lektor**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20.

*Reservation 31 (M, SD, KD)*

**22. Forskare med funktionsnedsättning**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 4.

*Reservation 32 (V, KD)*

**23. Doktoranders situation under pandemin**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 10.

*Reservation 33 (V, KD)*

**24. Kartläggning av forskares utsatthet**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 6.

*Reservation 34 (SD)*

**25. Mål för jämställdhet**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 11.

*Reservation 35 (M, KD)*

*Reservation 36 (SD)*

**26. Särskilda frågor om jämställdhet**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,  
2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4,  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 3, 5 och 6  
samt  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 22.

*Reservation 37 (SD)*

*Reservation 38 (V)*

*Reservation 39 (KD)*

## **27. Forskning om klimat m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2729 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 7,  
2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 och  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 24, 25, 29 och  
31.

*Reservation 40 (M)*

*Reservation 41 (SD)*

## **28. Energirelaterad forskning**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13.

*Reservation 42 (SD, KD)*

## **29. Forskning om livsmedel m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2578 av Ulrika Heindorff och Annicka Engblom (båda M)  
yrkande 2 och  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 26.

*Reservation 43 (M)*

## **30. Forskning om hav och vatten m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:504 av Jimmy Ståhl (SD),  
2020/21:3627 av Jörgen Berglund (M) yrkande 2 och  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 27.

*Reservation 44 (M)*

## **31. Forskning om hållbart samhällsbyggande**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 28.

*Reservation 45 (M)*

## **32. Forskning kopplad till life science-företag och universitet**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7.

*Reservation 46 (M, KD)*

**33. Förutsättningar m.m. för medicinsk forskning**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2746 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 17,

2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 47,

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11,

2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 12, 14 och 20 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 18, 22 och 23.

*Reservation 47 (M)*

*Reservation 48 (KD)*

**34. Nationell infrastruktur för hälsodata**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3135 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 19.

*Reservation 49 (M, KD)*

**35. Cancerforskning m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 22,

2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 1 och 45,

2020/21:3369 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 10 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 21.

*Reservation 50 (M)*

**36. Virusforskning m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3329 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 1–4 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 33.

*Reservation 51 (M)*

**37. Annan medicinsk forskning m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1573 av Magnus Manhammar (S),

2020/21:2909 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2,

2020/21:3232 av Malin Danielsson (L) yrkande 1,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkandena 3 och 5,

2020/21:3260 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 9,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11 och 12 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 20.

*Reservation 52 (M)*

*Reservation 53 (KD)***38. Djurfri forskning**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:518 av Josef Fransson (SD),

2020/21:3680 av Elisabeth Falkhaven m.fl. (MP) yrkandena 2 och 4 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 30.

*Reservation 54 (M)***39. Forskning om digitalisering**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande 5 och

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 4.

**40. Institut för polisvetenskaplig forskning**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:178 av Ilona Sztamari Waldau m.fl. (V) yrkande 4 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14.

*Reservation 55 (V, KD)***41. Konstnärlig forskning**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 5.

*Reservation 56 (SD)***42. Forskning om segregation m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2141 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S) yrkande 2 och

2020/21:3813 av Ilona Sztamari Waldau m.fl. (V) yrkande 15.

*Reservation 57 (V)***43. Forskning om brottslighet m.m.**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3813 av Ilona Sztamari Waldau m.fl. (V) yrkande 16.

*Reservation 58 (V)***44. Forskning i humaniora och samhällsvetenskap**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 10.

**45. Forskningsinfrastruktur m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2246 av Betty Malmberg (M) yrkande 2,

2020/21:2755 av Ann-Sofie Alm (M),  
2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 6,  
2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 och  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15.

*Reservation 59 (SD)*

*Reservation 60 (KD)*

**46. Rymdforskning m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 7 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 32.

*Reservation 61 (M)*

**47. Förutsättningar och villkor för innovation**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:226 av Staffan Eklöf och Mats Nordberg (båda SD),

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8,

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 10,

2020/21:3635 av Hans Rothenberg (M),

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 1 och 12  
samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 16.

*Reservation 62 (M)*

*Reservation 63 (SD)*

*Reservation 64 (V)*

**48. Patentfrågor vid forskning och innovation**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 13 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 27.

*Reservation 65 (V, KD)*

**49. Forskning om alternativa företagsformer**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 14.

*Reservation 66 (V)*

**50. Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.



Stockholm den 15 april 2021

På utbildningsutskottets vägnar

*Gunilla Svantorp*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Pia Nilsson (S), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvis (SD), Linus Sköld (S), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Annika Hirvonen (MP), Maria Nilsson (L), Ilona Szatmari Waldau (V) och Pia Steensland (KD).

# Redogörelse för ärendet

## Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlas proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige. Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Med anledning av propositionen har fyra följdmotioner väckts med totalt 85 motionsyrkanden. Utskottet behandlar även 186 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2020/21 som behandlar frågor om forskning och högskolan som anknyter till propositionen. Av dessa behandlas 116 yrkanden i förenklad ordning och dessa yrkanden återges i bilaga 3.

Yttranden över propositionen samt de motioner som väckts med anledning av denna har lämnats av konstitutionsutskottet, civilutskottet, utrikesutskottet, försvarsutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet och näringsutskottet. Utskotten föreslår att utbildningsutskottet avstyrker aktuella motionsyrkanden. Utskottens yttranden finns i bilaga 4–12.

Utskottet har efter den senaste forskningspolitiska propositionen under 2017–2020 fått information om forskningsfrågor av ett flertal myndigheter och andra aktörer. Vidare har regeringen lämnat information om aktuella forskningsfrågor inom EU-samarbetet. Utskottet höll den 30 januari 2020 en öppen utfrågning i riksdagen inför den kommande forskningspolitiska propositionen. En utskrift av utfrågningen finns nedtecknad i serien Rapporter från riksdagen, i rapport 2019/20:RFR9.

Den 16 juni 2020 fick utskottet information om forskning om coronavirus och covid-19. Den 24 mars 2021 genomförde utbildningsutskottet och socialutskottet ett gemensamt seminarium om forskning om coronavirus och covid-19. Den 8 april 2021 höll utskottet ett gemensamt seminarium med utrikesutskottet på temat akademisk frihet i ett internationellt perspektiv. Vid samtliga tillfällen deltog inbjudna forskare m.fl.

Utskottets överväganden disponeras så att det lagförslag som läggs fram i propositionen behandlas först. Därefter behandlas motionsyrkandena i en ordning som i huvudsak följer propositionens struktur.

I propositionen redovisar regeringen även behandlingen av två tillkännagivanden från riksdagen. Socialutskottet redovisar i sitt yttrande till utbildningsutskottet sin inställning till redovisningen av det ena tillkännagivandet. Riksdagens behandling av skrivelse 2020/21:75 Riksdagens skrivelser till regeringen–åtgärder under 2020 är planerad till våren 2021.

## Bakgrund

Regeringen överlämnade proposition 2020/21:1 Budgetpropositionen för 2021 till riksdagen den 21 september 2020. I propositionen föreslog regeringen att de statliga anslagen för forskning och innovation skulle öka med 3,4 miljarder kronor 2021. Åren 2022, 2023 och 2024 beräknas satsningarna till knappt 3,2 miljarder kronor, 3,3 miljarder kronor respektive 3,75 miljarder kronor. Anslagsökningarna avser universitet och högskolor, forskningsfinansierarna Vetenskapsrådet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) samt industriforskningsinstitutet RISE AB (som är ett statligt ägt bolag), Rymdstyrelsen och anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning. Förutom satsningar på nationella forskningsprogram (NFP) och andra forskningssatsningar ingår även satsningar som anknyter till innovation. Riksdagen fattade beslut hösten 2021 enligt regeringens förslag till anslag för 2020 (bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141, bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:145, bet. 2020/21:MjU1, rskr. 2020/21:143, bet. 2020/21:SoU1, rskr. 2020/21:156, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

Av tabell 4.1 i proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (s. 28) framgår fördelningen av föreslagna och beräknade medel för myndigheter (i förekommande fall bolag) inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och andra utgiftsområden. I tabellen framgår även fördelningen inom anslagen på olika program och inriktningar. Satsningarna presenteras närmare i propositionen. Tabellen återges i sin helhet nedan.

**Fördelning av ökade forskningsmedel (miljoner kronor)**

| <b>Område</b>                                           | <b>2021</b>  | <b>2022</b>  | <b>2023</b>  | <b>2024</b>  |
|---------------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| <b>Universitet och högskolor</b>                        | <b>1 270</b> | <b>913</b>   | <b>943</b>   | <b>953</b>   |
| <i>Varav</i>                                            |              |              |              |              |
| Forskningsanslag                                        | 720          | 870          | 890          | 900          |
| Tillfälliga Forskningsanslag                            | 500          |              |              |              |
| Laborativt stöd vid framtida pandemier                  | 40           | 30           | 30           | 30           |
| Praktisknära forskning                                  | 10           | 10           | 20           | 20           |
| Samordning av internationalisering                      | 0            | 3            | 3            | 3            |
| <b>Vetenskapsrådet</b>                                  | <b>1 110</b> | <b>1 174</b> | <b>1 270</b> | <b>1 505</b> |
| <i>Varav</i>                                            |              |              |              |              |
| Forskningskompetens inom primärvården                   | 35           | 35           | 60           | 60           |
| Precisionsmedicin                                       | 30           | 30           | 45           | 45           |
| Hälsodata                                               | 10           | 10           | 10           | 10           |
| NFP Virus och pandemier                                 | 100          | 100          | 100          | 100          |
| NFP Digitaliseringens konsekvenser                      | 0            | 10           | 40           | 40           |
| Cyber- och informationssäkerhet                         | 5            | 15           | 35           | 35           |
| Forskarskolor lärarutbildning                           | 35           | 40           | 50           | 50           |
| Forskarskolor vårdutbildning                            | 0            | 55           | 65           | 65           |
| Forskarskolor hum/sam                                   | 0            | 30           | 30           | 30           |
| Bildningslyft – Humaniora                               | 20           | 20           | 20           | 20           |
| NFP Brottslighet                                        | 10           | 24           | 45           | 45           |
| NFP Segregation                                         | 10           | 10           | 10           | 10           |
| Säkra samhällen                                         | 25           | 30           | 55           | 55           |
| Forskningsinfrastruktur                                 | 400          | 450          | 450          | 450          |
| ESS                                                     | 340          | 225          | 120          | 120          |
| Fri forskning                                           | 40           | 40           | 80           | 215          |
| Konstnärlig forskning                                   | 10           | 10           | 15           | 15           |
| Excellenscentrum                                        | 40           | 40           | 40           | 140          |
| <b>Vinnova</b>                                          | <b>545</b>   | <b>492</b>   | <b>409</b>   | <b>614</b>   |
| <i>Varav</i>                                            |              |              |              |              |
| Samverkansprogram – alla                                | 37           | 29           | 18           | 18           |
| Digitalisering                                          | 76           | 70           | 65           | 65           |
| Life Science                                            | 170          | 136          | 90           | 90           |
| Kompetensförsörjning                                    | 19           | 18           | 14           | 14           |
| Strategiska innovationsprogram 2.0                      | 40           | 38           | 37           | 37           |
| Test- och demonstrationsmiljöer                         | 113          | 112          | 111          | 111          |
| Sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering | 38           | 38           | 23           | 23           |
| Europeiska partnerskapsprogram                          | 24           | 23           | 23           | 23           |
| Forskningsinfrastruktur för industrin                   | 28           | 28           | 28           | 28           |
| Datadriven ekonomi och AI                               | 0            | 0            | 0            | 205          |
| <b>Formas</b>                                           | <b>257</b>   | <b>325</b>   | <b>360</b>   | <b>360</b>   |

| Område                                                             | 2021         | 2022         | 2023         | 2024         |
|--------------------------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| <i>Varav</i>                                                       |              |              |              |              |
| NFP Klimat                                                         | 100          | 100          | 100          | 100          |
| NFP Hav och vatten                                                 | 10           | 60           | 70           | 70           |
| Hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin       | 30           | 40           | 40           | 40           |
| NFP Hållbart samhällsbyggande, klimat och socialt bostadsbyggande. | 30           | 30           | 30           | 30           |
| NFP Hållbart samhällsbyggande, landsbygd och regional utveckling   | 12           | 10           | 10           | 10           |
| NFP Livsmedel                                                      | 75           | 85           | 110          | 110          |
| <b>Forte</b>                                                       | <b>105</b>   | <b>130</b>   | <b>180</b>   | <b>180</b>   |
| <i>Varav</i>                                                       |              |              |              |              |
| NFP Psykisk hälsa                                                  | 0            | 35           | 60           | 60           |
| Prevention och folkhälsa                                           | 15           | 15           | 30           | 30           |
| Fri forskning                                                      | 40           | 30           | 20           | 20           |
| NFP Arbetslivsforskning                                            | 20           | 20           | 40           | 40           |
| Äldreforskning                                                     | 30           | 30           | 30           | 30           |
| <b>RISE AB</b>                                                     | <b>95</b>    | <b>88</b>    | <b>75</b>    | <b>75</b>    |
| <i>Varav</i>                                                       |              |              |              |              |
| Digitalisering                                                     | 20           | 19           | 15           | 15           |
| Klimat                                                             | 7            | 6            | 5            | 5            |
| Samhällets omställning                                             | 68           | 63           | 55           | 55           |
| <b>Rymdstyrelsen</b>                                               | <b>10</b>    | <b>20</b>    | <b>30</b>    | <b>30</b>    |
| <b>Finansmarknadsforskning, anslag 1:16</b>                        | <b>10</b>    | <b>20</b>    | <b>30</b>    | <b>30</b>    |
| <b>Totalt</b>                                                      | <b>3 402</b> | <b>3 162</b> | <b>3 297</b> | <b>3 747</b> |

Källa: Tabell 4.1 i prop. 2020/21:60 (s. 28).

## Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen ändringar i högskolelagen (1992:1434) för att dels förstärka och tydliggöra högskolans ansvar för samverkan, internationalisering och livslångt lärande, dels främja och värna akademisk frihet i högskolans verksamhet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

Regeringens forskningspolitik för åren 2021–2024 presenteras i propositionen och omfattar frågor om såväl forskning och innovation som högre utbildning. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I denna proposition beskrivs satsningarna närmare. Utgångspunkten för satsningarna är att forskningen ska vara av hög kvalitet

och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet.

Samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och innovationssatsningar. De övergripande samhällsutmaningar som denna proposition fokuserar på är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Forskningssatsningarna som presenteras för att möta utmaningarna är såväl långsiktiga nationella forskningsprogram, där nya program föreslås inrättas och befintliga förstärkas, som vissa särskilda forskningssatsningar. Det är angeläget att hitta synergier med EU:s forskningsprogram. En nationell strategi för EU-samarbetet bör därför tas fram. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till att möta utmaningarna redovisas, t.ex. insatser i fråga om öppen vetenskap, immateriella tillgångar, jämställdhet och villkoren för en forskarkarriär i högskolan.

I propositionen redovisar regeringen satsningar för att värna den fria forskningen. I det ingår ökade medel till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå i syfte att ge förutsättningar för lärosätena att göra strategiska prioriteringar och ta ansvar för hög kvalitet i verksamheten. Regeringen redovisar avsikten att besluta att Mälardalens högskola ska bli universitet från den 1 januari 2022. En utvecklad myndighetsstyrning samt uppföljning och utvärdering som bidrar till ökad kvalitet redovisas.

För att internationellt konkurrenskraftig forskning ska kunna bedrivas behöver svensk forskningsinfrastruktur förstärkas. Det kräver både mer medel och en ändamålsenlig organisation och styrning.

Innovationssystemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Dessa satsningar bidrar till att möta samhällsutmaningarna, nyttiggöra forskningsresultat och stärka Sverige som kunskapsnation.

I propositionen presenteras även regeringens behandling av två tillkännagivanden från riksdagen. Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ge Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd i uppdrag att se över forskningen om behandlings- och rehabiliteringsmetoder för posttraumatiskt stressyndrom (bet. 2015/16:SoU7 punkt 22, rskr. 2015/16:220). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen att den bör tillsätta en utredning med uppdrag att lämna förslag om ett system för utvärdering av statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation (bet. 2017/18:UbU17 punkt 2, rskr. 2017/18:273). Tillkännagivandena behandlas i avsnitt 9.1.11 respektive 14.1.3 i propositionen.

# Utskottets överväganden

## Lagförslaget i fråga om livslångt lärande och internationalisering

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen i de delar det avser högskolans ansvar för livslångt lärande och internationalisering. Lagändringarna innebär att högskolans ansvar för livslångt lärande och internationalisering förstärks och tydliggörs.

Jämför reservation 1 (KD).

### Propositionen

#### *Regeringens förslag om ändring i högskolelagen*

- Regeringen föreslår att det i högskolelagen ska anges att högskolorna i sin verksamhet ska främja ett livslångt lärande (1 kap. 5 §).
- Regeringen föreslår att det i högskolelagen ska anges att den samlade internationella verksamheten vid varje högskola ska dels stärka kvaliteten i högskolans utbildning och forskning, dels nationellt och globalt bidra till sådan hållbar utveckling som högskolorna har i uppgift att främja (1 kap. 5 §).

#### *Regeringens skäl för lagförslaget*

##### **Livslångt lärande**

Regeringen anser att det finns ett behov av att tydliggöra lärosätenas ansvar för t.ex. fortbildning och vidareutbildning genom en reglering i högskolelagen. Mellan 1993 och 2007 reglerades i högskolelagen att det i den grundläggande utbildningen även ingick fortbildning och vidareutbildning. Skälet för att ta bort bestämmelsen om att det i högskoleutbildning även ingår fortbildning och vidareutbildning var att det ansågs rymmas inom uppgiften att bedriva utbildning. Styr- och resursutredningen pekade i sitt betänkande Samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6) på att framtidens arbetsmarknad med ökad digitalisering, ökat behov av högskoleutbildade inom exempelvis hälso- och sjukvård och teknik, ökad internationalisering och en arbetskraft som arbetar längre upp i åldrarna kommer att ställa högre krav på att universitet och högskolor ska ta ett större ansvar för yrkesverksammas kompetensutveckling, även i fråga om omställning på arbetsmarknaden. Att tydliggöra detta ansvar var också en rekommendation som Riksrevisionen gav utifrån sin granskning av livslångt lärande (RiR 2016:15). Ett liknande behov

har även påtalats av den blocköverskridande arbetsgrupp som står bakom pensionsöverenskommelsen (dnr. S2017/07369). Regeringen bedömer att efterfrågan på fortbildning och vidareutbildning samt karriärväxling på eftergymnasial nivå kommer att öka. En bestämmelse om lärosätenas ansvar att främja livslångt lärande bedöms bidra till att lyfta fram frågan i lärosätenas prioriterings- och uppföljningsarbete. Regeringen gör bedömningen att ett utpekande av lärosätenas ansvar i högskolelagen bör underlätta lärosätenas långsiktiga planeringsförutsättningar för prioriterings- och uppföljningsarbetet och klargöra deras ansvar gentemot studenter och arbetsgivare. Regeringen anger vidare att medel för livslångt lärande föreslogs i den sjunde extra ändringsbudgeten under 2020 (prop. 2019/20:167) samt i budgetpropositionen för 2021.

Regeringen föreslår att högskolelagens bestämmelser ska förtydligas på ett sätt som harmonierar med den terminologi som numera används såväl i den nationella regleringen i övrigt som i internationella sammanhang, dvs. att använda begreppet livslångt lärande.

### **Internationalisering**

Regeringen anser att förutsättningarna för internationalisering av universitet och högskolor har förändrats sedan den nuvarande bestämmelsen i högskolelagen formulerades och att det nu finns förutsättningar att höja ambitionsnivån på internationaliseringen vid lärosätena. Enligt regeringen är dock internationalisering och internationellt samarbete inte ett självändamål utan primärt ett medel för universitet och högskolor att nå och bibehålla en hög kvalitet. Internationellt samarbete ger nya perspektiv och bidrar därmed till att höja kvaliteten och relevansen i den högre utbildningen och forskningen och därigenom till att stärka samhällsutvecklingen. Regeringen vill understryka betydelsen av att internationella perspektiv genomsyrar lärosätenas samlade verksamhet och att den används för att utveckla verksamhetens kvalitet. Därför anser regeringen att det tydligare bör framhållas som ett mål för högskolans internationalisering att den internationella verksamheten ska bidra till kvalitetshöjning i högskolans utbildning och forskning.

Internationellt samarbete mellan lärosäten kan bidra till både nationell och global utveckling. Det innebär samtidigt, påpekar regeringen, att lärosätena har ett stort ansvar för att sådan internationell samverkan inte har en negativ klimatpåverkan utan att man finner sätt att samverka som i stället kan bidra till minskad klimatpåverkan. Regeringen anser att lärosätenas ansvar i fråga om att bidra till hållbar utveckling, både nationellt och globalt, bör framgå tydligare som mål för högskolans internationalisering.

Regeringen understryker samtidigt vikten av att det även fortsättningsvis är respektive lärosäte som bestämmer hur högskolans internationella verksamhet ska genomföras inom ramen för dess uppdrag och utifrån de olika förutsättningar som råder vid lärosätet. Med utgångspunkt i den utbildning och forskning som respektive lärosäte bedriver är det lärosätet som bäst kan och



bör bedöma hur den internationella verksamheten bidrar till hög kvalitet och hållbar utveckling nationellt och globalt.

## **Motionen**

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3 yrkar motionärerna på avslag på regeringens föreslagna ändring av 1 kap. 5 § högskolelagen. Motionärerna anser att de föreslagna tilläggen om internationalisering respektive livslångt lärande innebär en ytterligare detaljstyrning av naturligt prioriterade delar inom högskolornas verksamhet. Vidare anser motionärerna att tillägget om livslångt lärande inte heller tydliggör ansvars- och resursfrågan.

## **Utskottets ställningstagande**

Utskottet är positivt till att regeringen föreslår en bestämmelse som syftar till att tydliggöra att lärosätena har ett ansvar att främja det livslånga lärandet och ställer sig bakom detta förslag. Behovet av t.ex. fortbildning och vidareutbildning, som är delar i det livslånga lärandet, kan förväntas att vara stort och ökande. Utskottet anser att det är värdefullt att lärosätenas ansvar för frågan anges i högskolelagen och instämmer i regeringens bedömning att detta kan medverka till att frågan får en tydligare plats i lärosätenas verksamhet och därmed kan underlätta lärosätenas planeringsförutsättningar. Utskottet påminner också om att riksdagen har beslutat om särskilda medel för livslångt lärande till lärosätena för 2021, i enlighet med regeringens förslag (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:295 samt prop. 2020/21:1 utg.omr. 16, bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141).

Utskottet instämmer vidare i regeringens bedömning att ett internationellt samarbete ger nya perspektiv och därmed bidrar till att höja kvalitet och relevans i den högre utbildningen och forskningen. Utskottet är därför positivt till att kvalitetsaspekten lyfts fram i regeringens förslag till bestämmelse i högskolelagen om internationalisering. Likaså instämmer utskottet i vikten av att i sammanhanget uppmärksamma att lärosätena ska bidra till en hållbar utveckling. Utskottet ställer sig därmed bakom regeringens förslag om bestämmelse i högskolelagen om internationalisering. Enligt utskottet är i övrigt frågan om hur ett lärosäte genomför sin internationella verksamhet något som respektive lärosäte får bedöma, och utskottet ansluter därmed till regeringens uppfattning om detta.

Utskottet anser att regeringens lagförslag om högskolans ansvar för livslångt lärande och internationalisering är väl avvägda och instämmer inte i motionärernas uppfattning att dessa bestämmelser kommer att innebära en detaljstyrning av högskolornas verksamhet. Därmed avstyrker utskottet motion 2020/21:3833 yrkande 3.

## Lagförslaget i övrigt

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen i de delar det avser högskolans ansvar för akademisk frihet och samverkan. Lagändringarna innebär att akademisk frihet ska främjas och värnas och att högskolans ansvar för samverkan förstärks och tydliggörs.

Jämför det särskilda yttrandet (M, SD).

### Propositionen

#### *Regeringens förslag om ändring i högskolelagen*

- Regeringen föreslår att det ska anges i högskolelagen att det som en allmän princip i högskolornas verksamhet ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas (1 kap. 6 §).
- Regeringen föreslår att högskolelagen ska ändras så att det i högskolornas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte och att verka för att den kunskap som finns vid högskolan kommer samhället till nytta (1 kap. 2 §).

#### *Regeringens skäl för lagförslaget*

##### **Akademisk frihet**

Ett utmärkande drag för verksamheten som bedrivs vid universitet och högskolor är att kunskapssökande och kunskapsspridning ska kunna ske fritt. Att fritt söka och sprida kunskap samt att fritt kunna vetenskapligt granska olika företeelser i samhället utgör grunden för det som brukar benämnas akademisk frihet. Den akademiska friheten är en förutsättning för att lärosätena ska kunna utföra sitt uppdrag med kvalitet och trovärdighet och därmed leva upp till de höga krav som samhället ställer.

Akademisk frihet är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den kan dock inte tas för given utan behöver aktivt skyddas och främjas. Akademisk frihet är ett kärnvärde i högskolans verksamhet och en förutsättning för forskning och utbildning på vetenskaplig och konstnärlig grund samt för lärosätenas roll som en självständig och kritiskt reflekterande kraft i samhället. Bland annat mot bakgrund av ett hårdare samhällsklimat och ett växande behov av vetenskapligt och konstnärligt grundad kunskap, anser regeringen att det finns anledning att uppmärksamma den akademiska frihetens betydelse och vidta förebyggande åtgärder för att främja och värna den.

Forskningens frihet är i dag reglerad i såväl grundlagen som i högskolelagen. Till skillnad från flera andra länder finns det dock ingen principbestämmelse i Sverige som gäller generellt för universitets och

högskolors verksamhet. Den akademiska friheten garanteras visserligen i EU:s rättighetsstadga men regeringen anser att ett skydd för den akademiska friheten även bör komma till uttryck i nationell rätt. Regeringen anser därför att det finns behov av att fastställa en sådan princip i lag. Regeringen framhåller att omständigheten att en bestämmelse nu införs i högskolelagen inte innebär att det inte i ett senare skede skulle kunna bli aktuellt att ta in en bestämmelse om den akademiska friheten i regeringsformen. En sådan bestämmelse finns redan i fråga om forskningens frihet. Grundlagsförändringar tar dock lång tid att genomföra, och regeringen ser det som angeläget att ett lagskydd kommer på plats så snart som möjligt.

De förslag till ändringar i högskolelagen som föreslås i propositionen fokuserar främst på den akademiska friheten mellan individ och lärosäte. Den föreslagna bestämmelsen innebär inte heller någon detaljreglering av hur den akademiska friheten ska främjas och värnas på respektive lärosäte. Universitet och högskolor behöver arbeta aktivt med hur en principbestämmelse om akademisk frihet ska omsättas i praktiken, enligt regeringen. Lärosätesledningarna har ett ansvar för att prioritera frågan om akademisk frihet och värna en kultur som tillåter fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning inom de ramar som finns. Det finns också ett kollegialt ansvar att använda den akademiska friheten till att bidra med, och sprida, ny kunskap.

Regeringen påpekar samtidigt att införandet av en allmän princip om akademisk frihet inte innebär att högskolan eller de verksamma vid högskolan står fria från styrning eller reglering. Det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen ska alltid utövas inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller. Utöver det regelverk som gäller för styrning av statliga myndigheter i allmänhet såsom exempelvis myndighetsförordningen, och universitet och högskolor i synnerhet, gäller lagar och riktlinjer i fråga om etik och värdegrund. I propositionen nämns lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor och lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning samt den statliga värdegrunden för statsanställda som består av de sex principerna demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service (Statskontoret 2019).

Regeringens förslag innebär att det i högskolelagen ska införas en bestämmelse om att det i högskolornas verksamhet som en allmän princip ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Det som avses i författningsförslaget är den individuella akademiska friheten i högskolans verksamhet, dvs. både i forskning och utbildning. Dessa högskolans uppgifter anges tidigt i högskolelagens första kapitel (1 kap. 2 §). Regeringen menar att en generell principbestämmelse ger stöd till ett fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning i såväl forsknings- som undervisningssituationer. Regeringen anser inte att den generella principbestämmelsen bör kompletteras med specifika principer för utbildningens frihet på samma sätt som finns i dag för forskningens frihet. Villkoren för hur verksamheterna bedrivs skiljer sig

åt, och för utbildningen gäller särskilda krav som bl.a. manifesteras i examensordningen. Inte minst studenternas rättssäkerhet gör att utbildningen är mer reglerad än forskningen. Införandet av en principbestämmelse om akademisk frihet innebär ingen förändring i detta avseende.

Samtidigt ser regeringen vikten av att på ett principiellt plan markera att den akademiska friheten bör främjas och värnas i båda verksamheterna. För utbildningens del innebär det t.ex. att undervisning och andra lärandesituationer ska präglas av ett öppet samtalsklimat där olika idéer och perspektiv kan brytas mot varandra och oväntade, även kontroversiella, resultat lyftas fram. Både lärare och studenter, i ömsesidig respekt, har ett ansvar för att främja och värna en sådan kultur.

### **Samverkan**

Regeringen anser att det är angeläget att lärosätenas samverkan med det omgivande samhället fortsätter att utvecklas strategiskt och att samverkan stärks ytterligare. Det gäller alla aspekter av samverkan, såväl med näringsliv och offentlig sektor på olika nivåer som med civilsamhället och allmänheten i stort.

Regeringen anger att den föreslagna formuleringen om att ”verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta” inbegriper såväl forskning som utbildning och att den kunskap och kompetens som finns vid universitet och högskolor är bredare än vad som går att hänföra till specifika forskningsresultat. Regeringen anser således att lärosätenas ansvar att föra ut kunskap och bidra till att den omsätts till samhällsnytta inte bör begränsas till enbart ursprungliga forskningsresultat från det egna lärosätet utan avse den kunskap och kompetens som högskolans lärare, forskare och studenter skapar eller tillägnar sig inom ramen för utbildnings- och forskningsverksamheten.

Även det omgivande samhället kan berika akademin, och regeringen menar att samverkan är viktigt för att föra kunskap och intryck tillbaka till högskolan, vilket kan leda till nya uppslag till forskningsverksamhet och kunskapsutveckling samt utbildning som är mer anpassad till faktiska behov i samhället. Samverkan är en ömsesidig process som kan förväntas stärka det omgivande samhällets kapacitet att tillgodogöra sig forskning som en grund för en kunskapsbaserad verksamhet.

I propositionen aviserar regeringen också åtgärder om ekonomisk premiering samt uppföljning av samverkan som tillsammans med förslaget till ändring av högskolelagen sammantaget syftar till att stärka samverkan mellan universitet och högskolor och det omgivande samhället.

### **Kompletterande information om förslaget om akademisk frihet**

I en promemoria från Utbildningsdepartementet, daterad 2021-03-04, dnr. 1436-2020/21, lämnas förtydliganden om innebörden av den föreslagna bestämmelsen om akademisk frihet. I promemorian redogörs för författningsskomentaren till den nya bestämmelsen om akademisk frihet. Texten i

kommentaren anger att det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen dock alltid ska utövas inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller. Promemorian uppmärksammar att det i författningskommentaren vidare hänvisas till den allmänmotivering som finns i propositionen (avsnitt 12.1). I detta avsnitt framgår att den värdegrund som avses är värdegrunden för statsanställda. Denna består av de sex principerna demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service. Dessa principer utgår i sin tur från regeringsformens grundläggande krav och bottnar också i andra lagar och förordningar, vilket beskrivs i Statskontorets skrift *Den statliga värdegrunden* (2019), som det också hänvisas till i propositionen (s. 131).

I promemorian anges vidare att eftersom statliga universitet och högskolor är myndigheter omfattas de redan av de bestämmelser som värdegrunden ger uttryck för. Förslaget till en ny bestämmelse i högskolelagen om att det i högskolornas verksamhet som allmän princip ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas, innebär ingen förändring i detta avseende.

I promemorian sägs även att förslaget till ny bestämmelse inte innebär någon förändring av forskningens frihet som redan är reglerad i såväl grundlagen (2 kap. 18 § regeringsformen) som i högskolelagen (1992:1434). Enligt 1 kap. 6 § högskolelagen får forskningsproblem fritt väljas, forskningsmetoder fritt utvecklas och forskningsresultat fritt publiceras. Införandet av en ny, kompletterande lagbestämmelse om att den akademiska friheten ska främjas och värnas innebär ingen ändring i detta avseende. Den nya bestämmelsen omfattar universitets och högskolors hela verksamhet, inte bara forskning.

## Utskottets ställningstagande

### *Akademisk frihet*

Utskottet välkomnar regeringens förslag om en särskild reglering om den akademiska friheten och att det som en allmän princip i högskolornas verksamhet ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Verksamheten vid universitet och högskolor ska utmärkas av att kunskapssökande och kunskapsspridning sker fritt. Utskottet instämmer i vad regeringen anger om att akademisk frihet är ett kärnvärde i högskolans verksamhet och en förutsättning för forskning och utbildning på vetenskaplig och konstnärlig grund liksom för lärosätenas roll som en självständig och kritiskt reflekterande kraft i samhället.

Utskottet ser ett starkt värde i att ett skydd för den akademiska friheten slås fast i lagstiftning. Detta bidrar på ett tydligt sätt till att uppmärksamma den akademiska frihetens betydelse. Genom en lagreglering ökar också förutsättningarna för att främja och värna denna frihet. Den aktuella bestämmelsen föreslås införas i högskolelagen och fokuserar främst på den akademiska friheten mellan individ och lärosäte. Utskottet noterar att

regeringen anger att universitet och lärosäten behöver arbeta aktivt med hur en principbestämmelse om akademisk frihet ska omsättas i praktiken och att lärosätesledningarna har ett ansvar för detta arbete.

Som regeringen påpekar i propositionen (avsnitt 12.1) innebär införandet av en allmän princip om akademisk frihet i högskolelagen inte att högskolan eller de verksamma vid högskolan står fria från styrning eller reglering. Förutom regelverk för statliga myndigheter och lärosäten finns det en reglering om t.ex. etikfrågor i forskningen, vilken givetvis ska efterlevas. Statligt anställda omfattas också av den statliga värdegrunden för statsanställda (Statskontoret 2019). Denna värdegrund utgår ifrån ett antal principer som har sin grund i regeringsformen men som också bottenar i andra lagar och förordningar. Dessa principer är demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service.

I propositionens författningskommentar till den aktuella bestämmelsen anges att det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen alltid ska utövas inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller. När det gäller befintliga bestämmelser om allmänna principer för forskningens frihet anges att det inte föreslås några förändringar. I övrigt hänvisas i författningskommentaren till den allmänmotivering om förslaget om akademisk frihet som görs tidigare i propositionen (avsnitt 12.1), se ovan.

För att undanröja oklarheter om förslaget utifrån författningskommentaren, bl.a. om vilken värdegrund som avses, har utskottet fått ett förtydligande från Utbildningsdepartementet. Av detta framgår tydligt att det är den gällande värdegrunden för statligt anställda som avses. Denna utgår från de sex principerna demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service, vilka i sin tur utgår från regeringsformens grundläggande krav men bottenar också i andra lagar och förordningar. Principerna beskrivs i Statskontorets skrift *Den statliga värdegrunden* (2019). Av förtydligandet framgår också att det föreslagna införandet av bestämmelsen om akademisk frihet inte innebär någon förändring av befintliga bestämmelser om forskningens frihet. Vidare framgår av förtydligandet att den bestämmelse som föreslås nu omfattar universitets och högskolors hela verksamhet och att statliga universitet och högskolor redan omfattas av de bestämmelser som den statliga värdegrunden för statliga anställda ger uttryck för. Utskottet menar att dessa förtydliganden av den föreslagna bestämmelsen i högskolelagen om akademisk frihet är mycket värdefulla eftersom det inte får råda någon osäkerhet kring innebörden av förslaget, och utskottet kan därmed ställa sig bakom regeringens förslag.

### *Samverkan*

Enligt utskottet är det positivt att den föreslagna bestämmelsen utvecklar och tydliggör att samverkan bör omfatta kunskap och kompetens i vid bemärkelse, liksom inom högskolans hela verksamhet. Det är också värdefullt att frågan om ömsesidigt utbyte mellan högskolorna och det omgivande samhället lyfts

fram. Utskottet noterar att regeringen planerar för att samverkan ska premieras ekonomiskt liksom att särskild uppföljning ska göras av hur arbetet med samverkan utvecklas. Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om bestämmelsen om samverkan i högskolelagen.

## Övergripande forskningsfrågor

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskningspolitik, vetenskaplig kvalitet, ett öppet vetenskapssystem, forskningskommunikation och säkerhetsfrågor.

Jämför reservation 2 (M), 3 (SD), 4 (M, KD), 5 (M), 6 (V), 7 (M, KD) och 8 (M, KD).

## Propositionen

### *Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet*

#### Inledning

Regeringens mål är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt. Regeringen anger att utgångspunkten för de satsningar som presenteras i propositionen därför är att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet. Samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och innovationssatsningar.

#### Förutsättningar för kvalitet

Regeringen anger att Sverige i dag rankas som ett av världens mest innovativa länder och har många forskningsmiljöer av högsta kvalitet samt universitet och högskolor som rankas bland världens främsta. EU:s nästa ramprogram, Horisont Europa, planeras starta 2021 och kommer liksom de tidigare att vara strategiskt viktigt för svensk forskning och innovation. I förhandlingarna har regeringen tillsammans med likasinnade medlemsstater starkt framhållit vikten av att forskning och innovation som finansieras via ramprogrammet måste hålla högsta kvalitet.

När det gäller de direkta forskningsmedlen till universitet och högskolor har regeringen sedan 2008 bedömt att en del av dessa bör fördelas baserat på en kvalitetsbedömning. Regeringen avser att från 2023 införa en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som i ökad utsträckning beaktar kvalitet. Målsättningen med den nya modellen är liksom

tidigare att premiera hög kvalitet i forskning men också att i ökad utsträckning premiera strategisk profilering och prioritering av forskning där förutsättningarna bedöms vara bäst för forskning av högsta internationella kvalitet vid universitet och högskolor. Modellen ska alltså ge bättre incitament till forskningsmiljöer av hög kvalitet.

God tillgång till forskningsinfrastruktur är nödvändig för de flesta forskningsområden för att kunna bedriva framgångsrik forskning och för att öka forskningens kvalitet. Regeringen har bedömt att det behövs en betydande ökning av medlen för forskningsinfrastruktur för att öka kvaliteten på svensk forskning, främja innovationer och bidra till ökad internationalisering och genombrott som behövs för att möjliggöra klimatomställningen samt stärka välfärden och samtidigt skapa nya jobb.

Regeringen anger vidare att det är viktigt att ge forskare långsiktig finansiering av tillräcklig volym för att skapa ledande forsknings- och utbildningsmiljöer. En sådan långsiktighet ger möjligheter till risktagande och profilering, vilket ofta är en förutsättning för att producera den allra bästa forskningen. Genom en satsning på excellenscentrum avser regeringen att bygga vidare på de erfarenheter som har gjorts i samband med tidigare strategiska satsningar de senaste 15–20 åren. Syftet är att skapa långsiktigt stöd till forsknings- och utbildningsmiljöer som kan bygga upp forskningscentrum av högsta kvalitet som bidrar till att svensk forskning fortsätter att vara internationellt ledande. Den långsiktiga finansieringen ger även möjligheter att rekrytera internationellt framstående forskare under längre perioder. Vetenskapsrådet har till uppgift att ge stöd till grundläggande forskning av högsta kvalitet inom samtliga vetenskapsområden, och inom ramen för Vetenskapsrådets anslag avsätts medel för excellenscentrum.

Regeringen anser att det är angeläget att stärka den fria forskningen. Resultat från fri forskning av hög kvalitet, där forskare själva formulerat sina forskningsområden och frågeställningar, lägger grunden för den kunskap som samhällsutvecklingen vilar på. Det hjälper oss att förstå och påverka världen och tar samhället framåt. Det fria kunskapssökandet är en hörnsten i ett demokratiskt samhälle, i synnerhet i en tid då falska eller förvrängda påståenden riskerar att få stor spridning.

Universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå utgör grunden för all forskning som bedrivs vid svenska lärosäten. En höjning av forskningsanslagen syftar till att lärosätena ska få långsiktiga förutsättningar, ha möjligheter att välja forskningsområden och göra egna strategiska prioriteringar samt ta ansvar för hög kvalitet. I syfte att stärka forskningens kvalitet och möjliggöra forskning inom en bredd av discipliner och områden samt ge förutsättningar för att möta framtida samhällsutmaningar föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att Vetenskapsrådet skulle få ökade resurser för fri forskning. Även Forte föreslogs få ökade möjligheter att göra utlysningar utifrån identifierade kunskapsbehov inom myndighetens ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd. Ett sådant handlingsutrymme är



enligt regeringen viktigt för forskningsrådets arbete, för vetenskaplig förnyelse, bredd och kvalitet och inte minst vid olika typer av kriser.

### **Uppföljning av kvalitet**

Ett av regeringens övergripande mål är att det ska ske en kvalitetsförstärkning av forskningen. Lärosätena har ett tydligt ansvar för att verksamheten bedrivs så att hög kvalitet uppnås, och forskningskvaliteten ska granskas fortlöpande i interna och externa processer, nationellt och internationellt. Det är flera myndigheter och andra aktörer som på olika sätt följer upp och analyserar forskningskvalitet och en ständig utveckling av uppföljningen sker. Inom ramen för det nationella kvalitetssäkringssystemet som Universitetskanslers-ämbetet (UKÄ) ansvarar för inkluderas, efter regeringens beslut, även forskningsverksamheten. Det kommer bidra till att ytterligare stärka och utveckla forskningens kvalitet.

Ett stort utvecklingsarbete har skett på både universitet och högskolor och på ansvariga myndigheter de senaste åren, och regeringen ser att det finns ytterligare potential för att uppföljning och utvärdering i än högre grad ska kunna bidra till ökad kvalitet.

Vetenskapsrådet har i uppdrag att följa utvecklingen av svensk och internationell forskning, genomföra forskningspolitiska analyser och ge regeringen råd i forskningspolitiska frågor. Inom ramen för sitt uppdrag publicerar myndigheten studier och analyser inom ett flertal områden. Därutöver har Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att redovisa och analysera det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och innovation. Även övriga forskningsråd och andra myndigheter utför uppföljning- och utvärderingsuppdrag som berör högskole- och forskningspolitiken. Vidare finns det flera andra myndigheter, stiftelser och organisationer som finansierar svensk forskning i olika utsträckning och som vanligen följer upp den forskning som de finansierar.

Vetenskapsrådet m.fl. finansierar har också fått flera uppdrag av regeringen att utvärdera särskilda satsningar. Till exempel utvärderade Vetenskapsrådet 2014 satsningen på strategiska forskningsområden som infördes 2008. Dessa underlag är viktiga för regeringens prioriteringar och beslut. När de tioåriga nationella forskningsprogrammen inrättades 2016 angavs att de bör utvärderas efter ett antal år. Regeringen avser därför att ge berörda forskningsråd i uppdrag att utvärdera de program som påbörjades 2016. De program som inrättas genom beslut efter denna proposition bör på motsvarande sätt utvärderas efter några år.

### *Ett öppet vetenskapssystem*

Omställningen till ett öppet vetenskapssystem innebär en omfattande utveckling där så många moment och verktyg som möjligt i forskningsprocessen görs öppet tillgängliga via internet. Det finns ingen fastslagen definition av öppen vetenskap, men ofta inkluderas aspekter som öppen tillgång till vetenskapliga

publikationer och forskningsdata, öppna lärresurser, öppen källkod och allmänhetens delaktighet i forskningsprocessen. För att stödja omställningen till öppen vetenskap finns också behov av utvecklade incitamentsystem.

Öppen vetenskap har sedan 2016 varit ett prioriterat område i EU-kommissionens strategier, riktlinjer och rekommendationer och ses också som ett grundläggande tillvägagångssätt inom Horisont Europa, det kommande ramprogrammet för forskning. EU-kommissionen har också tagit fram ett antal målsättningar för öppen vetenskap. Omställningen drivs även globalt, bl.a. genom Unescos och OECD:s arbete med analyser och rekommendationer för öppen vetenskap.

I den nationella färdplanen för det europeiska forskningsområdet förtydligades 2019 den svenska inriktningen för öppen tillgång. I linje med de förväntade riktlinjerna för öppen vetenskap i Horisont Europa och för att påskynda omställningen till ett öppet vetenskapssystem ser regeringen behov av att uppdatera den nationella inriktningen för öppen vetenskap. Detta innebär ett tydliggörande att vetenskapliga publikationer, som är ett resultat av forskning som finansieras med offentliga medel, ska vara omedelbart öppet tillgängliga med verkan från 2021. När det gäller forskningsdata ska omställningen vara genomförd fullt ut senast 2026, vilket innebär att forskningsdata ska göras tillgängligt så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt.

Regeringen har under de senaste åren gett Vetenskapsrådet och Kungl. biblioteket ett antal uppdrag kring öppen tillgång till forskningsresultat. Sammantaget visar de resultat och analyser som hittills har redovisats av Kungl. biblioteket och Vetenskapsrådet på behovet av att lärosäten och forskningsfinansiärer tar fortsatt gemensamt ansvar för att verka för att den nationella riktningen för öppen tillgång följs och uppnås. Genom sin långa erfarenhet av att främja omställningen till öppen vetenskap har forskningsbiblioteken en fortsatt stor betydelse för att tillhandahålla stöd och service i lärosätenas arbete. Ett antal utmaningar har också identifierats. Det är angeläget att på ett samlat sätt följa upp och mäta det nationella arbetet för ett öppet vetenskapssystem. Det är även av stor betydelse att forskningsfinansiärers och lärosätens principer för öppen tillgång till publikationer och forskningsdata harmoniseras, så långt det är möjligt. För att underlätta den öppet tillgängliga publiceringen av vetenskapliga böcker finns särskilda behov av stöd från forskningsfinansiärer och lärosäten. Lärosäten och forskningsfinansiärer har även ett ansvar för att utforma tydliga incitament som främjar öppen vetenskap. För att möta dessa olika utmaningar och för att påskynda omställningen till ett öppet vetenskapssystem avser regeringen att förtydliga befintliga samordningsuppdrag till Kungl. biblioteket och Vetenskapsrådet som gäller öppen tillgång.

### *Forskningskommunikation*

Vetenskapsrådet har ett nationellt uppdrag att övergripande ansvara för samordning av kommunikation om forskning och forskningsresultat samt att

ansvara för kommunikation om forskning och forskningsresultat inom sina områden. Övriga forskningsråd har ansvar för kommunikation inom sina områden. Myndigheter och institut som bedriver forskning har också ansvar och goda möjligheter att bidra till att sprida ny forskning och kunskap inom sina ansvarsområden. Målsättningen är att skapa goda förutsättningar för att forskningsresultat sprids på bred front i det omgivande samhället och att främja dialog och interaktion mellan forskare och allmänheten. I arbetet ingår bl.a. att Vetenskapsrådet utvecklar och tillhandahåller kanaler samt ger forskare stöd och verktyg för att kommunicera och förklara sin forskning och sina resultat. Vetenskapsrådet har i samband med detta arbete konstaterat att forskningskommunikationen kan stärkas bl.a. genom gemensamma nationella plattformar för redaktionella samarbeten mellan forskare och kunskapsförmedlare. Genom att bättra ta tillvara delar av det arbete som aktörer inom forskningssystemet utför finns det förutsättningar för att utveckla sådana infrastrukturer för kunskapsförmedling till såväl beslutsfattare som en bredare allmänhet.

### *Säkerhetsfrågor*

Regeringen anger i propositionen att det gällande målet att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter behöver samordnas med en förmåga att hantera hot, risker och sårbarheter. I princip alla, såväl privatpersoner som näringsliv och offentlig verksamhet, som är anslutna till internet är i dagsläget utsatta för risker när det gäller informations- och cybersäkerhet. Arbetet med och medvetenheten kring informations- och cybersäkerhet behöver utvecklas i hög takt, enligt regeringen. De potentiella konsekvenserna av att inte hantera informations- och cybersäkerhetshot är omfattande såväl i ekonomiska termer som för samhällets funktionalitet och för den personliga integriteten. För att hantera denna utmaning behövs mer forskning inom informations- och cybersäkerhet, enligt regeringen. Tillämpad forskning i syfte att ta fram säkra och robusta system är angeläget. Även forskning kring hur äldre system och produkter kan bli motståndskraftiga behöver främjas. Det krävs också forskning om individers medvetande om hot och risker samt om beteendeförändringar i organisationer och hos individer. För att öka och utveckla Sveriges förmåga på informations- och cybersäkerhetsområdet krävs ett tvärdisciplinärt angreppssätt där teknologisk spetskompetens kompletteras med bl.a. juridik, humaniora, organisations- och beteendevetenskap. Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätts medel för en forskningssatsning på informations- och cybersäkerhet.

Regeringen anser vidare att det behövs en särskild satsning på säkra samhällen. Målet för Sveriges säkerhet är att främja befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet och förmågan att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. Enligt regeringen utsätts dagens samhälle för påfrestningar och hot som kan leda till

att dessa mål i vissa situationer kan bli svåra att tillgodose. Behovet av forskning och kompetensuppbbyggnad av betydelse för civilt försvar kan vara särskilt stort när det civila försvaret nu ska återuppbbyggas. Forskning inom krisberedskap och civilt försvar är ömsesidigt förstärkande och spänner över många discipliner. Det är även av vikt att främja internationell forsknings-samverkan på området.

Internationellt samarbete och forskningsutbyte utgör en viktig grund för Sverige som forskningsnation. Statliga och statsunderstödda aktörer från andra länder bedriver dock spionage för att komma över information om forskning och innovationer från bl.a. svenska företag och myndigheter. Därför är det av största vikt att det bedrivs ett strukturerat förebyggande arbete i samverkan med andra ansvariga myndigheter och att andra åtgärder utifrån säkerhets-skyddslagen och övrig lagstiftning som det åligger myndigheter att följa efter-levs.

Viss forskningsverksamhet vid universitet och högskolor är skyddsvärd verksamhet som lyder under säkerhetsskyddslagen (2018:585). Forsknings-samarbeten och forskningsresultat kan även falla under exportkontrollregel-verket, inklusive krav på exporttillstånd vid kunskapsöverföring av teknolo-gier som identifierats som känsliga. Internationella forskningssamarbeten kan därför innebära särskilda utmaningar. Det är angeläget att säkerställa skydd av forskningsresultat eftersom det är en strategisk resurs när det gäller Sveriges ekonomiska välbstånd och tillväxt.

Regeringen har i olika sammanhang lyft fram de utmaningar och risker som följer av internationella forskningssamarbeten. Regeringen tillsatte 2019 en utredning som ska lämna förslag på ett svenskt system för granskning av ut-ländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden (dir. 2019:50). I upp-draget ingår frågan om bolag som hanterar kritisk infrastruktur och kritiska teknologier. I direktiven till utredningen om organisation, styrning och finan-siering av forskningsinfrastruktur framgår vikten av att beakta säkerhets- och försvarspolitiska hänsyn (dir. 2020:52). Behovet att beakta nationella säker-hetsaspekter i forskningsintensiva verksamheter framgår även av regeringens Strategi för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) respektive Nationell inriktning för artificiell intelligens (N2018:14). I regeringens skrivelse om Arbetet i frågor som rör Kina (skr. 2019/20:18) konstateras att ett stort ansvar vilar på universitet och högskolor och det forskningsintensiva näringslivet när det gäller värderingen och säkerställandet av att skydda svensk forskning. Re-geringen har även gett Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i uppdrag att upprätthålla kontakter med berörda universitet och högskolor i syfte att informera om riskerna med spridning av känsliga teknologier.

Regeringen kommer att fortsätta följa frågan och se över behovet av ytter-ligare åtgärder i syfte att säkerställa att skyddsvärd verksamhet och kunskap vid universitet och högskolor inte riskerar att hamna i orätta händer.

## Kompletterande information

Regeringen har den 4 mars 2021, utifrån vad regeringen aviserade i den forskningspolitiska propositionen, gett UKÄ i uppdrag i regleringsbrev att inrätta och samordna ett nätverk mellan berörda myndigheter som följer upp och utvärderar forskning och utbildning. Syftet är att skapa en överblick över vilka uppföljningar, utvärderingar och andra analyser som genomförs, identifiera samarbetsmöjligheter, samt undvika överlappningar och bidra till ökad kvalitet och effektivitet. Nätverket ska även bidra till hur samordning med berörda myndigheter utanför högskoleområdet ska organiseras och hur information kan tillgängliggöras. Uppdraget ska redovisas senast den 10 maj 2022.

Regeringen har vidare i beslut den 4 mars 2021, gett Vetenskapsrådet i uppdrag i regleringsbrev att samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata. Vid genomförandet av uppdraget ska synpunkter inhämtas från Kungl. Biblioteket, Myndigheten för digital förvaltning, universitet och högskolor samt Riksarkivet. Vetenskapsrådet ska redovisa uppdraget senast den 1 mars 2022.

Av regleringsbrev 2021 för Kungl. Biblioteket, beslutat 2020-12-17, framgår att myndigheten ska samordna arbetet med att införa öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Vid genomförandet av uppdraget ska synpunkter inhämtas från Vetenskapsrådet samt universitet och högskolor. Kungl. biblioteket ska redovisa senast den 1 mars 2022.

## Motionerna

### *Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 1 menar motionärerna att svensk forsknings- och innovationspolitik behöver sätta vetenskaplig kvalitet och excellens i fokus och öka inriktningen mot genombrottsforskning. Motionärerna anser att Sverige behöver satsa på att bygga forsknings- och innovationsmiljöer för att kunna konkurrera med andra nationer. Liknade förslag finns i motion 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 12.

I motion 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 14 anser motionärerna att effektutvärderingar inom forskningen bör öka. Enligt motionärerna kan avsaknad av sådana utvärderingar försvåra för beslutsfattare att fatta evidensbaserade beslut.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 2 framförs att forskning av hög kvalitet och excellens ska premieras.

I kommittémotion 2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 understryker motionärerna vikten av likvärdighet mellan discipliner och att en disciplin inte ska ifrågasätta andra discipliners vetenskapliga grund.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 9 framför motionärerna att Sverige måste fortsätta att satsa på den fria, nyfikenhetsstyrda grundforskningen.

### *Ett öppet vetenskapssystem*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 9 framför motionärerna att öppen vetenskap och öppna forskningsdata främjar en god kvalitet i forskningen. I yrkande 10 föreslås att forskningsfinansiärerna får i uppdrag att återkommande redovisa hur de arbetar för att nå målsättningarna om omedelbar öppen tillgång till publicerad vetenskap.

I motion 2020/21:2250 av Betty Malmberg (M) yrkande 1 begär motionären att frågan om interndebitering av forskningsdata mellan myndigheter och forskare ses över.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 2 begärs att regeringen utreder möjligheten att ställa krav på att lärosätena dels i högre utsträckning digitalt tillgängliggör för allmänheten den forskning lärosätena tidigare har producerat, dels när så är möjligt även tillgängliggör forskningen så att den blir reproducerbar.

### *Forskningskommunikation*

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 23 efterfrågas en nationell strategi för spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation.

### *Säkerhetsfrågor*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 15 begär motionärerna att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi kring hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och minska risken för stöld. I yrkande 17 tas frågor om civil cybersäkerhet och cyberförsvar upp. Motionärer anser att dessa två bör integreras i större utsträckning eftersom utmaningarna från statsunderstödda aktörer på cybersäkerhetsområdet berör både den civila och militära sfären.

I kommittémotion 2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7 efterfrågas ett ökat säkerhetsmedvetande inom den högre utbildningen för att motverka exempelvis industrispionage.

## **Yttrande från andra utskott**

### *Excellenscentrum*

*Näringsutskottet* konstaterar i sitt yttrande att regeringen avser att inrätta ett excellenscentrum med syftet att skapa ett långsiktigt stöd till forsknings- och utbildningsmiljöer som kan bygga upp forskningscentrum av högsta kvalitet

som bidrar till att svensk forskning fortsätter att vara internationellt ledande. Utskottet noterar också att regeringens bedömning är att en långsiktig finansiering kommer att göra det möjligt att rekrytera internationellt framstående forskare under längre perioder.

### *Säkerhetsfrågor*

*Försvarsutskottet* välkomnar i sitt yttrande regeringens särskilda forskningssatsning på säkra samhällen och anger att det är viktigt att möjliggöra en ökad kunskap om samhällets utmaningar för att förbättra förutsättningarna för att skapa ett mer motståndskraftigt samhälle. Utskottet anger att det lägger vikt vid att Sveriges forskningsmiljöer svarar mot totalförsvarets behov. Utskottet vill dessutom betona att synergier mellan civil och militär forskning och utveckling bör eftersträvas där det kan anses vara relevant och vara till ömsesidig nytta för det civila och det militära försvaret men också till nytta inom ramen för totalförsvaret.

Utskottet framför att de nationella svenska säkerhetsintressena, definierade i den nationella säkerhetsstrategin samt genom den svenska säkerhets- och försvarspolitik, ska vara vägledande i alla aspekter på förbindelserna med Kina som har bäring på Sveriges säkerhet. Det är viktigt att Sverige har en god förmåga att skydda näringsliv och forskning från industrispionage, och de svenska underrättelsemyndigheterna spelar en stor roll i sammanhanget. Utskottet vill även påminna om att det övergripande målet att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet innefattar arbetet med att hantera en breddad hotbild, inklusive hoten mot skyddsvärd verksamhet vid universitet och högskolor.

Enligt utskottet är det av stor vikt att Sveriges cyberförmåga stärks och att samhällets cybersäkerhet förbättras, och utskottet pekar på att cyberhoten mot Sverige och svenska intressen fortfarande är omfattande och att effekterna av cyberangrepp kan få allvarliga konsekvenser. Utskottet anser därför att det är positivt att en cyberförsvarsförmåga nu har etablerats av Försvarsmakten med stöd av Försvarets radioanstalt för att Sverige ska kunna skydda kritiska samhällsfunktioner och försvara sig mot cyberangrepp från kvalificerade motståndare. Utskottet ser positivt på de aviserade särskilda satsningarna på bl.a. informations- och cybersäkerhet samt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser.

*Utrikesutskottet* påpekar i sitt yttrande att det är flera myndigheter som disponerar anslag för forskning och utredningar inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan samt 7 Internationellt bistånd. Utskottet anger vidare att behovet av att beakta nationella säkerhetsaspekter i forskningsintensiva verksamheter framgår av regeringens Strategi för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) respektive Nationell inriktning för artificiell intelligens (N2018:14). Utskottet påminner även om att regeringen även har gett Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i uppdrag att upprätthålla

kontakter med berörda universitet och högskolor i syfte att informera om riskerna med spridning av känsliga teknologier.

Utskottet konstaterar också att regeringen framhåller att vikten av att beakta säkerhets- och försvarspolitiska hänsyn framgår av direktiven till utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur (dir. 2020:52). Utskottet noterar även att regeringen pekar på behovet av mer informations- och cybersäkerhet. Utskottet uppmärksammar vidare att ett nationellt kunskapscenter om Kina har inrättats vid Utrikespolitiska institutet vid årsskiftet 2020 samt att regeringen har fattat beslut om att inrätta ett nationellt cybersäkerhetscenter.

## **Utskottets ställningstagande**

### *Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet*

Utskottet vill inledningsvis påminna om riksdagens övergripande mål att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1, utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98). I den aktuella propositionen beskriver regeringen utvecklingen i förhållande till regeringens mål för forskningspolitiken. Detta mål är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt. Regeringen anger i propositionen att utgångspunkten för de satsningar som presenteras därför är att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet.

Enligt utskottet är det positivt att Sverige i dag rankas som ett av världens mest innovativa länder och har många forskningsmiljöer av högsta kvalitet samt lärosäten som rankas bland världens främsta. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att för att Sverige ska vara en framgångsrik forskningsnation behövs både resurser och kvalitetsstärkande åtgärder. Utskottet vill också påminna om att riksdagen hösten 2020 beslutade om en ökning av de statliga anslagen för forskning och innovation med 3,4 miljarder kronor för 2021. Utskottet vill vidare framhålla vikten av fri forskning av hög kvalitet. Genom de direkta anslagen till universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning ges lärosätena långsiktiga förutsättningar och möjlighet att göra egna strategiska forskningsprioriteringar samt ta ansvar för hög kvalitet i forskningen. Riksdagen beslutade senast hösten 2020 också om ökade anslag för forskning och utbildning på forskarnivå till lärosätena men även ökade anslag till bl.a. Vetenskapsrådet, vilket ger ökade möjligheter för fri forskning.

Utskottet noterar i sammanhanget att regeringen aviserar en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som i ökad utsträckning ska beakta kvalitet och som bl.a. ska syfta till forskningsmiljöer



av hög kvalitet. Även den aviserade satsningen på excellenscentrum som syftar till att skapa ett långsiktigt stöd för forsknings- och utbildningsmiljöer, är enligt utskottet intressant i arbetet med att utveckla forskningens kvalitet. Utskottet vill vidare understryka vikten av att den forskning och innovation som finansieras via EU:s ramprogram Horisont Europa håller högsta kvalitet.

I arbetet med att utveckla forskningens kvalitet är det enligt utskottet mycket värdefullt med den uppföljning och utvärdering av forskningskvalitet som lärosäten, forskningsfinansiärer, myndigheter och andra aktörer genomför, inom ramen för den ordinarie verksamheten eller genom särskilda uppdrag. Här kan också uppmärksammas särskilt att UKÄ från 2021 inkluderar forskningsverksamhet i det nationella kvalitetssäkringssystemet, vilket bedöms bidra till att forskningens kvalitet stärks och utvecklas.

Utifrån ovanstående ser utskottet inte skäl att föreslå några särskilda åtgärder när det gäller övergripande forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet och avstyrker därför motionerna 2020/21:1746 (M) yrkandena 12 och 14, 2020/21:1932 (SD) yrkande 3, 2020/21:3237 (L) yrkande 9 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 1 och 2.

### *Ett öppet vetenskapssystem och forskningskommunikation*

En positiv utveckling mot ett öppet vetenskapssystem pågår, med öppen tillgång till vetenskapliga publikationer, forskningsdata m.m. Utskottet menar att regeringen i propositionen ger en värdefull redogörelse för hur det internationella arbetet kopplat till detta fortskrider, inklusive hur berörda svenska forskningsfinansiärer m.fl. är delaktiga i det arbetet. Vidare följer utskottet med intresse även regeringens nationella inriktning på arbetet med öppen vetenskap. Vetenskapliga publikationer som är ett resultat av forskning som finansieras med offentliga medel, ska vara omedelbart öppet tillgängliga med verkan från 2021. Forskningsdata ska göras tillgängliga så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt. Denna omställning ska vara genomförd fullt ut senast 2026, anger regeringen. Utskottet har tagit del av regeringens beskrivning av de uppdrag regeringen har gett Vetenskapsrådet och Kungl. biblioteket på området, bl.a. att nationellt samordna arbetet med öppna forskningsdata respektive öppet tillgängliggöra vetenskapliga publikationer, samt slutsatser om vilka utmaningar det fortsatta arbetet med en omställning till ett öppet vetenskapssystem innebär. Utskottet noterar också att Vetenskapsrådet har fått ett nytt uppdrag att samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata och Kungl. biblioteket ett nytt uppdrag att samordna arbetet med att införa öppen tillgång till vetenskapliga publikationer.

En närliggande aspekt av ett öppet vetenskapssystem är frågan om forskningskommunikation. I dag har Vetenskapsrådet ett nationellt uppdrag att övergripande ansvara för samordning av kommunikation om forskning och forskningsresultat, förutom att ansvara för kommunikation om forskning och forskningsresultat inom sina områden där på motsvarande sätt övriga

forskningsråd har ansvar för sina områden. Regeringen beskriver i propositionen också möjligheter att ytterligare stärka förmedlingen av kunskap och information, inte minst genom den av regeringen föreslagna uppgiften för lärosäten att ytterligare samverka med det omgivande samhället.

Utskottet menar att utvecklingen mot ett öppet vetenskapssystem och förmedling av forskning och forskningsresultat m.m. fortskrider på ett positivt sätt och att det kommer att finnas möjlighet att fortsätta att följa detta arbete. Mot bakgrund av ovanstående ser utskottet ingen anledning att föreslå åtgärder utifrån det som motionärerna har fört fram och avstyrker därför motionerna 2020/21:2250 (M) yrkande 1, 2020/21:3813 (V) yrkande 2, 2020/21:3833 (KD) yrkande 23 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 9 och 10.

### *Säkerhetsfrågor*

I propositionen uppmärksammar regeringen riskerna i fråga om informations- och cybersäkerhet och anger att arbetet med och medvetenheten kring detta behöver utvecklas i hög takt. Det behövs mer forskning om dessa frågor, utifrån ett tvärvetenskapligt angreppssätt. Regeringen bedömer även att det behövs en satsning på forskning om säkra samhällen, utifrån möjliga påfrestningar och hot som kan påverka de mål som finns för Sveriges säkerhet. Regeringen pekar också på kopplingen mellan forskning inom krisberedskap och civilt försvar.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning av behov om forskning på dessa områden och ser därför, i likhet med försvarsutskottet, positivt på sådana aviserade särskilda satsningar på bl.a. informations- och cybersäkerhet samt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser.

Risken för spionage i syfte att komma över information om forskning och innovationer är en ytterligare säkerhetsaspekt som är mycket angelägen att bevaka och arbeta med. Utskottet anser, i likhet med försvarsutskottet, att det är viktigt att Sverige har en god förmåga att skydda näringsliv och forskning från industrispionage, och de svenska underrättelsemyndigheterna spelar en stor roll i sammanhanget. Regeringen anger i propositionen att det finns behov av förebyggande åtgärder för att hantera dessa frågor men också att det finns lagstiftning som kan vara tillämplig. Regeringen redogör även för relevanta pågående utredningar som i sina direktiv har i uppdrag att bl.a. särskilt beakta frågan om säkerhets- och försvarspolitiska hänsyn. Utskottet kan vidare framhålla, i likhet med utrikesutskottet, att behovet att beakta nationella säkerhetsaspekter i forskningsintensiva verksamheter framgår av regeringens Strategi för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) respektive Nationell inriktning för artificiell intelligens (N2018:14). Utskottet påminner även om att regeringen har även gett Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i uppdrag att upprätthålla kontakter med berörda universitet och högskolor i syfte om att informera om riskerna med spridning av känsliga teknologier.

Sammantaget menar utskottet att det är av stor vikt att fortsätta att följa dessa frågor, inte minst för att bedöma om ytterligare åtgärder behövs.

Mot bakgrund av ovanstående anser utskottet inte att det finns skäl att föreslå ytterligare åtgärder och avstyrker därför motionerna 2020/21:3431 (L) yrkande 7 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 15 och 17.

## Forskningsfinansiering och resurstilldelningssystem

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om finansiering av forskning och system för tilldelning av resurser.

Jämför reservation 9 (M), 10 (SD), 11 (KD), 12 (M), 13 (SD), 14 (V), 15 (KD), 16 (M, KD) och 17 (M).

### Propositionen

#### Övergripande

Sveriges FoU-investeringar uppgår till 3,4 procent av BNP och Sverige är därmed det land inom EU som satsar mest på forskning och utveckling i relation till ekonomins storlek. Vidare har Sverige i flera år legat på första plats på EU-kommissionens rankinglista European Innovation Scoreboard, vilken mäter medlemsländernas innovationsförmåga. Sedan 2010 har avsättningarna varierat mellan ungefär 3,1 och 3,4 procent av BNP. Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. År 2019 uppgick företagens investeringar i FoU till motsvarande en andel på 2,44 procent av BNP. De statliga FoU-anslagen fördelas till universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och andra statliga myndigheter. Om annan FoU-finansiering läggs till, dvs. medel från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedel, kommuners och regioners finansiering, övriga offentliga investeringar samt EU-medel uppskattas de offentliga investeringarna i FoU till ca 0,9 procent av BNP.

Regeringen anger i propositionen att det behövs både resurser och kvalitetsstärkande åtgärder för att Sverige ska vara en framgångsrik forskningsnation. Den statliga finansieringen utgör grunden i det svenska forskningssystemet och skapar förutsättningar för privata investeringar samt för europeiskt och internationellt forskningssamarbete. Det är viktigt att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering är väl anpassad till samhällsutvecklingen och fungerar på ett ändamålsenligt, kvalitativt, samordnat och kostnadseffektivt sätt. Det handlar dels om de statliga forskningsfinansiärerna, dels om övriga myndigheters forsknings- och innovationsfinansiering, exklusive universitet och högskolor.

Statens fördelning av forskningsmedel till universitet och högskolor ska vara långsiktig och skapa drivkrafter för hög kvalitet i all forskning. Den ska också bidra till att uppnå det övergripande forskningspolitiska målet att

Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. De direkta anslagen till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå, s.k. forskningsanslag (ibland kallade basanslag) ger förutsättningar för lärosätena att göra strategiska forskningsprioriteringar och ta ansvar för hög kvalitet i forskningen. Forskning av hög kvalitet som finansieras via forskningsanslagen är också viktig för att forskarna vid lärosätena ska kunna konkurrera om externa medel och bedriva forskning som på sikt möter samhällets behov.

### *Horisont Europa*

EU:s nästa ramprogram Horisont Europa planeras starta 2021 och kommer liksom de tidigare vara strategiskt viktigt för svensk forskning och innovation, enligt regeringen. Det har hittills inte funnits en nationell strategi för att uppnå ett visst deltagande eller en viss finansiering från EU:s forskningsbudget. Regeringen har därför gett i uppdrag till de forskningsfinansierande myndigheterna att föreslå en strategi för det svenska deltagandet i Horisont Europa (U2020/3335). Uppdraget redovisades den 29 oktober 2020. Regeringen avser att presentera en strategi för ett svenskt deltagande i Horisont Europa i början av 2021.

Svenska organisationer har t.o.m. december 2019 beviljats ca 1,66 miljarder euro från Horisont 2020, vilket motsvarar 3,4 procent av fördelade medel. Sverige är därmed på åttonde plats bland deltagande länder och på elfte plats räknat per capita.

### *Den statliga organisationen för forskningsfinansiering*

Den nuvarande organisationen för forskningsfinansiering inrättades 2001. Fyra statliga forskningsfinansierade myndigheter bildades utifrån tidigare existerande mindre forskningsråd och myndigheter. Vid sidan av Vetenskapsrådet, Formas, Forte och Vinnova har även exempelvis Statens energimyndighet och Rymdstyrelsen omfattande finansiering av forskning och innovation inom ramen för sina sakområden. Utöver dessa finns ett större antal myndigheter med andra huvuduppdrag men som i varierad omfattning även finansierar forskning och innovation.

Regeringen konstaterar att mycket har hänt inom svensk och internationell forskning och innovation sedan den nuvarande organisationen för forskningsfinansiering inrättades 2001. De forskningsfinansierande myndigheterna har förändrats och utvecklats, liksom behovet av forskning inom olika samhällsområden. Svensk och internationell forsknings- och innovationspolitik har alltmer inriktats på att möta samhällsutmaningar, vilket har inneburit att många satsningar har blivit mer tvärspektoriella och berör flera finansörer. Näringslivets bidrag till FoU-finansieringen är fortsatt av stor betydelse och uppgår till ca 70 procent av den totala FoU-finansieringen i Sverige, samtidigt som icke vinstdrivande privata aktörer blir allt viktigare finansörer.

Förutsättningarna för forskning och innovation har utvecklats genom digitalisering och mer avancerad forskningsinfrastruktur. Vetenskapen har avancerat till följd av nya inriktningar och nya forskningsområden. Gränsen mellan civil och militär användbarhet av viss teknik har suddats ut i delar av utvecklingskedjan. Det internationella och europeiska samarbetet växer i omfattning, och fler länder har blivit framgångsrika forskningsnationer. Antalet finansörer är många, och systemet beskrivs ibland som fragmenterat, vilket kan utgöra en utmaning för den enskilde forskaren som ska söka forskningsmedel. Samtidigt kan det vara viktigt med mångfald i finansieringssystemet, menar regeringen.

För att Sverige ska kunna vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer är det viktigt att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering är väl anpassad till samhällsutvecklingen och fungerar på ett ändamålsenligt, kvalitativt, samordnat och kostnadseffektivt sätt. Det handlar dels om de statliga forskningsfinansierarna, dels om övriga myndigheters forsknings- och innovationsfinansiering. Regeringen anger i propositionen att den ser skäl att göra en översyn av den statliga forskningsfinansieringen.

### *Medel till lärosäten*

#### **Nuvarande fördelningsmodell av anslag till lärosäten**

Nuvarande modell för fördelning av anslag till lärosätena för forskning och utbildning på forskarnivå infördes 2009 men har sedan dess kontinuerligt utvecklats. Modellen innehåller två delar: fördelning av nya forskningsmedel baserad på kvalitetsindikatorerna externa medel och bibliometri (publiceringar och citeringar i vetenskapliga publikationer) samt en minimiresurs baserad på antalet helårsstudenter, en s.k. basresurs.

De statliga universiteten och högskolorna omfattats av modellen, liksom de enskilda utbildningsanordnarna Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Försvarshögskolan och de konstnärliga högskolorna har däremot fått tilldelning i särskild ordning. Kvalitetsindikatorerna användes också mellan åren 2009–2016 för en årlig omfördelning av en del av de befintliga resurserna mellan universitet och högskolor. Genom åren har det gjorts vissa justeringar i modellen. Basresursen som ursprungligen var 8 000 kronor per helårsstudent från 2009 höjdes efter 2016 års forskningspolitiska proposition till 12 000 kronor per helårsstudent. Syftet var att ge alla lärosäten förutsättningar för hög kvalitet i utbildningarna genom ökade möjligheter att bedriva forskning, vilket ger förutsättningar för forskningsanknytning av utbildningarna. I den forskningspolitiska propositionen 2016 bedömde regeringen att även de övriga enskilda utbildningsanordnarna som har tillstånd att utfärda vissa examina, enligt lagen (1993:729) om tillstånd att utfärda vissa examina, borde få resurser för forskning och utbildning på forskarnivå eftersom det är väsentligt att utbildningen är forskningsanknuten. Regeringen

har därför tilldelat de enskilda utbildningsanordnarna resurser motsvarande minst 8 000 kronor per helårsstudent fr.o.m. 2018.

För att utfallet av kvalitetsindikatorerna ska kunna jämföras med lärosäten som har liknande förutsättningar har fördelningen via kvalitetsindikatorerna justerats vid några tillfällen. I syfte att särskilt stärka forskningen och balansen mellan utbildning och forskning vid högskolor och nya universitet har regeringen tidigare delat in de berörda lärosätena i tre grupper: högskolor, nya universitet respektive äldre universitet. På så sätt har lärosätena tilldelats resurser utifrån kvalitetsindikatorerna i jämförelse med lärosäten som har likartade förutsättningar.

I den forskningspolitiska propositionen 2016 bedömde regeringen vidare att samverkan med det omgivande samhället i högre grad skulle påverka fördelningen av medlen. I avvaktan på att Styr- och resursutredningen (dir. 2017:46, 2018:108) skulle lämna förslag om detta har regeringen använt de bedömningar som Vinnova har gjort av lärosätenas samverkan som grund för tilldelning av nya forskningsanslag från 2018 och framåt.

### **Fördelning 2021 till lärosäten**

Regeringen redovisar i propositionen att forskningsanslag för 2021 fördelas enligt den nuvarande modellen. En viss justering av bibliometriindikatorn görs dock, och nivån på den s.k. basresursen höjs till 17 500 kronor per helårsstudent. Motsvarande basresurs för vissa enskilda utbildningsanordnare höjs till 12 000 kronor per helårsstudent. De konstnärliga högskolorna och Försvarshögskolan ges medel som tidigare, via en särskild tilldelning. Detsamma gäller från 2021 även Gymnastik- och idrottshögskolan.

Regeringen anger vidare att de ekonomiska effekterna av covid-19-pandemin föranledde förslaget om en tillfällig förstärkning av forskningsanslagen om 500 miljoner kronor 2021.

### **Förslag till ny modell till lärosäten**

Regeringen avser att från 2023 införa en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som i ökad utsträckning beaktar kvalitet. Grunden i den modell för tilldelning av ökade forskningsmedel som utvecklats från 2008 bör även fortsättningsvis bibehållas, dvs. nya forskningsmedel fördelas dels baserat på antalet helårsstudenter, dels på en kvalitetsbedömning av forskning. Regeringen konstaterar att en av nackdelarna med dagens kvalitetsindikatorer (bibliometri och externa medel) är att dessa, liksom alla indikatorer, enbart kan mäta vissa aspekter av kvaliteten i forskning. Bibliometri lämpar sig också olika väl för olika forskningsområden. Vetenskapsrådet har därför haft i uppdrag att utveckla en ny bibliometriindikator som kan användas vid framtida fördelning. Även när det gäller externa medel varierar tillgången mellan forskningsområdena, vilket gör att också den indikatorn riskerar att gynna vissa forskningsområden framför andra.

Regeringen anser att de hittills använda kvalitetsindikatorerna bör ersättas med en sakkunnigbedömning, i enlighet med Styr- och resursutredningens

förslag. Målsättningen med modellen är liksom tidigare att premiera hög kvalitet i forskning men också att i ökad utsträckning premiera strategisk profilering och prioritering av forskning där förutsättningarna bedöms vara bäst för forskning av högsta internationella kvalitet vid universitet och högskolor. Modellen ska alltså ge bättre incitament till forskningsmiljöer av hög kvalitet, enligt regeringen.

I denna proposition presenterar regeringen principerna för den nya kvalitetsbaserade fördelningen och avser därefter att ge uppdrag till forskningsfinansiärerna att utveckla den i samråd med universitet och högskolor. Regeringen avser vidare att i kommande budgetpropositioner återkomma med ytterligare beskrivning av modellen och lämna förslag på fördelning av forskningsmedel till berörda lärosätens anslag för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringen anger i propositionen att den grundläggande principen för kvalitetsbaserad fördelning är hög vetenskaplig kvalitet. Vid bedömning av vad som är forskning av hög kvalitet ska internationellt vedertagna kriterier tillämpas som tar hänsyn till kvalitet inom samtliga forskningsområden. Kvalitet i samverkan med det omgivande samhället ingår som en viktig komponent i bedömningarna. Regeringen föreslår att den kvalitetsbaserade fördelningen ska göras genom att medel fördelas till s.k. profilområden. Profilområdena ska vara strategiska forskningssatsningar av hög kvalitet som lärosätena själva definierar. Profilområdena ska syfta till att stärka lärosätenas forskningsprofiler och bidra till ökad kvalitet i forskningen. Det är lärosätena, inte enskilda forskare, som bör ansöka om medel till profilområden, och statliga forskningsråd bör ansvara för att göra sakkunnigbedömningar av ansökningarna. Rådets bedömningar blir underlag för kommande beslut om medel. Regeringens utgångspunkt är att samtliga lärosäten ska kunna tilldelas minst ett profilområde och att forskning i hela landet därmed ska kunna stärkas och utvecklas i strategisk riktning. Medlen bör inledningsvis specificeras på lärosätenas forskningsanslag. Satsningen på profilområden bör också utvärderas efter en tid.

Utöver den kvalitetsbaserade fördelningen gör regeringen, i likhet med tidigare, bedömningen att det är viktigt att lärosätena kan ingå i samma modell för resursfördelning för forskning och att det då är naturligt att alla lärosäten har en viss basresurs, en garanterad miniminivå, för forskning som är knuten till lärosätets utbildningsvolym. Detta skapar förutsättningar för ett lärosäte att koppla resurser till utbildningen och att skapa tydliga forskningsprofiler. Basresursen är strategiskt viktig för att lärosätena ska kunna bedriva utbildning i nära koppling till forskningen och för att det ska kunna bedrivas forskning av hög kvalitet i hela landet. Basresursen bör därför fortsätta att vara en del av den nya fördelningsmodellen, enligt regeringen.

Den nya modellen för att premiera forskningskvalitet och strategisk profilering vid tilldelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå till statliga universitet och högskolor samt till Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping bör införas från 2023.

Eftersom merparten av forskningsmedlen som regeringen har föreslagit och beräknat för den kommande fyraårsperioden tillkommer redan 2021 och 2022 bedömer regeringen att en viss omfördelning av redan tilldelade medel kan behöva göras 2023 och 2024 för att den nya modellen ska kunna införas. Regeringens bedömning är att minst 500 miljoner kronor bör fördelas i den nya modellen för 2023 och 2024. Avsikten är att på sikt fördela mer medel enligt den nya modellen. Hösten 2024 förväntas regeringen fatta beslut om nästa forskningspolitiska proposition, och där kommer förutsättningarna för nästkommande fyraårsperiod (2025–2028) att presenteras.

I övrigt anger regeringen att Styr- och resursutredningens förslag om resurstilldelningen till utbildning på grundnivå och avancerad nivå inte behandlas i denna proposition utan i ett annat sammanhang.

### **Särskilda medel för samverkan**

Vinnova har sedan 2013 i uppdrag att årligen fördela medel till universitet och högskolor utifrån kvalitet och prestation i samverkan med det omgivande samhället. Utlysningarna har visat på positiva effekter både när det gäller resultat i form av utvecklad samverkan och samarbete lärosätena emellan. Regeringen avser att ge Vinnova i uppdrag att även i fortsättningen fördela dessa medel för att fortsätta utveckla lärosätenas samverkan.

Regeringen anser att samverkan kan förstärkas ytterligare genom att forskningsfinansiärerna i ökad utsträckning även ställer krav på att samverkansaktiviteter ingår i de forskningsprojekt som de finansierar. Regeringen avser vidare att ge forskningsråden i uppdrag att i ökad utsträckning dels inkludera krav på samverkan vid fördelning av generella forskningsmedel, dels utlysa medel för olika samverkansaktiviteter.

Regeringen påminner också om att i den kommande fördelningen av medel till forskning och utbildning på forskarnivå till lärosätena ingår bl.a. fördelning av medel till lärosätenas profilområden med forskning av hög kvalitet och excellens och där samverkan ingår.

### **Kompletterande information**

I bilaga 1 till regleringsbrevet för budgetåret 2021 för universitet och högskolor (2020-12-17) återfinns riktlinjer för redovisning av t.ex. externa bidrag. Av riktlinjerna framgår att indirekta kostnader bör beräknas med utgångspunkt i den modell som har tagits fram av Sveriges universitets- och högskoleförbund tillsammans med vissa finansiärer.

Den 4 mars 2021 beslutade regeringen om förändringar i Vetenskapsrådets regleringsbrev. Regeringen ger Vetenskapsrådet i uppdrag att tillsammans med forskningsråden Forte, Formas och Vinnova samt i dialog med universitet och högskolor ta fram förslag till en modell för kvalitetsbaserad resursfördelning av lärosätenas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Vetenskapsrådet ska löpande informera regeringen om hur uppdraget genomförs och om resultat samt lämna en slutrapport senast den 1 juni 2021.



## Motionerna

### *Forskningsfinansiering*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 5 menar motionärerna att kvaliteten i forskningen kan stärkas om en större del av finansieringen går via Vetenskapsrådet, till fri och forskarinitierad forskning.

I motion 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 13 framför motionärerna att forskningsmedel i högre utsträckning måste fördelas fokuserat och strategiskt till universitet och högskolor.

I kommittémotion 2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10 framför motionärerna att forskningsmedel inte ska tilldelas frågor med bristande samhällsrelevans.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8 begär motionärerna att regeringen snarast utreder en sammanslagning av forsknings- och innovationsråden.

I motion 2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 6 efterfrågar ett regelverk för de institutioner som fördelar forskningsmedel för att undvika att faktorer som inte är relevanta beaktas vid fördelningen.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 1 anser motionärerna att de statliga anslagen till svensk forskning bör höjas genom att införa ett s.k. enprocentsmål.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4 önskar motionärerna att det utreds hur fördelningen av all statlig forskningsfinansiering kan göras genom en sådan kvalitetsprocess som Vetenskapsrådet använder. Även andra aspekter av forskningsfinansiering bör ingå i en sådan utredning, enligt motionärerna. I yrkande 9 menar motionärerna att stöd till den fria forskningen ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen.

I kommittémotion 2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 7 anger motionärerna att det är viktigt att Sverige fortsätter att verka för att anslag till forskning inom ramen för EU:s forskningsprogram Horisont Europa och innovationsutveckling i EU fortsätter att öka.

### *Resurstilldelningssystem*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 3 framför motionärerna att regeringens planerade förändring av modellen för kvalitetsbaserad resurstilldelning inte bör genomföras. Motionärerna menar att en förändring enligt regeringens förslag skulle vara kostsam och resurskrävande. I yrkande 4 menar motionärerna att kvalitet och samverkan i forskning bör premieras. Över tid bör 50 procent av tillförda direkta anslag fördelas baserat på prestation enligt en modell där alla lärosäten konkurrerar i samma grupp, inklusive Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 menar motionärerna att samverkan i sig inte ska premieras med ekonomiska styrmedel utan att det är resultaten av samverkan som ska premieras.

I motion 2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 7 framförs att anslagen bör sänkas för universitet och högskolor med antivetenskapliga idéer.

I kommittémotion 2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1 och i kommittémotion 2020/21:3813 yrkande 11 begärs att regeringen lägger fram lagförslag som är baserade på Styr- och resursutredningens förslag om att stärka kopplingen mellan utbildning och forskning och om finansieringssystem för högskolan.

I kommittémotion 2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 95 efterfrågar motionärerna likvärdiga forskningsanslag till högskolor, oberoende av huvudman.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5 framför motionärerna att en transparent redovisning av lärosätenas användning av basanslaget bör utvecklas. I yrkande 6 efterfrågar motionärerna en uppföljning av att tilldelade resurstillskott faktiskt medför höjda anslag för forskning och forskarutbildning vid lärosätena. I yrkande 8 begär motionärerna att regeringen återkommer med en tydligare redogörelse för det föreslagna nya resursfördelningssystemet samt med en mer realistisk tidsplan för att införa detta. I yrkande 10 anger motionärerna att det bör tas fram en modell för finansiering av lärosätenas kostnader för förvaltning och gemensamma servicefunktioner. I dag finns en variation i hur stor andel av forskningsbidraget som går till indirekta kostnader, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 11 menar motionärerna att det tidigare systemet för fördelning av en del av lärosätenas basanslag utifrån kvalitetskriterier bör återinföras.

## **Yttrande från annat utskott**

### *Forskningsfinansiering*

Näringsutskottet konstaterar i sitt yttrande att regeringen avser att tillsätta en utredning för att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering är väl anpassad till samhällsutmaningarna och fungerar på ett ändamålsenligt, kvalitativt, samordnat och kostnadseffektivt sätt. Näringsutskottet välkomnar en sådan utredning.

## **Utskottets ställningstagande**

När det gäller anslagen till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå, de s.k. basanslagen, beslutade riksdagen hösten 2020 om en förstärkning av dessa med 1,2 miljarder. Likaså beslutade riksdagen om avsevärda förstärkningar till de statliga forskningsfinansiärerna. Utskottet kan konstatera att regeringen i propositionen anger att den inom

ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning avser att avsätta medel för fri forskning. Utskottet kan vidare konstatera att planeringen för EU:s forskningsprogram Horisont Europa pågår och att regeringen aviserar en strategi för det svenska deltagandet.

I den nu aktuella propositionen föreslår regeringen en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som i ökad utsträckning beaktar kvalitet. Utskottet noterar att regeringen anger att den kvalitetsbaserade fördelningen ska göras genom att medel fördelas till strategiska forskningssatsningar av hög kvalitet som lärosätena själva definierar, s.k. profilområden. De statliga forskningsråden föreslås ansvara för att göra sakkunnigbedömningar av ansökningar om medel till dessa. Forskningsfinansiärerna har fått i uppdrag att i samråd med universitet och högskolor utveckla modellen. Utskottet ser med intresse fram emot den nya modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som regeringen har aviserat.

Utskottet kan vidare påminna om att det i den aktuella propositionen anges att Styr- och resursutredningens förslag om resurstilldelningen till utbildning på grund- och avancerad nivå inte behandlas i detta sammanhang. Utskottet kan också konstatera att det för lärosätena ges riktlinjer för ekonomisk redovisning i det årliga regleringsbrevet, t.ex. när det gäller externa bidrag. Av riktlinjerna framgår att indirekta kostnader bör beräknas med utgångspunkt i den modell som har tagits fram av Sveriges universitets- och högskoleförbund tillsammans med vissa finansiärer.

När det gäller frågan om ekonomisk premiering för samverkan noterar utskottet att regeringen, förutom att även fortsättningsvis ge Vinnova i uppdrag att fördela medel för samverkan, även aviserar andra former för fördelning av medel till lärosätena för samverkan.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det är viktigt att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering är väl anpassad till samhällsutvecklingen och fungerar väl utifrån flera aspekter. I likhet med näringsutskottet välkomnar utskottet en sådan översyn som regeringen aviserar.

Utifrån ovanstående finner utskottet ingen anledning att begära några åtgärder utifrån motionärernas yrkanden och avstyrker därför motionerna 2020/21:301 (V) yrkande 1, 2020/21:601 (SD) yrkandena 6 och 7, 2020/21:1746 (M) yrkande 13, 2020/21:1937 (SD) yrkande 10, 2020/21:3237 (L) yrkandena 1 och 11, 2020/21:3321 (M) yrkande 7, 2020/21:3626 (KD) yrkande 95, 2020/21:3805 (SD) yrkandena 1 och 8, 2020/21:3813 (V) yrkande 11, 2020/21:3833 (KD) yrkandena 4–6 och 8–10 samt 2020/21:3834 (M) yrkandena 3–5.

## Lärosätesfrågor och styrning

**Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen avslår motionsyrkanden om styrning av lärosäten m.m.

Jämför reservation 18 (M, KD), 19 (SD), 20 (M), 21 (KD), 22 (M, KD), 23 (SD, KD) och 24 (KD).

**Propositionen***Kriterier för universitet*

Regeringen redogör i propositionen för den hittillsvarande ordningen för processen vid beslut om nya universitet. Regeringen anger att den anser att de tidigare bedömningarna fortfarande är relevanta i fråga om att det måste finnas långsiktiga statsfinansiella förutsättningar och utbildnings- och forskningspolitiska skäl om nya universitet ska inrättas. Det bör även i fortsättningen ankomma på regeringen att besluta om benämningen universitet. I de tidigare bedömningarna lyftes dock inte kvalitetsaspekten fram tillräckligt tydligt. I syfte att tydliggöra att kvalitet är en viktig aspekt, och del av de utbildnings- och forskningspolitiska skälen, finns det starka skäl att införa kriterier som grund för beslut om att få benämnas universitet i Sverige. Processen för beslut om benämningen universitet behöver därmed förtydligas för att förstärka kvalitetsaspekten och för att högskolor ska bli bedömda på likvärdiga grunder. Regeringen avser att besluta om sådana kriterier under mandatperioden.

*Utnämning av Mälardalens högskola till universitet*

Regeringen redogör i propositionen vidare för processen för beslutet om att utnämna Mälardalens högskola till universitet. För ett nytt universitet i Mälardalen gäller den nuvarande ordningen, dvs. att regeringen bedömer om det finns långsiktiga statsfinansiella förutsättningar och utbildnings- och forskningspolitiska skäl att inrätta ett nytt universitet. I en sådan bedömning ingår, som ovan påtalats, kvalitet som en viktig aspekt. Mälardalens högskola blir universitet från den 1 januari 2022 under förutsättning att högskolan kan visa att den har åtgärdat de brister med det interna kvalitetssäkringssystemet som UKÄ har påtalat. Regeringen anger att ett nytt universitet i Mälardalen är ett led i en viktig framtidsatsning och en del i regeringens långsiktiga politik att stärka Sverige som ett konkurrenskraftigt utbildnings- och forskningsland. Mälardalens högskola har redan i dag en framstående position bland landets högskolor med en välutvecklad samverkan och samproduktion med bl.a. näringsliv och offentlig sektor.

## *Övergripande om styrning av universitet och högskolor*

Universitet och högskolor har, bl.a. till följd av 1993 års högskolereform och den s.k. autonomireformen 2010, en hög grad av självbestämmande när det gäller intern organisation, resursanvändning samt planering och genomförande av forskning och utbildning. Detta är en principiell utgångspunkt i styrningen. De statliga universiteten och högskolorna styrs i huvudsak genom de mål och krav som anges i högskolelagen och de förordningar som ansluter till den, främst högskoleförordningen. I regleringsbrevet för respektive universitet och högskola preciserar regeringen sin styrning av verksamheten och anger de finansiella villkor som ska gälla under budgetåret. Vissa centrala mål och återrapporteringskrav som är gemensamma för samtliga lärosäten anges i det gemensamma regleringsbrevet för universitet och högskolor. De återrapporteringar som lärosätena gör i årsredovisningar och kompletterande särredovisningar utgör tillsammans med underlag från den uppföljning och utvärdering som flera myndigheter, framför allt UKÄ, ansvarar för, viktiga underlag till de årliga myndighetsdialogerna. Statliga universitet och högskolor är myndigheter, och därför gäller det generella förvaltningspolitiska målet och det generella regelverket, såsom myndighetsförordningen, med vissa undantag. För vissa lärosäten gäller förordningen om intern styrning och kontroll.

Regeringen anger i propositionen att den avser att utveckla styrningen av universitet och högskolor genom att göra den mer ändamålsenlig. Regeringen instämmer i Styr- och resursutredningens syn att lärosätenas särskilda uppdrag och verksamhet motiverar en hög grad av självbestämmande och avser att utveckla styrningen med utgångspunkt i detta. Som utredningen lyfter fram finns samtidigt ett legitimt behov av att följa upp att lärosätena möter de krav som ställs på dem och använder sina resurser effektivt. För att bli mer ändamålsenlig, dvs. tydligare främja kvalitet och bättre möta samhällets behov, behöver styrningen utvecklas i vissa avseenden. Den behöver bli mer fokuserad, långsiktig och lärosätesspecifik. Även fortsättningsvis gäller principen om lärosätenas höga grad av självbestämmande över hur verksamheten ska läggas upp och hur resurser ska användas.

### **Vissa särskilda områden för ökad styrning**

Regeringen aviserar i propositionen ett antal exempel på planerade åtgärder som faller inom regeringens ansvarsområde och som regeringen avser att återkomma till inom ramen för ordinarie processer. Det handlar framför allt om att regeringen avser att sätta lärosätesspecifika mål inom vissa utvalda områden och följa upp dessa inom ramen för myndighetsstyrningen. Berörda områden som omfattas av exemplen är kompetensförsörjning, jämställdhet, goda anställningsvillkor och samverkan mellan lärosäten och omgivande samhälle. Detta är fyra breda områden som redan i dag omfattas av uppföljning och som används i myndighetsstyrningen men där det finns ett behov av ökad tydlighet och långsiktighet. De planerade åtgärderna utgör därmed en

vidareutveckling av den nuvarande styrningen. Grunderna i styrningen, som utgår från mål och krav i högskolelagen och högskoleförordningen samt i form av årliga regleringsbrev som följs upp i den årliga myndighetsdialogen, ligger dock fast.

Regeringen pekar på ett exempel på styrning inom området kompetensförsörjning. I budgetpropositionen för 2021 angavs att regeringen delar Styr- och resursutredningens bedömning att det kan finnas goda skäl för regeringen att ange mål för antal examina inom vissa utbildningar som leder till legitimationsyrken inom skola och hälso- och sjukvård. Ett viktigt skäl till att förändra styrningen är att den nuvarande styrningen, som är inriktad på nybörjarplatser, inte har resulterat i motsvarande mängd examinerade från utbildningarna. Regeringen avser nu att gå vidare och sätta upp lärosätesspecifika mål för antal examina för vissa yrkesexamensutbildningar samt följa upp respektive lärosätes målpuppfyllelse inom ramen för myndighetsstyrningen.

Ett av delmålen till det forskningspolitiska målet gäller samverkan och anger att samverkan och samhällspåverkan ska öka. Regeringen anger att den avser att ge UKÄ i uppdrag att genomföra en tematisk utvärdering av samverkan. Regeringen påpekar vidare att lärosätenas meriteringssystem kan spela en viktig roll för hur samverkan med omgivande samhälle premieras och avser därför att följa upp lärosätenas strategiska arbete med karriärvägar och meriteringssystem genom ett uppdrag till UKÄ. Dessutom avser regeringen att följa upp lärosätenas strategiska samverkansarbete inom ramen för myndighetsstyrningen.

### *Samarbete mellan lärosäten*

Styr- och resursutredningen påtalade att lärosätenas samarbete för arbetsdelning kring utbildningsutbudet behöver utvecklas vidare, främst genom att lärosätena själva organiserar en sådan arbetsdelning. Regeringen ser positivt på ett ökat samarbete mellan lärosätena eftersom det kan bidra till såväl ökad effektivitet som hög kvalitet i verksamheten. I dag förekommer samarbeten bl.a. i form av överenskommelser mellan lärosäten om t.ex. forskning, biblioteksresurser, lärarresurser och studentutbyte. Utredningen ansåg vidare att det bör vara möjligt för lärosätena att få examenstillstånd som bygger på sådana överenskommelser. Av förordning (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet framgår att myndigheten ansvarar för prövning av frågor om examenstillstånd enligt 1 kap. 11, 12, 14 och 15 §§ högskolelagen (1992:1434) samt 7 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. I myndighetens ansvar för tillämpning av regelverket ingår att bedöma behov av utveckling av den praxis som ligger till grund för prövning och beslut om examenstillstånd, inklusive hur samarbete mellan lärosätena kan ligga till grund för tillstånd.

## Kompletterande information

UKÄ har bl.a. i uppgift följa och redovisa arbetsmarknadens framtida kompetensbehov i relation till utbildningsutbudet. Sedan 2014 har myndigheten haft i uppdrag att återkommande följa upp vilka inriktningar som universitet och högskolor ger inom bl.a. lärarutbildningarna och specialist-sjuksköterskeutbildningarna i syfte att få en överblick över utbildningsutbudet och för att kunna följa detta över tid (instruktion för Universitetskanslersämbetet [2012:810]).

UKÄ och Socialstyrelsen har tillsammans haft ett särskilt regeringsuppdrag om kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården. Det nationella vårdkompetensråd som myndigheterna föreslog har nu inrättats, och övriga samverkansstrukturer och kunskapsunderlag håller på att införas eller tas fram. Detta har lett till en dialog om kompetensbehoven som tidigare har varit splittrad och saknat gemensamma kunskapsunderlag att utgå ifrån.

UKÄ har vidare i ett flerårigt tematiskt projekt särskilt belyst högskolans bidrag till yrken som har eller riskerar brist på kompetens, hur högskolan bidrar till kompetensförsörjningen regionalt och lärosätenas utbud av uppdragsutbildningar. Individens perspektiv har också analyserats, bl.a. hur arbetsmarknaden värderar utbildning på olika nivåer och hur studenterna använder högskolan utifrån olika syften med studierna. Ett särskilt fokus har varit på lärarutbildning och lärarförsörjning (Årsredovisning 2020, UKÄ).

Regeringen fattade beslut den 4 mars om ändring av UKÄ:s regleringsbrev för 2021. UKÄ har fått i uppdrag att lämna förslag på kvalitetskriterier som kan användas vid regeringens beslut om benämningen universitet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2021. UKÄ har även fått i uppdrag att lämna en redovisning av verksamheten vid Mälardalens högskola ur ett kvalitetsperspektiv. Detta uppdrag ska redovisas senast den 3 maj 2021.

I regleringsbrevet för budgetåret 2021 (2020-12-17) för universitet och högskolor finns ett flertal mål, med krav på återrapportering, för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Där finns bl.a. angivet att universitet och högskolor ska redovisa vilka bedömningar, prioriteringar och behovsanalyser som ligger till grund för beslut om utbildningsutbudet. En redovisning ska också lämnas över hur lärosätet möter det omgivande samhällets behov av utbildning.

## Motionerna

### *Kriterier för universitet*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 8 anser motionärerna att det ska finnas fastställda kriterier för vad som gäller för att ett lärosäte ska få benämnas universitet.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. yrkande 25 framförs att det bör finnas kriterier för både högskolor och universitet.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 menar motionärerna att Mälardalens högskola i dagsläget inte ska utnämnas till universitet och att rimliga kriterier för att utnämnas till universitet bör införas.

### *Styrning av lärosäten m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 6 framför motionärerna att ledarskapet vid lärosätena spelar en central roll för att stärka Sverige som kunskaps- och forskningsnation och att ledningen av lärosätena bör förbättras och utvecklas. I yrkande 7 anger motionärerna att lärosätenas styrkedja behöver präglas mer av linjestyrning för att öka genomslaget i forskningen av beslut om mål och prioriteringar.

I motion 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7 menar motionärerna att universitet och högskolor behöver differentieras tydligare, t.ex. att högskolorna i större utsträckning bör fokusera på yrkesutbildningar. Enligt motionärerna skulle detta gynna forskningen.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 anger motionärerna att de vill värna om högskolans autonomi. I yrkande 2 framför motionärerna att det är viktigt att lärosätena blir delaktiga i att utforma den kommande samverkansindikatorn med anledning av de föreslagna ändringarna i 1 kap. 2 § högskolelagen. I yrkande 16 vill motionärerna avslå regeringens föreslagna lärosätesspecifika styrning eftersom denna enligt motionärerna kommer att inkräkta på lärosätenas autonomi. I yrkande 26 begär motionärerna en utredning av hur många universitet och högskolor som bör finnas samt var de geografiskt ska ligga.

I kommittémotion 2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3 menar motionärerna att det är problematiskt att begreppet livslångt lärande inte är tydligt eller definierat men att en lösning på detta kan vara att ge den högre utbildningen ett tydligare ansvar samt resurser.

### *Samarbete mellan lärosäten och samordning av utbildningsbehov m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3318 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 9 önskar motionärerna att möjligheterna att bilda en form av utbildningskluster utreds. Samma fråga behandlas även i kommittémotion 2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 4 där det också framförs att sådana utbildningskluster kan medföra forskningsfördelar. Denna fråga tas även upp i kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12.

I kommittémotion 2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 91 behandlas frågan om samarbete mellan lärosäten i syfte att stärka forsknings- och utbildningsmiljöer.

I motion 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 5 framför motionärerna att den högre utbildningen i större utsträckning måste samverka med näringslivet för att möta behoven på arbetsmarknaden.



I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 17 begärs att Socialstyrelsen får i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården. I yrkande 18 begärs på motsvarande sätt att Skolverket får ett liknande uppdrag att bedöma tillgång och efterfrågan på skolans område.

## Utskottets ställningstagande

### *Kriterier för universitet*

I propositionen redogörs för den ordning som hittills har gällt vid beslut om nya universitet liksom att regeringen anser att kvalitetsaspekten ska vara tydligare vid kommande bedömningar och beslut. Regeringen aviserar därför att den ska fatta beslut om särskilda kriterier under mandatperioden, som grund för beslut om att utnämna universitet, och utskottet noterar att UKÄ nu har fått i uppdrag att lämna förslag på kvalitetskriterier som kan användas vid regeringens beslut om benämningen universitet. När det gäller utnämmandet av Mälardalens högskola till universitet anger regeringen att detta beslut ska ses som en del i en långsiktig politik att stärka Sverige som ett konkurrenskraftigt utbildnings- och forskningsland. Utskottet noterar att beslutet är avhängigt av att högskolan kan visa att den har åtgärdat de brister med det interna kvalitetssäkringssystemet som UKÄ har påtalat och att UKÄ nu har fått i uppdrag att lämna en särskild redovisning för detta. Enligt utskottet finns det ingen anledning till åtgärder utöver det som regeringen har vidtagit och aviserat och avstyrker därför motionerna 2020/21:3805 (SD) yrkande 2, 2020/21:3833 (KD) yrkande 25 och 2020/21:3834 (M) yrkande 8.

### *Styrning av lärosäten m.m.*

När det gäller frågan om lärosätenas interna styrning vill utskottet påminna om att de har en hög grad av självbestämmande i fråga om intern organisation, resursanvändning samt planering och genomförande av forskning och utbildning till följd av bl.a. 1993 års högskolereform och den s.k. autonomireformen. Förutom att de statliga universiteten och högskolorna omfattas delvis av generella myndighetsbestämmelser finns i högskolelagen angivet vilka mål och krav som styr lärosätena. I främst högskoleförordningen finns mer detaljerade föreskrifter för särskilda områden för lärosätena och deras verksamhet. Därutöver sätter regeringen vissa särskilda mål, med krav på återrapportering i det gemensamma regleringsbrevet för universitet och högskolor, liksom i respektive lärosätes regleringsbrev. Återrapporteringarna utgör sedan underlag för de årliga myndighetsdialogerna mellan regeringen och lärosätena.

Utskottet har tagit del av redovisningen i propositionen av den utvecklade myndighetsstyrning som regeringen har funnit skäl för att genomföra, och noterat att regeringen anger att denna styrning ska utgå från principen om lärosätenas höga grad av självbestämmande över hur verksamheten ska läggas

upp och hur resurser ska användas. Utskottet noterar att regeringen avser att sätta upp vissa lärosätesspecifika mål, bl.a. utifrån föreslagna bestämmelser i högskolelagen om livslångt lärande respektive samverkan med det omgivande samhället. Utskottet menar att det är värdefullt att ta del av vilka områden regeringen avser att utveckla styrningen av lärosätena och deras verksamhet. Enligt utskottet ryms den aviserade myndighetsstyrningen inom ramen för gällande ordning för lärosätesautonomi. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:1746 (M) yrkande 7, 2020/21:3431 (L) yrkande 3, 2020/21:3833 (KD) yrkandena 1 och 2, 16 och 26 samt 2020/21:3834 (M) yrkandena 6 och 7.

### *Samarbete mellan lärosäten och samordning av utbildningsbehov m.m.*

Utskottet kan konstatera att UKÄ enligt sin instruktion har i uppgift att följa och redovisa arbetsmarknadens kompetensbehov i relation till utbildningsutbudet. Myndigheten genomför både fortlöpande och i särskild ordning, analyser och lämnar förslag om kompetensförsörjningsfrågor, t.ex. i fråga om lärarutbildning. Myndigheten har också haft i uppdrag att tillsammans med Socialstyrelsen se över hälso- och sjukvårdens kompetensbehov. Utskottet noterar att regeringen avser att sätta upp lärosätesspecifika mål för antal examina för vissa yrkesexamensutbildningar inom skola och hälso- och sjukvård. Utskottet vill i sammanhanget uppmärksamma att vid riksdagens behandling av budgetpropositionen 2021 ställde riksdagen sig bakom regeringens förslag om en utbyggnad av utbildningar för bl.a. bristyrken (prop. 2020/21:1, utg.omr. 16, bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141).

Utskottet anser vidare, liksom regeringen, att det är positivt med ett ökat samarbete mellan lärosäten eftersom detta kan bidra till såväl effektivitet som hög kvalitet i verksamheten. Regeringen redovisar att det i dag finns särskilda överenskommelser mellan lärosäten om samarbete i olika frågor. Utskottet noterar i sammanhanget att det i UKÄ:s ansvar för tillämpning av regelverket för examenstillstånd ingår att bedöma behovet av utveckling av den praxis som ligger till grund för prövning och beslut om examenstillstånd, inklusive hur samarbete mellan lärosäten kan ligga till grund för tillstånd. Utskottet anser inte att det finns skäl för riksdagen att föreslå särskilda åtgärder för styrning av universitet och högskolor i riktning mot samarbete i olika former.

När det gäller frågan om att utveckla utbildning och forskning utifrån samhällets behov vill utskottet peka på att regeringen föreslår att bestämmelsen i högskolelagen om samverkan med omvärlden ska förstärkas och tydliggöras. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att en ökad samverkan kan medverka till att utbildning kan anpassas till faktiska behov i samhället. Regeringen har också aviserat uppföljning av den utvecklade bestämmelsen om samverkan. Vidare kan utskottet konstatera att i regleringsbrevet för 2021 för universitet och högskolor finns angivet att

lärosätena ska lämna redovisning av grunder för beslut om utbildningsutbudet liksom hur lärosätet möter det omgivande samhällets behov av utbildning.

Mot bakgrund av ovanstående anser utskottet att det inte finns anledning att föreslå ytterligare åtgärder för dessa frågor och avstyrker därför motionerna 2020/21:1746 (M) yrkande 5, 2020/21:3318 (M) yrkande 9, 2020/21:3321 (M) yrkande 4, 2020/21:3833 (KD) yrkandena 17 och 18, 2020/21:3626 (KD) yrkande 91 och 2020/21:3834 (M) yrkande 12.

## Anställningsfrågor

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare m.m.

Jämför reservation 25 (M, KD), 26 (M), 27 (M), 28 (SD), 29 (V), 30 (KD), 31 (M, SD, KD), 32 (V, KD), 33 (V, KD) och 34 (SD).

### Propositionen

Högskolan är den största statliga sektorn sett till antalet anställda. Förväntningarna på högskolan är också högt ställda när det gäller att uppnå det övergripande forskningspolitiska målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. För att leva upp till kraven måste villkoren för dem som verkar i sektorn vara goda, och både mäns och kvinnors kompetens måste tas tillvara. Tydliga karriärvägar och goda studie- och arbetsvillkor är viktiga förutsättningar för att en utbildning på forskarnivå och en framtida karriär som forskare ska vara attraktiva val för den enskilde och för att universitet och högskolor ska vara attraktiva som arbetsgivare. Högskolan ska även vara välkomnande för studenter, lärare, forskare och annan personal med funktionsnedsättning.

### Karriärstruktur

#### Förbättrade karriärvägar

Forskarkarriärutredningens betänkande Trygghet och attraktivitet – en forskarkarriär för framtiden (SOU 2016:29) lyfte 2016 fram ett antal brister i karriärstrukturen i svensk högskola. Med detta betänkande som grund genomförde regeringen under 2017 och 2018 flera förändringar för att skapa tydligare och mer förutsägbara karriärvägar för doktorander och unga forskare. Bland annat infördes en nationell meriteringsanställning för viss tid, kallad biträdande lektor, i syfte att göra vägen till en tillsvidareanställning mer överskådlig och transparent. Vidare avskaffades utbildningsbidraget, som varit mindre fördelaktigt än en doktorandanställning, och ett antal förbättringar gjordes i fråga om stipendiefinansierade doktoranders villkor. Regeringen betonade vidare att det är angeläget att främja mobilitet mellan lärosäten men

även mellan lärosäten och andra samhällssektorer, t.ex. näringslivet och offentlig verksamhet. I samband med reformen gav regeringen UKÄ i uppdrag att utveckla uppföljningen av vissa anställningar, däribland meriteringsanställningar och visstidsanställningar, samt mobiliteten i högskolan.

### **Fortsatt utvecklingsarbete**

Regeringen anger att de åtgärder som vidtagits utgör grunden i ett långsiktigt reformarbete som regeringen bygger vidare på. Eftersom det har gått kort tid sedan de nämnda besluten om karriärvägar infördes är det ännu för tidigt att dra slutsatser om effekter av besluten. UKÄ:s uppföljning är dock ett underlag i det fortsatta arbetet, och myndigheten kommer att få fortsatt uppdrag att följa utvecklingen. Regeringen planerar även ett antal åtgärder som syftar till att ytterligare förstärka det pågående förändringsarbetet och aviserar ett antal sådana i propositionen för riksdagens kännedom.

När det gäller doktoranders villkor visar UKÄ:s statistik att andelen nybörjare på utbildning på forskarnivå med doktorandanställning har ökat markant under den senaste tioårsperioden, från 45 till 74 procent. Samtidigt har utbildningsbidrag helt upphört som försörjningsform bland nybörjarna, medan det i början av perioden var 23 procent som försörjde sig så (UKÄ:s årsrapport 2020). Detta tyder på att doktoranders villkor över tid har förbättrats. Frågan är fortsatt prioriterad för regeringen. Arbetet med goda studie- och arbetsvillkor inom utbildning på forskarnivå är långsiktigt och nära sammanlänkat med det fortgående arbetet med att göra högskolan till en tryggare och attraktivare arbetsplats.

Regeringen betonar att det är viktigt att universitet och högskolor arbetar aktivt med att öka antalet biträdande lektorer. Särskilda lärosätesspecifika mål för antalet biträdande lektorer kommer att sättas upp och regeringen ska följa upp måluppfyllelsen för detta, inklusive könsfördelningen, inom ramen för myndighetsstyrningen. Regeringen påpekar vidare att det är ett strategiskt arbetsgivaransvar för universitet och högskolor att själva organisera lokala meriteringssystem. Regeringen avser att följa upp lärosätenas strategiska arbete med karriärvägar och meriteringssystem genom ett uppdrag till UKÄ.

Regeringen anser vidare att andelen visstidsanställningar bör minska och avser att följa upp frågan inom ramen för myndighetsstyrningen. För att få en bättre bild av omfattningen av s.k. staplade anställningar, dvs. upprepade tidsbegränsade anställningar, avser regeringen att ge en relevant myndighet i uppdrag att undersöka och analysera denna fråga.

Mobiliteten mellan högskolan och andra sektorer bör enligt regeringen öka. Regeringen menar att det är ett strategiskt ansvar för varje lärosäte att på ett öppet och transparent sätt främja mobiliteten vid exempelvis rekrytering och meritering. Lärosätenas arbete med detta ska följas upp inom ramen för myndighetsstyrningen. Regeringen avser även att se över eventuella hinder för att förena en anställning vid ett universitet eller en högskola med en annan relevant anställning. Det gäller i synnerhet för personer som är i början av sin

karriär och för vilka en förenad anställning skulle kunna vara ett viktigt led i meriteringen.

Enligt regeringen bör andelen i befolkningen som påbörjar och slutför en utbildning på forskarnivå öka. Att det finns tillräckligt många personer med utbildning på forskarnivå är viktigt för Sverige som kunskapsnation och för svensk konkurrenskraft. Dessutom är det viktigt att ha tillgång till personer med utbildning på forskarnivå för kompetensförsörjningen inom högskolesektorn och för kvaliteten i den högre utbildningen. Behov av personer med utbildning på forskarnivå finns såväl inom högskolan som näringslivet och bland offentliga aktörer i alla delar av landet. För att få en uppdaterad bild av kompetensbehoven och en god arbetsmarknadskoppling är universitets och högskolors samverkan med näringsliv och omgivande samhälle av stor vikt.

Regeringen anser vidare att andelen utländska doktorander som stannar i Sverige bör öka. Den 1 januari 2020 infördes särskilda uppehållstillstånd för forskning, studier inom högre utbildning och praktik med anknytning till högre utbildning (prop. 2019/20:20:9, bet. 2019/20:SfU10, rskr. 2019/20:72). Syftet med denna reform är att locka fler studenter, forskare och andra högkvalificerade personer till Sverige samt att underlätta för dem som utbildats i landet att stanna kvar och arbeta här.

### *Kartläggning av forskares utsatthet*

Regeringen anger i propositionen att forskare, studenter och andra anställda vid högskolor och universitet måste kunna känna sig trygga. Detta är en grundförutsättning för ett starkt och demokratiskt samhälle och en grundpelare för akademisk frihet. Akademisk frihet är också en förutsättning för att universitet och högskolor ska kunna uppfylla sitt samhällsuppdrag. Lärosätena ska kunna vara en självständig och kritiskt reflekterande kraft i samhället. Universitet och högskolor har, liksom alla arbetsgivare, ansvar för ett förebyggande arbete för sina anställdas säkerhet och trygghet samt för att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs. Högskolor och universitet ska vara trygga arbetsplatser med bra arbetsvillkor och god arbetsmiljö, vilket är en grundläggande faktor för hög kvalitet. Högskolan ska jobba systematiskt med aktiva åtgärder mot hot, sexuella trakasserier och utsatthet.

Det är av stor vikt att få en tydligare bild av hur situationen ser ut inom universitet och högskolor. Regeringen välkomnar därför den nationella kartläggning av forskares utsatthet som Sveriges universitets- och högskoleförbund genomför tillsammans med Sveriges universitetslärare och forskare samt Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet. Regeringen avser att följa frågan om hat och hot vid universitet och högskolor och vid behov vidta ytterligare åtgärder.

## Kompletterande information

I regleringsbrevet för 2020 (2020-07-02) har UKÄ fått i uppdrag att följa upp konsekvenserna för högskolans verksamhet, med anledning av beslut och insatser som vidtagits på grund av det nya coronaviruset. Uppföljningen ska enligt uppdraget inkludera effekterna av övergången till distansundervisning och de insatser som har beslutats av regeringen i fråga om t.ex. högskolans utbyggnad. Syftet är att kunna följa resultaten av insatserna och dra lärdom av effekterna på högre utbildning och forskning på både kort och lång sikt. Uppföljningen ska bl.a. ta hänsyn till frågor om kvalitet, rättssäkerhet och dimensionering. Uppdraget ska genomföras i samråd med universitet och högskolor. Myndigheten ska hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) löpande informerat om hur uppdraget genomförs och löpande redovisa resultaten av uppföljningen samt lämna en slutrapport senast den 1 december 2022.

Myndigheten lämnade sin första delrapport den 16 mars 2021. I rapporten anges att studier av hur bl.a. doktorandernas situation har påverkats av pandemin pågår inom ramen för uppdraget och att resultat från undersökningar kommer att publiceras löpande under uppdragsperioden.

I UKÄ:s senaste årsredovisning anges bl.a. att statistiska uppgifter om stipendiefinansierade doktorander, meriteringsanställningar och visstidsanställningar har eller kommer att publiceras samt att man överväger om det är möjligt att ta fram andra uppgifter. Även när det gäller mobilitet har viss statistik publicerats. Dessutom har myndigheten publicerat flera analyser som avser mobilitet ur olika aspekter (UKÄ, Årsredovisning 2020).

I en ändring av regleringsbrevet för budgetåret 2021 för UKÄ har regeringen den 4 mars 2021 beslutat att ge myndigheten ett antal uppdrag utifrån vad regeringen tidigare aviserat i den forskningspolitiska propositionen 2020/21:60:

- UKÄ ska följa upp lärosätenas strategiska arbete med karriärvägar och meriteringssystem med öppen och transparent rekrytering. I uppdraget ingår att kartlägga hur meriteringssystemen premierar undervisning, samband mellan forskning och utbildning, och samverkan med omgivande samhälle. Vidare ingår att kartlägga hur kvinnors och mäns möjligheter att meritera sig tillvaratas. Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2022.
- UKÄ ska undersöka förekomsten av och analysera s.k. stapling av tidsbegränsade anställningar. UKÄ ska inhämta synpunkter från Vetenskapsrådet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2022.
- UKÄ ska följa upp andelen visstidsanställningar vid universitet och högskolor. Uppdraget ska delredovisas senast den 1 februari 2022 och den 1 februari 2023. En slutredovisning ska lämnas senast den 15 mars 2024.
- UKÄ ska följa upp mobiliteten, i båda riktningarna, mellan högskolan och andra sektorer. Uppdraget ska delredovisas senast den 1 februari 2022 och den 1 februari 2023. En slutredovisning ska lämnas senast den 15 mars 2024.

- UKÄ ska följa upp universitets och högskolors dimensionering av utbildning på forskarnivå. Uppdraget ska delredovisas senast den 1 februari 2022 och den 1 februari 2023. En slutredovisning ska lämnas senast den 15 mars 2024.

## Motionerna

### *Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare*

I kommittémotion 2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12 föreslår motionärerna att en utredning tillsätts med syftet att effektivisera doktorandutbildningarna och därigenom öka möjligheten till samarbete med näringslivet. Den långa utbildningstiden i dag gör att det kan vara svårt att få extern finansiering via ett företag, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 12 efterfrågar motionärerna förbättrade anställningsvillkor för forskare, bl.a. genom ett förenklat förfarande för ansökningar om forskningsanslag samt ökade möjligheter till anställning.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 4 framför motionärerna att regeringen bör tillsätta en utredning som granskar förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten. I yrkande 7 begär motionärerna en förändring i högskoleförordningen i syfte att öka anställningstryggheten för doktorander. Enligt motionärerna bör det begränsas hur länge någon kan vara tidsbegränsat anställd hos samma arbetsgivare innan anställningen övergår i en tillsvidareanställning. I yrkande 8 anser motionärerna att det bör utredas hur stipendier som finansieringsform för doktorander och postdoktorer kan avskaffas. I yrkande 9 framför motionärerna att de vill se en förstärkning och utveckling av stöd och villkor för postdoktorer med syfte att utländska doktorander eller forskare som har studerat eller forskat i Sverige ska kunna stanna här. I yrkande 10 föreslår motionärerna att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att följa upp lärosätenas arbete med att stötta doktoranderna under pandemin. Det finns skäl att se över hur möjligheten till prolongation av studietiden används, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 7 menar motionärerna att det bör vara krav på att en andel av basanslaget öronmärks för trygga och attraktiva anställningar och villkor för unga forskare. I yrkande 19 framhåller motionärerna vikten av säkra, tydliga och förutsägbara karriärvägar för forskare, baserade på meriteringsanställningar inom akademien. I yrkande 20 efterfrågar motionärerna förändringar i högskoleförordningen i syfte att förbättra förutsättningarna för en anställning som biträdande lektor. De bestämmelser som enligt motionärerna bör ändras är de som anger att en doktorsexamen maximalt får vara fem år gammal liksom att ett biträdande lektorat inte kan kombineras med en anställning inom

sjukvården. I yrkande 21 menar motionärerna att en utredning bör göras om förutsättningarna för att en kombinationsanställning ska kunna omfatta en anställning vid ett lärosäte och en anställning vid en gymnasieskola. I yrkande 24 anser motionärerna att forskares engagemang inom den tredje uppgiften i högre utsträckning än i dag ska premieras inom ett meriteringssystem.

I kommittémotion 2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12 efterfrågar motionärerna reformer för ökad trygghet och bättre anställningsformer inom akademien.

I kommittémotion 2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 16 anser motionärerna att anställningstryggheten behöver stärkas för lärare och forskare på universitet och högskolor.

### *Mobilitet*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 13 begärs att Vetenskapsrådet får ett uppdrag att ta fram ett underlag med rekommendationer för att öka forskarmobiliteten. Viktiga områden är t.ex. förändringar som stärker rekryteringen från andra lärosäten samt bättre möjligheter till kombinationsanställningar vid lärosäten och i den privata och offentliga sektorn. Särskilt viktig är frågan om internationella rekryteringar och hur Sverige ska få fler utländska doktorander att stanna här. I yrkande 14 begär motionärerna att möjligheten till en mobilitetspremie ses över. En sådan skulle enligt motionärerna kunna stärka incitamenten till rörlighet.

### *Kartläggning av forskares utsatthet*

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 6 begärs att regeringen tillsätter en egen kartläggning om forskares akademiska frihet och utsatthet.

## **Utskottets ställningstagande**

Enligt utskottet är goda arbets- och anställningsvillkor för de verksamma i högskolan en förutsättning för hög kvalitet i den högre utbildningen och forskningen. Det är också viktiga förutsättningar för att t.ex. en utbildning på forskarnivå och en karriär som forskare ska vara intressant för den enskilde. Självklart ska också högskolan vara välkomnade för alla.

Utskottet menar att de förändringar som har genomförts under senare år, med åtgärder för att skapa bättre karriärvägar för doktorander och unga forskare, är positiva. Utskottet konstaterar också att regeringen avser att fortsätta att följa utvecklingen av tidigare beslut om doktoranders villkor, reglering av anställningar m.m. och att UKÄ har fått ett flertal särskilda uppdrag att följa upp lärosätenas arbete med karriärvägar och meriteringssystem, omfattning av tidsbegränsade anställningar, mobilitetsfrågor liksom dimensioneringen av utbildning på forskarnivå. Utskottet vill också uppmärksamma att regeringen aviserar att den avser att se över eventuella



hinder för att förena en anställning vid ett universitet eller en högskola med en annan relevant anställning. Utskottet vill vidare påminna om att riksdagen har beslutat om nya regler från den 1 januari 2020 om uppehållstillstånd för forskning och studier inom högre utbildning och för att söka arbete eller starta näringsverksamhet i Sverige efter slutförd forskning eller slutförda studier.

Utskottet understryker vikten av att universitet och högskolor ska vara trygga arbetsplatser med bra arbetsvillkor och god arbetsmiljö och att lärosätena ska jobba systematiskt med aktiva åtgärder mot hot, sexuella trakasserier och utsatthet. Den pågående nationella kartläggningen av forskares utsatthet som nu genomförs är enligt utskottet mycket värdefull för att få en tydligare bild av problemets omfattning. Utskottet välkomnar att regeringen avser att följa frågan och vid behov vidta åtgärder.

Utskottet menar vidare att UKÄ:s pågående uppföljning av coronavirusets effekter för högskolans verksamhet är betydelsefull, bl.a. för att få kunskap om behov av särskilda åtgärder utifrån resultatet.

Utifrån regeringens redogörelse av pågående och planerade uppföljning av frågor om arbets- och anställningsvillkor ser utskottet inte skäl att föreslå ytterligare åtgärder. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:1937 (SD) yrkande 12, 2020/21:3050 (MP) yrkande 16, 2020/21:3321 (M) yrkande 12, 2020/21:3431 (L) yrkande 12, 2020/21:3805 (SD) yrkande 6, 2020/21:3813 (V) yrkandena 4 och 7–10, 2020/21:3833 (KD) yrkandena 7, 19–21 och 24 samt 2020/21:3834 (M) yrkandena 13–14.

## Jämställdhetsfrågor

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om jämställdhet inom högskolans verksamhet samt forskningen.

Jämför reservation 35 (M, KD), 36 (SD), 37 (SD), 38 (V) och 39 (KD).

### Propositionen

Av högskolelagen (1992:1434) framgår att de statliga universiteten och högskolorna har en skyldighet att alltid iaktta och främja jämställdhet mellan kvinnor och män i sin verksamhet (1 kap. 5 § andra stycket). Det ska vid beslut om anställningar endast fästas avseende vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet, i enlighet med regeringsformen och lagen (1994:260) om offentlig anställning.

Ett av de tre delmålen till regeringens forskningspolitiska mål anger att en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka. Regeringen anger i propositionen i en övergripande bedömning av måluppfyllelsen av detta delmål att jämställdheten inom svensk forskning ökar i form av att andelen kvinnor på olika positioner ökar men att utvecklingen

inte har gått så snabbt som önskat och att andelen nyanställda kvinnor i gruppen professorer har minskat sedan 2019. Regeringen avser att utveckla myndighetsstyrningen så att den tydligare främjar en jämställd högskola med goda arbetsvillkor. Regeringen bedömer att två jämställdhetsfrågor är prioriterade i myndighetsstyrningen. Den första gäller andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer och den andra är könsfördelning vid val av utbildning. Det är av yttersta vikt att universitet och högskolor arbetar för att skapa lika möjligheter för kvinnor och män att göra karriär och meritera sig, både inom utbildningen på forskarnivå och senare i forskarkarriären. Regeringen anser att kvinnor och män i högskolan ska verka på lika och trygga villkor. För att åstadkomma jämställdhet inom forskningen är jämställd resursfördelning och jämställda villkor för forskare grundläggande förutsättningar, enligt regeringen.,.

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter att göra karriär inom universitet och högskolor, meritera sig till de högsta anställningarna och tilldelas forskningsmedel. Uppföljning visar dock exempelvis på snedrekrytering till utbildningar samt i stegen mellan olika utbildningsnivåer och anställningar (Universitetskanslersämbetet 2016). Problemen utgör hinder för att Sverige ska nå de jämställdhetspolitiska målen (skr. 2016/17:10), t.ex. i fråga om lika möjligheter till karriärvägar, könsbundna studieval och genomströmning samt för att Sverige även i framtiden ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation. Åtgärder för ökad jämställdhet inom högskolan är därför en fortsatt prioriterad fråga för regeringen.

En anställning som biträdande lektor ger möjlighet att utveckla självständighet som forskare och meritera sig såväl vetenskapligt respektive konstnärligt som pedagogiskt för att uppfylla behörighetskraven för en anställning som lektor. En användning av sådana anställningar är även ett led i att tidigt säkerställa att kvinnor och män har lika möjligheter att meritera sig så att det är individens kunskaper och kompetens, inte individens kön, som har betydelse för forskarkarriären. Öppen och transparent rekrytering till alla anställningar liksom till utbildning på forskarnivå är viktigt för kvalitet, mobilitet och jämställdhet.

### *Särskilt om jämställdhetsintegrering*

Statliga universitet och högskolor har sedan 2016 haft regeringsuppdraget Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet. I uppdraget ingår att varje universitet och högskola ska fortsätta arbeta utifrån en individuell plan för lärosätet med utvecklingsbehov, mål och aktiviteter som lärosätet avser att vidta samt beskriva på vilket sätt jämställdhet ska integreras och bli en del av lärosätets ordinarie verksamhet. Uppdraget har följts upp av Jämställdhetsmyndigheten som i sin slutredovisning konstaterar att det är angeläget att universitet och högskolor fortsätter sitt arbete med jämställdhetsintegrering för att säkerställa fler och långsiktiga resultat. I Jämställdhetsmyndighetens slutredovisning görs bedömningen att uppdraget har intensifierat universitetets och högskolors jämställdhetsarbete och förbättrat

deras möjligheter att nå de jämställdhetspolitiska målen. Regeringen delar Jämställdhetsmyndighetens bedömning och har under 2020 aviserat att universitet och högskolor ska fortsätta att arbeta med jämställdhetsintegrering.

Vetenskapsrådet var en av de första myndigheterna som ingick i regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter (JIM), och sedan 2013 har myndigheten haft ett fortsatt uppdrag för jämställdhetsintegrering. Även Formas, Forte och Vinnova ingår i satsningen. Vetenskapsrådet driver också ett nätverk för s.k. JIM-myndigheter med ansvar inom högskolan. Vetenskapsrådets arbete med jämställdhet visar att deras insatser för att utbilda och uppmärksamma personal och granskare på jäv och fallgropar när det gäller jämställdhet har gett resultat. Beviljandegraden vid ansökan om bidrag hos Vetenskapsrådet är sedan flera år jämn mellan män och kvinnor, även om tillfälliga variationer förekommer. Regeringen anger att det är viktigt att bevara det goda resultatet som arbetet har bidragit till och att även fortsättningsvis aktivt arbeta för ökad jämställdhet samt sprida medvetenheten om hur jämställdhetsfrågor bör hanteras i ansökningsberedningen.

## **Motionerna**

### *Mål för jämställdhet*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 11 efterfrågar motionärerna en översyn av styrningen och målen för jämställdhet för lärosäten och forskningsfinansiärer. En sådan bör göras för att öka transparensen och legitimiteten för jämställdhetspolitiken samt för att säkerställa att kvotering och genusperspektiv inte går före meriter, kompetens och relevans inom svensk forskning.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4 framför motionärerna att de detaljerade könsrättigheter målen för andelen professorer på lärosätena snarast ska avskaffas.

### *Särskilda insatser för jämställdhet*

I kommittémotion 2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 understryker motionärerna att någon kvotering inte ska förekomma inom svensk högskola, vare sig för tjänster eller styrelseplatser. När det gäller ansökningar till anslag och tjänster kan ett anonymt förfarande övervägas för att säkerställa ett rättvist system, enligt motionärerna. Samma fråga tas upp även i kommittémotion 2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 3 föreslår motionärerna att Vetenskapsrådet ska få i uppdrag att jämställdhetsgranska användningen av bibliometri. Enligt motionärerna missgynnas i dag kvinnor när detta verktyg används för att bedöma forskningskvalitet. I yrkande 5 efterfrågar motionärerna en jämställdhetsbonus

i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien. I yrkande 6 begär motionärerna att regeringen utreder möjligheten till att införa ett mål att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till manliga forskare.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 22 framhåller motionärerna att det är viktigt med ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete för att motverka undermedvetna fördomar vid t.ex. rekryteringsprocesser.

### **Yttrande från annat utskott**

*Näringsutskottet* anger i sitt yttrande att forsknings- och innovationspolitiken ska iakttas och främja jämställdhet och att kvinnors innovation är en viktig del i detta. Utskottet framhåller utvärderingen av Vinnovas jämställdhetsintegrering och myndighetens egen bedömning som visar på positiva resultat.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet vill understryka vikten av jämställdhet inom forskningen och instämmer i regeringens bedömning att vägen framåt för detta är genom en jämställd resursfördelning och jämställda villkor. Utvecklingen mot ökad jämställdhet sker på flera sätt, och regeringen redogör för det arbete som pågår vid lärosätena utifrån uppdraget om jämställdhetsintegrering liksom den styrning som görs, bl.a. utifrån de satta målen för andelen kvinnor av nyrekryterade professorer. Utskottet noterar också att regeringen avser att utveckla myndighetsstyrningen på området.

Enligt högskolelagen har också lärosätena en skyldighet att iakttas och främja jämställdhet. Vid beslut om anställningar ska lärosätena endast fästa avseende vid sakliga grunder. Utskottet noterar att uppföljningar visar att det finns vissa brister i fråga om kvinnors och mäns lika möjligheter att göra karriär inom universitet och högskolor och välkomnar att regeringen avser att prioritera åtgärder för ökad jämställdhet. Utskottet anser också att det är positivt med det arbete som genomförs hos forskningsfinansiärer med ökad jämställdhetsfokus och kan konstatera att ökad medvetenhet ger resultat, vilket t.ex. beviljandegraden vid bidragsansökningar hos Vetenskapsrådet är ett exempel på. Näringsutskottet pekar på positiva resultat av Vinnovas arbete med jämställdhetsfokus. Sammantaget anser utskottet det mycket värdefullt att regeringen avser att även framöver arbeta med frågan om ökad jämställdhet och ser inte skäl att i övrigt föreslå några åtgärder. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:1932 (SD) yrkande 2, 2020/21:1937 (SD) yrkande 4, 2020/21:3805 (SD) yrkande 4, 2020/21:3813 (V) yrkandena 3, 5 och 6, 2020/21:3833 (KD) yrkande 22 och 2020/21:3834 (M) yrkande 11.

## Forskning om klimat, miljö m.m.

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskning om klimat, energirelaterad forskning, forskning om livsmedel, forskning om hav och vatten samt forskning om hållbart samhällsbyggande.

Jämför reservation 40 (M), 41 (SD), 42 (SD, KD), 43 (M), 44 (M) och 45 (M).

### Propositionen

#### *Inledning*

Regeringen anger i propositionen att Sverige ska bli ett fossilfritt föregångsland och vara ledande i genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030. De utmaningar som Agenda 2030 pekar ut kräver genomgripande förändringar, inte minst inom miljö- och klimatområdet. För att klara omställningen krävs ny kunskap och innovation i varje del av samhället. Universitet, högskolor, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle behöver arbeta tillsammans mot gemensamma mål. Regeringen bedömer att det behövs kraftigt ökade medel till forskningssatsningar inom klimat- och miljöområdet.

#### *Det nationella forskningsprogrammet om klimat förstärks*

Regeringen har gett Formas i uppdrag att genomföra ett nationellt forskningsprogram om klimat (M2017/01282). En strategisk forskningsagenda som ska styra genomförandet under perioden 2017–2026 har tagits fram i samråd med berörda intressenter.

Regeringen anser att programmets initiala fokus på genomförande och uppföljning för klimatarbetet bör upprätthållas och vidareutvecklas. Samtidigt ska programmets övriga delar genomföras, dvs. omfattande forskning och innovation för hållbara och smarta lösningar för klimatarbetet samt system-integrerad kunskap. Detta innebär bl.a. stöd till systemforskning där forskare från olika naturvetenskapliga, tekniska och samhällsvetenskapliga samt humanistiska discipliner arbetar tillsammans med att utveckla nästa generations lösningar i arbetet med att nå klimatneutralitet.

För att skapa ytterligare förutsättningar att hantera klimatutmaningen därmed sammankopplade utmaningar rörande biologisk mångfald och ekosystemtjänster anser regeringen att det pågående nationella forskningsprogrammet behöver en betydande förstärkning.

Regeringen anger att det inom ramen för Formas anslagshöjning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för det nationella forskningsprogrammet om klimat.

### *Energirelaterad forskning*

I propositionen meddelar regeringen att inriktningen för forskning och innovation inom energiområdet för åren 2021–2024 kommer att redovisas i en särskild proposition, Forskning och innovation på energiområdet.

### *Ett forskningsprogram om hav och vatten inrättas*

Regeringen anför i propositionen att klimatförändringarna, havsförurningen och övergödningen redan har fått konsekvenser för havens ekosystem och förstärker effekterna av andra påverkanstryck och befintliga havsmiljöproblem. Rent vatten är en livsnödvändig men en starkt hotad resurs. Havs- och vattenfrågor har till följd av detta prioriterats upp på den internationella dagordningen.

Regeringen avser att ge Formas i uppdrag att genomföra ett tioårigt nationellt forskningsprogram om hav och vatten. Programmet ska skapa förutsättningar för ett strategiskt och långsiktigt arbetssätt, med ett helhetsperspektiv på vatten, och underlätta nära samarbete mellan forskare och intressenter. Regeringen bedömer att programmet kompletterar de nationella forskningsprogrammen om klimat, livsmedel respektive hållbart samhällsbyggande samt möjliggör synergier med EU:s ramprogram för forskning och innovation samt genomförande av FN:s årtionde för havsforskning. Det bedöms även bidra till kompetensförsörjning inom samhällsviktiga områden.

Regeringen anger att det inom ramen för Formas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för att inrätta ett nationellt forskningsprogram om hav och vatten.

### *Det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande förstärks*

Regeringen har gett Formas i uppdrag att genomföra ett nationellt forskningsprogram om hållbart samhällsbyggande och att under åren 2018–2020 utlysa medel till forskning för en social bostadspolitik (M2017/01282). Syftet är att stärka forskning med tvärvetenskaplig prägel och stark koppling till användare av forskningsresultat som bidrar till nya lösningar, varor och tjänster inom hållbart samhällsbyggande.

Inom ramen för programmet beslutade regeringen i maj 2018 om en nationell strategi för klimatanpassning och social bostadspolitik (prop. 2017/18:163). Enligt regeringen är det centralt att få till tvärvetenskapliga samarbeten eftersom forskningen på området i dag är starkt uppdelad i olika discipliner.

Regeringen framhåller i propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder (prop. 2017/18:179) att Sveriges tillväxt och utveckling är beroende av de värden som finns och produceras på landsbygden. Inom ramen för programmet om hållbart samhällsbyggande fick därför Sveriges lantbruksuniversitet 2019 medel för att stärka forskning kring landsbygderna.

Regeringen anför att en forskningsbaserad kunskapsutveckling kan stärka och tydliggöra regionernas och landsbygdernas förutsättningar att bidra till hållbar utveckling. I förlängningen leder en sådan kunskapsutveckling till stärkta möjligheter för att främja näringslivsutveckling och sysselsättning, men också till ökad kunskap om jämställdhet och andra sociala perspektiv kopplat till landsbygdsutveckling och regional utveckling. Enligt regeringen kan man genom forskning även få ökad kunskap om hållbara samband mellan städer och landsbygder samt hur glesa miljöer bidrar till en hållbar utveckling och innovationskraft i alla delar av landet.

Regeringen anger att det inom ramen för Formas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för forskning om klimat-anpassning och social bostadspolitik samt för forskning om landsbygder och regional utveckling.

Regeringen avser även att ge Sveriges lantbruksuniversitet fortsatt möjlighet att förbättra samordning och samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning inom landsbygdsutveckling och regional utveckling.

### *Rymddataexploatering för klimat och miljöforskning*

I propositionen anför regeringen att det krävs bättre kunskap om hur klimat- och ekosystemen på jorden fungerar och hur processerna som binder ihop dem samverkar. De möjligheter som finns att kartlägga och följa processer och påverkan på klimatet är till stora delar knutna till användning av data som kommer från satelliter i rymden i kombination med mätningar i atmosfär, på land och i vatten. Tillsammans med europeiska och amerikanska rymdprogram och satelliter utgör EU:s Copernicusprogram en ovärderlig källa till information om både havs-, jord- och atmosfärssystem och deras status och sammanlänkning.

I regeringens skrivelse En strategi för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) anges som ett strategiskt mål att Sverige ska dra nytta av sitt deltagande i EU:s satellitnavigerings- och jordobservationsprogram. I digitaliseringsstrategin anges även vikten av att öka fokus på datadriven och digitalt driven innovation och forskning som kan bidra till mätbart ökad samhällsnytta, kostnadseffektivitet i offentliga verksamheter och stärkt konkurrenskraft för industrin (N2017/03643).

De stora mängderna data från rymdinfrastruktur kräver nya analyser och metodutveckling när det gäller dataexploatering. Det gäller framför allt att med ny teknik som bildanalys och artificiell intelligens (AI) möjliggöra rationell analys av de enorma datamängderna och därmed skapa nya möjligheter till innovation samt öppna upp för helt nya användningsområden i samhället. Det finns dock begränsningar i dagens AI-tekniker, och det behövs utveckling av nya analysmetoder för rymddataexploatering.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2021 en ökning av Rymdstyrelsens anslag för en satsning på rymddataexploatering. Riksdagen

beslutade i enlighet med regeringens förslag för 2021 (bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141).

### *Forskningssatsning på hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin*

Regeringen har antagit en strategi för cirkulär ekonomi (M2020/01133), med målet att omställningen till en cirkulär ekonomi ska bidra till att nå miljö- och klimatmålen samt de globala målen i Agenda 2030. Regeringen har också inlett arbetet med att ta fram en bioekonomistrategi.

Sverige har god tillgång till förnybara resurser, teknisk spetskompetens och industriell infrastruktur, vilket ger utmärkta förutsättningar att utveckla en mer cirkulär och biobaserad ekonomi av högsta kvalitet. Regeringen anser mot bakgrund av detta att det behövs en forskningssatsning som kan bidra till att den cirkulära och biobaserade ekonomin utvecklas i de gröna och blå näringarna, dvs. från jord, skog och vatten.

Forskningssatsningen på skogsråvaror och biomassa som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2012 (Forskning och innovation, prop. 2012/13:30) fortsätter och breddas till forskning och innovationsverksamhet för hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin, inklusive nya varor, tjänster, återbruk och konsumtion. Detta rör kunskapsområden som också står högt på den globala agendan och där svensk forskning kan bidra.

Regeringen anger att det inom ramen för Formas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för en satsning på hållbar tillväxt och utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin.

### *Det nationella forskningsprogrammet för livsmedel förstärks*

Ett innovativt, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem bidrar enligt regeringen till att uppfylla målen i En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104). Regeringen bedömer att den behovsmotiverade forskningen inom livsmedelskedjan är en viktig del av livsmedelsstrategin. I livsmedelsstrategin slås fast att produktion, konsumtion och export av ekologiska produkter ska öka, även detta kräver forskning och innovation.

Ett nationellt forskningsprogram för livsmedel startades av Formas under 2017. Regeringen anser att satsningen bör ha samma tioåriga perspektiv som andra nationella forskningsprogram.

Regeringen anför att tryggad livsmedelsförsörjning är en global utmaning där svensk forskning och innovation kan bidra. Genom forskningssatsningen skapas även förutsättningar för att delta i Horisont Europa och klustret om bioekonomi, livsmedel, naturresurser, jordbruk och miljö. Förutsättningar skapas även för att delta i framtida europeiska partnerskapsprogram om livsmedel. Forskningssatsningen bidrar till en samtidig utveckling av ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet och därmed till att uppfylla relevanta mål i Agenda 2030.



Regeringen anger att det inom ramen för Formas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för det nationella forskningsprogrammet för livsmedel.

## **Motioner**

### *Forskning om klimat m.m.*

Kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 24 gäller de nationella program som forskningsrådet Formas ansvarar för samt kommentarer om och ändringsförslag för programmen. Motionärerna anför att Formas bör göra en vidare avvägning och analys av hur behovet av forskning och innovation ser ut när det gäller gröna bränslen och därefter initiera nya forskningsutlysningar. Vidare anser motionärerna att Formas bör samverka med andra aktörer såsom RISE och Vinnova när så är lämpligt. Ett liknande yrkande anförs av motionärerna i kommittémotionens yrkande 25.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 29 anför motionärerna att data från Rymdstyrelsen samt forskning och innovation på området kan ha stor betydelse för möjligheten att använda ny teknik i bl.a. jord- och skogsbruk, något som kan bidra till minskade utsläpp och bättre miljö.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 31 anför motionärerna att medlen till satsningen på bioekonomi bör frigöras och att det ska vara upp till Formas att besluta om var medlen ger störst nytta i de nationella program som redan pågår respektive har inrättats.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 anför motionärerna att de saknar en satsning på forskning av fjärde generationens kärnkraft inom ramen för det forskningsprogram om klimatet som Formas ansvarar för.

I kommittémotion 2020/21:2729 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 7 framför motionärerna att forskningen om cirkulär ekonomi bör stärkas.

### *Energirelaterad forskning*

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13 anför motionärerna att det fria forskningsstödet behöver kompletteras med ett antal strategiska forskningssatsningar som kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar bl.a. om resurser till forskning kring kärnkraften och dess bidrag för att säkra framtidens energiförsörjning.

### *Forskning om hav och vatten m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 27 anser motionärerna att havsmiljöfrågorna måste uppmärksammas i avsevärt

högre grad. Motionärerna anför bl.a. att det är angeläget med ett nationellt program med tvärvetenskaplig forskning om hav och vatten.

I motion 2020/21:3627 av Jörgen Berglund (M) yrkande 2 anför motionären att forskningen kring fiberbankar och havsmiljögifter på Mittuniversitetet bör stärkas.

I motion 2020/21:504 av Jimmy Ståhl (SD) anför motionären att möjligheten att inrätta ett maritimt program i Göteborg bör utredas.

### *Forskning om hållbart samhällsbyggande*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 28 anför motionärerna att de medel som avsatts för en särskild förstärkning på delområdet klimatanpassning och social bostadspolitik inom forskningsprogrammet hållbart samhällsbyggande bör fördelas på andra program.

### *Forskning om livsmedel m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 26 anför motionärerna att forskning och förädling inom ramen för det nationella forskningsprogrammet för livsmedel bör vara riktade mot att möta framtidens behov av innovation från lokal till global nivå, liksom att möta konsumenternas efterfrågan.

I motion 2020/21:2578 av Ulrika Heindorff och Annicka Engblom (båda M) yrkande 2 framför motionärerna att regeringen särskilt bör beakta och prioritera hållbar livsmedelsforskning när en ny forskningsproposition tas fram.

## **Yttranden från andra utskott**

### *Forskning om klimat och miljö m.m.*

*Miljö- och jordbruksutskottet* delar regeringens uppfattning att klimatfrågan är vår tids ödesfråga. För att minska människans påverkan på klimatet krävs omfattande omställningar i Sverige, inom EU och globalt. Enligt utskottet behövs även insatser för att bedöma klimatförändringarnas effekter och stärka samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Utskottet välkomnar därför den utökade satsningen på forskning om samband mellan klimatförändring och biologisk mångfald.

Regeringen anger att den forskningssatsning på skogsråvaror och biomassa som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2012 (Forskning och innovation, prop. 2012/13:30) ska fortsätta och breddas till forskning och innovationsverksamhet för hållbar utveckling av den gröna och blå bio-baserade ekonomin, inklusive nya varor, tjänster, återbruk och konsumtion. Miljö- och jordbruksutskottet ser positivt på denna breddade satsning och delar regeringens bedömning att satsningen rör kunskapsområden som står högt på den globala agendan och där svensk forskning kan bidra.

Utskottet delar även regeringens bedömning att rymddata spelar en allt större roll i det moderna samhället och ser positivt på att regeringen föreslår förstärkningar till Rymdstyrelsen för att öka förutsättningarna för forskning och innovation som bygger på exploatering av rymddata. I detta sammanhang lyfter utskottet fram vikten av bildanalys och artificiell intelligens (AI) och anser i likhet med regeringen att denna del av forskningen måste prioriteras. AI-baserade tekniker kan enligt utskottets bedömning få stor betydelse inom flera av utskottets ansvarsområden där jordobservationsdata används.

Utskottet anger vidare att det i betänkandet En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (2019/20:MJU16) uttalade att det inte är motiverat med en särskild strategi för att utveckla fjärde generationens kärnkraft. Utskottet anför i sitt yttrande att det inte gör en annan bedömning i dag.

Även *trafikutskottet* delar regeringens uppfattning att klimatfrågan är vår tids ödesfråga. Utskottet understryker att satsningar på forskning och innovation är angelägna och att det inte minst behövs forskning kring omställningen av transportsystemet för att uppnå klimatmålet och klara målen i Agenda 2030. Utskottet betonar vikten av att Sverige ligger i framkant i utvecklingsfrågor och att detta innebär en stor konkurrensfördel för svenska företag.

Trafikutskottet uppmärksammar behovet av ökad forskning och innovation när det gäller hållbara och gröna bränslen, såsom biobränslen, vätgas och biogas, för att transportsektorn ska kunna klara etappmålet för inrikes transporter och minska flygets klimatpåverkan. Utskottet betonar även behovet av forskning som tillämpar ett trafikslagsövergripande perspektiv. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att det i forskningspropositionen nämns flera olika satsningar och att en del av dem återfinns inom transportområdet.

Utskottet pekar även på vikten av fördjupad forskning kring och fortsatta analyser av bl.a. kostnader, effektbedömningar, transportpolitisk måluppfyllelse och kostnadseffektivitet i samband med infrastrukturinvesteringar. Utskottet lyfter även fram behovet av forskning kring beteendeförändringar och nya transportbehov samt vikten av forskning kring transportsystemet från ett jämställdhetsperspektiv.

### *Energirelaterad forskning*

*Näringsutskottet* understryker i sitt yttrande vikten av att nå målen i Parisavtalet och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. I det ingår omställningen till ett fossilfritt samhälle med minskade koldioxidutsläpp samtidigt som framtidens energiförsörjning säkras. Utskottet konstaterar samtidigt att regeringen inom kort kommer att överlämna en proposition till riksdagen om inriktningen för forskning och innovation inom energiområdet för 2021–2024, och utskottet ser inte skäl för riksdagen att förekomma den beredningen.

### *Forskning om hav och vatten m.m.*

Miljö- och jordbruksutskottet anför att utskottet tidigare påtalat betydelsen av att tillräckliga åtgärder vidtas för att säkerställa en långsiktig och ansvarsfull förvaltning av haven och att åtgärdstakten i detta arbete behöver öka (jfr bet. 2019/20:MJU10). Utskottet anser att det är mycket positivt att regeringen föreslår att Formas får i uppdrag att genomföra ett tioårigt nationellt forskningsprogram om hav och vatten. Utskottet noterar särskilt att forskning kring havsmiljön i Östersjön ingår i arbetet och att regeringen framhåller möjliga synergier med EU:s ramprogram för forskning och innovation samt FN:s årtionde för havsforskning.

### *Forskning om hållbart samhällsbyggande*

Miljö- och jordbruksutskottet välkomnar att regeringen förstärker det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande. Utskottet konstaterar att en hållbar markanvändning är nödvändig för en klimatanpassad bebyggelse och infrastruktur. Utskottet instämmer i att det är centralt att få till tvärvetenskaplig forskning och innovation för att säkerställa en kunskapsbaserad och långsiktigt hållbar klimatanpassning av den byggda miljön och att satsningar på området social bostadspolitik ska ingå i detta arbete.

### *Forskning om livsmedel m.m.*

Miljö- och jordbruksutskottet har i likhet med regeringen uppmärksammat behovet av att stärka det innovationsfrämjande arbetet inom livsmedelssektorn. Utskottet anser att det är mycket positivt att regeringen nu föreslår förstärkningar av det nationella forskningsprogrammet för livsmedel. Utskottet delar regeringens bedömning att ett innovativt, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem bidrar till att uppfylla målen i livsmedelsstrategin. Utskottet framhåller särskilt att den behovsmotiverade forskningen inom livsmedelskedjan utgör en viktig del av livsmedelsstrategin.

## **Utskottets ställningstagande**

Klimatförändringarna påverkar förutsättningarna för de flesta av samhällets sektorer, inklusive jord- och skogsbruk, fysisk planering, infrastruktur och människors hälsa och säkerhet. Detta kan ses på alla nivåer, från det lokala till det globala. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är nödvändigt att begränsa klimatpåverkan och stärka motståndskraften mot klimatförändringarna för att dessa inte allvarligt ska påverka samhällets funktioner eller äventyra många av de framsteg som gjorts på det ekonomiska och sociala området i Sverige, EU och globalt.

Regeringen framhåller i propositionen att Sverige ska bli ett fossilfritt föregångsland och vara ledande i genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030. Utskottet delar regeringens uppfattning att detta är ambitiösa och viktiga åtaganden som kräver kraftfulla åtgärder.

Utskottet välkomnar att regeringen i propositionen presenterar ett antal prioriteringar och satsningar inom klimat- och miljöområdet och instämmer i bedömningen att det är nödvändigt med forskning och innovation för att skapa förutsättningar för att minska människans påverkan på klimatet och klara omställningen till ett hållbart samhälle. Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige ska gå före på klimat- och miljöområdet och att detta arbete ska baseras på forskning och vetenskap.

Utskottet välkomnar att det nationella forskningsprogrammet om klimat förstärks för att hantera klimatutmaningen och de utmaningar i fråga om biologisk mångfald och ekosystemtjänster som är sammankopplade med den. Programmet ska bl.a. stödja systemforskning där forskare från olika naturvetenskapliga, tekniska och samhällsvetenskapliga samt humanistiska discipliner arbetar tillsammans med att utveckla nästa generations lösningar i arbetet med att nå klimatneutralitet.

Vidare anser utskottet i likhet med miljö- och jordbruksutskottet att det är betydelsefullt att regeringen förstärker forskningen om hur utformningen av klimatpolitiska styrmedel kan bli mer samhällsekonomiskt effektiv.

Utskottet noterar att flera av de planerade satsningarna för att hantera klimatutmaningen finns inom transportområdet. Samtidigt vill utskottet liksom trafikutskottet understryka vikten av forskning kring omställningen av transportsystemet för att uppnå klimatmålen och klara målen i Agenda 2030.

Klimatförändringarna, havsförsurningen och övergödningen har fått konsekvenser för havens ekosystem, och ett nationellt forskningsprogram om hav och vatten ska inrättas. Programmet ska bidra till att skapa förutsättningar för ett strategiskt och långsiktigt arbetssätt och underlätta ett nära samarbete mellan forskare och intressenter inom området. Utskottet instämmer i bedömningen att det är nödvändigt med forskning kring hav och vatten och är positivt till ett forskningsprogram inom området. Utskottet noterar att satsningen även kan bidra till att stärka förutsättningarna för ett ökat svenskt deltagande i europeiska och globala forskningssamarbeten inom området, vilket kan bidra till ett strategiskt och långsiktigt arbetssätt.

Utskottet instämmer med regeringen i att Sverige har utmärkta förutsättningar att utveckla en mer cirkulär och biobaserad ekonomi av högsta kvalitet, och utskottet välkomnar att en forskningssatsning för att utveckla den cirkulära och biobaserade ekonomin i de gröna och blå näringarna initieras. Utskottet ser det som positivt att forskningssatsningen på skogsråvaror och biomassa samtidigt ska fortsätta och breddas till forskning och innovationsverksamhet för hållbar utveckling av den gröna och blå näringen.

Användningen av rymddata spelar en allt större roll i det moderna samhället, och utskottet anser att det är positivt att Rymdstyrelsen genom riksdagens beslut fått ett ökat anslag för en satsning på rymddataexploatering under 2021.

Vidare anser utskottet i likhet med miljö- och jordbruksutskottet att det är positivt att det nationella forskningsprogrammet för livsmedel förstärks eftersom ett innovativt, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem bidrar till

att uppfylla målen i livsmedelsstrategin. Utskottet ser även positivt på förstärkningen av det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande för forskning om klimatanpassning och social bostadspolitik samt för forskning om landsbygder och regional utveckling.

För att nå målen i Parisavtalet och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 krävs en omställning till ett fossilfritt samhälle med minskade koldioxidutsläpp. Samtidigt ska framtidens energiförsörjning säkras. I forskningspropositionen meddelar regeringen att den kommer att överlämna en proposition till riksdagen om inriktningen för forskning och innovation inom energiområdet för 2021–2024. Utskottet delar näringsutskottets bedömning att det saknas skäl för riksdagen att förekomma beredningen av den aviserade propositionen.

Med hänvisning till de beslutade och planerade satsningarna ser utskottet inte skäl att nu föreslå ytterligare åtgärder. Utskottet avstyrker motionerna 2020/21:504 (SD), 2020/21:2578 (M) yrkande 2, 2020/21:2729 (MP) yrkande 7, 2020/21:3627 (M) yrkande 2, 2020/21:3805 (SD) yrkande 3, 2020/21:3833 (KD) yrkande 13 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 24–29 och 31.

## Forskning om hälsa, välfärd m.m.

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskning kopplad till life science-företag och universitet, förutsättningar för medicinsk forskning, nationell infrastruktur för hälsodata, cancerforskning, virusforskning, annan medicinsk forskning m.m. samt djurfri forskning.

Jämför reservation 46 (M, KD), 47 (M), 48 (KD), 49 (M, KD), 50 (M), 51 (M), 52 (M), 53 (KD) och 54 (M).

## Propositionen

### Inledning

Covid-19-pandemin har tydligt visat på hur beroende samhället är av forskning och innovation för att hantera hälsorelaterade samhällsutmaningar. Regeringen anför att det för att klara av de utmaningar som välfärden står inför krävs större fokus på förebyggande insatser mot ohälsa och sjukdom. Nya arbetssätt, tekniker och behandlingar behöver införas snabbt för ökad effektivitet och kvalitet i vård och omsorg. Detta kan åstadkommas genom forskning och innovation av ledande internationell kvalitet, goda förutsättningar för näringslivet och tvärspektoriell samverkan som attraherar investeringar.

### *Ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier inrättas*

Covid-19-pandemin involverar ett nytt virus, vilket har lett till svårigheter att förebygga och behandla sjukdomen det orsakar. För att öka kunskapen om virusinfektioner och deras spridning, och därigenom vara bättre rustade inför framtida utbrott, krävs forskning.

Regeringen anför i propositionen att det behövs kunskap om de ekonomiska och sociala effekterna av en större och utdragen samhällsspridning av virus-sjukdom för att bygga beredskap inför kommande pandemier. Även forskning om de åtgärder som införs för att hantera smittspridningen är angelägen, liksom forskning om vad som får allmänheten att anpassa sig till myndigheters råd och krav.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för att inrätta ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier.

### *Laborativt stöd vid framtida pandemier*

Regeringen anför i propositionen att covid-19-pandemin har tydliggjort behovet av laboratorieverksamhet som snabbt kan ställa om sin verksamhet och tas i bruk vid krissituationer. Science for Life Laboratory (Sci Life Lab) är ett nationellt center för molekylära biovetenskaper. Vid Sci Life Lab finns redan mycket av den expertis som behövs för att kunna ge stöd till ansvariga myndigheter vid exempelvis en pandemi eller ett omfattande utbrott av en smittsam sjukdom. Regeringen tilldelar Sci Life Lab ytterligare medel för att bygga kapacitet för att vara bättre rustat att bistå vid framtida händelser. Verksamheten bör utvecklas i samråd med Folkhälsomyndigheten.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2021 att medel skulle anvisas Kungliga Tekniska högskolans anslag för forskning och utbildning på forskarnivå 2021, och riksdagen beslutade i enlighet med förslaget (bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141). Regeringen avsätter inom ramen för anslaget medel för satsningen laborativt stöd vid framtida pandemier.

### *Stöd till explorativ tvärssektoriell medicinsk forskning och innovation i samverkan*

Det tvärssektoriella område som syftar till att utveckla nya läkemedel, behandlingar och andra produkter för användning i hälso- och sjukvården och omsorgen brukar benämnas life science. Regeringen har i den nationella life science-strategin (N2019/03157) uttryckt att Sverige ska vara en ledande life science-nation.

I life science-strategin lyfts behovet av stärkt tvärssektoriell forskning och innovation inom life science-området. Projekt inom life science präglas ofta av hög risk och långa utvecklingstider. I dagsläget saknas tillräcklig finansiering som stimulerar till ambitiösa, explorativa, tvärssektoriella forsknings- och innovationssamarbeten. Regeringen anser därför att det behövs en satsning

på medicinsk forskning och innovation i samverkan mellan lärosäten, forskningsinstitut, hälso- och sjukvård samt omsorg och företag. Den föreslagna satsningen på tvärsektoriell medicinsk forskning och innovation kommer enligt regeringen att erbjuda goda möjligheter att möta behov av ny diagnostik och individanpassad behandling av svårt sjuka patienter, samt öka kunskapen om hur sjukdom kan förebyggas genom preventiva åtgärder.

Regeringen anger att det inom ramen för Vinnovas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för satsningen på tvärsektoriell medicinsk forskning och innovation.

### *Bättre nyttjande av hälsodata*

Hälso- och sjukvården och omsorgen genererar dagligen stora mängder data kopplade till personers hälsa, s.k. hälsodata. Att kunna använda dessa data för forskning och innovation är en grundförutsättning för att svensk medicinsk forskning och life science ska fortsätta utvecklas och för att Sverige ska kunna vara internationellt konkurrenskraftigt inom området framöver, vilket tydliggjorts i regeringens nationella life science-strategi.

Det finns reglering som rör hur hälsodata får användas i forskningssammanhang eller för innovation i flera olika författningar, vilket i vissa fall bidragit till att det uppstår olika tolkningar hos olika aktörer, något som uppmärksammas i den nationella strategin för life science. Regeringen anger att en rådgivande funktion ska byggas upp vid Vetenskapsrådet, dit forskare och andra aktörer kan vända sig för att få hjälp med frågor kring hur hälsodata kan nyttjas för forskning och innovation. En löpande kartläggning av oklarheter eller hinder för nyttjande av hälsodata för forskning och innovation kommer även att ingå i funktionens uppdrag.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för bättre nyttjande av hälsodata.

### *Ökad forskningskompetens inom primärvården*

Klinisk och patientnära forskning är av betydelse för utvecklingen av en god, jämlik, jämställd och hållbar hälso- och sjukvård. Det är därför av stor vikt att primärvården kan delta i utvecklingen av nya läkemedel, diagnostik, medicintekniska produkter eller behandlingar. Utredningen Samordnad utveckling för god och nära vård (dir. 2017:24) har i sina delbetänkanden (SOU 2020:19 och SOU 2018:39) belyst de utmaningar och behov som finns när det gäller forskning i primärvården. Utredningen konstaterar bl.a. att strukturen i den nära vårdens verksamheter är annorlunda än de mer traditionella forskarmiljöerna och att det måste skapas bättre förutsättningar för primärvårdens medarbetare att driva och delta i forskningsprojekt.

Ett större fokus på primärvården innebär enligt regeringen att verksamheten i ökad utsträckning bör omfattas av forskning och utbildning. För att bygga upp och utveckla forskningskompetens inom primärvården ska medel tillföras Vetenskapsrådet.



Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för ökad forskningskompetens inom primärvården.

### *Äldreforskning*

En åldrande befolkning med fler som lever allt längre är en framgång för folkhälsan. Det innebär också stora utmaningar för välfärdssamhället. Covid-19-pandemin har tydliggjort sårbarheter i vården och omsorgen om äldre personer. Regeringen anger att det för att stärka äldreomsorgen behövs ökad kunskap kring hur äldreomsorgen är organiserad, utmaningar och möjligheter beroende på geografiska och demografiska förutsättningar, personalens förutsättningar och behov samt chefernas möjligheter att leda verksamheten och stödja personalen.

Med tanke på att äldre i dag är friskare och kan leva ett mer aktivt liv är det förebyggande arbetet kring hur äldre kan fortsätta vara friska och hur allvarliga sjukdomar kan förebyggas en angelägen fråga. Andra viktiga frågor rör t.ex. äldres ensamhet, trygghet och våldsutsatthet.

Det finns dessutom ett stort samhälleligt intresse av att utveckla vård och omsorg och att forska om hur situationen för personer med demenssjukdom och deras anhöriga kan utvecklas.

Regeringen anger att det inom ramen för Fortes anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för äldreforskning.

### *Stöd till utveckling av ny molekyllär diagnostik och behandling*

Projektet Genomic Medicine Sweden (GMS) utgår ifrån den nationella forskningsanläggningen Science for Life Laboratory (Sci Life Lab) och bygger på de nya genomsekvenseringstekniker och den övriga molekyllära diagnostik som utvecklas där. Inom ramen för GSM etableras regionala center för genomisk medicin vid universitetssjukhusen. Vid dessa center ska forskning, innovation och utveckling bedrivas i samverkan mellan universitet, universitetssjukvård och industri parallellt med att individanpassad diagnostik och terapi utvärderas och implementeras i vården. En nationell informatikstruktur för hantering av stora mängder molekyllära data byggs också upp inom ramen för projektet. Andra infrastrukturer såsom exempelvis biobanker utgör en basresurs för GSM. Initialt fokus i projektet ligger på ärftliga sjukdomar, cancer och infektionssjukdomar, samt undersökningar av hur arvsanlag påverkar effekten av läkemedel och risken för läkemedelsbiverkningar. Den nationella infrastrukturen för molekyllär diagnostik vid Sci Life Lab är redan etablerad, och därifrån kan ny högteknologi snabbt implementeras i universitetssjukvården för senare breddinförande. Även annan infrastruktur i hälso- och sjukvården, t.ex. biobanker och register, kommer att vara av stor vikt för att införa precisionsmedicin.

Regeringen anger att det inom ramen för Vinnovas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för infrastruktur för utveckling av ny molekylär diagnostik och behandling.

### *Djurskydd och alternativa metoder till djurförsök*

Regeringen anför i propositionen att när det gäller användning av försöksdjur är grundförutsättningen att djur bara får användas om syftet med försöket inte kan uppnås utan användning av djur, att så få djur som möjligt används och att djuren inte utsätts för större lidande än vad som är absolut nödvändigt. I EU är det sedan 2013 totalt förbjudet att testa kosmetiska produkter på djur.

Forskning om alternativ till djurförsök utgår från den s.k. 3R-principen, från engelskans replace, reduce och refine, dvs. ersätt, minska och förfin. Forskningen inom detta område är viktig bl.a. för läkemedelsindustrin, men djurförsök används även i exempelvis materialforskning och forskning om kemikalier.

Formas avsätter medel för forskning om djurskydd och djurskyddsfrämjande åtgärder. Under 2020 finansierade även Vetenskapsrådet forskning om och utveckling av alternativa metoder till djurförsök inklusive stöd till svenska laboratoriers medverkan i projekt om utvärdering av alternativa metoder på EU-nivå.

Vid Jordbruksverket finns ett kompetenscentrum för 3R-frågor som har byggts upp i samverkan med företrädare för forskarsamhället, industrin och djurskyddsorganisationer. Centret bidrar till att stärka djurskyddet för försöksdjuren genom att främja och samordna arbetet med alternativ till djurförsök. Regeringen anger att den i budgetpropositionen för 2021 avsatt fortsatt finansiering av 3R-centret.

Sverige arbetar bl.a. genom dessa satsningar med fortsatt utveckling av alternativa metoder till djurförsök i enlighet med den inriktning som anges i direktiv 2010/63/EU (skäl 10). Direktivet är ett viktigt steg mot att uppnå det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det.

## **Kompletterande information**

### *Life science-strategin och utvärdering*

Regeringen har i den nationella life science-strategin (N2019/03157) uttryckt att Sverige ska vara en ledande life science-nation. I strategin har regeringen satt upp åtta prioriterade områden samt 30 målsättningar som bedöms vara särskilt angelägna att uppnå. Bland de prioriterade områdena kan bl.a. noteras nyttiggörande av hälso- och vårddata, välfärdsteknik för ökad självständighet, delaktighet och hälsa samt integrering av forskning och innovation i vården. Regeringen anger att det behövs kontinuerlig analys och uppföljning av life science-området, både nationellt och internationellt om Sverige ska kunna

marknadsföras som ett förstahandsval för life science-investeringar. För att stärka den nationella life science-strategin och skapa bättre förutsättningar för genomförandet av strategin etablerades i december 2019 ett partnerskap mellan regeringen och regionerna.

Vidare regleras ett samarbete mellan staten och vissa regioner kring bl.a. klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården av det s.k. ALF-avtalet (Avtal mellan svenska staten och vissa landsting om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården). När avtalet förnyades 2015 infördes ett system med återkommande utvärderingar av universitetssjukvården och den kliniska forskningen. Den senaste ALF-utvärderingen som genomfördes av Vetenskapsrådet 2018 visar att svensk klinisk forskning håller hög kvalitet (En nationell strategi för life science, N2019.06).

### *Förlossningsvård och kvinnors hälsa*

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2021 att förlossningsvården behöver fortsatt stärkas över hela vårdkedjan. Den pågående satsningen för att stärka förlossningsvården, kvinnors hälsa och neonatalvården är en långsiktig förstärkning av området. Insatser på området ska bland annat omfatta nationella riktlinjer inom förlossningsvården som ska främja kontinuitet för kvinnan under graviditet, förlossning och eftervård (prop. 2020/21:1, utg.omr. 9 s. 42).

Regeringen har inför 2021 gett Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i särskilt uppdrag att ta fram, och därefter prioritera, de viktigaste vetenskapliga kunskapsluckorna inom graviditetskomplikationer och kejsarsnitt. Uppdragen ska redovisas senast den 31 december 2022 (S2020/09593 ([delvis])).

### *Den nationella läkemedelsstrategin*

År 2011 tog den dåvarande regeringen och SKR tillsammans med en rad aktörer på läkemedelsområdet fram en nationell läkemedelsstrategi (NLS). I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg. omr. 9 s. 18) anför regeringen att den och SKR i mars 2020 fattat beslut om en reviderad nationell läkemedelsstrategi för 2020–2022. Regeringen och SKR är överens om att strategins huvudsakliga inriktning även under kommande strategiperiod ska vara att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning. Specifika områden där utmaningarna är särskilt stora, eller är av stor betydelse för att uppnå målen med strategin, är hantering av restnoterade läkemedel (dvs. när ett läkemedelsföretag under en period inte kan leverera ett läkemedel), förutsättningar för uppföljning av läkemedelsanvändning och utveckling av metoder för värdering av kunskap och evidens.

Strategin ska kompletteras med en handlingsplan, som en till två gånger per år uppdateras fram till slutet av den nu aktuella strategiperioden. Enligt uppgift från Socialdepartementet kommer en handlingsplan till läkemedelsstrategin

2020–2022 preliminärt att presenteras under våren 2021 (bet. 2020/21:SoU8, rskr. 2020/21:191).

### *Den nationella cancerstrategin*

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, utg.omr. 9 s.28) att den för att möta utmaningarna inom cancervården beslutat att den nationella cancerstrategin ska uppdateras årligen genom överenskommelser mellan staten och SKR (S2020/09782). I överenskommelsen 2020 ingår, utöver väntetidsarbetet, att stärka patienten med bättre rehabilitering, uppföljning och palliativ vård. Den syftar även till att minska behoven av vård och behandling genom förebyggande åtgärder.

Regeringen anför i budgetpropositionen att ett område som är särskilt prioriterat är barncancerområdet. Ett annat viktigt område är tidig upptäckt av cancer.

## **Motioner**

### *Virusforskning m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3329 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 1 anför motionärerna att det behövs forskning om covid-19 och andra virusorsakade infektioner med pandemisk potential som pekas ut bland WHO:s s.k. blueprint priority diseases. Vidare anför motionärerna i yrkande 2 att det bör bedrivas forskning om virus som även under icke-pandemiska år orsakar sjukdom, överdödlighet, belastning på sjukvården och stora kostnader för samhället.

I kommittémotion 2020/21:3329 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 3 anför motionärerna att ett nytt nationellt forskningsprogram med målsättningen att utveckla antivirala medel och vacciner mot virusinfektioner bör inrättas. Satsningen bör enligt motionärerna ha ett långsiktigt perspektiv med målet att bygga upp en ökad kunskapsbas och säkra kompetensförsörjning av framtidens forskningsledare.

Vidare anför motionärerna i yrkande 4 att ett nationellt institut för virologiforskning bör etableras. Enligt motionärerna bör institutet vara fristående från Folkhälsomyndigheten men kan ha en rådgivande funktion. Ett motsvarande yrkande finns även i kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 33.

### *Nationell infrastruktur för hälsodata*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 19 anför motionärerna att möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur bör ses över i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata. En nationell infrastruktur för hälsodata ska kunna leda till att den samlade informationen av data kan användas för forskning och innovation. Vidare anför motionärerna

att det även bör göras en översyn med inriktningen att underlätta för individer att dela egen insamlad hälsodata med hälso- och sjukvården. Liknande yrkanden finns i kommittémotion 2020/21:3135 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7 samt i kommittémotion 2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8.

### *Förutsättningar m.m. för medicinsk forskning*

I kommittémotion 2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11 anför motionärerna att förutsättningar bör skapas för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter med inriktning på att samla in data samt analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar. Liknande yrkanden finns även i kommittémotion 2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 47, i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 20 samt i kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 22.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 18 föreslås att det ska göras en ackreditering av cancercenter i syfte att stärka kvalitet och forskning. Ackrediteringen ska enligt motionärerna avse cancercenter som utmärks av såväl grundforskning som klinisk forskning, utbildning och kompetensutveckling av vårdpersonal och cancerförebyggande arbete. Ett liknande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 23 anför motionärerna att det bör tas fram en nationell standardisering för att använda kvalitetsregister. Det bör enligt motionärerna genomföras dels för att registren ska kunna kopplas till varandra, dels för att data enkelt ska kunna användas och jämföras mellan olika register. Ett liknande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 14.

I kommittémotion 2020/21:2746 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 17 anför motionärerna att det bör utredas om akademiska vårdcentraler ska införas. Enligt motionärerna ska akademiska vårdcentraler vara vårdcentraler och kliniker som har infrastruktur, kunskap och erfarenhet att delta i klinisk forskning.

### *Cancerforskning m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 45 anför motionärerna att det behövs en nationell barncancerstrategi för att uppnå en mer systematisk och metodisk prioritering av barncancer-vårdens behov. Vidare anför motionärerna att den nationella barncancer-strategin bör ingå som en central del av en ny uppdaterad samlad nationell cancerstrategi.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 21 anförs att en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning bör tas fram och genomföras. Liknande yrkanden finns i kommittémotion 2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 22, i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1 samt i partimotion 2020/21:3369 av Ulf KristerSSon m.fl. (M) yrkande 10.

### *Annan medicinsk forskning m.m.*

I motion 2020/21:1573 av Magnus Manhammar (S) lyfter motionären fram behovet av stärkt forskning kring förlossningsskador. Motionären anför vidare att forskningen kring förlossningsskador bör ges ökad prioritet.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 20 anför motionärerna att regeringen bör ges i uppdrag att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin i fråga om nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar. En jämlik och god tillgång till nya innovativa och mer avancerade läkemedelsbehandlingar bör enligt motionärerna lyftas fram som ett högt prioriterat område.

I motion 2020/21:2909 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2 anför motionären att mer pengar bör läggas på forskning som berör sjukdomar och åkommor som drabbar kvinnor. Vidare anför motionären att mer forskning bör genomföras av eftervård och skador kopplade till förlossning och mödravård.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 11 anför motionärerna att det fria forskningsstödet behöver kompletteras med ett antal strategiska forskningssatsningar som kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar enligt motionärerna bl.a. om ett nationellt forskningsprogram för att stärka kvinnors hälsa och ett nationellt forskningsprogram för geriatrisk forskning för att stärka de äldres hälsa (yrkande 12).

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 3 anför motionärerna att den medicinska forskningen behöver stärkas i flera avseenden för en ökad livskvalitet. Motionärerna framhåller att medicinska och medicintekniska innovationer har förbättrat människans livskvalitet dramatiskt, men att det fortfarande saknas bot för flera av de stora folksjukdomarna i Sverige och globalt.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 5 anför motionärerna att det behövs satsningar på praktisknära forskning inom välfärdsområden. Motionärerna anser att forskning och innovationer är av stor vikt för att förbättra den offentliga sektorns verksamhet. Detta gäller särskilt praktisknära forskning, vilken behöver stärkas inom flera områden

I kommittémotion 2020/21:3260 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 9 anför motionärerna att det behövs forskning och uppföljning av effekter av åtgärder som vidtagits för att bekämpa och förebygga covid-19 hos åsrika personer.

I motion 2020/21:3232 av Malin Danielsson (L) yrkande 1 anför motionären att forskningen bör stärkas kring skador som uppkommer i samband med förlossning och graviditeter.

### *Forskning kopplad till life science-företag och universitet*

I kommittémotion 2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7 anser motionärerna att alla regioner bör få ett nationellt uppdrag att mäta, följa upp och utvärdera forskning kopplad till universitet och life science-företag.

### *Djurskydd och alternativa metoder till djurförsök*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 30 anför motionärerna att det bör utarbetas en strategi för att öka användningen av djurfri forskning samt att anslaget för detsamma bör öka.

I motion 2020/21:518 av Josef Fransson (SD) anför motionären att det bör göras en översyn kring den etiska bedömningen i fråga om djurförsök inom medicinsk forskning. Enligt motionären finns det i Sverige i dag en oroande tendens att inte göra medicinska försök på försöksdjur, vilket ur ett mänskligt perspektiv leder till att forskningen blir sämre samt att forskningen riskerar att forceras ut till andra delar av världen.

I motion 2020/21:3680 av Elisabeth Falkhaven m.fl. (MP) yrkande 2 anför motionärerna att det i lagtexter och i ansökningshandlingar för forskningsmedel ofta anges att djurförsök ska utföras. Motionärerna anför att de lagtexter och direktiv som uttrycker att djurförsök måste utföras bör ändras till att validerade metoder måste användas.

I motion 2020/21:3680 av Elisabeth Falkhaven m.fl. (MP) yrkande 4 anför motionärerna att de statliga anslagen till djurfria forskningsmetoder måste öka för att Sverige ska närma sig målsättningen i EU:s försöksdjursdirektiv 2010/63/EU. Motionärerna anför vidare att de forskare som får forskningsmedel av Vetenskapliga rådet bör avsätta en andel av forskningsmedlen till att ta fram alternativ till de djurbaserade forskningsmetoderna.

## **Yttranden från andra utskott**

### *Virusforskning och annan medicinsk forskning m.m.*

*Socialutskottet* konstaterar att Sverige och världen har genomgått en enorm hälsoutmaning det senaste året. Utskottet välkomnar därför att regeringen föreslår satsningar på ett nationellt forskningsprogram inom området virus och pandemier.

Utskottet välkomnar även övriga satsningar inom området hälsa och välfärd, bl.a. på forskningsprogrammet om antibiotikaresistens, bättre nyttjande av hälsodata, forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin,

forskning om prevention och folkhälsa, äldreforskning samt forskningsprogrammet om psykisk hälsa och psykiatriforskning. Socialutskottet noterar att flera av de frågor som tas upp i motionsyrkandena med anledning av forskningspropositionen behandlades av utskottet under våren 2020 och avstyrktes.

Socialutskottet framhåller i sitt yttrande att det ser positivt på bl.a. de satsningar som görs genom överenskommelsen mellan staten och SKR för en mer jämlik, effektiv och tillgänglig cancervård – inte minst de insatser som RCC (Regionala cancercentrum) i samverkan genomför inom området kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning. Vidare noterar socialutskottet att Karolinska universitetssjukhuset tillsammans med Karolinska institutet har ackrediterats som Comprehensive Cancer Center av den europeiska cancerorganisationen (Organisation of European Cancer Institutes, OEI).

### *Djurskydd och alternativa metoder till djurförsök*

Regeringen redovisar i propositionen de satsningar som görs genom Formas, Vetenskapsrådet och 3R-centret vid Jordbruksverket om djurskydd och alternativa metoder till djurförsök. *Miljö- och jordbruksutskottet* delar regeringens bedömning att Sverige genom dessa satsningar arbetar med fortsatt utveckling av alternativa metoder till djurförsök i enlighet med den inriktning som anges i direktiv 2010/63/EU (skäl 10).

### **Utskottets ställningstagande**

Sverige och världen har genomgått en enorm hälsoutmaning det senaste året till följd av covid-19-pandemin. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det är viktigt med ökad kunskap om virusinfektioner. Mer forskning behövs inom flertalet discipliner, inte minst av tvärvetenskaplig karaktär för att samhället ska vara bättre rustat inför framtida utbrott.

Utskottet välkomnar att ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier inrättas och att en laboratorieverksamhet byggs upp för att snabbt kunna tas i bruk vid framtida pandemier eller omfattande utbrott av en smittsam sjukdom.

Utskottet är i likhet med socialutskottet positivt till de satsningar inom området hälsa och välfärd som redovisas i propositionen, bl.a. forskning om prevention och folkhälsa. Forskningskompetensen inom primärvården ska prioriteras och medel avsättas för forskning om den åldrande befolkningens situation och behov. Vidare noterar utskottet att den explorativa tvärspektoriella medicinska forskningen ska stärkas.

I forskningspropositionen presenteras insatser för att stärka förutsättningarna för medicinsk forskning. Utskottet kan bl.a. konstatera att en rådgivande funktion för att nyttogöra hälsodata för medicinsk forskning och life science ska byggas upp inom Vetenskapsrådet och att infrastrukturen för utveckling av ny molekyllär diagnostik och behandling ska utvecklas vidare.



Flera av de frågor som lyfts fram i motionsyrkanden med anledning av forskningspropositionen behandlas av regeringen i budgetpropositionen för 2021. I budgetpropositionen framgår bl.a. att förlossningsvården och andra frågor om kvinnors hälsa ska fortsätta att stärkas. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har dessutom fått ett särskilt uppdrag att ta fram, och därefter prioritera, de viktigaste vetenskapliga kunskapsluckorna inom graviditetskomplikationer och kejsarsnitt. Vidare har regeringen fattat beslut om en reviderad nationell läkemedelsstrategi, och den handlingsplan som ska komplettera strategin kommer preliminärt att presenteras våren 2021. I överenskommelsen 2020 mellan staten och SKR om en uppdaterad nationell cancerstrategi ingår, utöver väntetidsarbetet, bättre rehabilitering, uppföljning och palliativ vård. Ett område som är särskilt prioriterat är barncancer.

Vidare vill utskottet peka på att flera av de aktuella områdena i fråga om hälsa och välfärd även är inkluderade i life science-strategin, bl.a. integrering av forskning och innovation i vården och nyttiggörande av hälso- och vårddata. Även forskning om cancer och behandling av cancer är områden som omfattas av strategin. Flera av de frågor som tas upp i motionsyrkandena med anledning av forskningspropositionen har behandlats av socialutskottet under våren 2020 och avstyrkts.

Utskottet vill i likhet med socialutskottet framhålla de positiva satsningar som görs genom överenskommelsen mellan staten och SKR för en mer jämlik, effektiv och tillgänglig cancervård. Vidare noterar utskottet att det av socialutskottets yttrande framgår att Karolinska universitetssjukhuset tillsammans med Karolinska institutet har ackrediterats som Comprehensive Cancer Center av den europeiska cancerorganisationen (Organisation of European Cancer Institutes, OECI).

Regeringen redovisar i propositionen de satsningar som görs genom Formas, Vetenskapsrådet och 3R-centret vid Jordbruksverket om djurskydd och alternativa metoder till djurförsök. Liksom miljö- och jordbruksutskottet anser utskottet att Sverige genom dessa satsningar arbetar med fortsatt utveckling av alternativa metoder till djurförsök i enlighet med den inriktning som anges i direktiv 2010/63/EU (skäl 10). Direktivet är ett viktigt steg mot att uppnå det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det.

Mot denna bakgrund finner inte utskottet skäl att föreslå ytterligare åtgärder och avstyrker motionerna 2020/21:518 (SD), 2020/21:1573 (S), 2020/21:2746 (KD) yrkande 17, 2020/21:2909 (SD) yrkande 2, 2020/21:3135 (M) yrkande 7, 2020/21:3136 (M) yrkandena 22 och 47, 2020/21:3138 (M) yrkandena 7, 8 och 11, 2020/21:3140 (M) yrkandena 1, 12, 14, 20 och 45, 2020/21:3232 (L) yrkande 1, 2020/21:3237 (L) yrkandena 3 och 5, 2020/21:3260 (L) yrkande 9, 2020/21:3329 (M) yrkandena 1–4, 2020/21:3369 (M) yrkande 10, 2020/21:3680 (MP) yrkandena 2 och 4, 2020/21:3833 (KD) yrkandena 11 och 12 samt 2020/21:3834 (M) yrkandena 18–23, 30 och 33.

## Forskning om digitalisering

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskning om digitalisering.

### Propositionen

#### *Inledning*

Den digitala omställningen förändrar grundläggande delar av samhället och berör allt från demokrati, socialt samspel, arbetsmarknad, lokal och regional utveckling samt hela länders, respektive världsdelars utvecklingspotential, konkurrenskraft och innovationsförmåga. Användningen av digitala verktyg och processer ger också möjligheter att aktivt påskynda omställningen mot hållbar utveckling inte minst inom ramen för Agenda 2030. Att både kunna använda digitaliseringens möjligheter och möta dess utmaningar är av betydelse för svensk innovationsförmåga inom såväl näringsliv som offentlig sektor i alla delar av landet. Regeringen har tidigare beslutat om en nationell digitaliseringsstrategi med en samlad vision för digitaliseringspolitiken för ett hållbart och digitaliserat Sverige (skr. 2017/18:47) och en digitaliseringsstrategi för det svenska skolväsendet (U2017/04119).

Digitaliseringsutmaningen behöver hanteras på ett ansvarsfullt, etiskt, säkert, jämställt och demokratiskt sätt. Tillgänglighet till användbara digitala tjänster behöver kombineras med förtroende och tillit för att säkerställa den digitala delaktigheten i samhället.

Den digitala utvecklingen har på ett genomgripande sätt förändrat förutsättningarna för hur utbildning och forskning bedrivs, hur forskningsresultat kommuniceras samt hur man samverkar med det omgivande samhället. Sverige behöver enligt regeringen utveckla och stärka förmågan att dra nytta av data och nya teknologier i nära samverkan mellan forskning, stora och små bolag, näringsliv och offentlig sektor.

Regeringen gör ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik inom både näringsliv och offentlig verksamhet.

#### *Ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhällsliga konsekvenser inrättas*

Digitaliseringen innebär många möjligheter för utveckling, effektivisering och innovation men väcker också frågor kring aspekter som etik, säkerhet, demokrati och integritet.

Regeringen anför i propositionen att ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhällsliga konsekvenser kan anlägga olika perspektiv på konkurrens, konsumentskydd och kompetens, likväl som delaktighet, trygghet

och jämställdhet. Forskningen kan också ge faktabaserad kunskap och tydliga rekommendationer för policyutveckling av hållbara och inkluderande regelverk, standarder och tekniska lösningar.

Regeringen anger att forskning om nationella och globala utmaningar på området behöver ett tvärdisciplinärt angreppssätt för att tillgodose behovet av ökad kunskap om hur digitaliseringen påverkar individer, sociala relationer och arbetsliv såväl som organisationer, marknader och offentlig förvaltning. Forskningen behöver även innehålla ett internationellt perspektiv och beakta geografiska förutsättningar. Programmet kan också bidra till att tillgodose behoven av kompetensförsörjning och livslångt lärande i en alltmer digitaliserad värld.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för att inrätta av ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser.

### *Utveckling och tillämpning av digital teknik*

Regeringen anger i propositionen att forskning är ett av fyra prioriterade områden i regeringens nationella inriktning för AI. Regeringen avser därför att ge Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att utveckla och stärka förmågan hos svenska aktörer inom avancerade digitala teknologier, kompetensområden och affärsmodeller. Satsningen ska skapa förutsättningar för svenskt ledarskap inom områden med potential att förse samhälle och näringsliv med nästa generations avancerade och kraftfulla lösningar baserade på informations- och kommunikationsteknologi och datadriven innovation. Den bör även bidra till att Sverige blir ledande i att ta till vara de möjligheter som användningen av data och AI ger. Enligt regeringen ska satsningen genomföras i forskningsnära samverkan mellan stora och små företag och mellan näringsliv och offentlig sektor. Den ska omfatta forskning, innovation, tillämpning samt utveckling av test- och demonstrationsmiljöer. Samhällets behov i alla delar av landet och i olika sektorer ska beaktas, liksom digitaliseringens roll för att möjliggöra en grön omställning.

Regeringen har även för avsikt att ge RISE AB i uppdrag att samla spetskompetens och resurser för att sprida kunskap och göra det möjligt att tillämpa avancerade digitala lösningar och verktyg brett i näringslivet.

Båda dessa satsningar syftar även till att stärka den svenska förmågan att delta i och dra nytta av EU-program på området. Satsningarna är en viktig del av ett proaktivt förhållningssätt till digitaliseringens möjligheter och dess utmaningar.

Regeringen anger att det inom ramen för Vinnovas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för utveckling och tillämpning av digital teknik.

Vidare föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 24) en ökning av anslaget Institutens strategiska kompetensmedel (RISE AB) för forskning och utveckling, och riksdagen

beslutade i enlighet med regeringens förslag för 2021 (bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:145). Regeringen anger att det inom ramen för denna ökning ska avsättas medel för utveckling och tillämpning av digital teknik under 2021.

## Kompletterande information

### *Utbildningsutskottets granskning av EU-kommissionens vitbok om artificiell intelligens*

EU-kommissionen publicerade den 19 februari 2020 en vitbok om artificiell intelligens (AI) – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende (COM(2020)65).

Vid utbildningsutskottets granskning av vitboken anförde utskottet bl.a. att utskottet liksom kommissionen anser att AI är en strategisk teknik som erbjuder många fördelar för samhället, förutsatt att den är etisk och hållbar och respekterar grundläggande rättigheter och värden. AI kan enligt utskottet ge stora effektivitetsvinster, stärka EU:s konkurrenskraft och bidra med lösningar på olika samhällsproblem. Utskottet ansåg att AI även kan bidra till kampen mot klimatförändringarna och andra globala utmaningar. Vidare anförde utskottet att AI har stor potentiell samhällsnytta om de risker som AI förknippas med beaktas (utl. 2019/20:UbU20). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2019/20:131).

## Motioner

I motion 2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande 5 anför motionärerna att kunskapen om AI och digitalisering behöver öka bland beslutsfattare inom politik och näringsliv samt bland allmänheten.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 4 anser motionärerna att det behövs ett ökat fokus på forskning om artificiell intelligens, 5G och digitalisering. Den svenska AI-forskningen behöver enligt motionärerna expandera ytterligare, och det finns ett behov av att AI-utvecklingen även blir ett ämne för andra vetenskapliga discipliner än de tekniska. Enligt motionärerna är det samtidigt avgörande att samhället etablerar ett modernt och tydligt regelverk för att möjliggöra en etiskt och juridiskt säker användning av olika AI-tillämpningar.

## Yttranden från andra utskott

*Konstitutionsutskottet* konstaterar i sitt yttrande att användningen av AI påverkar den enskilda individen redan i dag och kan leda till kränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna, t.ex. yttrande- och informationsfriheten, den personliga integriteten och rätten till privatliv. Utskottet framhåller därför att det finns ett stort behov av forskning om hur

användningen av AI påverkar demokratin och de grundläggande fri- och rättigheterna.

Av *trafikutskottets* yttrande framgår att utskottet delar regeringens bedömning att det är av betydelse för svensk innovationsförmåga att både näringslivet och den offentliga sektorn kan använda digitaliseringens möjligheter och möta dess utmaningar. Utskottet välkomnar att regeringen gör ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik. Utskottet understryker att användningen av data är en central förutsättning för datadriven innovation, däribland AI.

### Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i att digitalisering innebär många möjligheter för utveckling, effektivisering och innovation men att den även väcker frågor kring aspekter som etik, säkerhet, demokrati och integritet.

Konstitutionsutskottet framhåller att det finns ett stort behov av forskning om hur användningen av AI påverkar demokratin och de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet delar denna bedömning och välkomnar att ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser inrättas.

Utskottet vill i sammanhanget även peka på det utlåtande som utskottet gjorde i samband med granskningen av EU-kommissionens vitbok om AI. Utskottet anförde bl.a. att AI har stor potentiell samhällsnytta inom flera områden förutsatt att den är etisk och hållbar och respekterar grundläggande rättigheter och värden. Utskottet vill även hänvisa till kommissionens kommande uppföljning av vitboken om AI som väntas bli presenterad den 21 april 2021. Förslaget till regelverk väntas adressera etiska och juridiska frågor relaterade till användningen av AI, t.ex. kopplat till säkerhet, ansvar, grundläggande rättigheter och dataskyddsaspekter på AI.

Vidare noterar utskottet regeringens satsning på utveckling och tillämpning av digital teknik. Satsningen innebär att Vinnova får i uppdrag att utveckla och stärka förmågan hos svenska aktörer inom avancerade digitala teknologier, kompetensområden och affärsmodeller. Vidare får RISE AB i uppdrag att samla spetskompetens och resurser för att sprida kunskap och göra det möjligt att tillämpa avancerade digitala lösningar och verktyg brett i näringslivet. Båda satsningarna syftar även till att stärka den svenska förmågan att delta i och dra nytta av EU-program på området.

Utskottet gör bedömningen att de prioriterade områdena i fråga om digitalisering kan stärka förutsättningarna för ökad forskning och kunskapsinhämtning av digitaliseringens möjligheter, konsekvenser och utmaningar. Med hänvisning till de beslutade och planerade åtgärderna avstyrker utskottet motionerna 2020/21:2708 (MP) yrkande 5 och 2020/21:3237 (L) yrkande 4.

## Forskning om demokrati, samhälle m.m.

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om institut för polisvetenskaplig forskning, konstnärlig forskning, forskning om segregation m.m., forskning om brottslighet m.m. samt forskning i humaniora och samhällsvetenskap.

Jämför reservation 55 (V, KD), 56 (SD), 57 (V) och 58 (V).

### Propositionen

#### *Inledning*

I ett starkt och demokratiskt samhälle värnas människors liv och hälsa och samhällets funktionalitet. Grundläggande värden och normer såsom rättsstatens principer och mänskliga fri- och rättigheter har en stabil förankring i befolkningen. Demokrati och säkerhet kan dock inte tas för givna. Samtidigt som mycket tyder på att det svenska samhället utvecklas positivt i termer av ökad öppenhet finns det negativa tendenser i fråga om organiserad brottslighet, minskad trygghet, socioekonomiska skillnader samt andra skillnader i människors uppväxt och levnadsvillkor. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att det är betydelsefullt med ytterligare insatser för att öka kunskapen och forskningen kring bl.a. samhällsutvecklingen och metoder för att säkra det demokratiska samhället och samhällets funktionalitet.

#### *Ett nationellt forskningsprogram om brottslighet inrättas*

De senaste årens utveckling i Sverige och omvärlden har kommit att innebära en lång rad utmaningar inom det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet. Regeringen anger i propositionen att det mot denna bakgrund är viktigt att öka kunskapen om kriminalitetens orsaker, att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott, att öka antalet brott som klaras upp, utveckla det trygghetsskapande arbetet, förändra normer samt att förbättra tvärspektoriell samverkan. Detta kräver enligt regeringen en starkt kunskapsbas samt utveckling och införande av arbetsmetoder för att vara i takt med framtida samhällsutveckling och i större utsträckning än i dag utgå från vetenskap. Forskning behövs om vilka metoder som kan leda till en evidensbaserad och verkningfull praktik, som bl.a. bidrar till att förebygga våld och andra brott samt förhindra återfall i brott. Möjligheter till närmare samarbete mellan forskning och praktik kan bidra till en sådan utveckling. Det behövs också mer kunskap om hur Sverige internationellt kan stärka kampen mot bl.a. organiserad brottslighet. Regeringen anser mot bakgrund av detta att det behövs ett nationellt forskningsprogram om brottslighet som inkluderar såväl tillämpad forskning som en mångfald av discipliner.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för att inrätta av ett nationellt forskningsprogram om brottslighet.

### *Ett nationellt forskningsprogram om segregation inrättas*

Regeringen anför i propositionen att den socioekonomiska segregationen påverkar sammanhållningen i samhället och riskerar att skapa motsättningar mellan människor och grupper. Regeringen fattade 2018 beslut om en långsiktig strategi för arbetet med att minska och motverka segregation (Ku2018/01462). I strategin konstateras bl.a. att arbetet behöver bedrivas sektorsövergripande och präglas av långsiktighet samt ett kunskapsbaserat arbetssätt.

Redan i dag bedrivs forskning om segregation inom flera humanistiska och samhällsvetenskapliga discipliner. Regeringen gav 2017 Vetenskapsrådet i uppdrag att göra en kartläggning av forskningen om segregation (U2017/04577). I återrapporteringen konstateras att det finns kunskapsluckor, bl.a. om segregationens orsaker och dess utbredning. Därtill finns kunskapsluckor om segregationens långsiktiga konsekvenser. Forskning om segregation behöver spänna över många olika discipliner. Detta kräver en tvärvetenskaplig och tvärspektoriell forskningsansats.

Regeringen anser att ett nationellt forskningsprogram om segregation kan skapa förutsättningar för att höja kunskapen om segregation i en svensk kontext. Detta kan på sikt möjliggöra evidens- och kunskapsbaserade reformer som kan bidra till att minska och motverka segregation i Sverige. Forskningsprogrammet kommer också utgöra en naturlig länk till EU:s forskningsprogram Horisont Europa.

Regeringen anger att det bl.a. inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för att inrätta ett nationellt forskningsprogram om segregation.

### *Konstnärlig forskning förstärks*

Begreppet konstnärlig forskning infördes i högskolelagen efter förslag i den forskningspolitiska propositionen 2012 (Forskning och innovation, prop. 2012/13:30). Konstnärlig forskning är därmed jämställd med vetenskaplig forskning i lag. Regeringen anför i propositionen att konstnärlig forskning spelar en viktig roll i att möta samhällsutmaningarna och att konsten liksom den konstnärliga forskningen är en del i det demokratiska samtalet.

Ett flertal satsningar har gjorts i syfte att stärka den konstnärliga forskningen. Bland annat har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att stödja den konstnärliga forskningen samt inrätta en kommitté för konstnärlig forskning. Efter den forskningspolitiska propositionen 2012 gjordes även en särskild satsning för att bygga upp en plattform för konstnärlig forskning i Stockholm, och den 1 januari 2014 bildades Stockholms konstnärliga högskola. Efter den forskningspolitiska propositionen 2016 (Kunskap i samverkan – för

samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft, prop. 2016/17:50) gjordes ytterligare satsningar på konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå vid Konstfack, Kungliga Konsthögskolan och Kungliga Musikhögskolan i Stockholm.

Liksom inom vetenskaplig forskning är god tillgång till forskningsinfrastruktur en förutsättning för konstnärlig forskning av hög kvalitet. Infrastruktur för konstnärlig forskning ingår därför i uppdraget till den särskilda utredare som ska lämna förslag om utveckling av organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur på nationell nivå (dir. 2020:52). Utredningen ska redovisas senast den 31 maj 2021.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas ytterligare medel för satsningen på konstnärlig forskning. Vidare ska Vetenskapsrådet tillföras särskilda medel för att stärka förutsättningarna för konstnärlig forskning.

### *Bildningslyft*

Humaniora är en viktig del av det akademiska uppdraget. Humanistisk forskning lär oss om historien, omvärlden och oss själva. I en värld med djupa konflikter och snabba förändringar behöver vi förstå mer om människan och samhället och eftersträva en fördjupad dialog om grundläggande värderingar. Humanistisk forskning kan här lämna viktiga bidrag. Det finns en tydlig nyttoaspekt av humanioraämnen som handlar om färdigheter såsom kritiskt tänkande, förståelsen av etiska frågeställningar, historisk kännedom och förmåga att se problem utifrån olika perspektiv. Detta kan bidra till att hantera samhällsutmaningar som inte enbart kan lösas genom teknisk eller naturvetenskaplig utveckling, enligt regeringen. Behovet av forskning och undervisning inom humaniora går dock utöver den omedelbara samhällsnyttan.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för en satsning på ett bildningslyft.

I anslutning till den forskningspolitiska propositionen 2016 ökade finansieringen av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning genom riktade medel till Vetenskapsrådet. Regeringen anser att ytterligare insatser är motiverade för att stärka dessa forskningsområden och öka antalet lärare med utbildning på forskarnivå. Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att utlysa medel till nationella forskarskolor och på så sätt trygga och stärka kompetensförsörjningen inom humaniora och samhällsvetenskap.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för en satsning på forskarskolor inom humaniora och samhällsvetenskap.



## Motioner

### *Institut för polisvetenskaplig forskning*

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14 anför motionärerna om att Sverige bör inrätta ett polisiärt forskningsinstitut. Motionärerna anför vidare att det föreslagna nationella forskningsprogrammet för brottslighet bör kunna omfatta intentionen med det föreslagna institutet.

I kommittémotion 2020/21:178 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 4 anför motionärerna att en utredning bör tillsättas för att se över möjligheterna att inrätta ett institut för polisvetenskaplig forskning.

### *Forskning om brottslighet m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 16 anför motionärerna att det föreslagna forskningsprogrammet om brottslighet även bör fokusera på brottsprevention för att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott.

### *Forskning om segregation m.m.*

I motion 2020/21:2141 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S) yrkande 2 anför motionärerna att det finns behov av en tydligare koppling mellan arbetet i de utsatta områdena och relevant forskning på området.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 15 anför motionärerna att det föreslagna forskningsprogrammet om segregation bör få inriktningen segregation, klass och jämlika villkor.

### *Konstnärlig forskning*

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 5 anför motionärerna att det inte bör avsättas särskilda medel inom Vetenskapsrådets anslag för konstnärlig forskning på det sätt som redovisas i propositionen.

### *Bildningslyft*

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 10 anför motionärerna att humaniora är en viktig del av det akademiska uppdraget, och humanistisk forskning kan lämna viktiga bidrag. Vidare anför motionärerna att även den samhällsvetenskapliga forskningen fyller en väsentlig funktion för att ett samhälle ska förstå sin egen samtid och vad som utgör hörnstenarna i en liberal demokrati. Motionärerna efterfrågar därför ett bildningslyft i den svenska forskningspolitiken.

## Yttrande från annat utskott

Kulturutskottet anför i sitt yttrande att den konstnärliga forskningen, liksom konsten, är en del i det demokratiska samtalet genom att den debatterar,

ifrågasätter och gestaltar komplexa frågor. Den konstnärliga forskningen har även en mer instrumentell sida genom att den bidrar med metoder och estetik som kan gynna bl.a. företagande, service och välbefinnande. Utskottet anser att det är viktigt att den konstnärliga forskningen kan fortsätta att bidra både till samhällets positiva utveckling och till att stärka forskningsanknytningen i den högre utbildningen. Enligt utskottet är de strategiska förstärkningar som görs inom området viktiga inte minst utifrån coronapandemins genomgripande inverkan på det svenska kulturlivet där konstnärlig forskning i ett bredare perspektiv även har potential att bidra till kultursektorns utveckling.

### Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att de senaste årens utveckling innebär en lång rad utmaningar inom det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet. Utskottet instämmer i bedömningen att det mot denna bakgrund är viktigt att öka kunskapen om kriminalitetens orsaker samt att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott.

Utskottet välkomnar att regeringen avser att inrätta ett nationellt forskningsprogram om brottslighet bl.a. för att öka kunskapen om kriminalitetens orsaker samt stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott. Programmet ska inkludera såväl tillämpad forskning som en mångfald av discipliner samt möjliggöra ett närmare samarbete mellan forskning och praktik.

Utskottet delar regeringens inställning att den socioekonomiska segregationen riskerar att påverka sammanhållningen i samhället och skapa motsättningar mellan människor och grupper. För att öka kunskapen om segregationen och motverka dess orsaker avser regeringen att inrätta ett nationellt forskningsprogram om segregation. Forskning om segregation kräver en tvärvetenskaplig och tvärspektoriell forskningsansats, och programmet ska på sikt möjliggöra evidens- och kunskapsbaserade reformer som kan bidra till att minska och motverka segregation i Sverige.

Liksom kulturutskottet vill utskottet peka på att den konstnärliga forskningen liksom konsten är en del i det demokratiska samtalet. Enligt utskottet spelar därmed den konstnärliga forskning en viktig roll för samhällsutvecklingen.

Härutöver uppmärksammar utskottet att en insats i form av ett bildningslyft inom humaniora ska genomföras. Humaniora är enligt utskottet en viktig del av det akademiska uppdraget, och humanistisk forskning lämnar viktiga bidrag.

Med hänvisning till de beslutade och planerade åtgärderna avstyrker utskottet motionerna 2020/21:178 (V) yrkande 4, 2020/21:2141 (S) yrkande 2, 2020/21:3237 (L) yrkande 10, 2020/21:3805 (SD) yrkande 5, 2020/21:3813 (V) yrkandena 15 och 16 samt 2020/21:3833 yrkande 14.

## Forskningsinfrastruktur m.m.

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden avseende forskningsinfrastruktur m.m. och rymdforskning m.m.

Jämför reservation 59 (SD), 60 (KD) och 61 (M).

### Propositionen

#### *Inledning*

God tillgång till forskningsinfrastruktur är nödvändigt för de flesta forskningsområden. Det handlar bl.a. om stora forskningsanläggningar, databaser, avancerade mätverktyg, forskningsbibliotek, biobanker och storskaliga beräkningsresurser. Regeringen bedömer att det behövs en betydande ökning av medlen för forskningsinfrastruktur för att öka kvaliteten på svensk forskning, främja innovationer och bidra till ökad internationalisering och genombrott som behövs för att möjliggöra klimatomställningen samt stärka välfärden och samtidigt skapa nya jobb.

#### *Vetenskapsrådets ansvar för forskningsinfrastruktur*

I Sverige har Vetenskapsrådet ett övergripande nationellt ansvar för forskningsinfrastruktur. Vetenskapsrådet har även ansvar för svenska åtaganden i de forskningsinfrastrukturer som bedrivs i internationellt samarbete, som t.ex. den kärnfysikanläggning som drivs av European Organization for Nuclear Research (CERN). De internationella samarbetena är helt centrala för att forskare i Sverige aktivt ska kunna delta i och genomföra avancerade experiment, komplexa observationer och omfattande datainsamlingar. Samtidigt innebär internationella åtaganden ökande kostnader, vilket i kombination med en svag kronkurs gjort att Vetenskapsrådets budget för infrastruktur har urholkats under flera år. Sverige behöver kunna möta det ökade behovet.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för satsningar på forskningsinfrastruktur.

#### *Utredning om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur*

Finansieringen av avancerade forskningsinfrastrukturer är ofta komplex och görs med stöd av olika finansieringskällor. Regeringen anför i propositionen att det i dag saknas en överblick över de olika finansiella stöd som betalas ut till infrastruktur från olika typer av finansiärer, dess omfattning och nivå, vilka

kostnader som fördelas mellan olika finansiärer och hur länge det finansiella stödet varar.

Regeringens mål är att Sverige ska ha en forskningsinfrastruktur av hög kvalitet som ska vara ett effektivt stöd för att möta samhällsutmaningarna och stödja genomförandet av Agenda 2030. Forskningsinfrastrukturen ska vara tillgänglig för en så bred användning som möjligt. Tydliga och transparenta regler för tillträde till utrustningen, användarstöd och annan service för nya användargrupper, är viktiga principer. Regeringen har därför tillsatt en utredning om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur (dir. 2020:52). Utredningen ska lämna förslag på alternativa finansieringsmodeller för forskningsinfrastruktur samt på ändamålsenliga organisations- och styrningsformer för nationella forskningsinfrastrukturer. Utredaren ska i det arbetet även ta hänsyn till säkerhets- och försvarspolitiska behov. Vidare ska utredningen föreslå hur ett system för nationell prioritering av forskningsinfrastruktur kan utformas samt hur e-infrastruktur för forskningsdata kan organiseras på nationell nivå. Målsättningen är ett effektivt system på nationell nivå som möjliggör en strategisk prioritering av infrastruktursatsningar. Utredningen ska lämna sitt betänkande senast den 31 maj 2021.

Regeringens målsättning är att Sveriges position även ska stärkas av europeiskt och internationellt samarbete. I början av 2021 avser regeringen att ta fram en nationell strategi för att stärka det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och innovation.

### *Den europeiska neutronkällan (ESS)*

Den europeiska neutronkällan ESS (European Spallation Source) som är under uppbyggnad utanför Lund förväntas kunna ta emot användare från 2023. Ett europeiskt konsortium med 13 medlemsländer (Sverige, Danmark, Storbritannien, Tyskland, Frankrike, Italien, Schweiz, Spanien, Polen, Norge, Tjeckien, Ungern och Estland) ansvarar för styrning och finansiering av anläggningen. Regeringen anger i propositionen att en central fråga för konsortiet under kommande år handlar om att tillförsäkra ESS en långsiktig driftsfinansiering på en nivå som möjliggör att anläggningens stora kapacitet kan utnyttjas maximalt.

ESS är en europeisk forskningsinfrastruktur på svensk mark och utgör en unik möjlighet för Sverige som kunskapsnation. Den närliggande forskningsanläggningen MAX IV och utvecklingen av en gemensam forsknings- och innovationsmiljö runt dessa anläggningar innebär en chans att etablera ett ledande forskningscentrum för material- och livsvetenskaper. För Sverige som värdland är det viktigt att säkerställa att konstruktion, underhåll och uppgrädering av ESS sker på ett kostnadseffektivt sätt samt att underlätta för ESS att utvecklas t.ex. genom att skapa attraktiva villkor för utländsk arbetskraft.

Det behöver enligt regeringen säkerställas att konstruktionen av ESS kan färdigställas enligt tidsplanen, och för att tidsplanen ska hållas behöver Sverige tidigarelägga sina utbetalningar, vilket kräver en tillfällig ökning av utbetalningarna per år under perioden 2021–2025.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för en satsning på ESS. Satsningen pågår t.o.m. 2025.

### *Röntgenljusanläggningen MAX IV*

Röntgenljusanläggningen MAX IV är en världsledande infrastruktur för forskning och innovation inom materialvetenskap, strukturbologi och life science. Den används för forskning som ska lägga grunden för att utveckla exempelvis förbättrad energiförsörjning och nya material och läkemedel.

Samlokaliseringen av ESS och MAX IV innebär stora möjligheter att stärka och utveckla Sveriges forsknings- och innovationskraft inom flera områden där svenska forskare och företag redan i dag har hög kompetens. Det ger unika möjligheter att utveckla Sverige samt bidra till den globala utvecklingen. Potentialen är stor för synergieffekter inom en gemensam forsknings- och innovationsmiljö för ESS och MAX IV där tvärvetenskaplig och tvärssektoriell samverkan mellan högskola, näringsliv och anläggningar sker.

För att säkra att potentialen i anläggningen kan utnyttjas fullt ut av forskare och företag behövs ökade medel till driften av MAX IV. Vidare bör den finansiering som sker från lärosäten och andra forskningsfinansiärer upprätthållas för att säkerställa driften.

Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för en satsning på MAX IV.

### *Forskningsfartyget Oden*

Regeringen anger i propositionen att Polarforskningssektariatet står inför en period med ökade kostnader samtidigt som behovet av expeditioner i polarområdena är stort och kräver lång planering. Forskningsfartyget Oden är en isbrytare utrustad med avancerad vetenskaplig utrustning och byggd för att genomföra forskningsexpeditioner i polarhaven. Enligt Sveriges strategi för den arktiska regionen är den polarforskning som genomförs med Oden som plattform central för Sveriges roll i Arktis och för vårt internationella klimat- och miljöarbete (skr. 2020/21:7). En ny överenskommelse med Sjöfartsverket om hyra av Oden från 2019 medför ökade kostnader i fråga om drivmedel, teknikutveckling och investeringsbehov.

För att behålla den nuvarande aktivitetsnivån under perioden 2021–2024 för den fartygsbaserade forskningen behövs en förstärkning. Regeringen anger att det inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2021 ska avsättas medel för en satsning på Oden.

### *Rymdbasen Esrange*

Betydande insatser görs på den svenska rymdbasen Esrange, som ligger utanför Kiruna. Inom området rymdforskning och rymdverksamhet har det dessutom gjorts en nivåhöjning fr.o.m. budgetåret 2020. Regeringen anger i propositionen att de ökade anslagen kommer att kunna finansiera nya nationella projekt med utvecklingsmöjligheter för svenska rymdaktörer och regioner. Sverige kommer också att kunna fortsätta att utveckla sitt deltagande i de europeiska rymdprogrammen, vilket ger ökade möjligheter för svensk rymdindustri att leverera teknik och kunnande.

## **Motioner**

### *Forskningsinfrastruktur m.m.*

I motion 2020/21:2246 av Betty Malmberg (M) yrkande 2 anför motionären att den nationella forskningsinfrastrukturen bör tilldelas långsiktiga resursanslag som underhålls och uppgraderas systematiskt.

I motion 2020/21:2755 av Ann-Sofie Alm (M) anför motionären att instiftandet av en nationell flygstyrelse, liknande Rymdstyrelsen, bör utredas.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 anför motionärerna att det bör påbörjas en projektering för Sveriges framtida isbrytningsförmåga. Oden bör bli ett renodlat forskningsfartyg och en ny isbrytare bör ersätta Oden.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15 anför motionärerna att det bör fastställas en plan för att säkerställa en långsiktigt hållbar drift av de infrastrukturer som byggs upp. Motionärerna anser att en god infrastruktur ofta är avgörande för att kunna bedriva internationellt konkurrenskraftig forskning.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 6 anför motionärerna att det behövs en starkare forskningsinfrastruktur samt en utveckling av ESS och MAX IV.

### *Rymdforskning m.m.*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 32 anser motionärerna att ett sätt att förbättra Sveriges möjligheter på rymdarenan är att satsa mer på innovation när det gäller teknikutveckling i segmentet mellan grundforskning och färdiga produkter.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 7 anför motionärerna att om Sverige vill fortsätta att spela en roll i den internationella rymdforskningen bör rymdbasen Esrange nyttjas mer och byggas ut för att möjliggöra uppskjutningar av små satelliter.

## Yttranden från andra utskott

### *Forskningsinfrastruktur m.m.*

*Trafikutskottet* noterar att regeringen i forskningspropositionen konstaterar att Polarforskningssekretariatet står inför en period med ökade kostnader samtidigt som behovet av expeditioner i polarområdena är stort och kräver lång planering. När det gäller frågan om isbrytare har trafikutskottet tidigare anfört (bet. 2020/21:TU1) att det är Sjöfartsverket som förvaltar och ansvarar för statens isbrytare. Sjöfartsverket har gjort bedömningen att om verket även fortsättningsvis ska kunna utföra sitt uppdrag att tillhandahålla effektiva och pålitliga isbrytartjänster bör en förnyelseprocess av de tre isbrytarna i Atleklassen påbörjas. Av utskottets yttrande framgår att Sjöfartsverket har inlett ett arbete för att ta fram en prototyp för en ny isbrytare.

Vidare konstaterar utskottet att ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 med anknytning till frågan om isbrytare kommer att behandlas av trafikutskottet under våren 2021 i betänkande 2020/21:TU7 Sjöfartsfrågor.

*Utrikesutskottet* anför att enligt Sveriges strategi för den arktiska regionen är den polarforskning som genomförs med isbrytarfartyget Oden som plattform central för Sveriges roll i Arktis och för vårt internationella klimat- och miljöarbete (skr. 2020/21:7). För att behålla den nuvarande aktivitetsnivån för den fartygsbaserade forskningen under perioden 2021–2024 behövs en förstärkning, och utskottet konstaterar att medel för satsningen på Oden avsätts inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag. Frågor om Arktis behandlas ytterligare i utskottets betänkande 2020/21:UU6 Strategi för den arktiska regionen.

### *Rymdforskning m.m.*

*Försvarsutskottet* anför i sitt yttrande att de nya hot som växer fram på rymdområdet innebär att det fortfarande är viktigt att försöka skapa synergier mellan civila och försvarsrelaterade tillämpningar och att göra det mesta möjliga av tillgångarna för att tillgodose nationella säkerhetsintressen, inklusive de som handlar om den egna militära förmågan.

Utskottet ser positivt på den nivåhöjning som gjorts inom området rymdforskning och rymdverksamhet. De ökade anslagen kommer att kunna finansiera nya nationella projekt med utvecklingsmöjligheter för svenska rymdaktörer och regioner. Vidare konstaterar utskottet att en fortsatt utveckling av svenskt deltagande i de europeiska rymdprogrammen kommer att ge ökad möjlighet för svensk rymdindustri att leverera teknik och kunnande.

## Utskottets ställningstagande

Enligt utskottet är forskningsinfrastrukturen av avgörande betydelse för att öka kvaliteten på svensk forskning, främja innovationer och bidra till ökad internationalisering. Vetenskapsrådet har det övergripande nationella ansvaret för forskningsinfrastruktur, och utskottet välkomnar att Vetenskapsrådets förutsättningar för satsningar på forskningsinfrastruktur stärks under 2021. Vidare noterar utskottet att forskningsanläggningarna ESS respektive MAX IV förstärks under 2021.

Utskottet kan konstatera att den utredning som tillsatts om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur (dir. 2020:52) ska överlämna sitt betänkande i maj 2021 och att utredningsuppdraget omfattar flera viktiga frågor om forskningsinfrastrukturens framtida utformning.

När det gäller frågan om isbrytare anger trafikutskottet i sitt yttrande att Sjöfartsverket påbörjat en förnyelseprocess av den svenska isbrytarflottan. Vidare anför trafikutskottet i sitt yttrande att ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 med anknytning till frågan om isbrytare kommer att behandlas av trafikutskottet under våren 2021 i betänkande 2020/21:TU7 Sjöfartsfrågor.

Utskottet vill framhålla att den polarforskning som genomförs med isbrytarfartyget Oden som plattform är central för vårt internationella klimat- och miljöarbete. Även utrikesutskottet lyfter i sitt yttrande fram betydelsen av polarforskning för Sveriges roll i Arktis. Utskottet vill i sammanhanget även peka på den satsning på Oden som görs genom Vetenskapsrådets anslag.

Riksdagen har beslutat om en nivåhöjning inom området rymdforskning och rymdverksamhet fr.o.m. budgetåret 2020. Utskottet välkomnar den nivåhöjning som gjorts, och även försvarsutskottet ser positivt på nivåhöjningen. De ökade anslagen ger förutsättningar för nya nationella projekt med utvecklingsmöjligheter för svenska rymdaktörer och regioner, samt den fortsatta utvecklingen av ett svenskt deltagande i de europeiska rymdprogrammen.

Med hänvisning till de beslutade och planerade åtgärderna avstyrker utskottet motionerna 2020/21:2246 (M) yrkande 2, 2020/21:2755 (M), 2020/21:3237 (L) yrkandena 6 och 7, 2020/21:3805 (SD) yrkande 7, 2020/21:3833 (KD) yrkande 15 och 2020/21:3834 (M) yrkande 32.



## Innovationssystem m.m.

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förutsättningar och villkor för innovation, patentfrågor vid forskning och innovation samt forskning om alternativa företagsformer.

Jämför reservation 62 (M), 63 (SD), 64 (V), 65 (V, KD) och 66 (V).

### Propositionen

#### *Inledning*

Sverige är ett av världens mest innovativa länder, samtidigt behövs fortsatta investeringar för att bibehålla och utveckla innovationssystemet och konkurrenskraften. Det nationella innovationssystemet ska därför stärkas och utvecklas för att möta samhällsutmaningar, nyttiggöra forskningsresultat och stärka det globalt konkurrensutsatta näringslivet i hela landet. Det behövs satsningar som utvecklar Sverige som framstående kunskapsnation och tar vara på entreprenörskap och människors kreativitet.

Den statliga finansieringen utgör grunden i det svenska forskningssystemet och skapar förutsättningar för privata investeringar samt för europeiskt och internationellt forskningssamarbete. Den privata FoU-finansieringen i Sverige är dock starkt beroende av investeringar från ett fåtal stora internationella företag, samtidigt som det finns en global konkurrens om lokaliseringen av FoI-satsningar. För att förbättra villkoren för forskning och utveckling i Sverige föreslår regeringen utvidgad tidsgräns för skattelättnader för experter, forskare och andra nyckelpersoner samt förstärkning av det s.k. FoU-avdraget, en nedsättning av arbetsgivaravgifter och den allmänna löneavgiften för personer som arbetar med forskning och utveckling i ett företag för att ytterligare stärka Sveriges konkurrenskraft. Det är betydelsefullt med goda förutsättningar för företag att förlägga sin forskning och innovation till Sverige och att attrahera internationell kompetens.

#### *Ett utvecklat innovationssystem*

Regeringen anger i propositionen att den ser ett behov av att stimulera näringslivets fortsatta förmåga att investera i forskning och innovation för att främja samhällets omställning och näringslivets omstart och förnyelse. De innovationssatsningar som föreslås riktas bl.a. till förbättrad samverkan mellan stora såväl som små och medelstora företag, lärosäten, forskningsinstitut och offentlig sektor i hela landet.

För att utveckla nya samhällslösningar i samverkan och attrahera internationella investeringar behöver Sverige ha en välutvecklad innovations-

infrastruktur, såsom test- och demonstrationsverksamhet samt forskningsinfrastrukturer. Det är lika viktigt med stärkt och utvecklad samverkan mellan innovativa miljöer och att ytterligare förbättra aktörers möjligheter att kommersialisera och nyttiggöra nya idéer baserade på forskning.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2019/20:1 utg. omr. 24) en ökning av anslaget för forskning och utveckling för Verket för innovationssystem (Vinnova). Vidare föreslog regeringen en ökning av anslaget Institutens strategiska kompetensmedel (RISE AB). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag för 2021 (bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:145).

### *Sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering*

Samhällets utveckling och omvandling medför att nyttiggörandet och kommersialiseringen av forskningsbaserad kunskap behöver öka ytterligare. För att möjliggöra detta behövs enligt regeringen en utveckling av stödet som riktar sig till företag, organisationer, forskare och uppfinnare som tydligare tar sikte på att föra nya innovationer ut till marknaden. Parallellt med detta behöver bättre förutsättningar skapas för att fler innovativa företag ska etablera sig i Sverige och välja att ta fram och vidareutveckla sina innovationer här.

Regeringen anger att det inom ramen för Vinnovas anslagsökning för forskning och utveckling 2021 ska avsättas medel för en satsning på sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering.

### *Innovationscheckar för att göra expertkompetens mer tillgänglig*

Regeringen anför i propositionen att innovationscheckar möjliggör för små och medelstora företag, organisationer, offentliga aktörer, forskare och uppfinnare att nyttja extern kompetens och exempelvis test- och demonstrationsmiljöer när de egna resurserna eller kunskaperna inte räcker till. Genom att utveckla användningsområdet för dessa checkar kan fler aktörer i hela landet, och från olika delar av innovationskedjan, få hjälp med att inhämta kunskap, utvärdera och utveckla sina idéer samt strategiskt planera för att nå ett ökat nyttiggörande och en ökad kommersialisering. Enligt regeringen bör checkarna bl.a. kunna bidra till att öka kunskapen om en strategisk hantering av immateriella tillgångar.

### *Möjlighet för forskare att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar för forskningsresultat*

Enligt regeringen är det av stor vikt att bl.a. forskningsresultat kan skyddas strategiskt så att svensk konkurrenskraft och nyttoförandet av svenska innovationer kan fortsätta att öka. För att åstadkomma en sådan utveckling behöver forskare och entreprenörer bli medvetna om vilka immateriella tillgångar som man har och medvetet välja att hantera dessa tillgångar strategiskt. På så sätt skulle den strategiska hanteringen av immateriella tillgångar under innovationsprocessen kunna öka och forskningen i större

utsträckning omvandlas till innovationer som kommer samhället till nytta. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

### *Arena för innovationsupphandling*

Regeringen redovisar i propositionen att den avser att inrätta en arena för innovationsupphandling. Syftet med arenan är att offentliga aktörer i Sverige ska genomföra fler innovationsupphandlingar som stimulerar innovationer och skapar mervärde för samhället. En innovationsupphandling är en upphandlingsprocess som efterfrågar eller tillåter nya lösningar för att upphandla bättre tjänster, samhällsservice och skapa högre nytta. Innovationsupphandlingar har en viktig funktion i den gröna omställningen.

Innovationsupphandlingsarenan riktar sig till upphandlande myndigheter, företag, beställarnätverk och andra involverade i innovationsupphandlingar, exempelvis finansiärer och forskare. Arenan ska understödja efterfrågan, utveckling och nyttjande av nya lösningar med innovationsupphandling som verktyg, samt utgöra ett forum för erfarenhetsutbyte och kompetensöverföring. Arenan ska även ge riktad och praktiskt stöd och skapa förutsättningar för synergieffekter mellan olika projekt, initiativ och offentlig och privat sektor. Arenan ska också höja kunskapen hos berörda aktörer om vikten av strategisk hantering av immateriella tillgångar inom ramen för en innovationsupphandling.

### *Utredning om universitets och högskolors innovationsstöd*

Behovet av att tydliggöra högskolans roll i det samlade innovationssystemet har lyfts fram i flera sammanhang. En särskild utredare har därför haft i uppgift att föreslå en utvecklad struktur för innovationsstödet vid statliga universitet och högskolor (dir.2019:72).

Utredningen, som tog sig namnet Utredningen om ett effektivare innovationsstöd vid universitet och högskolor, redovisade den 16 oktober 2020 sina förslag i betänkandet Innovation som drivkraft – från forskning till nytta (SOU 2020:59). Utredningen har lämnat förslag på en rad åtgärder som avser innovationsfrämjande verksamhet, finansiering av projektbolag och styrning av holdingbolagen. Dessutom föreslås en rad funktioner som kan stödja högskolorna i arbetet med nyttiggörande och bidra till ökat lärande. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

## **Kompletterande information**

### *Samverkansprogram och strategiska innovationsprogram*

Regeringen överlämnade i juni 2020 en skrivelse till riksdagen med anledning av Riksrevisionen granskningsrapport om statens satsningar på samverkansprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen (RiR 2020:6). Regeringen anger i skrivelsen att den med anledning av Riksrevisionens

rapport bl.a. har tagit fram ett arbetssätt som gör det möjligt att systematiskt följa upp och utvärdera samverkansprogrammen 2019–2022. Vidare anger regeringen att den även avser att göra en översyn av myndigheternas regleringsbrev och instruktioner för att se hur de ska kunna bli tydligare.

Riksdagen beslöt att lägga skrivelsen till handlingarna (skr. 2019/20:185, bet. 2020/21:NU7, rskr. 2020/21:45).

### *Förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling*

För att förbättra villkoren för forskning och utveckling i Sverige har arbetsgivaravgiften för personer som arbetar med forskning eller utveckling sänkts. I april 2020 höjdes avdragsmöjligheten från arbetsgivaravgiften hos den avgiftsskyldige från 230 000 kronor till 450 000 kronor per månad (bet. 2019/20:SfU15, rskr 2019/20:184).

Regeringen överlämnade i mars 2021 propositionen Ytterligare förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling (prop. 2020/21:110) till riksdagen. I propositionen föreslås bl.a. att det högsta sammanlagda avdraget från arbetsgivaravgifterna höjs från 450 000 kronor till 600 000 kronor per månad. Riksdagen avser att behandla propositionen under våren 2021, och ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

### *Skattereduktion för förvärvsinkomster och utvidgad tidsgräns för expertskatt*

Regeringen föreslog i proposition 2019/20:68 att skattelättnaden för experter, forskare och andra nyckelpersoner utvidgas från att gälla de tre första åren av den tidsbegränsade vistelsen i Sverige till att i stället gälla högst fem år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades. Regeringen anförde att det mot bakgrund av pandemins effekter på ekonomin är särskilt viktigt att Sverige kan attrahera experter, forskare och andra nyckelpersoner när verksamheterna drar igång igen och att tidsgränsen för skattelättnader därför borde i större utsträckning motsvara reglerna i andra länder i Europa.

Riksdagen biföll regeringens förslag, och lagändringen trädde i kraft den 1 januari 2021 (bet. 2020/21:SkU14, rskr 2020/21:96).

## **Motioner**

### *Förutsättningar och villkor för innovation*

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 16 anför motionärerna att det finns ett behov av ett tydligt och välfungerande regelverk för att ta till vara icke-materiella tillgångar i företag och för att överföra kunskap till en tillgång för företagen.

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 10 anför motionärerna att Sverige bör på nationell nivå underlätta implementeringen av goda forskningsresultat utan att forskarna själva måste starta bolag och bli affärspartner.

I motion 2020/21:3635 av Hans Rothenberg (M) anför motionären att det kan skapas bättre villkor för den forskande life science-industrin i Sverige genom att förbättra möjligheterna till innovationsupphandling inom det medicinska området.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 anför motionärerna att det är angeläget att se över innovationspolitiken. Det kan enligt motionärerna göras genom bl.a. en översyn av samverkansprogrammen samt genom att systematiska utvärderingar av programmen säkerställs.

I motion 2020/21:226 av Staffan Eklöf och Mats Nordberg (båda SD) anför motionärerna att en översyn bör göras av Sveriges befintliga strukturer för stöd till svenska aktörer att ta till vara den ekonomiska potentialen från forskning och innovationer, med syftet att förbättra dessa möjligheter. Motionärerna anser bl.a. att medvetandet om immaterialrätt och förutsättningarna för att realisera produkter i högskolor, universitet, företag och andra delar av det svenska samhället bör öka.

I kommittémotion 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8 anser motionärerna att FoU-avdraget bör förbättras för framför allt små och medelstora företag. Vidare bör taket för FoU-avdraget höjas eller eventuellt slopas enligt motionärerna.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1 anför motionärerna att lärarundantagets utformning och roll i ett modernt samhälle bör utredas, bl.a. eftersom det enligt motionärerna är ett potentiellt hinder för nyttiggörandet av forskning.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 12 anför motionärerna att det bör genomföras en utvärdering av den nedsatta arbetsgivaravgiften för personer som arbetar med forskning eller utveckling. Arbetsgivaravgiften har satts ner för denna grupp vid flera tillfällen utan att nedsättningen har utvärderats.

### *Patentfrågor vid forskning och innovation*

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 13 anför motionärerna att det bör utredas hur patentlagstiftningen kan stärkas och hur obalansen mellan parterna vid rättegångar påverkar nyttiggörande av forskning och innovationsviljan. För att stärka innovationskraften behöver småföretags, startup-företags och uppfinnares patent säkerställas.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 27 anför motionärerna att det bör utredas hur de ekonomiska obalanserna vid rättegångar om patent påverkar nyttogörandet av forskning och

innovationsviljan samt föreslås förändringar med internationella jämförelser som inspiration.

### *Forskning om alternativa företagsformer*

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 14 anför motionärerna att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och öka forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer.

## **Yttranden från andra utskott**

### *Patentfrågor vid forskning och innovation*

*Näringsutskottet* framhåller att de immaterialrättsliga skydden skapar viktiga förutsättningar för att tillgängliggöra de kommersiella värdena av forskning och innovation. Utskottet konstaterar även att den svenska inställningen till tak för rättegångskostnader under förhandlingar om det enhetliga patentsystemet har varit mycket restriktiv oaktat regering.

Utskottet understryker betydelsen av att immateriella tillgångar skyddas så att nyttiggörandet av svensk forskning och innovationsviljan hos svenska företag, uppfinnare och forskare kan fortsätta öka. Utskottet konstaterar att det pågår ett arbete när det gäller frågor om den strategiska hanteringen av immateriella tillgångar. I sammanhanget kan även EU-kommissionens meddelande om en handlingsplan för immateriella rättigheter och utskottets kommande granskningsutlåtande om detsamma nämnas.

### *Forskning om alternativa företagsformer*

När det gäller ökad forskning och kunskap om kooperativt företagande och andra företagsformer hänvisar *civilutskottet* till vad utskottet tidigare uttalat om kooperativt företagande (bet. 2020/21:CU8). I betänkandet konstaterar utskottet att den nya lagen om ekonomiska föreningar, som trädde i kraft 2018, är mer överskådlig än den tidigare lagen och lättare att tillämpa för både små och stora ekonomiska föreningar och för föreningar med olika slags verksamhet. I lagstiftningsärendet gjorde regeringen bedömningen att den nya lagen skulle bidra till att stärka de kooperativa företagens konkurrenskraft. Utskottet anser inte att det finns skäl att ifrågasätta den bedömningen nu. Till detta kommer den nya regleringen om återbetalning av medlemsinsatser i arbetskooperativ som trädde i kraft 2019. Mot bakgrund av de lagändringar som relativt nyligen införts på området ser *civilutskottet* inte skäl för riksdagen att ta något initiativ nu för att ytterligare stärka förutsättningarna för kooperativt företagande.

*Näringsutskottet* påminner om det uppdrag Tillväxtverket har att identifiera och genomföra insatser som bl.a. bidrar till att stärka kunskapen om sociala

entreprenörer och sociala företag i hela landet och som ska slutredovisas den 1 mars 2021.

### Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det behövs fortsatta investeringar för att bibehålla och utveckla det svenska innovationssystemet och den svenska konkurrenskraften. Utskottet noterar att regeringen i propositionen presenterar flera insatser som har till syfte att stimulera till fortsatta investeringar i forskning och innovation. Utskottet välkomnar att Vinnova och RISE AB tilldelas ytterligare medel för att stärka utvecklingen av innovationssystemen och innovationsstrukturen.

När det gäller frågor om att öka nyttiggörande och kommersialisering av forskning kan utskottet notera en rad åtgärder. Regeringen avser bl.a. att sänka trösklarna för nyttiggörande och kommersialisering av forskningsbaserad kunskap. Vidare ska Vinnova utveckla stödet till företag, organisationer, forskare och uppfinnare som tydligt tar sikte på att föra ut nya innovationer på marknaden. Även s.k. innovationscheckar ska bidra till ökat nyttiggörande och ökad kommersialisering. Innovationscheckarna ska bl.a. kunna användas för att nyttja extern kompetens för att planera strategiskt för kommersialisering eller för att öka kunskapen om hur immateriella tillgångar kan hanteras.

Regeringen avser att inrätta en arena för innovationsupphandling. Arenan ska bl.a. understödja efterfrågan, utveckling och nyttjande av nya lösningar med innovationsupphandling som verktyg. Arenan förväntas även öka kunskapen hos berörda aktörer om vikten av strategisk hantering av immateriella tillgångar inom ramen för en innovationsupphandling.

Vidare kan utskottet konstatera att de förslag som Utredningen om ett effektivare innovationsstöd vid universitet och högskolor lämnade i oktober 2020 för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

För att förbättra villkoren för forskning och utveckling i Sverige höjdes avdragsmöjligheten från arbetsgivaravgiften för personer som arbetar med forskning eller utveckling fr.o.m. april 2020 från 230 000 kronor till 450 000 kronor per månad. I mars 2021 lämnade regeringen förslag om en ytterligare höjning av det sammanlagda avdraget till 600 000 kronor per månad. Riksdagen avser att behandla propositionen under våren 2021. Utskottet noterar att flera remissinstanser i samband med beredningen av propositionen efterfrågat en utvärdering av den nuvarande nedsättningen. Av propositionen framgår att regeringen instämmer i att en utvärdering bör ske men anser att den bör göras först efter det att de nya reglerna varit i kraft under en viss tid.

När det gäller frågan om en översyn av innovationspolitiken och samverkansprogrammen noterar utskottet att regeringen bl.a. har tagit fram ett arbetssätt som ska göra det möjligt att systematiskt följa upp och utvärdera samverkansprogrammen 2019–2022. Regeringen ska även överlämna en skrivelse till riksdagen under våren 2021 med anledning av Riksrevisionens rapport Effektivt utvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet (RiR 2020:30).

Civilutskottet anger i sitt yttrande att utskottet i februari 2021 behandlade kooperativt företagande och andra företagsformer (bet. 2020/21:CU8). Civilutskottet ansåg att det inte fanns skäl att ta något initiativ för att stärka förutsättningarna för kooperativt företagande eftersom den nya lagen om ekonomiska föreningar, som trädde i kraft 2018, även bidrar till att stärka de kooperativa företagens konkurrenskraft. Utbildningsutskottet delar civilutskottets bedömning att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ nu när det gäller kooperativt företagande.

Vidare noterar utskottet att näringsutskottet i sitt yttrande anför att den svenska inställningen till tak för rättegångskostnader under förhandlingar om patentsystemet har varit mycket restriktiv oaktat regering. Samtidigt konstaterar näringsutskottet att det pågår ett arbete om den strategiska hanteringen av immateriella tillgångar. En handlingsplan för immateriella rättigheter från EU-kommissionen kommer dessutom att behandlas av näringsutskottet i ett kommande granskningsutlåtande.

Mot denna bakgrund finner inte utskottet skäl att föreslå ytterligare åtgärder och avstyrker därmed motionerna 2020/21:226 (SD), 2020/21:3237 (L) yrkande 8, 2020/21:3483 (M) yrkande 10, 2020/21:3635 (M), 2020/21:3805 (SD) yrkande 9, 2020/21:3813 (V) yrkandena 1 och 12–14, 2020/21:3833 (KD) yrkande 27 och 2020/21:3834 (M) yrkande 16.



# Reservationer

## 1. Lagförslaget i fråga om livslångt lärande och internationalisering, punkt 1 (KD)

av Pia Steensland (KD)

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag/vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) i de delar det avser 1 kap. 5 §.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3 och avslår proposition 2020/21:60 i denna del.

### *Ställningstagande*

Jag menar att regeringens förslag om ändringar i 1 kap. 5§ i högskolelagen om internationalisering och livslångt lärande innebär ytterligare detaljstyrning av naturligt prioriterade delar inom högskolornas verksamhet. Av detta skäl motsätter jag mig dessa tillägg. Jag anser dessutom inte att tillägget om livslångt lärande tydliggör vilket ansvar lärosätena ska ha för denna fråga eller i vilken utsträckning den verksamheten ska prioriteras.

## 2. Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet, punkt 3 (M)

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 1 och avslår motionerna 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 12 och 14, 2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 och 2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 9.

### *Ställningstagande*

Vi menar att det behövs en ny agenda för svensk forsknings- och innovationspolitik. Det behövs en inriktning på politiken där vetenskaplig kvalitet och excellens sätts främst och mer mot forskning som kan innebära ett genombrott på aktuella områden. Sverige behöver också agera utifrån det faktum att 99 procent av all världens forskning sker utanför landets gränser. Det kräver att Sverige bygger upp forsknings- och innovationsmiljöer som är attraktiva och konkurrenskraftiga.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **3. Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet, punkt 3 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 och

avslår motionerna

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 12 och 14,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 9 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 1.

### *Ställningstagande*

Vi anser att det är viktigt att det ska råda likvärdighet mellan discipliner och ämnen inom högskoleväsendet. Det innebär att den vetenskapliga grund som en disciplin vilar på inte ska ifrågasättas av andra discipliner av politiska skäl. Varken forskning eller undervisning inom högskolan ska få styras med politiska förtecken.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **4. Premiering av forskning, punkt 4 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Forskning av hög kvalitet och excellens ska premieras. Vi menar att ekonomiska incitament kan styra forskningen i den riktningen, utan att forskningen detaljstyrs.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **5. Ett öppet vetenskapssystem, punkt 5 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 9 och 10 samt  
avslår motionerna  
2020/21:2250 av Betty Malmberg (M) yrkande 1 och  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Öppen vetenskap och öppna forskningsdata främjar en god kvalitet i forskningen, och vi menar att forskningsresultat och data som tas fram med hjälp av offentlig finansiering bör vara tillgänglig så långt det är möjligt. Vetenskapsrådet och Kungl. Biblioteket har viktiga uppgifter i arbetet med öppen vetenskap. Därutöver anser vi att samtliga forskningsfinansiärer bör få i uppdrag att återkommande redovisa hur de arbetar för att nå regeringens målsättning om omedelbar öppen tillgång till publicerad vetenskap.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **6. Ett öppet vetenskapssystem, punkt 5 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 2 och avslår motionerna

2020/21:2250 av Betty Malmberg (M) yrkande 1 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 9 och 10.

### *Ställningstagande*

En central del i all offentlig verksamhet är att allmänheten har förtroende för den, och detta gäller givetvis även lärosätena och deras forskning. I motsats till regeringen menar vi att även tidigare forskning måste tillgängliggöras och vara reproducerbar. Detta är viktigt inte bara för yrkesverksamma inom akademiska yrken utan även för allmänheten i stort. En öppnare inställning till att publicera forskningsresultat och processer skulle också kunna möjliggöra en högre grad av reproducerbarhet, vilket på sikt kan öka forskningens kvalitet och tillförlitlighet.

Regeringen bör därför utreda möjligheten att ställa krav på lärosätena att i högre utsträckning göra även den forskning de tidigare har producerat tillgänglig digitalt för allmänheten samt när så är möjligt även tillgängliggöra forskningen så att den blir reproducerbar.

## **7. Nationell strategi för spridning av forskningsresultat, punkt 6 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 23.

### *Ställningstagande*

Att sprida forskningsresultat är en väsentlig del i att upprätthålla Sveriges ställning som en kunskapsnation. De insatser som under de senaste åren har gjorts för open access av vetenskapliga publikationer är lovvärd men mer kan göras. Vi menar att en nationell strategi kring spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation är önskvärd.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## 8. Säkerhetsfrågor, punkt 7 (M, KD)

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 15 och 17 samt avslår motion

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7.

### *Ställningstagande*

Det svenska näringslivet och den fria forskningen drabbas i dag av spionage och industriella stölder. Det är av stor vikt att Sverige förmår skydda näringslivet i allmänhet och innovativa teknikföretag i synnerhet. Ett förhållningssätt med oklara gränser mellan vad som är civilt och militärt leder till utmaningar för svensk forskning. Vi vill att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi kring hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och minska risken för spionage och stöld. I en sådan strategi kan det ingå hur lärosätena vid behov ska samarbeta med exempelvis Säpo, Must och FRA. I uppdraget bör det ingå att ta fram en samlad åtgärdsplan med ett bredare utbud av verktyg för att begränsa tekniköverföring, inklusive bättre granskning av visumansökningar, och ytterligare lagstiftning som riktar sig till militära slutanvändare. Vidare bör det ingå att utveckla myndighetssamarbetet mellan försvars- och säkerhetsmyndigheterna och högskolemyndigheter samt Migrationsverket.

En god cybersäkerhet är helt grundläggande för att ett modernt samhälle ska kunna fungera. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder men undersökningar visar att vi inte ligger lika långt fram när det gäller cybersäkerhet. Vi vill lyfta fram behovet av att bättre integrera civil cybersäkerhet och cyberförsvar. Utmaningarna från statsunderstödda aktörer på cybersäkerhetsområdet berör både den civila och militär sfären. Det finns också stora synergier i att utveckla gemensamma verktyg, och vi menar att det finns behov av test- och demoprogram inom cybersäkerhet. Dessutom behöver koordineringen mellan cyberförsvar och civil cybersäkerhet bli bättre för att aktivt kunna ta del av de satsningar som sker inom Digital Europe, Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## 9. Forskningsfinansiering, punkt 8 (M)

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 5 och

avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 6,

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 13,

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 1,

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 9.

### *Ställningstagande*

Vi menar att en större del av finansieringen av svensk forskning bör ske via Vetenskapsrådets anslag för fri och forskarinitierad forskning för att stärka kvaliteten i forskningen över tid. Vetenskapsrådet är erkänt skickliga på att finansiera forskning av högsta vetenskapliga kvalitet.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## 10. Forskningsfinansiering, punkt 8 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10 och

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8 och

avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 6,

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 13,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 1,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 9 samt  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 5.

### *Ställningstagande*

Vi anser att våra forskningsmedel ska användas på ett förnuftigt sätt och inte slösas bort på forskningsfrågor som är besvarade eller samhällsligt irrelevanta. En del råd och högskolor fördelar för mycket medel till forskningsfrågor med bristande samhällsrelevans. Vi menar att både rådets och lärosätenas uttryckliga inriktning ska vara att inte ge medel till forskningsfrågor som redan är besvarade. De måste i högre utsträckning utgå från samhällsrelevansen i sina bedömningar av forskningsansökningar. Vi vill vidare att regeringen snabbt treder vilka fördelar och nackdelar det skulle medföra att slå ihop alla eller vissa av myndigheterna Vetenskapsrådet, Formas, Forte samt Vinnova. Vi tror att fördelarna med en sammanslagning skulle överväga.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **11. Forskningsfinansiering, punkt 8 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4 och 9 samt  
avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 6,

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 13,

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 1,

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 5.

### *Ställningstagande*

Det är grundläggande att forskningsfinansieringen ska vara konkurrensutsatt och utgå från hög vetenskaplig kvalitet. Men det faktum att myndigheter med andra huvuduppgifter än forskningsfinansiering fördelar ansevärda belopp till forskning riskerar att statliga medel fördelas till forskning som inte är av högsta kvalitet. För att främja kvaliteten i forskningen anser jag att det bör tillsättas en utredning i syfte att säkerställa att all statlig forskningsfinansiering ska fördelas genom en kvalitetsprocess som den som Vetenskapsrådet har.

Nuvarande forskningsresurser på myndigheter utan forskningsfinansieringsuppdrag bör frigöras så att de kan fördelas i enlighet med motsvarande Vetenskapsrådets kvalitetsprocess. I utredningen bör även frågan om relationerna mellan forskningsfinansiärerna och universitet och högskolor ingå. Aspekter som medfinansiering, overheadfinansiering samt finansiering av anställda forskares löner bör också beaktas.

Forskningens autonomi ska värnas för att stimulera de bästa och mest innovativa forskningsidéerna. Det är därför oroande att regeringen föreslår att merparten av den föreslagna resursökningen till forskningsfinansiärerna utgörs av detaljinriktade satsningar inom fem övergripande områden. Denna alltför detaljstyrda forskningsfinansiering av de medel som fördelas av de statliga forskningsfinansiärerna riskerar att leda till att sökandet efter svaren på samhällsutmaningarna sker på fel ställe. Därför ska stöd till den fria forskningen i stället utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## 12. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (M)

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 3 och 4 samt avslår motionerna

2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1,

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 7,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 11,

2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 95,

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 11 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8.

### *Ställningstagande*

Vi anser inte att regeringens förslag om en ny modell för att premiera kvalitet i forskningen ska genomföras. Förslaget innebär ett avsteg från dagens konstruktion där 20 procent av forskningsanslagen fördelas utifrån kvalitetsindikatorerna citeringar och externa medel, för att i stället fördela medel utifrån s.k. profilområden. Även om vi välkomnar en ansats mot ökad



profilering menar vi att förslaget om en förändrad modell är alltför kostsamt och resurskrävande utan att objektiva bedömningar kan göras.

Kvalitet och samverkan i forskningen bör premieras, och vi anser vidare att den konkurrensutsatta delen i resurstilldelningen till forskningen över tid ska öka till 50 procent av de direkta anslagen. Fördelningen ska baseras på prestation enligt en modell där alla lärosäten konkurrerar i samma grupp. Det är också viktigt att de indikatorer som används är transparenta och att alla forskningsområden kan konkurrera på lika villkor.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **13. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 och  
avslår motionerna

2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1,

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 7,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 11,

2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 95,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 11,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

#### *Ställningstagande*

Vi anser att samverkan mellan högskolor och samverkan mellan högskolor och det omgivande samhället är mycket viktigt och att sådan bör ingå i alla lärosätens forskningsverksamhet. Syftet med samverkan ska vara att uppnå bättre resultat i forskningen, dvs. samverkan ska inte ses som en egen verksamhet i sig. Det innebär att samverkan inte ska premieras utan att det är resultaten som ska premieras. Ekonomiska styrmedel ska inte driva samverkan framåt, utan det är forskarnas egen vilja att föra forskningen framåt som ska vara drivkraften.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**14. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1 och

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 11 och

avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 7,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 11,

2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 95,

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

*Ställningstagande*

För att Sverige ska vara ledande i forskning krävs också att vi satsar på grundutbildningen eftersom dagens studenter är framtidens forskare. Styr- och resursutredningen pekade bl.a. på att dagens prestationsbaserade resurstilldelningssystem medför att utbildningar på grundnivå och på avancerad nivå som på olika sätt är flexibla för studenten, ofta är ekonomiskt ofördelaktiga för lärosätena att erbjuda. Utredningen föreslog därför att prestationsdelen i utbildningsfinansieringen skulle minska. Jag menar att finansieringen av högre utbildning bör förändras och att detta skulle öka möjligheten för fler att studera och trygga lärosätenas finansiering och möjlighet att utvecklas. Jag efterfrågar lagförslag som baserar sig på de förslag som Styr- och resursutredningen (SOU 2019:6) lämnade om att stärka kopplingen mellan utbildning och forskning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**15. Resurstilldelningssystem, punkt 9 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna  
2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 95 och  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8 samt  
avslår motionerna  
2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 1,  
2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 7,  
2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 11,  
2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1,  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 11 och  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

### *Ställningstagande*

De statliga forskningsanslagen för enskilda högskolor ligger på en lägre nivå än för de statliga högskolorna. Jag efterfrågar principer för hur resursfördelningen kan göras mer jämlik mellan olika typer av lärosäten och vill att denna fråga utreds. Forskningsanslagen till högskolor ska vara mer likvärdiga och oberoende av huvudman.

Jag anser också att det är viktigt att det följs upp att den ökade nivån på anslagen till lärosätena medför en ökad kvalitet. En transparent redovisning av lärosätenas användning av basanslaget bör därför utvecklas, gärna i linje med den redovisning som de statliga forskningsfinansiärerna gör av sin resursfördelning. Det bör även säkerställas att den resurstilldelning baserad på helårsstudenter som har beslutats till lärosätenas basanslag faktiskt resulterar i höjda anslag för forskning och forskarutbildning.

Jag menar vidare att regeringens förslag om att den kvalitetsbaserade fördelningen ska förändras till 2023 så att medel fördelas till s.k. profilområden innebär att ett omfattande utredningsarbete behöver göras för att utforma ett sådant nytt system. Frågan måste konsekvensberedas noggrant för att fördelningsindikatorerna ska resultera i en ökad kvalitet i forskningen samt en rättvis fördelning av basanslagen. Systemet måste också förankras hos lärosätena. Den föreslagna tidsplanen är därför inte realistisk. Regeringen bör återkomma med en mer realistisk tidsplan tillsammans med en tydligare beskrivning av uppdraget om att utreda ett nytt resursfördelningssystem.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **16. Finansiering av indirekta kostnader i forskningen, punkt 10 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 10.

### *Ställningstagande*

En ständigt återkommande och stor utmaning kopplad till forskningsfinansiering är hur de s.k. indirekta kostnaderna, dvs. kostnader för stödverksamhet som exempelvis lokalhyra och administrativ ledning gemensam för flera forskargrupper eller institutioner, ska finansieras. Varje lärosäte, fakultet och institution (eller motsvarande) beräknar de indirekta kostnadernas storlek och omvandlar dem till en procentsats av institutionens omsättning. Detta system medför att den andel av forskningsbidraget som avgår till indirekta kostnader varierar stort mellan lärosäten, fakulteter och t.o.m. mellan institutioner vid samma lärosäte. Alla finansörer, både de statliga forskningsråden och privata externa finansörer, förväntas bidra till de gemensamma kostnaderna så som de har beräknats. Tanken är att varje externt forskningsanslag som beviljas till den enskilda forskaren ska belastas med avdrag för indirekta kostnader.

Vi menar att dagens system kring indirekta kostnader inte skapar incitament för effektivisering. Den variation i indirekta kostnader som finns skapar också en ojämlikhet i fråga om hur stor andel av en forskares externa medel som kan användas till faktisk forskning. Systemet med ersättning för indirekta kostnader bör därför utredas i syfte att ta fram en modell för finansiering av lärosätenas kostnader för förvaltning och gemensamma servicefunktioner, som är transparent och likvärdig samt i större utsträckning ger incitament för effektivisering.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **17. Forskning och innovation inom EU, punkt 11 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 7.

### *Ställningstagande*

Det är viktigt att Sverige fortsätter verka för att anslag till forskning inom ramen för EU:s forskningsprogram Horisont Europa och innovationsutveckling i EU fortsätter öka och inte blir föremål för stora neddragningar. Framstående forskning inom EU är mycket betydelsefullt för både tillväxt och framtidstro. Europa ligger i framkant men är efter USA och möter även hård konkurrens från länder som Kina och Indien. Därför ska forskning och innovation vara en högt prioriterad fråga i Europasamarbetet. Den europeiska forskningen kan samtidigt stärka Sverige som kunskapsnation.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **18. Kriterier för lärosäten, punkt 12 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 8,

bifaller delvis motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 25 och

avslår motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Vi anser att det bör tas ett helhetsgrepp om frågan om utnämning av högskolor till universitet. Syftet med en utnämning bör vara att eftersträva forskningsmiljöer av hög kvalitet, och det ska finnas tydliga kriterier att uppfylla för en högskola för att få möjlighet att få status som universitet.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **19. Kriterier för lärosäten, punkt 12 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och avslår motionerna

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 25 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 8.

### *Ställningstagande*

Vi står inte bakom regeringens avsikt att utnämna Mälardalens högskola till universitet. Vi menar att det har gått inflation i att utnämna högskolor till universitet och att grunderna för sådana beslut inte alltid är tydliga. Vi menar att ett beslut ska grunda sig i att rimliga kriterier har uppfyllts. Det är inget självändamål att utnämna högskolor till universitet, vare sig utbildning eller forskning blir automatiskt bättre av det.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **20. Styrning av lärosäten m.m., punkt 13 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3318 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 9,

2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 4 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 6, 7 och 12 samt avslår motionerna

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 1, 2 och 16.

### *Ställningstagande*

Vi vill förbättra och utveckla ledningen av universitet och högskolor. Det går inte att bortse från att ledarskapet av landets lärosäten har en central roll för att stärka Sverige som kunskaps- och forskningsnation. Vi menar att lärosätenas styrkedja, från styrelse till rektor, prefekt och dekanus, behöver präglas mer av linjestyrning. Detta skulle göra att målsättningar och prioriteringar får avsevärt större genomslag i forskningen. Det är också av vikt att styrelser vid universitet och högskolor har den kompetens som krävs för att

svenska lärosäten ska kunna hålla en internationellt sett hög kvalitet. Kompetens och sammansättning spelar stor roll för hur en styrelse fungerar.

Vi menar vidare att det är viktigt att lärosätena i högre grad samverkar när det gäller utbildningsutbud, dimensionering av utbildningsprogram och forskning. Hinder för sådan samverkan bör undanröjas, och ökad samverkan bör premieras. Ökad profilering är ett sätt att höja kvaliteten i såväl högre utbildning som forskning eftersom alltför små utbildningsmiljöer tenderar att ha svårare att leva upp till kraven som ställs på framstående och excellenta forskningsmiljöer. Det krävs en ”kritisk massa” av studenter, doktorander, forskare och lärare för att uppnå en kunskapsfödande utbildnings- och forskningsmiljö. Vi vill därför att möjligheterna till att bilda utbildnings- och forskningskluster mellan lärosäten utreds, i syfte att öka forskningsfördelar. Som ett litet land måste vi också våga prioritera så att Sverige kan bli ett land där vi är världsbäst inom vissa strategiska områden. Detta innebär också att man måste koncentrera forskningsresurserna till färre individer och lärosäten.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **21. Styrning av lärosäten m.m., punkt 13 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 1, 2 och 16 samt avslår motionerna

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3318 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 9,

2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 4,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 6, 7 och 12.

### *Ställningstagande*

Jag vill värna lärosätenas autonomi och menar att de frågor som tas upp i 1 kap. 5 § i högskolelagen innebär en detaljstyrning som inte hör hemma i högskolelagen. När det gäller den föreslagna ändringen 1 kap. 2 § i högskolelagen om samverkan med det omgivande samhället menar jag att det är viktigt att lärosätena blir delaktiga i att utforma innebörden av denna bestämmelse. Jag motsätter mig också den ökade lärosätesspecifika styrning som regeringen aviserar i propositionen, eftersom den kommer att inkräkta på lärosätenas autonomi.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **22. Samarbete mellan lärosäten, punkt 14 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD) yrkande 91.

### *Ställningstagande*

Vi vill att lärosätena i högre grad än i dag bör uppmuntras till att samarbeta för att skapa de bästa förutsättningarna för starka forsknings- och utbildningsmiljöer.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **23. Antal lärosäten och lokalisering, punkt 15 (SD, KD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Michael Rubbestad (SD) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 26.

### *Ställningstagande*

Vi anser att det bör utredas hur många universitet och högskolor som bör finnas i landet samt var geografiskt de ska finnas.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.



**24. Samordning m.m. av utbildningsbehov, punkt 16 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 17 och 18 samt avslår motion

2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 5.

*Ställningstagande*

Jag önskar att staten tar ett tydligare ansvar för planering och samordning av behovet av legitimerad personal inom vård och skola, i stället för detaljstyrning på lärosätetsnivå, för att säkra kompetensförsörjningen. När det gäller lärosätesspecifika mål för examina för vissa yrkesexamensutbildningar inom hälso- och sjukvården finns det också en risk för att den begränsade tillgången till platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) i vissa regioner kommer att begränsa möjligheterna till utökning av utbildningsplatser på vissa lärosäten. Med en tydligare nationell styrning och planering av behovet av legitimerad personal kan det sammantagna nationella behovet av antalet utbildningsplatser vid lärosätena förutses på ett bättre sätt och därmed skapa förutsättningar för en långsiktig planering av fördelningen av antalet platser mellan de olika lärosätena.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**25. Mobilitet, punkt 17 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 13.

*Ställningstagande*

Vi menar att regeringen bör ge ett uppdrag om att ta fram ett analysunderlag med rekommendationer för en ökad forskarmobilitet. Målsättningen ska vara en ökad mobilitet bland svenska forskare, såväl mellan nationella och internationella lärosäten som mellan lärosäten och näringsliv samt offentliga verksamheter. Det kan handla om förändringar som stärker rekryteringen från andra lärosäten och bättre möjligheter till kombinationsanställningar som möjliggör arbete vid lärosäten och i den privata och offentliga sektorn. En särskilt viktig fråga rör internationella rekryteringar och hur vi kan få fler utländska doktorander att stanna kvar i Sverige.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**26. Mobilitetspremie, punkt 18 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 14.

*Ställningstagande*

För att stärka incitamenten till rörlighet för forskare vill vi att möjligheten att införa en mobilitetspremie ses över.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**27. Doktorandutbildningar, punkt 19 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12.

### *Ställningstagande*

Vi vill att en utredning tillsätts med syftet att effektivisera doktorandutbildningarna. I dag tar en doktorandutbildning i snitt 4–5 år vid studier på heltid. Utbildningarnas finansiering kan variera stort. Det vanligaste är att det varierar mellan stipendier, via en doktorandtjänst vid ett lärosäte, via ett företag, s.k. industriforskning, eller via någon kombination av dessa. En del av doktorandutbildningen, ca 20 procent, består av obligatoriska studiekurser och undervisning. Vi menar att den långa utbildningstiden försvårar möjligheten att få extern finansiering via ett företag eftersom företagen har korta ledtider och konkurrensen om att få fram nya lösningar och innovationer på kortare tid ökar. Doktorandutbildningarna behöver därför ses över så att samarbetet mellan näringslivet och forskningen kan fortsätta.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **28. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare, punkt 20 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 12 och avslår motionerna

2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 16,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12,

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 7–9 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 7, 19, 21 och 24.

### *Ställningstagande*

Vi menar att anställningsvillkoren för forskare behöver förbättras och har ett antal förslag om hur detta bör göras. Ansökningsförfarandet för att söka anslag till våra råd och till andra institutioner bör centraliseras så att en ansökan kan behandlas centralt och gå till flera relevanta institutioner där det är lämpligt. Visstidsanställningar bör införas på lärosätena så att en forskare kan få en tidsbestämd anställning som sedan kan övergå i ytterligare visstidsanställningar. Så småningom kan dessa visstidsanställningar övergå i fast anställning om lärosätet är nöjt med forskarens prestationer. Vidare är det viktigt att undervisningen läggs på en rimlig nivå för de tjänster där forskning ingår. En

rimlig undervisningsbörda är ungefär halvtid för undervisning och halvtid för forskning. Detta bör regleras från centralt håll.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **29. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare, punkt 20 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 7–9 och avslår motionerna

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 12,

2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 16,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 7, 19, 21 och 24.

### *Ställningstagande*

Jag har ett antal förslag om hur arbets- och anställningsförhållandena för doktorander och forskare bör förbättras. Det är problematiskt att staten som arbetsgivare fortsätter att låta en person vara tidsbegränsat anställd med stöd av högskoleförordningen eller anställningsförordningen. Jag anser att det finns behov av att genomlysna de särskilda tidsbegränsade anställningsformer som är tillåtna inom den statliga sektorn. Ett första steg är att regeringen bör vidta åtgärder för en ändring i högskoleförordningen i syfte att öka anställningstryggheten för doktorander. Det bör sättas en övre tidsgräns om maximalt 24 månader under de senaste fem åren för hur länge någon kan vara tidsbegränsat anställd hos samma arbetsgivare innan anställningen övergår i en reguljär tillsvidareanställning. Det innebär en reglering som motsvarar den i lagen om anställningsskydd (LAS).

Jag anser vidare att stipendier är en förlegad finansieringsform för doktorander och postdoktorer. De skapar en osund konkurrens och leder till ekonomisk otrygghet. Stipendiefinansieringen påverkar möjligheten att få a-kassa och intjänande av pension. Stipendierna ger också ofta jämställdhetsproblem när det ofta inte är möjligt att vara föräldraledig med stipendier som finansiering. Regeringen bör därför utreda hur stipendier som finansieringsform för doktorander och postdoktorer kan avskaffas.

Jag vill också uppmärksamma det faktum att Sverige är dåligt på att ta tillvara den kompetens som utländska doktorander och postdoktorer besitter.

Informationen om det svenska högskolesystemet och möjligheterna till karriärutveckling är svår att ta till sig för den som kommer till Sverige som doktorand och postdoktor. Sammantaget innebär detta att Sverige förlorar många av de som har doktorerat eller forskat i Sverige. Det bör därför utredas hur stödet och villkoren för postdoktorer kan stärkas och utvecklas.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **30. Arbets- och anställningsvillkor för doktorander och forskare, punkt 20 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 7, 19, 21 och 24 samt avslår motionerna

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 12,

2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 16,

2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12 och

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 7–9.

#### *Ställningstagande*

Det är centralt för svensk konkurrenskraft att unga forskare ges de nödvändiga förutsättningarna och trygga anställningsformer som krävs för att utvecklas till framstående forskare. Jag menar att det därför bör vara ett krav att en andel av basanslaget öronmärks för användning till säkra, trygga och attraktiva anställningar och villkor för unga forskare. Det är även viktigt att det finns säkra, tydliga och förutsägbara karriärvägar för forskare, baserade på meriteringsanställningar inom akademien. I dag kan tillfälliga och korta projektanställningar staplas på varandra under flera år för många unga forskare. Gruppen visstidsanställda forskare och postdoktorer har ökat medan anställningsformen biträdande lektor inte alls har ökat i motsvarande utsträckning. I och med detta saknas också tillfälle att bedöma meriter och färdigheter för om forskaren har förutsättningar att bedriva en långsiktig karriär inom universitet och högskola. Jag anser också forskares engagemang inom den tredje uppgiften bör premieras meriteringsmässigt i högre utsträckning än i dag.

Vidare bör förutsättningarna utredas för att en kombinationsanställning ska kunna omfatta en anställning vid ett lärosäte och en anställning vid en gymnasieskola. Med en utvidgning av dagens möjlighet med en

kombinationsanställning vid ett lärosäte och inom sjukvården skulle det vara möjligt att forskare med ämneskompetens, efter komplettering av grundläggande pedagogisk utbildning, skulle kunna förena sin anställning vid ett lärosäte med en anställning vid en gymnasieskola. Jag menar att en sådan möjlighet skulle både förbättra arbetsvillkoren vid lärosätena och effektivt bidra till att täcka det stora behovet av behöriga gymnasielärare. Att möjliggöra denna anställningsform skulle också stärka kopplingen mellan gymnasiet, högre utbildning och forskning samt relationen mellan lärosäten och det omgivande samhället.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **31. Anställning som biträdande lektor, punkt 21 (M, SD, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvist (SD), Michael Rubbestad (SD) och Pia Steensland (KD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20.

#### *Ställningstagande*

Vi ser det som angeläget att undanröja två konkreta hinder i högskoleförordningen som begränsar möjligheten att anställas som biträdande lektor. I dag får den sökandes doktorsexamen inte vara äldre än fem år vid ansökningstidens utgång. Detta utgör ett stort problem för många fakulteter som påpekar att tidsgränsen är alltför kort. Vi anser därför att den aktuella tidsgränsen bör utökas från fem till sju år efter disputationen. Ytterligare ett problem är att biträdande lektorat inte kan kombineras med en anställning inom sjukvården, en möjlighet som finns för exempelvis lektorer och professorer. Enligt vår mening är det angeläget att högskoleförordningen tydligt anger att en kombinationsanställning är tillgänglig även för personer med anställning som biträdande lektor.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **32. Forskare med funktionsnedsättning, punkt 22 (V, KD)**

av Ilona Szatmari Waldau (V) och Pia Steensland (KD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 4.

#### *Ställningstagande*

Möjligheterna ser i dag mycket olika ut för olika människor när det kommer till att arbeta inom akademien. Bakgrund, ekonomiska faktorer, kön och inte minst funktionsnedsättning spelar in. Eventuella yttre hinder för människor att arbeta med vad de önskar måste motverkas. Det gäller även inom universitets- och högskolevärlden. I dag är kunskaperna om tillgängligheten för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor för dåliga.

Regeringen bör tillsätta en utredning som granskar förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten.

### **33. Doktoranders situation under pandemin, punkt 23 (V, KD)**

av Ilona Szatmari Waldau (V) och Pia Steensland (KD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 10.

#### *Ställningstagande*

Pandemin har haft stor påverkan på många forskarstuderandes situation. Konferenser och nätverkstillfällen har ställts in, och möjligheterna att resa utomlands för utbyten och informationsinhämtning har kraftigt begränsats. För utländska doktorander har möjligheterna att resa hem till sina familjer begränsats. Möjligheterna att bedriva kvalitativ forskning hemifrån skiljer sig också åt beroende på person och boendesituation. Enligt högskolelagen kan prolongation bli aktuellt om det finns särskilda skäl. Dock upplever Sveriges förenade studentkårers (SFS) doktorandkommitté att det råder stora oklarheter

om huruvida coronapandemin kan klassas som särskilda skäl och att det finns risk för att olika lärosäten kommer att göra olika tolkningar.

Regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att följa upp lärosätenas arbete med att stötta doktoranderna under pandemin enligt vad som anförts ovan.

### **34. Kartläggning av forskares utsatthet, punkt 24 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 6.

#### *Ställningstagande*

Vi välkomnar den nationella kartläggningen av forskares utsatthet som Sveriges universitets- och högskoleförbund, Sveriges universitetslärare och forskare samt Nationella sekretariatet för genusforskning ska genomföra. Ingen forskare eller lärare ska känna sig hindrad att uttrycka sina forskningsresultat, sin kunskap eller sina åsikter på grund av mer eller mindre explicita hot. Västerländsk forskning och vetenskap bygger alltsedan upplysningstiden på att forskningsresultat likväl som vetenskapliga teorier fritt ska bemötas och kunna kritiserars.

Regeringen bör dock ta ett större ansvar för denna fråga och själv initiera en nationell kartläggning av problemet.

### **35. Mål för jämställdhet, punkt 25 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 11 och avslår motion



2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4.

### *Ställningstagande*

Strävan efter jämställdhet inom forskning och akademi är viktigt. Samtidigt behöver styrning och tolkning av olika jämställdhetspolitiska mål bli mer enhetlig, och möjligheterna att följa upp hur olika målsättningar tolkas i praktiken behöver öka. Vi vill därför se en översyn av styrningen och målen för jämställdhet på landets universitet och högskolor samt hos forskningsfinansiärerna. I översynen bör också en uppföljning göras av styrkedjor och målens olika utfall. Syftet är att öka transparensen och legitimiteten för jämställdhetspolitiken men också att säkerställa att kvotering och genusperspektiv inte ska kunna gå före meriter, kompetens och relevans inom svensk forskning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **36. Mål för jämställdhet, punkt 25 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4 och  
avslår motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 11.

### *Ställningstagande*

Sverigedemokraterna anser att det inte ska finnas några kvantitativa mål för jämställdhet inom högskoleväsendet. Anställningar, anslag och uppdrag ska ovillkorligen ske på strängt meritokratiska grunder. De detaljerade könsmässiga mål för andelen professorer på våra högskolor som finns i dag bör avskaffas snarast.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**37. Särskilda frågor om jämställdhet, punkt 26 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4 och  
avslår motionerna

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 3, 5 och 6 samt

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 22.

*Ställningstagande*

Vi tror att alla grupper i vårt samhälle har kapacitet att ta sig fram av egen kraft på samtliga områden inom högskoleväsendet. Det bör regleras i högskolelagen att vare sig tjänster eller styrelseplatser ska vara föremål för kvotering. När det gäller ansökningar om medel och tjänster kan med fördel ett anonymiseringsförfarande övervägas för att ett meritokratiskt rättvist system ska användas. Någon kvotering ska inte vara tillåten vid beslut om medel. Vi menar att all form av kvotering är i grunden orättvis. Oavsett vilken grupp som är aktuell för kvotering, om det gäller kön, etnicitet eller andra gruppindelningar, så ska alla dessa grupper ges samma förutsättningar att lyckas. Ingen grupp ska på något sätt diskrimineras. Det enda hållbara sättet att fördela medel och tjänster ska göras på strikt meritokratiska grunder.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**38. Särskilda frågor om jämställdhet, punkt 26 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 3, 5 och 6 samt  
avslår motionerna

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4 och  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 22.

### *Ställningstagande*

Jag har ett antal förslag som syftar till att öka jämställdheten inom akademien och forskningen. Eftersom akademien är ojämslälld anser jag att användningen av bibliometri som verktyg för att bedöma kvalitet inom forskningen missgynnar kvinnor. Detta eftersom bibliometrin premierar redan etablerade forskare, forskningstraditioner och ämnesområden.

Regeringen bör därför ge ett uppdrag om att jämställdhetsgranska bibliometrin och ta fram kriterier utifrån granskningen. Vi menar att det finns mycket att göra för att åtgärda ojämslälldheten vid Sveriges universitet och högskolor. Lärosätenas jämställdhetsarbete skiljer sig dessutom åt. Vi anser därför att regeringen bör införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag i syfte att främja en jämnare könsfördelning inom akademien och forskningen.

Den ojämslällda situationen på lärosätena märks också när det gäller innovationer. Det behövs alltså såväl en jämställd forskningspolitik som en jämställd innovationspolitik. Många av de statliga stöd som finns för innovation och försöksstudier visar på en viss snedfördelning och många berörda kvinnor upplever svårigheter. Jag önskar därför att regeringen utreder införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska högst hälften gå till män som forskar.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **39. Särskilda frågor om jämställdhet, punkt 26 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 22 och  
avslår motionerna

2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,  
2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 4 och  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 3, 5 och 6.

### *Ställningstagande*

Kvoterings och andra tvingande lagstiftningsåtgärder är inte rätt väg att gå för att stärka jämställdhet inom forskningen vid universitet och högskolor, bl.a.

eftersom de riskerar att befästa betydelsen av kön i stället för kompetens. Det är angeläget att exempelvis antalet kvinnliga professorer ökar men det måste alltid vara kompetens som är vägledande och avgörande vid tillsättning av varje anställning. Ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete är därför viktigt för att motverka s.k. unconscious bias (undermedvetna fördomar) i den akademiska sfären. Vikten av detta visar inte minst Vetenskapsrådets arbete med jämställdhet där deras insatser för att utbilda och uppmärksamma personal och granskare på jäv och fallgropar när det gäller jämställdhet har gett resultat. Beviljandegraden för ansökningar om bidrag hos Vetenskapsrådet är sedan flera år jämn mellan män och kvinnor, även om tillfälliga variationer förekommer. Det är även viktigt med transparenta rekryteringsprocesser med tydliga kriterier med fokus på vetenskaplig kompetens. Denna typ av insatser anser jag vara mer effektiva än lärosätesspecifika volymmål.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

#### **40. Forskning om klimat m.m., punkt 27 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 24, 25, 29 och 31 samt

avslår motionerna

2020/21:2729 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 7 och

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3.

##### *Ställningstagande*

Vi står bakom regeringens ökade satsningar på det nationella programmet om klimat men anser att Formas bör tillföras ytterligare medel i kommande budgetar. Vidare bör Formas få i uppdrag att göra en vidare avvägning och analys av behovet av forskning och innovation när det gäller gröna bränslen, såsom biobränslen, vätgas och biogas, för att därefter initiera nya forskningsutlysningar. Formas bör dessutom inkludera utveckling och innovation i samverkan med andra aktörer såsom RISE och Vinnova när så är lämpligt.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**41. Forskning om klimat m.m., punkt 27 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 och  
avslår motionerna  
2020/21:2729 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 7 och  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 24, 25, 29 och 31.

*Ställningstagande*

Vi anser att det saknas en satsning på framtida kärnkraft som en miljösäker och stabil kraftkälla. En kraftfull satsning bör göras på forskning om fjärde generationens kärnkraft inom ramen för det forskningsprogram om klimatet som Formas ansvarar för.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**42. Energirelaterad forskning, punkt 28 (SD, KD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD), Michael Rubbestad (SD) och Pia Steensland (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13.

*Ställningstagande*

Det fria forskningsstödet behöver kompletteras med strategiska forsknings-satsningar inom ett antal områden som kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar bl.a. om forskning kring kärnkraft och dess bidrag för att säkra framtidens energiförsörjning. Goda villkor för kärnteknisk forskning är centralt för att skapa förutsättningar för den kunskap och kompetens-försörjning som bl.a. behövs vid livstidsförlängningar av reaktorer och satsningar på ny kärnkraft. Den exakta utformningen av satsningen bör

formuleras av relevanta forskningsfinansiärer och forskarsamhället för att på bästa sätt tillvarata forskarnas kunskap, kreativitet och förmåga till såväl problemformulering som problemlösning.

Regeringen bör säkra framtidens energiförsörjning genom att prioritera forskning om kärnkraft.

#### **43. Forskning om livsmedel m.m., punkt 29 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 26 och avslår motion

2020/21:2578 av Ulrika Heindorff och Annicka Engblom (båda M) yrkande 2.

##### *Ställningstagande*

Svenska livsmedel kan bidra till att trygga den inhemska och globala livsmedelsförsörjningen. Vi menar att forskningen och förädlingen av livsmedel bör vara inriktad mot att möta framtidens behov av innovationer från lokal till global nivå samt konsumenternas efterfrågan. Anslaget till det nationella forskningsprogrammet om livsmedel bör dessutom öka i kommande budgetar.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

#### **44. Forskning om hav och vatten m.m., punkt 30 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 27 och avslår motionerna

2020/21:504 av Jimmy Ståhl (SD) och

2020/21:3627 av Jörgen Berglund (M) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Havsmiljöfrågorna måste uppmärksammas i avsevärt högre grad, och arbetet med frågorna bör stärkas såväl internationellt som nationellt. Med tanke på frågornas stora betydelse bör det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten få mer pengar i kommande budgetar.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **45. Forskning om hållbart samhällsbyggande, punkt 31 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 28.

### *Ställningstagande*

Det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande är en angelägen fråga med stor koppling till klimatet. Vi välkomnar särskilt den förstärkta satsningen på delområde landsbygd och regional utveckling. Den förstärkta satsningen på delområde klimatanpassning och social bostadspolitik bör däremot fördelas till andra program.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **46. Forskning kopplad till life science-företag och universitet, punkt 32 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7.

### *Ställningstagande*

Vi anser att staten och regionerna bör träffa en överenskommelse om ett gemensamt nationellt och regionalt uppdrag om en uppföljning och utvärdering av forskning kopplad till universitet och life science-företag. Uppföljningen och utvärderingen kan vara ett av flera underlag i en regelbunden översyn av villkoren för klinisk forskning och life science-företagen, och därmed bidra till att förbättra samarbetet och samordningen mellan stat, region och de kluster som nuvarande life science-företag utgör.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **47. Förutsättningar m.m. för medicinsk forskning, punkt 33 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 47,

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11,

2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 12, 14 och 20 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 18, 22 och 23 samt avslår motion

2020/21:2746 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 17.

### *Ställningstagande*

Vi vill prioritera och förbättra förutsättningarna för den kliniska forskningen och metodiskt stärka samarbetet mellan cancervården och universiteten. Vi anser att det bör skapas förutsättningar för att inrätta ett nationellt kliniskt utvecklingscenter med inriktningen att samla in data, analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar. Vidare bör en plan tas fram för en etablering av ett Comprehensive Cancer Center som ska arbeta med ackreditering som ett sätt att säkerställa en hög kvalitetsstandard. En nationell standardisering gällande användning av kvalitetsregister bör utredas, dels för att registren ska kunna kopplas till varandra, dels för att data enkelt ska kunna användas och jämföras mellan olika register.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.



#### **48. Förutsättningar m.m. för medicinsk forskning, punkt 33 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2746 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 17 och  
avslår motionerna

2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 47,

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11,

2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 12, 14 och  
20 samt

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 18, 22 och 23.

##### *Ställningstagande*

För att Sverige ska vara världsledande inom life science är det också avgörande med ett klimat där kliniska studier, initierade av både akademien och läkemedelsindustrin, är en naturlig och integrerad del av hälso- och sjukvården. Akademiska vårdcentraler är vårdcentraler och kliniker som har infrastruktur, kunskap och erfarenhet att delta i klinisk forskning.

Regeringen bör utreda om akademiska vårdcentraler bör införas.

#### **49. Nationell infrastruktur för hälsodata, punkt 34 (M, KD)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Pia Steensland (KD).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3135 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 19.

*Ställningstagande*

Vi anser att möjligheter och förutsättningar för att etablera en nationell infrastruktur för hälsodata bör ses över. En nationell infrastruktur för hälsodata ska kunna leda till att den samlade informationen av data kan användas för forskning och innovation för hälsofrämjande åtgärder. Vidare bör lagstiftningen ses över för att underlätta för individer att dela egen insamlad hälsodata med hälso- och sjukvården.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**50. Cancerforskning m.m., punkt 35 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 22,

2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 1 och 45,

2020/21:3369 av Ulf KristerSSon m.fl. (M) yrkande 10 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 21.

*Ställningstagande*

Vi anser att en ny uppdaterad nationell cancerstrategi bör tas fram och genomföras för att stärka den långsiktiga medicinska vården i fråga om cancersjukdomar. Även en nationell barncancerstrategi bör tas fram för att uppnå en mer systematisk och metodisk prioritering av barncancervårdens behov. Den nationella barncancerstrategin bör ingå som en central del i en ny uppdaterad nationell cancerstrategi.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**51. Virusforskning m.m., punkt 36 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 36 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna  
2020/21:3329 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 1–4 och  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 33.

### *Ställningstagande*

Ett nytt nationellt forskningsprogram bör inrättas med målsättningen att utveckla antivirala medel och vacciner mot virusinfektioner. Satsningen bör ha ett långsiktigt perspektiv med målet att bygga upp en ökad kunskapsbas för att samhället ska vara bättre förberett vid nästa pandemi orsakad av virus. Forskningen bör även omfatta virus som under icke-pandemiska år orsakar sjukdom och överdödlighet och därmed belastning på sjukvården och stora kostnader för samhället. Vidare bör en etablering av ett nationellt institut för virologiforskning övervägas. Institutet bör vara fristående från Folkhälsomyndigheten men kan ha en rådgivande funktion.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **52. Annan medicinsk forskning m.m., punkt 37 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 37 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 20 och  
avslår motionerna  
2020/21:1573 av Magnus Manhammar (S),  
2020/21:2909 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2,  
2020/21:3232 av Malin Danielsson (L) yrkande 1,  
2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkandena 3 och 5,  
2020/21:3260 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 9 och  
2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11 och 12.

### *Ställningstagande*

Vi anser att nya innovativa och mer avancerade läkemedelsbehandlingar bör prioriteras. En förnyad reviderad nationell läkemedelsstrategi bör därför tas fram, där en jämlik och god tillgång till nya innovativa och mer avancerade läkemedelsbehandlingar lyfts fram som ett högt prioriterat område.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**53. Annan medicinsk forskning m.m., punkt 37 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 37 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11 och 12 samt avslår motionerna

2020/21:1573 av Magnus Manhammar (S),

2020/21:2909 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2,

2020/21:3232 av Malin Danielsson (L) yrkande 1,

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkandena 3 och 5,

2020/21:3260 av Lina Nordquist m.fl. (L) yrkande 9 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 20.

*Ställningstagande*

Lösningar på samhällsutmaningar växer fram genom kreativitet och kunskap som har genererats genom långsiktig investering i den fria forskningen. Forskningens autonomi ska värnas för att stimulera de bästa och mest innovativa forskningsidéerna. Det fria forskningsstödet ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen och tilldelning ska styras av vetenskaplig kvalitet. Det fria forskningsstödet behöver likväl kompletteras med strategiska forskningssatsningar inom ett antal områden som kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar bl.a. om ett nationellt forskningsprogram för att stärka kvinnors hälsa och ett nationellt forskningsprogram avseende geriatrisk forskning för att stärka äldres hälsa. Den exakta utformningen av de strategiska satsningarna bör formuleras av relevanta forskningsfinansiärer och forskarsamhället för att på bästa sätt tillvarata forskarnas kunskap, kreativitet och förmåga till såväl problemformulering som problemlösning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**54. Djurfri forskning, punkt 38 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 30 och avslår motionerna

2020/21:518 av Josef Fransson (SD) och

2020/21:3680 av Elisabeth Falkhaven m.fl. (MP) yrkandena 2 och 4.

### *Ställningstagande*

Vi anser att s.k. djurfri forskning är viktig och av central betydelse.

Regeringen bör utarbeta en strategi för att öka användningen av djurfri forskning samt på sikt öka anslaget för satsningar på djurfri forskning.

## **55. Institut för polisvetenskaplig forskning, punkt 40 (V, KD)**

av Ilona Szatmari Waldau (V) och Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 40 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:178 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 4 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14.

### *Ställningstagande*

Sverige behöver ett polisiärt forskningsinstitut för att systematisera den erfarenhetsbaserade kunskap som poliser samlar på sig samt för att polisen i större utsträckning ska kunna bygga sin verksamhet på vetenskap och beprövad erfarenhet. Ett institut kan också bidra med kunskap om brottsutveckling och effektiva polisiära metoder.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över möjligheterna att inrätta ett institut för polisvetenskaplig forskning.

## **56. Konstnärlig forskning, punkt 41 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 41 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 5.

### *Ställningstagande*

Vi anser att anslagen till de konstnärliga högskolorna för konstnärlig forskning är tillräckliga och att extra medel för konstnärlig forskning via Vetenskapsrådet inte är nödvändigt.

Regeringen bör inte avsätta särskilda medel inom ramen för Vetenskapsrådets anslag för konstnärlig forskning som det föreslås i propositionen.

## **57. Forskning om segregation m.m., punkt 42 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 42 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion  
2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 15 och  
avslår motion  
2020/21:2141 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Jag anser att det forskningsprogram, som regeringen föreslår om segregation, också ska inkludera klassperspektivet. Det föreslagna forskningsprogrammet om segregation bör därför få inriktningen segregation, klass och jämlika villkor.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **58. Forskning om brottslighet m.m., punkt 43 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 43 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 16.

### *Ställningstagande*

Regeringen föreslår att ett nationellt forskningsprogram om brottslighet ska inrättas. Jag menar att mycket av det som ska ingå i forskningsprogrammet är områden som redan är beforskade men att det finns brister i forskningen om brottsprevention. Det forskningsprogram om brottslighet som regeringen föreslagit bör därför även fokusera på brottsprevention för att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott. Vidare anser vi att det föreslagna forskningsprogrammet om brottslighet även bör inkludera klassperspektivet.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **59. Forskningsinfrastruktur m.m., punkt 45 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 45 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 och  
avslår motionerna

2020/21:2246 av Betty Malmberg (M) yrkande 2,

2020/21:2755 av Ann-Sofie Alm (M),

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 6 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15.

### *Ställningstagande*

Oden bör bli ett renodlat forskningsfartyg eftersom det är det enda forskningsfartyg i världen som kan utföra ett flertal forskningsuppgifter i polarområdena.

Regeringen bör projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden som blir ett renodlat forskningsfartyg.

### **60. Forskningsinfrastruktur m.m., punkt 45 (KD)**

av Pia Steensland (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 45 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15 och avslår motionerna

2020/21:2246 av Betty Malmberg (M) yrkande 2,

2020/21:2755 av Ann-Sofie Alm (M),

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 6 och

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7.

### *Ställningstagande*

En god infrastruktur är ofta avgörande för att kunna bedriva internationellt konkurrenskraftig forskning. Det är därför angeläget att fastställa en plan för att säkerställa en långsiktig hållbar drift för de infrastrukturerna som byggs upp.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

### **61. Rymdforskning m.m., punkt 46 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 46 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 32 och avslår motion

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 7.

### *Ställningstagande*

Ett sätt att förbättra Sveriges möjligheter på rymdarenan är att satsa mer på innovation när det gäller teknikutveckling i segmentet mellan grundforskning och färdiga produkter. Möjligheten att inrätta ett särskilt strategiskt innovationsprogram till gagn för både civila och militära aktörer bör ses över.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.



**62. Förutsättningar och villkor för innovation, punkt 47 (M)**

av Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 16 och avslår motionerna

2020/21:226 av Staffan Eklöf och Mats Nordberg (båda SD),

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8,

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 10,

2020/21:3635 av Hans Rothenberg (M),

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 och

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 1 och 12.

*Ställningstagande*

En stor andel av de större svenska börsbolagens värde består av icke-materiella tillgångar, exempelvis patent, varumärken och upphovsrättigheter. Det krävs därför ett säkert och tydligt regelverk för att ta till vara dessa icke-materiella tillgångar och för att överföra kunskap till en tillgång för företagen.

Regeringen bör ta fram ett tydligt och välfungerande regelverk för icke-materiella tillgångar i företag.

**63. Förutsättningar och villkor för innovation, punkt 47 (SD)**

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 och avslår motionerna

2020/21:226 av Staffan Eklöf och Mats Nordberg (båda SD),

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8,

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 10,

2020/21:3635 av Hans Rothenberg (M),  
 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 1 och 12 samt  
 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 16.

### *Ställningstagande*

I en granskningsrapport från Riksrevisionen (RiR 2020:30) har det framkommit att det finns brister i effektutvärderingen av näringspolitiken, bl.a. i fråga om innovationsstöd. Vi anser att det är angeläget att innovationspolitiken ses över och att samverkansprogrammen blir föremål för översyn och systematisk utvärdering. För att möjliggöra en granskning av existerande innovationsstöd bör dessutom tillförlitliga effektutvärderingar av stöden genomföras.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

## **64. Förutsättningar och villkor för innovation, punkt 47 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkandena 1 och 12 samt avslår motionerna

2020/21:226 av Staffan Eklöf och Mats Nordberg (båda SD),

2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L) yrkande 8,

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 10,

2020/21:3635 av Hans Rothenberg (M),

2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 och

2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 16.

### *Ställningstagande*

Reglerna om nedsättning av sociala avgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling bör utvärderas. Reglerna om nedsättning infördes 2014 och ytterligare en nedsättning av arbetsgivaravgifterna för samma grupp har införts utan att den första nedsättningen utvärderats. Ett stort ansvar för nyttiggörandet av innovationer läggs genom det s.k. lärarundantaget på enskilda forskare. Lärarundantaget är därmed ett potentiellt hinder för nyttiggörandet av forskning och bör utredas.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

**65. Patentfrågor vid forskning och innovation, punkt 48 (V, KD)**

av Ilona Szatmari Waldau (V) och Pia Steensland (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 48 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 13 och

2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 27.

*Ställningstagande*

Dagens villkor när det gäller det immateriella värdeskapandet missgynnar mindre aktörer såsom startup-företag, universitetsforskare och enskilda uppfinnare. I dag innebär en prövning av en patenträttslig fråga omfattande kostnader och/eller en betydande tidsutdräkt, vilket påverkar nyttiggörandet av forskning liksom innovationsviljan.

Regeringen bör utreda hur patentlagstiftningen kan förändras för att stärka de mindre aktörerna samt hur obalansen mellan parterna vid patenträttsliga tvister påverkar nyttiggörandet av forskning och innovationsviljan.

**66. Forskning om alternativa företagsformer, punkt 49 (V)**

av Ilona Szatmari Waldau (V).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 49 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 14.

*Ställningstagande*

Forskningen behöver öka om bl.a. kooperativa arbetarägda företag för att möjliggöra och underlätta för ett hållbart företagande som klarar kriser bättre.

Regeringen bör tillsätta en utredning om hur man kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer.

# Särskilda yttranden

## 1. Lagförslaget i övrigt, punkt 2 (M, SD)

Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD) anför:

I regeringens forskningsproposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige framhålls att den akademiska friheten ska värnas och främjas. Den akademiska friheten i Sveriges skyddas i grundlagen såväl som i EU:s rättighetsstadga. Därutöver föreslår regeringen att det i högskolelagen ska anges att det som en allmän princip i högskolornas verksamhet ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas.

Den akademiska friheten är en förutsättning för såväl en fungerande demokrati och ett öppet samhälle, som en högkvalitativ forskning och högre utbildning. Den akademiska friheten säkerställer forskningens oberoende när det gäller att fritt välja vilka forskningsproblem som ska beforskas, fritt bestämma vilka metoder som användas och utvecklas samt att resultaten av forskningen får publiceras fritt.

Vi är positiva till en ytterligare betoning av värdet av den akademiska friheten och att det rättsliga skyddet för denna frihet görs ännu skarpare och har valt att inte reservera oss mot utskottets ställningstagande. Samtidigt finns det skäl att vara kritisk till några inslag i den väg som regeringen har valt i denna proposition.

Regeringen slår i författningskommentaren fast att forskning och utbildning inte bara måste utövas inom de rättsliga ramar som finns, utan även ”utifrån den värdegrund som gäller”. Det är en vag formulering som riskerar öppna för olika tolkningsmöjligheter. I den allmänna motiveringen gör man en hänvisning värdegrunden för statsanställda. Denna består av de sex principerna demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service och har sitt ursprung i regeringsformen. Vi anser att det borde ha framgått direkt i författningskommentaren att det är denna värdegrund för statsanställda som avses – och endast denna.

Vidare kan man notera att den aktuella bestämmelsen endast tar sikte på lärosätena. Akademisk frihet blir en intern angelägenhet för lärosätena, inte ett värn mot yttre hot. Regeringen är i propositionen också helt upptagen med frågan hur lärosätena och forskarna själva ska leva upp till den allmänna principen om akademisk frihet. Men den viktigaste dimensionen av akademisk frihet berörs nästan inte alls – dvs. att forskningen och utbildningen måste stå fri från otillbörlig styrning och påverkan från regering, riksdag och andra statliga organ. Det har från akademiskt håll framförts oro för att den nu aktuella bestämmelsen som rör lärosätena exempelvis ska följas av nya statliga krav på rapportering om hur den akademiska friheten främjas, eller statliga

ingripanden mot ”felaktiga beteenden” på lärosätena. Med en sådan utveckling skulle den ansats till akademisk frihet som regeringen valt paradoxalt nog kunna riskera att leda till mer av toppstyrning från statsmakternas sida.

Det är berättigt att varna för framtida politisering av forskning och utbildning, inte minst i ljuset av utvecklingen i andra länder. Samtidigt kan vi konstatera att det redan i dag finns inslag av politisering och annan statlig styrning som riskerar att undergräva den akademiska friheten.

Bland annat har den socialdemokratiskt ledda regeringen vid upprepade tillfällen satt andra intressen före lärosätenas autonomi och den fria forskningen. Det gäller exempelvis lärosätenas rådighet över lokalisering, utfästelser och beslut om högskolor som blivit universitet samt en detaljerad styrning av vilka forskningsfrågor och områden som ska finansieras via de statliga forskningsfinansiärerna. Inget av detta träffas av den nu aktuella nya bestämmelsen i högskolelagen.

Uppgiften att bryta politisering och annan otillbörlig statlig styrning av forskning och utbildning är avsevärt större än införandet av en ny bestämmelse i högskolelagen om att främja akademisk frihet, som dessutom endast tar sikte på högskolornas interna förhållanden.

## 2. Särskilt yttrande (L)

Roger Haddad (L) och Maria Nilsson (L) anför:

Liberalernas övergripande politik för forskning och innovation återfinns i våra kommittémotioner på området, i synnerhet i motion 2020/21:3237 men även 2020/21:3431, vilka i sin tur baserar sig på den forskningspolitiska rapport vi presenterade i augusti 2020. Bärande delar i vår politik är att bygga ut grundforskningen, inrätta ett bildningslyft för att stärka den humanistiska forskningen, fortsätta att höja de statliga anslagen till svensk forskning för att på sikt nå målet om att dessa ska utgöra 1 procent av BNP, stärka kvalitetsarbetet i forskningen där en del är att fördelning av forskningsmedel ska ske utifrån kvalitetsindikatorer, förbättra den högre utbildningens ansvar för livslångt lärande samt åstadkomma reformer för ökad trygghet och bättre anställningsformer inom akademien.

Denna forskningsproposition är resultatet av en överenskommelse mellan Liberalerna, Centerpartiet och regeringen och innebär betydande steg i liberal riktning. Vi avstår därför från att i detta sammanhang följa upp de motionsyrkanden från Liberalerna som behandlas i detta betänkande men kommer noggrant att följa upp hur riksdagens beslut genomförs.

Till skillnad från vad som gäller i flera andra länder har det i svensk lag hittills helt saknats en principbestämmelse om den akademiska friheten. Utskottet har gjort viktiga förtydliganden om lagbestämmelsens innebörd. Liberalerna vill även i sammanhanget peka på att det i forskningspropositionen framhålls att det finns starka argument för att den akademiska friheten är så betydelsefull att ett grundlagsskydd kan vara motiverat.

BILAGA 1

## Förteckning över behandlade förslag

### Propositionen

*Proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige:*

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).

### Följdmotionerna

*2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samverkan inte ska premieras med ekonomiska styrmedel och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Mälardalens högskola inte i dagsläget ska utnämnas till universitet och att rimliga kriterier för att utnämnas till universitet bör införas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt forskningsprogram administrerat av Formas även ska innehålla forskning om framtida kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att detaljerade könsmässiga mål för andelen professorer på våra högskolor snarast ska avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det inom Vetenskapsrådets anslag inte ska särskilt avsättas 10 miljoner kronor till konstnärlig forskning på det sätt som redovisas i propositionen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en egen kartläggning om forskares akademiska frihet och utsatthet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden, som blir ett renodlat forskningsfartyg, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska utreda en sammanslagning av forsknings- och innovationsråden och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa tillförlitliga effektutvärderingar för Vinnovas innovationspolitik och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärarundantagets utformning och roll i ett modernt samhälle bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att ställa krav på att lärosätena i högre utsträckning digitalt tillgängliggör för allmänheten även den forskning de tidigare har producerat samt när så är möjligt även tillgängliggör forskningen så att den blir reproducerbar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att jämställdhetsgranska bibliometrin och ta fram kriterier utifrån granskningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som granskar förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för en ändring i högskoleförordningen i syfte att öka anställningstryggheten för doktorander på så sätt att det sätts en övre tidsgräns om maximalt 24 månader under de senaste fem åren för hur länge någon kan vara tidsbegränsat anställd hos samma arbetsgivare innan anställningen övergår i en reguljär tillsvidareanställning motsvarande vad som regleras i lagen om anställningsskydd (LAS), och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur stipendier som finansieringsform för doktorander och postdoktorer kan avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur stödet och villkoren för postdoktorer kan stärkas och utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att följa upp lärosätenas arbete med att stötta doktoranderna under pandemin och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram ett lagförslag baserat på Styr- och resursutredningens förslag om utbildning och forskning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör genomföras en utvärdering av den nedsatta arbetsgivaravgiften och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur patenträttigheterna kan stärkas och hur obalansen mellan parterna vid rättegångar påverkar nyttiggörande av forskning och innovationsviljan och kan minimeras och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och öka forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det föreslagna forskningsprogrammet om segregation bör få inriktningen segregation, klass och jämlika villkor och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det av regeringen föreslagna forskningsprogrammet om brottslighet även bör fokusera på brottsprevention och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att värna akademins autonomi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att göra universitet och högskolor delaktiga i att utforma kommande samverkansindikator med anledning av ändringarna i 1 kap. 2 § högskolelagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen avslår den föreslagna ändringen av 1 kap. 5 § högskolelagen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den föreslagna utredningen av den statliga forskningsfinansieringen med syfte att säkerställa att all statlig forskningsfinansiering ska fördelas



- genom samma kvalitetsprocess som den som Vetenskapsrådet har och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en transparent redovisning av lärosätenas användning av basanslaget bör utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
  6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp att den föreslagna resurstilldelningen baserad på helårsstudenter kommer att resultera i faktiska höjda anslag för forskning och forskarutbildning vid lärosätena och tillkännager detta för regeringen.
  7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav bör ställas att en andel av basanslaget öronmärks för användning till säkra, trygga och attraktiva anställningar och villkor för unga forskare och tillkännager detta för regeringen.
  8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en mer realistisk tidsplan tillsammans med en tydligare beskrivning av uppdraget kring resursfördelningssystemet och tillkännager detta för regeringen.
  9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stöd för att värna den fria forskningen ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen och tillkännager detta för regeringen.
  10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet med ersättning för indirekta kostnader bör utredas i syfte att ta fram en modell för finansiering av lärosätenas kostnader för förvaltning och gemensamma servicefunktioner och tillkännager detta för regeringen.
  11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationellt forskningsprogram för att stärka kvinnors hälsa och tillkännager detta för regeringen.
  12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationellt forskningsprogram för att stärka äldres hälsa och tillkännager detta för regeringen.
  13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra framtidens energiförsörjning genom kärnkraftsforskning och tillkännager detta för regeringen.
  14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisiärt forskningsinstitut och tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fastställa en plan för att säkerställa en långsiktigt hållbar drift av de infrastrukturer som byggs upp och tillkännager detta för regeringen.
  16. Riksdagen avslår regeringens föreslagna lärosätesspecifika styrning avseende kompetensförsörjning, jämställdhet, goda anställningsvillkor och samverkan mellan lärosäten och omgivande samhället.
  17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan inom skolans område och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av säkra, tydliga och förutsägbara karriärvägar baserade på meriteringsanställningar inom akademien och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändringar i högskoleförordningen i syfte att förbättra förutsättningar för anställning som biträdande lektor och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att en kombinationsanställning ska omfatta en anställning vid ett lärosäte och en anställning vid en gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete är viktigt för att motverka s.k. unconscious bias (undermedvetna fördomar) och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskarens engagemang inom den tredje uppgiften bör premieras inom meriteringssystem i en högre utsträckning än i dag och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning med ett helhetsgrepp om vilka principiella kvalitetskriterier som ska gälla för högskolor respektive universitet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur många universitet och högskolor som bör finnas i landet samt var geografiskt de ska finnas och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur de ekonomiska obalanserna vid rättegångar om patent påverkar nyttogörandet av forskning innovationsviljan samt föreslå förändringar med internationella jämförelser som inspiration och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av excellens och högsta vetenskapliga kvalitet i forskning och innovation och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskning av hög kvalitet och excellens ska premieras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den ursprungliga prestationsbaserade delen av resurstilldelningen bör återinföras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvalitet och samverkan i forskning bör premieras och över tid bör 50 procent av tillförda direkta anslag fördelas baserat på prestation enligt en modell där alla lärosäten konkurrerar i samma grupp, inklusive Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvaliteten i forskningen bör stärkas genom att över tid höja Vetenskapsrådets anslag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra och utveckla ledningen av universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas styrkedja, från styrelse till rektor, prefekt och dekanus, behöver präglas mer av linjestyrning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas fastställda kriterier för vad som gäller för att ett lärosäte ska få benämnas universitet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om öppen vetenskap och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningsfinansiärerna bör få i uppdrag att återkommande redovisa hur de arbetar för att nå målsättningarna om omedelbar öppen tillgång till publicerad vetenskap och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av styrningen och målen för jämställdhet på landets universitet och högskolor samt hos forskningsfinansiärerna och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett ökat samarbete mellan lärosäten och att bilda utbildningskluster för att kunna få forskningsfördelar och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad mobilitet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en mobilitetspremie och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi kring hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och minska risken för spionage och stöld och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett tydligt och välfungerande regelverk avseende icke-materiella tillgångar och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om cybersäkerhet och cyberförsvar och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ackreditering av cancercenter ska ske i syfte att stärka kvalitet och forskning och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ges i uppdrag att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin avseende nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell standardisering gällande användande av kvalitetsregister och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de nationella program som forskningsrådet Formas är ansvarig för samt de kommentarer och ändringsförslag som framgår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet för klimatet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet för livsmedel och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten och tillkännager detta för regeringen.

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande till förmån för andra satsningar och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Rymdstyrelsen och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om djurfri forskning och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskningssatsningen på bioekonomi och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning om rymdbaserade system till gagn för civila och militära aktörer och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att etablera ett nationellt institut för virologiforskning och tillkännager detta för regeringen.

## Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

### *2020/21:178 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över möjligheterna att inrätta ett institut för polisvetenskaplig forskning och tillkännager detta för regeringen.

### *2020/21:226 av Staffan Eklöf och Mats Nordberg (båda SD):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn bör göras av Sveriges befintliga strukturer för stöd av svenska aktörer att ta till vara den ekonomiska potentialen från forskning och innovationer, med syftet att förbättra dessa möjligheter, och tillkännager detta för regeringen.

### *2020/21:231 av Staffan Eklöf (SD):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra återinträde i akademisk forskning och tillkännager detta för regeringen.

### *2020/21:301 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram ett lagförslag baserat på Styr- och resursutredningens förslag till förändrat finansieringssystem för högskolan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning med uppdrag att föreslå hur avgifter för

utomeuropeiska studenter ska kunna avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att inte mer än hälften av samtliga statligt finansierade forskningsanslag ska gå till män som forskar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:451 av Amineh Kakabaveh (-):*

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att svenska lärosäten och forskningsinstitutioner bedriver forskning med syfte att kartlägga sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och religiös extremism och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:504 av Jimmy Ståhl (SD):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att inrätta ett maritimt program i Göteborg och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:518 av Josef Fransson (SD):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn kring den etiska bedömningen i fråga om djurförsök inom medicinsk forskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:601 av Josef Fransson (SD):*

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa det nationella sekretariatet för genusforskning samt stödet till genusvetenskap och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett regelverk för de institutioner som fördelar forskningsmedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka anslagen till universitet och högskolor där antivetenskapliga ideologier ges näring, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

*2020/21:622 av Per Schöldberg och Anders Åkesson (båda C):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett nytt fördelningssystem för forskningsanslagen och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:660 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rikta medel till metallurgiforskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:662 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):*

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera kärnteknisk forskning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en svensk forskningsreaktor kring fjärde generationens kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ansluta sig till Generation IV International Forum (GIF) och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:663 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):*

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera forskning utifrån industrins behov och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):*

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning och utveckling kopplad till gruvnäringens behov och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:711 av Tobias Andersson m.fl. (SD):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell samordningsfunktion för fördelning av resurser och uppdrag för medicinsk innovation och kliniska studier och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:723 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD):*

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat stöd till forskning för att ta fram djurfria alternativ till dagens djurförsök och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:727 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):*

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen måste prioritera forskning på nästa generations kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:804 av Cassandra Sundin m.fl. (SD):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att utveckla forskningscentrumet Vaartoe/Cesam och i förlängningen inrätta ett fristående nationellt samiskt forskningscentrum och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt universitet för samisk kultur och utbildning samt de samiska språken ska utses och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:831 av Laila Naraghi (S):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta inrättandet av ett kärntekniskt centrum i Oskarshamns kommun och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD):*

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statligt finansierad forskning och utveckling och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:897 av Solveig Zander (C):*

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att höja anslagen till forskning om äldres sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:898 av Solveig Zander (C):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga anslag till forskning om digital delaktighet och inkludering och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:996 av Betty Malmberg och Marlène Lund Kopparklint (båda M):*

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av spetskompetens, forskning och teknikutveckling inom området kärnenergi och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1265 av Jan Ericson (M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att satsa på forskning om nästa generations kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.



*2020/21:1267 av Jan Ericson och Lars Beckman (båda M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa statens stöd till genusforskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1315 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):*

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på handlingsplan för övergång till djurfri forskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1353 av Betty Malmberg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den svenska rymdlagen bör ses över så att rymdturism kan tillåtas och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1360 av Betty Malmberg och Marlène Lund Kopparklint (båda M):*

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av forskning kombinerat med nya affärsmodeller för att öka läkemedelsindustrins incitament att utveckla ny antibiotika och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1459 av Hans Ekström m.fl. (S):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppgradera Mälardalens högskola till ett tekniskt universitet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1545 av Jan Ericson och Lars Beckman (båda M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa det nationella sekretariatet för genusforskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1573 av Magnus Manhammar (S):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av stärkt forskning kring förlösningsskador och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1683 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Södertörns högskola och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka styrningen av dimensionering av utbildningar med syfte att minska antagningen till utbildningar förknippade med hög arbetslöshet och samtidigt öka antagningen till utbildningar med koppling till yrken med låg arbetslöshet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den högre utbildningen måste samverka med näringslivet i högre utsträckning för att möta behoven på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att universitet och högskolor i högre grad måste differentieras och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningspolitiken i högre grad ska prioritera excellens och nyttiggörande och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningspolitiken ska fördela medel strategiskt och fokuserat till universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektutvärderingar inom forskningen måste öka och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1914 av Sara Heikkinen Breitholtz (S):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning om kvinnosjukdomar och kvinnors hälsa och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1932 av Patrick Reslow m.fl. (SD):*

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen kvotering ska förekomma inom svensk högskola och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att likvärdighet mellan discipliner och ämnen ska råda inom högskoleväsendet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge de konstnärliga lärosätena ett samlat anslag för forskning och undervisning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att högskolans styrelse ska ha tonvikten inom akademien och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka studenternas anställningsbarhet efter examen och säkerställa relevant forskning genom att högskolorna samverkar med det omgivande samhället och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett finansieringssystem för högskolan ska bli mer kvalitetsdrivande och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta fler kombinerade tjänster för både forskning och undervisning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1935 av Patrick Reslow m.fl. (SD):*

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka basanslagen till forskningen inom högskolorna och samtidigt sänka summan för strategiska satsningar samt de vetenskapliga råden med motsvarande belopp och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att andelen externa anslag i lärosätenas forskning inte bör överstiga 50 procent och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna forskarnas akademiska frihet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen form av kvotering ska vara tillåten när det gäller anslagsförfarande eller tillsättning av tjänster och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för en förändrad inriktning på forskningen inom EU och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sund jämställdhet ska råda inom akademien genom att man så långt som möjligt ger alla samma förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa hög kvalitet på forskningen utan att tumma på forskningsfriheten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att våra forskningsmedel ska användas på ett förnuftigt sätt och inte slösas bort på forskningsfrågor som är besvarade eller samhälleligt irrelevanta och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra anställningsvillkoren för forskare och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1957 av Ulrika Jörgensen (M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta implementeringen av evidensbaserade forskningsresultat och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:1963 av Ulrika Jörgensen m.fl. (M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka brobyggandet mellan akademien och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2027 av Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD):*

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en ökning av forskning om våld mot äldre och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2031 av Clara Aranda m.fl. (SD):*

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den medicinska forskningen ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2033 av Clara Aranda m.fl. (SD):*

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett nationellt forskningsprogram inom området psykisk hälsa och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2121 av Cassandra Sundin m.fl. (SD):*

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom Nordforsk lyfta fram förutsättningar för forskning inom friluftsliv ur ett nationellt intresseperspektiv och i det nordiska samarbetet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2141 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S):*

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en tydligare koppling mellan arbetet i de utsatta områdena och relevant forskning på området och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2211 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):*

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga strategisk forskning inom sjöfarten och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2235 av Åsa Coenraads och Mikael Damsgaard (båda M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Mälardalens högskola status som tekniskt universitet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2246 av Betty Malmberg (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lansera Sverige som en "forskningshubb" och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nationell forskningsinfrastruktur ska tilldelas långsiktiga resursanslag som ska underhållas och uppgraderas systematiskt och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2250 av Betty Malmberg (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effekten av interndebitering av data mellan myndigheter och nationellt verksamma forskare bör ses över och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2325 av Clara Aranda m.fl. (SD):*

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskning om kvinnors hälsa och kvinnorelaterade åkommor ska prioriteras högt och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett eget nationellt forskningsprogram för kvinnors hälsa och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2477 av Dag Larsson m.fl. (S):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av förbättrade regler och rutiner för internationella talanger och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2578 av Ulrika Heindorff och Annicka Engblom (båda M):*

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i framtagandet av en ny forskningsproposition särskilt bör beakta och prioritera hållbar livsmedelsforskning samt tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2676 av Amineh Kakabaveh m.fl. (-, S, KD, C, L, M, MP):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att svenska lärosäten och forskningsinstitutioner bedriver forskning i syfte att kartlägga

sambandet mellan hedersförtryck, gängkriminalitet och religiös extremism och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2696 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP):*

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade satsningar på forskning om kvinnors hälsa och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ta initiativet i EU vad gäller AI och utformningen av ett effektivt regelverk som utgår från Europakonventionen och främjar att AI kommer till nytta i samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kunskaperna om AI och digitalisering bland beslutsfattare inom politik och näringsliv och bland allmänheten och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2729 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP):*

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskning om cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2746 av Pia Steensland m.fl. (KD):*

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om akademiska vårdcentraler och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2755 av Ann-Sofie Alm (M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda att instifta en nationell flygstyrelse och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):*

64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om djurförsök och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2839 av Ann-Britt Åsebol och Elisabeth Björnsdotter Rahm (båda M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till en ny forskningsfinansierad gällande geriatrisk och gerontologisk forskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2909 av Angelika Bengtsson (SD):*

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mer pengar bör läggas på forskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C):*

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta mobilitet mellan akademien och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att EU:s forskningssatsningar i fråga om antibiotika ökar och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inrätta ett nytt innovationspris för nya antibiotika och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ta fram en strategi för djurfria försök och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3032 av Annicka Engblom (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige behöver en strategi för att fasa ut försök på levande djur då så är möjligt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige behöver en strategi med målet att lansera fler innovativa modeller för alternativ till djurförsök och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3050 av Mats Berglund m.fl. (MP):*

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka anställningstryggheten för lärare och forskare på universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3056 av Emma Hult m.fl. (MP):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en avgiftsfri utbildning för alla och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs en uppföljning för att se vilka konsekvenser införandet av studieavgifter har fått och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3135 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):*

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur i syfte att kunna

tillgängliggöra och analysera hälsodata och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):*

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera och förbättra förutsättningarna för den kliniska forskningen och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för ett kliniskt utvecklingscenter gällande cancersjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3138 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):*

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge alla regioner ett nationellt uppdrag att mäta, följa upp och utvärdera forskning kopplad till universitet och life science-företag och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera och förbättra förutsättningarna för den kliniska forskningen och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ackreditering av cancercenter ska ske i syfte att stärka kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram nationell standardisering gällande användande av kvalitetsregister och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera och förbättra förutsättningarna för den kliniska forskningen och tillkännager detta för regeringen.



20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter gällande cancersjukdomar och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt forskning och digital utveckling inom cancervården och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera och säkerställa särskild långsiktig satsning på forskning gällande barncancer och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3141 av Ebba Busch m.fl. (KD):*

55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av fortsatt forskning om samt stärkt skydd av barn som tillkommit genom assisterad befruktning med donerade könsceller och befruktade ägg och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3232 av Malin Danielsson (L):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskningen kring skador som uppkommer i samband med förlossning och graviditeter och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3237 av Maria Nilsson m.fl. (L):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på sikt höja de statliga anslagen till svensk forskning genom att införa ett enprocentsmål och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medicinsk forskning för ökad livskvalitet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat fokus på forskning om artificiell intelligens, 5G och digitalisering och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på praktisk forskning inom välfärdsområden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en starkare forskningsinfrastruktur samt utveckling av ESS och MAX-labb IV och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rymdforskning och satsningar på Esrange och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återupprätta FoU-satsningar inom industrin och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka grundforskningen och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett liberalt bildningslyft och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt kvalitet i forskningen och om att fördelning av forskningsmedel ska ske utifrån kvalitetsindikatorer och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om akademisk frihet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3260 av Lina Nordquist m.fl. (L):*

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs både forskning och uppföljning av effekter av åtgärder som har vidtagits för att bekämpa och förebygga covid-19 hos årsrika personer och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3286 av Fredrik Christensson m.fl. (C):*

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den praktiktäna forskningen och förbättra möjligheterna för yrkesverksamma lärare att på deltid bedriva praktiktäna forskning och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att lärosätena ska bli mer autonoma, ska finnas i hela landet, ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar och ges förutsättningar att stärka sin samverkan med det omgivande samhället inom forskningen och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärks, att deras samverkan med arbetsmarknaden förbättras, om att utveckla studentmedarbetarsystemet och en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resurstilldelningen ska skapa förutsättningar för livslångt lärande och om att uppmuntra kurser på halvfart, distanskurser och relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär samt premiera kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningsmedel bör fördelas jämställt och att en plan för att uppnå det bör upprättas och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige samt möjlighet för internationella lärosäten att etablera sig i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3307 av Andreas Carlson m.fl. (KD):*

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisiär forskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3318 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):*

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra rollen för rektorer och för lärosätenas styrelser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera Ledningsutredningens rekommendationer och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt resurstilldelningssystem och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åter omfördela en pott av forskningsmedlen till den excellenta forskningen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett ökat samarbete mellan lärosäten och att bilda utbildningskluster och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3321 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om färre, men större, forskningsprogram som möjliggör mer omfattande finansiering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rymdforskning är ett prioriterat forskningsområde och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas uppdrag och styrning bör renodlas för en forskning i världsklass och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett ökat samarbete mellan lärosäten och att bilda utbildningskluster för att kunna få forskningsfördelar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas fastställda kriterier för vad som gäller för att ett lärosäte ska få benämnas universitet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta fram en handlingsplan för att tidigt kunna påverka kommande ramprogram inom EU och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade anslag till forskning inom ramen för EU:s forskningsprogram Horisont

- Europa och innovationsutveckling i EU och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra Sverige till en nationell och internationell "forskningshubb" med flera samlade forskningsfördelar och tillkännager detta för regeringen.
  9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att ta fram ett analysunderlag med rekommendationer för en ökad forskarmobilitet och tillkännager detta för regeringen.
  10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en svensk strategi för hur vi kan nyttiggöra och utveckla svensk forskningsinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
  11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om akademisk forskningsfrihet och tillkännager detta för regeringen.
  12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera att en utredning tillsätts för att effektivisera doktorandutbildningarna och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3329 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning om covid-19 och andra virusorsakade infektioner med pandemisk potential som pekas ut bland WHO:s s.k. blueprint priority diseases och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning om virus som även under icke-pandemiska år orsakar sjukdom, överdödlighet, belastning på sjukvården och stora kostnader för samhället och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att inrätta ett nytt nationellt forskningsprogram med målsättning att utveckla antivirala medel och vacciner mot virusinfektioner och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att etablera ett nationellt institut för virologiforskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3349 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):*

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning och utveckling av ny teknik för att minska utsläppen från flygplan och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3358 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):*

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta fram en strategi för djurfria forskningsmetoder och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3368 av Ulf KristerSSon m.fl. (M):*

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning och utveckling av ny teknik inklusive elflygplan för att minska utsläppen från flygtrafiken och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3369 av Ulf KristerSSon m.fl. (M):*

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera och förbättra förutsättningarna för den kliniska forskningen och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3431 av Roger Haddad m.fl. (L):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nytt övergripande mål för den högre utbildningen i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den högre utbildningens ansvar för livslångt lärande och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om karriärvägar för unga forskare och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar för stärkt ledarskap inom akademin och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för ökad internationalisering och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett ökat säkerhetsmedvetande inom den högre utbildningen för att motverka exempelvis industrispionage och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformer för ökad trygghet och bättre anställningsformer inom akademin och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3454 av Ann-Sofie Lifvenhage och Lotta Finstorp (båda M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla Mälardalens högskola till tekniskt universitet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M):*

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta implementeringen av goda forskningsresultat och tillkännager detta för regeringen.

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om framtagande av en nationell strategi för artificiell intelligens (AI) och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3492 av Markus Wiechel m.fl. (SD):*

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en satsning på svensk forskning på cannabis- och hampabaserade läkemedel och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD):*

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att högskolornas samverkansuppdrag behöver tydliggöras och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD):*

88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av tilldelningen av forskningsmedel där det bör övervägas om en större andel bör gå direkt till universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.
90. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att en anställning som lärare eller forskare vid universitet eller högskola ska kunna kombineras med en anställning på gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.
91. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samarbete mellan lärosätena och tillkännager detta för regeringen.
92. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella strategier för internationalisering av utbildning och forskning och tillkännager detta för regeringen.
93. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tydliga och förutsägbara karriärvägar baserade på meriteringsanställningar inom akademien och tillkännager detta för regeringen.
94. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi kring spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation och tillkännager detta för regeringen.
95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om likvärdiga forskningsanslag till högskolor, oberoende av huvudman, och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3627 av Jörgen Berglund (M):*

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskningen kring fiberbankar och havsmiljögifter på Mittuniversitetet och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3635 av Hans Rothenberg (M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre villkor för den forskande life science-industrin i Sverige genom att förbättra möjligheterna till innovationsupphandling inom det medicinska området och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3637 av Pernilla Stålhammar m.fl. (MP):*

64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om patientsäkerhetsforskning och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3676 av Jan R Andersson (M):*

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en forsknings- och skolreaktor vid Oskarshamns kärnkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

*2020/21:3680 av Elisabeth Falkhaven m.fl. (MP):*

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utarbeta en nationell handlingsplan för att fasa ut djurförsöken enligt EU-direktivet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra i de lagtexter och direktiv som uttrycker att "djurförsök måste utföras" till att "validerade metoder måste användas" vid forskning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de forskare som får forskningsmedel av Vetenskapliga rådet bör avsätta en andel av det de tilldelats till att ta fram ett alternativ till den djurbaserade metod de nu jobbar med, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

## BILAGA 2

## Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i  
högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2, 5 och 6 §§ högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

**1 kap.**

2 §<sup>1</sup>

Staten ska som huvudman anordna högskolor för

1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och

2. forskning och konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete.

I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och *informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomma* vid högskolan kommer till nytta.

Vad som i fortsättningen sägs om forskning avser även konstnärlig forskning, om inte något annat anges särskilt.

5 §<sup>2</sup>

Högskolorna *skall* i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

I högskolornas verksamhet *skall* jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas.

*Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.*

Högskolorna *skall* också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan.

I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället *för ömsesidigt utbyte* och verka för att *den kunskap och kompetens som finns* vid högskolan kommer *samhället* till nytta.

Högskolorna *ska* i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

I högskolornas verksamhet *ska* jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas.

*Den samlade internationella verksamheten vid varje högskola ska dels stärka kvaliteten i högskolans utbildning och forskning, dels bidra nationellt och globalt till sådan hållbar utveckling som avses i första stycket.*

Högskolorna *ska* också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 2013:119.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 2005:1208.



*Högskolorna ska i sin verksamhet främja ett livslångt lärande.*

6 §

*I högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas.*

För forskningen *skall* som allmänna principer gälla att

För forskningen *ska* som allmänna principer gälla att

1. forskningsproblem får fritt väljas,
2. forskningsmetoder får fritt utvecklas och
2. forskningsmetoder får fritt utvecklas, och
3. forskningsresultat får fritt publiceras.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.

BILAGA 3

# Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 50

| Motion                                   | Motionärer                                                   | Yrkanden   |
|------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|------------|
| <b>50. Motioner som bereds förenklat</b> |                                                              |            |
| 2020/21:231                              | Staffan Eklöf (SD)                                           |            |
| 2020/21:301                              | Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V)                              | 2, 8 och 9 |
| 2020/21:451                              | Amineh Kakabaveh (-)                                         | 19         |
| 2020/21:601                              | Josef Fransson (SD)                                          | 5          |
| 2020/21:622                              | Per Schöldberg och Anders Åkesson (båda C)                   |            |
| 2020/21:660                              | Eric Palmqvist m.fl. (SD)                                    | 4          |
| 2020/21:662                              | Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD)                       | 8–10       |
| 2020/21:663                              | Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD)                       | 8          |
| 2020/21:701                              | Eric Palmqvist m.fl. (SD)                                    | 9          |
| 2020/21:711                              | Tobias Andersson m.fl. (SD)                                  | 4          |
| 2020/21:723                              | Yasmine Eriksson m.fl. (SD)                                  | 25         |
| 2020/21:727                              | Martin Kinnunen m.fl. (SD)                                   | 19         |
| 2020/21:804                              | Cassandra Sundin m.fl. (SD)                                  | 1 och 2    |
| 2020/21:831                              | Laila Naraghi (S)                                            |            |
| 2020/21:877                              | Roger Richthoff m.fl. (SD)                                   | 7          |
| 2020/21:897                              | Solveig Zander (C)                                           | 3          |
| 2020/21:898                              | Solveig Zander (C)                                           | 4          |
| 2020/21:996                              | Betty Malmberg och Marléne<br>Lund Kopparklint (båda M)      | 3          |
| 2020/21:1265                             | Jan Ericson (M)                                              |            |
| 2020/21:1267                             | Jan Ericson och Lars Beckman (båda M)                        |            |
| 2020/21:1315                             | Jonas Sjöstedt m.fl. (V)                                     | 20         |
| 2020/21:1353                             | Betty Malmberg och Ann-Charlotte<br>Hammar Johnsson (båda M) | 1          |
| 2020/21:1360                             | Betty Malmberg och Marléne<br>Lund Kopparklint (båda M)      | 5          |
| 2020/21:1459                             | Hans Ekström m.fl. (S)                                       |            |
| 2020/21:1545                             | Jan Ericson och Lars Beckman (båda M)                        |            |
| 2020/21:1683                             | Ingela Nylund Watz m.fl. (S)                                 |            |
| 2020/21:1746                             | Louise Meijer m.fl. (M)                                      | 4          |

|              |                                                              |                      |
|--------------|--------------------------------------------------------------|----------------------|
| 2020/21:1914 | Sara Heikkinen Breitholtz (S)                                |                      |
| 2020/21:1932 | Patrick Reslow m.fl. (SD)                                    | 4, 7–9 och 15        |
| 2020/21:1935 | Patrick Reslow m.fl. (SD)                                    | 7                    |
| 2020/21:1937 | Patrick Reslow m.fl. (SD)                                    | 1–3, 5, 7 och 9      |
| 2020/21:1957 | Ulrika Jörgensen (M)                                         |                      |
| 2020/21:1963 | Ulrika Jörgensen m.fl. (M)                                   |                      |
| 2020/21:2027 | Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD)                     | 30                   |
| 2020/21:2031 | Clara Aranda m.fl. (SD)                                      | 8                    |
| 2020/21:2033 | Clara Aranda m.fl. (SD)                                      | 5                    |
| 2020/21:2121 | Cassandra Sundin m.fl. (SD)                                  | 8                    |
| 2020/21:2211 | Jimmy Ståhl m.fl. (SD)                                       | 28                   |
| 2020/21:2235 | Åsa Coenraads och Mikael Damsgaard<br>(båda M)               |                      |
| 2020/21:2246 | Betty Malmberg (M)                                           | 1                    |
| 2020/21:2325 | Clara Aranda m.fl. (SD)                                      | 3 och 10             |
| 2020/21:2477 | Dag Larsson m.fl. (S)                                        | 4                    |
| 2020/21:2676 | Amineh Kakabaveh m.fl.<br>(-, S, KD, C, L, M, MP)            | 4                    |
| 2020/21:2696 | Janine Alm Ericson m.fl. (MP)                                | 14                   |
| 2020/21:2708 | Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna<br>(båda MP)          | 1                    |
| 2020/21:2808 | Magnus Oscarsson m.fl. (KD)                                  | 64                   |
| 2020/21:2839 | Ann-Britt Åsebol och Elisabeth Björnsdotter<br>Rahm (båda M) |                      |
| 2020/21:2917 | Ulrika Heie m.fl. (C)                                        | 18, 24, 25 och<br>33 |
| 2020/21:3032 | Annicka Engblom (M)                                          | 1 och 2              |
| 2020/21:3056 | Emma Hult m.fl. (MP)                                         | 1 och 2              |
| 2020/21:3136 | Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)                        | 46                   |
| 2020/21:3138 | Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)                        | 12                   |
| 2020/21:3140 | Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)                        | 19 och 30            |
| 2020/21:3141 | Ebba Busch m.fl. (KD)                                        | 55                   |
| 2020/21:3237 | Maria Nilsson m.fl. (L)                                      | 12                   |
| 2020/21:3286 | Fredrik Christensson m.fl. (C)                               | 26, 41–44 och<br>49  |
| 2020/21:3307 | Andreas Carlson m.fl. (KD)                                   | 12                   |

|              |                                                     |                    |
|--------------|-----------------------------------------------------|--------------------|
| 2020/21:3318 | Kristina Axén Olin m.fl. (M)                        | 2, 3, 6 och 7      |
| 2020/21:3321 | Kristina Axén Olin m.fl. (M)                        | 1–3, 5, 6 och 8–11 |
| 2020/21:3349 | Jessica Rosencrantz m.fl. (M)                       | 24                 |
| 2020/21:3358 | Jessica Rosencrantz m.fl. (M)                       | 5                  |
| 2020/21:3368 | Ulf Kristersson m.fl. (M)                           | 15                 |
| 2020/21:3369 | Ulf Kristersson m.fl. (M)                           | 19                 |
| 2020/21:3431 | Roger Haddad m.fl. (L)                              | 1 och 4–6          |
| 2020/21:3454 | Ann-Sofie Lifvenhage och Lotta Finstorp<br>(båda M) |                    |
| 2020/21:3483 | Lars Hjälmared m.fl. (M)                            | 23                 |
| 2020/21:3492 | Markus Wiechel m.fl. (SD)                           | 4                  |
| 2020/21:3500 | Camilla Brodin m.fl. (KD)                           | 25                 |
| 2020/21:3626 | Gudrun Brunegård m.fl. (KD)                         | 88, 90 och 92–94   |
| 2020/21:3637 | Pernilla Stålhammar m.fl. (MP)                      | 64                 |
| 2020/21:3676 | Jan R Andersson (M)                                 |                    |
| 2020/21:3680 | Elisabeth Falkhaven m.fl. (MP)                      | 1                  |

BILAGA 4

## Konstitutionsutskottets yttrande 2020/21:KU7y

### Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

#### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 21 januari 2021 att ge konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige, och motioner i de delar som berör konstitutionsutskottets beredningsområde.

Konstitutionsutskottet avgränsar sitt yttrande till propositionen och behovet av forskning om artificiell intelligens (AI) och dess påverkan på demokratin och de grundläggande fri- och rättigheterna.

# Utskottets överväganden

## Propositionen

I proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2021–2024. Den omfattar frågor om forskning och innovation samt högre utbildning. I budgetpropositionen för 2021 lämnade regeringen förslag och redovisade bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I forskningspropositionen beskrivs de föreslagna satsningarna närmare.

Regeringen framhåller att samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och innovationssatsningar. De övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle.

I propositionen framhåller regeringen att dagens samhällsutveckling drivs och formas av digitaliseringen (s. 20). Digital teknik och kompetens är av mycket stor betydelse för svensk innovationsförmåga och näringslivets förmåga att konkurrera globalt. Satsningar på forskning och innovation om digital teknik och artificiell intelligens (AI) samt dess användning bör därför genomföras. Regeringen framhåller samtidigt att digitaliseringen medför utmaningar som behöver hanteras på ett ansvarsfullt, etiskt, säkert, jämställt och demokratiskt sätt. Exempelvis kommer utvecklingen av AI att skapa stora möjligheter, men samtidigt kan det uppstå risker beroende på hur tekniken utvecklas och utnyttjas. Regeringen avser därför att göra särskilda satsningar på bl.a. informations- och cybersäkerhet samt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser.

I propositionen framhålls att den digitala omställningen förändrar grundläggande delar av samhället och berör allt från demokrati, socialt samspel, arbetsmarknad, lokal och regional utveckling samt hela länders och världsdelars utvecklingspotential, konkurrenskraft och innovationsförmåga (s. 93). Utbildningssystemet behöver moderniseras för att säkerställa digital kompetensförsörjning och livslångt lärande som möter arbetsmarknadens förändrade behov. Tillgänglighet till användbara digitala tjänster behöver kombineras med förtroende och tillit för att säkerställa den digitala delaktigheten i samhället. Detta kan inbegripa anpassning av regelverk för att säkerställa att tekniken kan integreras i samhället på ett säkert och effektivt sätt. Förutsättningar finns för en positiv samhällsutveckling med hjälp av exempelvis automatisering och AI. Samtidigt finns utmaningar i att säkra skyddet av säkerhetskänslig verksamhet, informationssäkerheten, immateriella tillgångar och skyddet för den personliga integriteten.

Sverige behöver utveckla och stärka förmågan att dra nytta av data och nya teknologier i nära samverkan mellan forskning, stora och små bolag, näringsliv

och offentlig sektor. Regeringen gör ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik inom både näringsliv och offentlig verksamhet.

I propositionen framhålls vidare att den digitala utvecklingen på ett genomgripande sätt har förändrat förutsättningarna för hur utbildning och forskning bedrivs, hur forskningsresultat kommuniceras samt hur samverkan sker med det omgivande samhället (s. 94). Datadriven forskning utgör en allt större del av forskningsprocessen inom i stort sett alla vetenskapliga discipliner. Behoven av olika typer av digital infrastruktur ökar mycket snabbt, något som både är en förutsättning för och en konsekvens av utvecklingen av AI och nyttjandet av maskininläring inom ett växande antal forskningsområden. Stärkt digital kompetens är en förutsättning för att främja en effektiv, säker och etisk hantering av data respektive användning av digitala verktyg inom forskning och högre utbildning.

Den digitala strukturuomvandlingen medför i ökande grad datadrivna marknader och digitaliserad offentlig förvaltning (s. 94). Myndighetsutövning, privata och offentliga varor och tjänster erbjuds och utförs på nya sätt, användningen av person- och användardata intensifieras, och tekniken utvecklas och ersätter i vissa fall aktiviteter som tidigare utförts av människor. Digitaliseringen innebär många möjligheter för utveckling, effektivisering och innovation men väcker också frågor om etik, säkerhet, demokrati och integritet.

Förstärkt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser kan anlägga olika perspektiv på bl.a. konkurrens, konsumentskydd, delaktighet och jämställdhet. Forskningen kan ge faktabaserad kunskap och tydliga rekommendationer för policyutveckling av hållbara och inkluderande regelverk, standarder och tekniska lösningar, vilket behövs för att ta till vara och hantera de möjligheter och utmaningar som digitaliseringen innebär för hela samhället.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätter regeringen 10 miljoner kronor 2022, 40 miljoner kronor 2023 respektive 2024 för inrättandet av ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser.

I propositionen framhålls vidare att de potentiella konsekvenserna av att inte hantera informations- och cybersäkerhetshot är omfattande såväl i ekonomiska termer som för samhällets funktionalitet och för den personliga integriteten (s. 95). För att hantera denna utmaning behövs mer forskning inom informations- och cybersäkerhet. Tillgång till ett öppet, fritt och säkert internet utgör ett viktigt instrument för att globalt stärka mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och utveckling.

För att säkerställa internationell konkurrenskraft samt utvecklad välfärd krävs att aktörer i Sverige utvecklar och skalar upp innovativa och banbrytande teknikområden, tillämpningar och lösningar inom digital teknik (s. 97). Regeringen avser därför att ge Verket för innovationssystem (Vinnova)

i uppdrag att utveckla och stärka förmågan hos svenska aktörer inom avancerade digitala teknologier, kompetensområden och affärsmodeller. Satsningen ska skapa förutsättningar för svenskt ledarskap inom områden med potential att förse samhälle och näringsliv med nästa generations avancerade och kraftfulla lösningar baserade på informations- och kommunikations-teknologi och datadriven innovation. Den bör även bidra till att Sverige blir ledande i att ta till vara de möjligheter som användning av data och AI ger.

Regeringen framhåller att digital teknik, data och AI kan bidra till samhällets och näringslivets förmåga att hantera extraordinära händelser och kriser, såsom hanteringen av covid-19-pandemin. Samhällets krav på att den digitala infrastrukturen och de tekniska lösningarna svarar upp mot de etiska, demokratiska, juridiska och säkerhetsmässiga behov som uppkommer i olika samhälls- och industritillämpningar ökar. Forskning är också ett av fyra prioriterade områden i regeringens nationella inriktning för AI.

Vidare finns det enligt regeringen behov av att långsiktigt säkerställa grundförutsättningarna i form av digitala infrastrukturer, plattformar och verktyg (s. 100). En utmaning är också att stärka kunskap och kompetens vad gäller frågor om juridik, informationssäkerhet och etik, som uppkommer till följd av nya digitala tekniker och processer. Hur nya digitala verktyg och arbetssätt kan implementeras påverkas också av befintliga regelverk, exempelvis dataskyddsförordningen (GDPR) och offentlighetsprincipen.

## Utskottets ställningstagande

Den digitala omställningen påverkar vårt samhälle och den enskilda individen på många olika sätt. Som regeringen framhåller innebär digitaliseringen stora möjligheter, men också utmaningar som måste hanteras på ett ansvarsfullt, etiskt, säkert, jämställt och demokratiskt sätt. Exempelvis kommer utvecklingen av artificiell intelligens (AI) att skapa stora möjligheter, samtidigt som det kan uppstå risker beroende på hur tekniken utvecklas och används. Användningen av AI påverkar den enskilda individen redan i dag och kan leda till kränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna, t.ex. yttrande- och informationsfriheten, den personliga integriteten och rätten till privatliv.

Utskottet vill framhålla att det finns ett stort behov av forskning om hur användningen av AI påverkar demokratin och de grundläggande fri- och rättigheterna.



Stockholm den 2 mars 2021

På konstitutionsutskottets vägnar

*Karin Enström*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Marta Obminska (M), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Linda Modig (C), Mia Sydow Mölleby (V), Ida Drougge (M), Fredrik Lindahl (SD), Laila Naraghi (S), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Tina Acketoft (L), Mikael Strandman (SD), Anna Sibinska (MP) och Erik Ottoson (M).

BILAGA 5

# Civilutskottets yttrande CU-prot. 2020/21:14

RIKSDAGEN  
CIVILUTSKOTTET

**Utdrag ur  
PROTOKOLL**      **UTSKOTTSSAMMANTRÄDE 2020/21:14**

DATUM                      2021-02-04

-----  
**§ 11    Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige**

Utskottet behandlade fråga om yttrande till utbildningsutskottet över proposition 2020/21:60 och följdmotioner.

Utskottet beslutade att yttra sig genom följande protokollsanteckning:

Utskottet begränsar sitt yttrande till att avse motion 2020/21:3813 (V) yrkande 14. Utskottet avstyrker motionsyrkandet. Utskottet hänvisar till vad utskottet uttalat om kooperativt företagande i betänkande 2020/21:CU8 (se förslagspunkt 7, s. 24 f. i betänkandet).

En avvikande mening anmäldes av V-ledamoten som tillstyrkte motion 2020/21:3813 yrkande 14.

-----  
Vid protokollet  
Anja Kalkitsas

Rätt utdraget intygar:  
Anja Kalkitsas

*Exp. 2021-02-16  
UbU*

BILAGA 6

## Utrikesutskottets yttrande 2020/21:UU4y

## Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 21 januari 2021 att ge bl.a. utrikesutskottet tillfälle att senast tisdagen den 2 mars 2021 yttra sig över proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utrikesutskottet beslutade den 4 februari 2021 att yttra sig över propositionen i de delar som berör utrikesutskottets beredningsområde samt över följdmotionerna 2020/21:3805 yrkande 7 och 2020/21:3834 yrkandena 15, 17 och 32.

Utrikesutskottet föreslår att utbildningsutskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionsyrkandena.

# Utskottets överväganden

## Propositionen

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för 2021–2024. Den omfattar frågor om såväl forskning och innovation som högre utbildning. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. I budgetpropositionen (prop. 2020/21:1) föreslås och beräknas höjningar av anslagen för forskning och utveckling med totalt 3,75 miljarder kronor 2024, som beskrivs närmre i propositionen.

Regeringen anser i den nu aktuella propositionen att samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och med innovationssatsningar. De övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Regeringen föreslår vidare satsningar som värnar den fria forskningen. I det ingår ökade medel till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå. Regeringen vill förstärka svensk forskningsinfrastruktur för att internationellt konkurrenskraftig forskning ska kunna bedrivas. Vidare ska innovationssystemet stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering.

Regeringen föreslår i propositionen ändringar i högskolelagen (1992:1434) för att dels förstärka och tydliggöra högskolans ansvar för samverkan, internationalisering och livslångt lärande, dels främja och värna akademisk frihet i högskolans verksamhet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

## Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7, anförs att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden, som blir ett renodlat forskningsfartyg.

Moderaterna yrkar i kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. i yrkande 15 på att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi för hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och minska risken för spionage och stöld. I samma motion, yrkande 17 anförs att Moderaterna vill lyfta behovet av att bättre integrera civil cybersäkerhet och cyberförsvar, att koordineringen mellan dem behöver bli bättre samt att det krävs fler innovationer som test- och demoprogram inom cybersäkerhet. I yrkande 32 anförs att det behövs mer fokuserade satsningar

för att Sverige ska kunna ha en rimlig förmåga när det gäller rymdbaserade system, att regeringen bör satsa mer på innovation när det gäller teknikutveckling i segmentet mellan grundforskning och färdiga produkter, samt bör se över inrättandet av ett särskilt strategiskt innovationsprogram som skulle kunna gagna både civila och militära aktörer.

### Utskottets ställningstagande

Utrikesutskottet fastställer inledningsvis att regeringen i budgetpropositionen avseende utgiftsområdena 5 Internationell samverkan samt 7 Internationellt bistånd, framgår att flera myndigheter disponerar anslag för forskning och utredningar (jfr. bet. 2020/21:UU1, bet. 2020/21:UU2). Myndigheter som disponerar sådana anslag och som bedriver forskning är bl.a. Vetenskapsrådet, Nordiska Afrikainstitutet och Folke Bernadotteakademin (FBA).

Forskningsfartyget Oden är en isbrytare utrustad med avancerad vetenskaplig utrustning och som är byggd för att genomföra forskningsexpeditioner i polarhaven. Enligt Sveriges strategi för den arktiska regionen är den polarforskning som genomförs med Oden som plattform central för Sveriges roll i Arktis och för vårt internationella klimat- och miljöarbete (skr. 2020/21:7). Enligt proposition 2020/21:60 har en ny överenskommelse med Sjöfartsverket om hyra av Oden slutits från 2019. För att behålla nuvarande aktivitetsnivå under perioden 2021–2024 för den fartygsbaserade forskningen behövs en förstärkning. Utrikesutskottet konstaterar att medel för satsningen på Oden avsätts inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag.

När det gäller motionsyrkandet om Oden uppmärksammar utskottet att Sjöfartsverket har bedömt att en förnyelseprocess behöver inledas för isbrytarflottan så att isbrytningsverksamheten kan fortsätta att möta de behov som finns inför framtiden. Utskottet ser positivt på regeringens uppmaning till Polarforskningssekreteriatet att överväga möjliga alternativ för att Sverige ska ha fortsatt tillgång till isbrytande forskningsfartyg året runt när isbrytaren Oden inte längre kan användas för forskningsuppdrag. Frågor om Arktis behandlas ytterligare i utskottets betänkande 2020/21:UU6 Strategi för den arktiska regionen. Utrikesutskottet fick den 26 november 2020 en föredragning om Arktis av utrikesminister Ann Linde.

Utskottet noterar att regeringen i proposition 2020/21:60 anför att den i olika sammanhang har lyft fram de utmaningar och risker som följer av internationella forskningssamarbeten och menar att behovet att beakta nationella säkerhetsaspekter i forskningsintensiva verksamheter framgår av regeringens Strategi för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) respektive Nationell inriktning för artificiell intelligens (N2018:14). Regeringen har även gett Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i uppdrag att upprätthålla kontakter med berörda universitet och högskolor i syfte om att informera om riskerna med spridning av känsliga teknologier.

Vidare konstaterar utskottet att regeringen framhåller att vikten av att beakta säkerhets- och försvarspolitiska hänsyn framgår av direktiven till utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur (dir. 2020:52).

När det gäller yrkandet om cybersäkerhet anför regeringen att målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter och att det behöver samordnas med en förmåga att hantera hot, risker och sårbarheter samt att arbetet med och medvetenheten om informations- och cybersäkerhet behöver utvecklas i hög takt. Regeringen menar att det behövs mer forskning inom informations- och cybersäkerhet för att hantera denna utmaning, och att säkerhetsaspekter behöver integreras redan från början i forskning, utveckling och innovation. Regeringen anför vidare att det krävs ett tvärdisciplinärt angreppssätt där teknologisk spetskompetens kompletteras med bl.a. juridik, humaniora samt organisations- och beteendevetenskap för att öka och utveckla Sveriges förmåga på informations- och cybersäkerhetsområdet.

Utrikesutskottet arrangerade den 19 september 2018 ett seminarium med Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (Sipri) om framväxande teknologier och internationell säkerhet, där frågan om cybersäkerhet diskuterades.

Utrikesutskottet konstaterade i betänkande 2019/20:UU4 Arbetet i frågor som rör Kina, i likhet med försvarsutskottet, att regeringen hade aviserat att ett nytt nationellt center skulle utvecklas för att öka informations- och cybersäkerheten. Det nationella kunskapscentret om Kina inrättades vid Utrikespolitiska institutet vid årsskiftet och en chef har blivit utsedd. Vidare noterar utskottet att regeringen i december 2020 fattade beslut om att inrätta ett nationellt cybersäkerhetscenter, att centret sedan dess har fått en webbplats, där de myndighetsgemensamma publikationer som producerats inom ramen för samarbetet publicerats, samt att arbetet pågår med att rekrytera en chef samt att hitta permanenta lokaler. Utskottet fortsätter att följa utvecklingen av centrumen.

Utrikesutskottet stödjer avslutningsvis regeringen i att resurserna till Rymdstyrelsen bör stärkas för att öka förutsättningarna för forskning och innovation som bygger på rymddata-exploatering. I budgetpropositionen för 2021 föreslår och beräknar regeringen en ökning av Rymdstyrelsens anslag för forskning de kommande fyra åren. Deltagandet i de europeiska rymdprogrammen kommer också kunna fortsätta att utvecklas, vilket ger ökade möjligheter för svensk rymdindustri att leverera teknik och kunnande.

Med hänvisning till det anförda föreslår utrikesutskottet att utbildningsutskottet avstyrker motionerna 2020/21:3805 yrkande 7 och 2020/21:3834 yrkandena 15, 17, och 32. Utskottet har i övrigt inget att anföra vad gäller propositionen.

Stockholm den 25 februari 2021

På utrikesutskottets vägnar

*Kenneth G Forslund*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth G Forslund (S), Hans Wallmark (M), Olle Thorell (S), Hans Rothenberg (M), Markus Wiechel (SD), Jamal El-Haj (S), Kerstin Lundgren (C), Håkan Svenneling (V), Margareta Cederfelt (M), Björn Söder (SD), Lars Adaktusson (KD), Fredrik Malm (L), Mats Nordberg (SD), Magnus Ek (C), Diana Laitinen Carlsson (S) och Elisabeth Falkhaven (MP).

# Avvikande meningar

## 1. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (M)

Hans Wallmark (M), Hans Rothenberg (M) och Margareta Cederfelt (M) anför:

Vi vill att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi för hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och kunna arbeta med screening samt vid behov samarbeta med exempelvis Säpo, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) och Försvarets radioanstalt (FRA).

I uppdraget ska ingå att ta fram en samlad åtgärdsplan med ett bredare utbud av verktyg för att begränsa tekniköverföring, inklusive bättre granskning av visumansökningar från kinesiska militärforskare och ytterligare lagstiftning som riktar sig till militära slutanvändare. Dessutom bör det ingå att utveckla myndighetssamarbetet för att säkerställa bättre integration av försvars- och säkerhetsmyndigheterna och högskolemyndigheter som Universitetskanslersämbetet samt Migrationsverket.

Vi anser vidare att en god cybersäkerhet är helt grundläggande för att ett modernt samhälle ska kunna fungera. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men undersökningar som t.ex. Global Security Index visar att vi inte ligger lika långt fram när det gäller cybersäkerhet. Moderaterna ser därför positivt på att Vetenskapsrådet tilldelas resurser för ökad forskning om informations- och cybersäkerhet.

Moderaterna vill dock lyfta fram behovet av att bättre integrera cyberförsvar och civil cybersäkerhet. Det finns ingen anledning att hålla dessa två i separata stuprör. Utmaningarna från statsunderstödda aktörer på cybersäkerhetsområdet berör både den civila och den militära sfären. Det finns också stora synergier i att utveckla gemensamma verktyg. Ett bra sådant exempel är tekniskt detekterings- och varningssystem (TDV) som utvecklats av FRA. Det är ett varningssystem som kan upptäcka avancerade it-angrepp som normalt inte upptäcks av kommersiella antivirussydd

Det krävs fler innovationer som test- och demoprogram inom cybersäkerhet. Dessutom behöver koordineringen mellan cyberförsvar och civil cybersäkerhet bli bättre för att man aktivt ska kunna ta del av de satsningar som där sker inom programmet för ett digitalt Europa, Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden.

Rymden och rymdbaserade system är ett område som får allt större betydelse för samhället i stort – det gäller alltifrån navigation till klimatövervakning. Följaktligen ökar även betydelsen av rymdbaserade system för totalförsvaret. Försvarsberedningen exemplifierar de militära tillämpningarna vilka bl.a. är positionsbestämning, spaning, förvarning, globalt samband, dataöverföring samt s.k. rymdlägesbild. Det är viktigt att



Sverige ligger i framkant inom en arena som kommer att vara alltmer betydelsefull.

Sverige har ingen större egen rymdindustri med försvarsfokus, däremot ligger vi långt fram när det gäller forskning, vissa specialkompetenser och viss infrastruktur som rymdbasen Esrange i Kiruna. Rymdstyrelsen, Vinnova och Europeiska rymdorganisationen (ESA) tillhandahåller en del stöd för forskning och teknikutveckling, men det behövs mer fokuserade satsningar för att Sverige ska kunna ha en rimlig förmåga när det gäller rymdbaserade system.

Ett sätt att förbättra Sveriges möjligheter inom rymdarenan vore att satsa mer på innovation när det gäller teknikutveckling i segmentet mellan grundforskning och färdiga produkter. Möjligheten att inrätta ett särskilt strategiskt innovationsprogram som skulle kunna gagna både civila och militära aktörer bör ses över. Initialt skulle ett sådant innovationsprogram t.ex. kunna vara en del av Vinnovas innovationsprogram när det gäller flygteknik.

I fråga om Nationellt kunskapscenter om Kina är det bra att ett sådant inrättats. Från moderat sida är vi angelägna om en tillräcklig långsiktig finansiering på adekvat nivå för att säkra både kompetens som spets. Regeringen borde kunna visa högre ambitioner. Så även när det gäller en viktig funktion som Nationellt cybersäkerhetscenter som trots inrättande 2020 saknar en tillräckligt solid och fungerande struktur och vi menar därför att Försvarets radioanstalt (FRA) borde ges huvudmannskapet för centret så att man tillsammans med övriga myndigheter kan driva detta angelägna arbete framåt.

Detta innebär att vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 15, 17 och 32.

## **2. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (SD)**

Markus Wiechel (SD), Björn Söder (SD) och Mats Nordberg (SD) anför: Vi anser att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga med en ny isbrytare som ersätter Oden, som blir ett renodlat forskningsfartyg.

Detta innebär att vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7.

BILAGA 7

## Försvarsutskottets yttrande 2020/21:FöU5y

# Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

## Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett försvarsutskottet tillfälle att senast den 2 mars yttra sig över regeringens proposition Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) och följdmotionerna i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Försvarsutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen i de delar som rör utskottets beredningsområde och över motion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 15, 17 och 32.

Utskottet föreslår att utbildningsutskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (M, SD).

# Utskottets överväganden

## Propositionen

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för 2021– 2024. Nedanstående redovisning omfattar huvudsakligen de delar i propositionen som berör försvarsutskottets beredningsområde.

Målen för Sveriges säkerhet är att värna befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet och förmågan att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. Enligt regeringen utsätts dagens samhälle för påfrestningar och hot som kan leda till att dessa mål i vissa situationer kan bli svåra att tillgodose, t.ex. störningar i samhällsviktig verksamhet och hot mot demokratin men även händelser med farliga ämnen s.k. CBRNE-hot (dvs. kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva hot), naturolyckor, pandemier och antagonistiska hot. Genom ökad kunskap om vilka utmaningarna är ges enligt regeringen bättre förutsättningar för att skapa ett mer motståndskraftigt samhälle. Behovet av forskning och kompetensuppbyggnad av betydelse för civilt försvar kan vara särskilt stort när det civila försvaret nu ska återuppbyggas. Forskning inom krisberedskap och civilt försvar är ömsesidigt förstärkande och spänner över många discipliner. Regeringen framhäver att det även är av vikt att främja internationell forskningssamverkan för att dra lärdom av internationella erfarenheter och genom utbyte och i samarbete med andra kunna generera och få tillgång till relevant kunskap. Enligt regeringen behövs det därför en särskild forskningssatsning på säkra samhällen som bör kunna innebära synergier med motsvarande satsning inom Horisont Europa.

En av de övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på är digitalisering. Regeringen avser att göra särskilda satsningar på bl.a. informations- och cybersäkerhet samt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser och anser att det behövs mer forskning inom informations- och cybersäkerhet. I propositionen anger regeringen att förutsättningarna för forskning och innovation har utvecklats genom digitalisering och mer avancerad forskningsinfrastruktur och att gränsen mellan civil och militär användbarhet av viss teknik har suddats ut i delar av utvecklingskedjan.

Avseende hantering av skyddsvärd information skriver regeringen att internationellt samarbete och forskningsutbyte utgör en viktig grund för Sverige som forskningsnation. Statliga och statsunderstödda aktörer från andra länder bedriver dock spionage för att komma över information om forskning och innovationer från bl.a. svenska företag och myndigheter. Därför anser regeringen att det är av största vikt att det bedrivs ett strukturerat förebyggande arbete i samverkan med andra ansvariga myndigheter och att andra åtgärder utifrån säkerhetsskyddslagen (2018:585) och övrig lagstiftning som det åligger myndigheter att följa efterlevs. Viss forskningsverksamhet vid

universitet och högskolor är skyddsvärd verksamhet som lyder under säkerhetsskyddslagen. Forskningssamarbeten och forskningsresultat kan även falla under exportkontrollregelverket. Regeringen menar att det är angeläget att säkerställa skydd av forskningsresultat då det är en strategisk resurs när det gäller Sveriges ekonomiska välstånd och tillväxt och har tillsatt en utredning som ska lämna förslag på ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden (dir. 2019:50). I direktiven till utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur framgår vikten av att beakta säkerhets- och försvarspolitiska hänsyn (dir. 2020:52). Behovet att beakta nationella säkerhetsaspekter i forskningsintensiva verksamheter framgår även av regeringens Strategi för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) respektive Nationell inriktning för artificiell intelligens (N2018:14). I regeringens skrivelse om Arbetet i frågor som rör Kina (skr. 2019/20:18) konstateras att ett stort ansvar vilar på universitet och högskolor och det forskningsintensiva näringslivet när det gäller värderingen och säkerställandet av att skydda svensk forskning. Regeringen har även gett Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i uppdrag att upprätthålla kontakter med berörda universitet och högskolor i syfte att informera om riskerna med spridning av känsliga teknologier. Regeringen anger att man kommer att fortsätta följa frågan och se över behovet av ytterligare åtgärder i syfte att säkerställa att skyddsvärd verksamhet och kunskap vid universitet och högskolor inte riskerar att hamna i orätta händer.

Gällande rymdfrågor anger regeringen att rymddata spelar en allt större roll i det moderna samhället inom exempelvis navigation, kommunikation och innovativa tjänster kopplade till jordobservation. Inom området rymdforskning och rymdverksamhet har det gjorts en nivåhöjning på 150 miljoner kronor från och med budgetåret 2020. De ökade anslagen kommer att kunna finansiera nya nationella projekt med utvecklingsmöjligheter för svenska rymdaktörer och regioner. Sverige kommer också kunna fortsätta att utveckla sitt deltagande i de europeiska rymdprogrammen, vilket ger ökade möjligheter för svensk rymdindustri att leverera teknik och kunnande.

## **Motionen**

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) anges att det svenska näringslivet och den fria forskningen drabbas av spionage och industriella stölden som går att knyta till den kinesiska staten. Enligt motionärerna är det av stor vikt att Sverige förmår skydda näringslivet i allmänhet och innovativa teknikföretag i synnerhet. Motionärerna yrkar därför på att underrättelsemyndigheterna ska få ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi för hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och minska risken för spionage och stöld (yrkande 15).

Vidare anför motionärerna att det finns ett behov av att bättre integrera cyberförsvar och civil cybersäkerhet. Motionärerna menar att det inte finns

anledning att hålla dessa två i separata stuprör och att utmaningarna från statsunderstödda aktörer på cybersäkerhetsområdet berör både den civila och den militära sfären. Det finns enligt motionärerna stora synergier i att utveckla gemensamma verktyg. Dessutom behöver koordineringen mellan cyberförsvar och civil cybersäkerhet bli bättre för att aktivt kunna ta del av de satsningar som görs inom programmet för ett digitalt Europa, Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden (yrkande 17).

Slutligen anser motionärerna att rymden och rymdbaserade system är ett område som får allt större betydelse för samhället i stort och följaktligen ökar även betydelsen av rymdbaserade system för totalförsvaret. Motionärerna anser att det är viktigt att Sverige ligger i framkant inom en arena som kommer att vara allt mer betydelsefull. Enligt motionärerna behövs det mer fokuserade satsningar för att Sverige ska kunna ha en rimlig förmåga när det gäller rymdbaserade system, och möjligheten att inrätta ett särskilt strategiskt innovationsprogram som skulle kunna gagna både civila och militära aktörer bör ses över (yrkande 32).

### Utskottets ställningstagande

Utskottets välkomnar regeringens särskilda forskningssatsning på säkra samhällen. Det är viktigt att möjliggöra en ökad kunskap om samhällets utmaningar för att förbättra förutsättningarna för att skapa ett mer motståndskraftigt samhälle. I sammanhanget vill utskottet framföra det utskottet har sagt i samband med beredningen av försvarspropositionen om att man lägger vikt vid att Sveriges forskningsmiljöer svarar mot totalförsvarets behov (bet. 2020/21:FöU4). Kunskapsuppbyggnad inom vissa nyckelområden kan inte fullt ut tillgodoses genom öppna forskningsutlysningar. Utskottet vill dessutom betona att synergier mellan civil och militär forskning och utveckling bör eftersträvas där det kan anses vara relevant och vara till ömsesidig nytta för det civila och det militära försvaret men också till nytta inom ramen för totalförsvaret.

När det gäller motionsyrkandena anser utskottet, likt vad som anfördes i yttrande 2019/20:FöU5y Arbetet i frågor som rör Kina, att de nationella svenska säkerhetsintressena, definierade i den nationella säkerhetsstrategin samt genom den svenska säkerhets- och försvarspolitik, ska vara vägledande i alla aspekter på förbindelserna med Kina som har bäring på Sveriges säkerhet. Det är viktigt att Sverige har en god förmåga att skydda näringsliv och forskning från industrispionage, vilket även innefattar ett utvecklat informations- och cybersäkerhetsarbete. De svenska underrättelsemyndigheterna spelar en stor roll i sammanhanget och det är viktigt att relevanta myndigheter samverkar i förhållande till främmande makt, bl.a. när det gäller underrättelseverksamhet och påverkanskampanjer. Utskottet vidhåller sin bedömning att det bör göras noggranna överväganden innan nya uppdrag ges, med tanke på redan givna uppdrag och resursbehoven hos aktuella myndigheter, t.ex. i fråga om förslaget att underrättelsemyndigheterna

ska utveckla en strategi för hur svenska universitet och högskolor ska arbeta med screening av kinesiska studenter. Utskottet vill därför understryka vikten av det som regeringen anför om att fortsätta att följa frågan och se över behovet av ytterligare åtgärder för att säkerställa att skyddsvärd verksamhet och kunskap vid universitet och högskolor inte riskerar att hamna i orätta händer. Utskottet vill även påminna om sin bedömning att det övergripande målet att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet innefattar arbetet med att hantera en breddad hotbild (bet. 2020/21:FÖU4). Detta inkluderar även hoten mot skyddsvärd verksamhet vid universitet och högskolor. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att utbildningsutskottet avstyrker motion 2020/21:3834 (M) yrkande 15.

I betänkande 2020/21:FÖU4 lade utskottet stor vikt vid att Sveriges cyberförmåga stärks och att samhälles cybersäkerhet förbättras. Utskottet håller fast vid den bedömningen och konstaterar att cyberhoten mot Sverige och svenska intressen fortfarande är omfattande och att effekterna av cyberangrepp kan få allvarliga konsekvenser. I detta sammanhang är det positivt att en cyberförsvarsförmåga nu har etablerats av Försvarsmakten med stöd av Försvarets radioanstalt för att Sverige ska kunna skydda kritiska samhällsfunktioner och försvara sig mot cyberangrepp från kvalificerade motståndare. Utskottet anser likt tidigare att det är mycket angeläget att den påbörjade utvecklingen fortsätter och att Sveriges förmåga stärks. Sverige måste ha en god förmåga att försvara sig mot hot i cyberdomänen och skydda viktiga samhällsfunktioner. Utskottet anser att Sveriges cyberförsvarsförmåga bör stärkas ytterligare och ser positivt på vad regeringen anför om att göra särskilda satsningar på bl.a. informations- och cybersäkerhet samt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser. För närvarande finner utskottet därmed inte skäl för utbildningsutskottet att tillstyrka motion 2020/21:3834 (M) yrkande 17.

När det gäller rymden och rymdbaserade system vill utskottet likt i sitt yttrande över skrivelse 2017/18:259 En strategi för svensk rymdverksamhet (yttr. 2018/19:FÖU1y) understryka vikten av att hålla rymden tillgänglig för alla, förhindra att det placeras vapen där och motverka att rymden blir en arena för konflikter. Utskottet anser att de nya hot som växer fram på rymdområdet – bl.a. förekomsten av rymdskrot, solstormars effekter, cybersäkerhetshot och andra säkerhetsrelaterade hot, t.ex. militariseringen av rymden – innebär att det fortfarande är viktigt att försöka skapa synergier mellan civila och försvarsrelaterade tillämpningar och att göra det mesta möjliga av sina tillgångar för att tillgodose nationella säkerhetsintressen, inklusive de som handlar om den egna militära förmågan. Utskottet ser positivt på den nivåhöjning som skett inom området rymdforskning och rymdverksamhet. De ökade anslagen kommer att kunna finansiera nya nationella projekt med utvecklingsmöjligheter för svenska rymdaktörer och regioner, och den fortsatta utvecklingen av svenskt deltagande i de europeiska rymdprogrammen kommer att ge ökad möjlighet för svensk rymdindustri att leverera teknik och

kunnande. Utskottet finner därför inte skäl för utbildningsutskottet att vidta några åtgärder med anledning av motion 2020/21:3834 (M) yrkande 32 och föreslår att yrkandes avstyrks.

I övrigt har utskottet inte något att anföra med anledning av propositionen.

Stockholm den 11 februari 2021

På försvarsutskottets vägnar

*Pål Jonson*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Pål Jonson (M), Niklas Karlsson (S), Paula Holmqvist (S), Jan R Andersson (M), Roger Richthoff (SD), Mattias Ottosson (S), Daniel Bäckström (C), Hanna Gunnarsson (V), Jörgen Berglund (M), Sven-Olof Sällström (SD), Kalle Olsson (S), Mikael Oscarsson (KD), Alexandra Völker (S), Allan Widman (L), Caroline Nordengrip (SD), Elisabeth Falkhaven (MP) och Alexandra Anstrell (M).

# Avvikande meningar

## 1. Uppdrag till underrättelsemyndigheterna (M, SD)

Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Roger Richthoff (SD), Jörgen Berglund (M), Sven-Olof Sällström (SD), Caroline Nordengrip (SD) och Alexandra Anstrell (M) anför:

Det svenska näringslivet och den fria forskningen drabbas i dag av spionage och industriella stölden som går att knyta till den kinesiska staten. Dataintrånget Cloud Hopper är det mest kända fallet men långt ifrån det enda. Det är av stor vikt att Sverige förmår skydda näringslivet i allmänhet och innovativa teknikföretag i synnerhet. Det hot som svenska försvarsunderrättelsemyndigheter beskriver är mycket oroande, inte minst när svensk teknologisk kompetens kan ha en militär användbarhet.

Lagen om kinesiska medborgares underrättelseplikt liksom ett förhållningssätt med oklara gränser mellan vad som är civilt och militärt leder till utmaningar för svensk forskning. En viktig fråga att bevaka framöver är hur vi hindrar personer med koppling till kinesisk underrättelsetjänst från att få tillträde till känslig forskning. Detta får dock inte leda till ett gransknings-system som regelmässigt stoppar duktiga kinesiska forskare bara på grund av deras härkomst, utan i stället behövs ett träffsäkert system som kan identifiera reella säkerhetsrisker.

Vi vill att underrättelsemyndigheterna får ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi för hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och kunna arbeta med screening samt vid behov samarbeta med exempelvis Säkerhetspolisen, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten samt Försvarets radioanstalt. I uppdraget ska ingå att ta fram en samlad åtgärdsplan med ett bredare utbud av verktyg för att begränsa tekniköverföring, inklusive bättre granskning av visumansökningar från kinesiska militärforskare och ytterligare lagstiftning som riktar sig till militära slutanvändare. Dessutom bör det ingå att utveckla myndighetssamarbetet för att säkerställa bättre integration av försvars- och säkerhetsmyndigheterna och högskolemyndigheter som Universitetskanslersämbetet samt Migrationsverket.

Vi anser att utbildningsutskottet bör ställa sig bakom det som anförts i den avvikande meningen och föreslå att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Motion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 15 bör därmed tillstyrkas.

## 2. Cybersäkerhet och cyberförsvar (M)

Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M) anför:

En god cybersäkerhet är helt grundläggande för att ett modernt samhälle ska kunna fungera. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men



undersökningar (som t.ex. Global Security Index) visar att vi inte ligger lika långt fram när det gäller cybersäkerhet. Vi ser därför positivt på att Vetenskapsrådet tilldelas resurser för ökad forskning om informations- och cybersäkerhet.

Samtidigt vill vi lyfta behovet av att bättre integrera cyberförsvar och civil cybersäkerhet. Det finns ingen anledning att hålla dessa två i separata stuprör. Utmaningarna från statsunderstödda aktörer på cybersäkerhetsområdet berör både den civila och den militära sfären. Det finns också stora synergier i att utveckla gemensamma verktyg. Ett bra sådant exempel är tekniskt detekterings- och varningssystem (TDV) som utvecklats av Försvarets radioanstalt. Det är ett varningssystem som kan upptäcka avancerade it-angrepp som normalt inte upptäcks av kommersiella antivirusskydd. Det krävs fler sådana innovationer som test- och demoprogram inom cybersäkerhet. Dessutom behöver koordineringen mellan cyberförsvar och civil cybersäkerhet bli bättre för att aktivt kunna ta del av de satsningar som görs inom programmet för ett digitalt Europa, Horisont Europa och Europeiska försvarsfonden.

Vi anser att utbildningsutskottet bör ställa sig bakom det som anförs i den avvikande meningen och föreslå att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Motion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 17 bör därmed tillstyrkas.

### **3. Rymden och rymdbaserade system (M, SD)**

Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Roger Richthoff (SD), Jörgen Berglund (M), Sven-Olof Sällström (SD), Caroline Nordengrip (SD) och Alexandra Anstrell (M) anför:

Rymden och rymdbaserade system är ett område som får allt större betydelse för samhället i stort – det gäller allt från navigation till klimatövervakning. Följaktligen ökar även betydelsen av rymdbaserade system för totalförsvaret. Försvarsberedningen exemplifierar de militära tillämpningarna vilka bl.a. är positionsbestämning, spaning, förvarning, globalt samband och dataöverföring samt s.k. rymdlägesbild.

Det är viktigt att Sverige ligger i framkant inom en arena som kommer att vara alltmer betydelsefull. Sverige har ingen större egen rymdindustri med försvarsfokus, däremot ligger vi långt fram när det gäller forskning, vissa specialkompetenser och viss infrastruktur som rymdbasen Esrange i Kiruna. Rymdstyrelsen, Vinnova och Europeiska rymdorganisationen tillhandahåller en del stöd för forskning och teknikutveckling, men det behövs mer fokuserade satsningar för att Sverige ska kunna ha en rimlig förmåga när det gäller rymdbaserade system.

Ett sätt att förbättra Sveriges möjligheter på rymdarenan vore att satsa mer på innovation när det gäller teknikutveckling i segmentet mellan grundforskning och färdiga produkter. Möjligheten att inrätta ett särskilt strategiskt innovationsprogram som skulle kunna gagna både civila och militära aktörer

bör ses över. Initialt skulle ett sådant innovationsprogram t.ex. kunna vara en del av Vinnovas innovationsprogram när det gäller flygteknik.

Vi anser att utbildningsutskottet bör ställa sig bakom det som anføres i den avvikande meningen och föreslå att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Motion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 32 bör därmed tillstyrkas.

BILAGA 8

## Socialutskottets yttrande 2020/21:SoU3y

## Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har beslutat att ge bl.a. socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar de berör respektive utskotts beredningsområde.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde och över kommittémotionerna 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11, 12 och 17 samt 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkandena 18–23. Dessutom behandlas i yttrandet åtta motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 som är hänvisade till socialutskottet. Dessa motionsyrkanden överlämnas till utbildningsutskottet tillsammans med detta yttrande.

Socialutskottet välkomnar propositionen och anser att utbildningsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, KD).

# Utskottets överväganden

## Propositionen

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2021–2024. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I budgetpropositionen föreslås och beräknas höjningar av anslagen för forskning och utveckling med totalt 3,75 miljarder kronor 2024. I den nu aktuella propositionen beskrivs satsningarna närmare.

De övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle.

De frågor som rör socialutskottets beredningsområde finns främst i avsnittet Samhällsutmaningen hälsa och välfärd samt delvis i avsnittet Samhällsutmaningen kompetensförsörjning och arbetsliv.

### *Samhällsutmaningen hälsa och välfärd*

Inom området hälsa och välfärd görs satsningar på bl.a. följande:

- ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier
- medel för ökad kapacitet för laborativt stöd vid framtida pandemier
- det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens
- medel till forskningsinfrastrukturen Sci Life Lab
- bättre nyttjande av hälsodata
- forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin
- ökad forskningskompetens inom primärvården
- satsning på forskning om prevention och folkhälsa
- äldreforskning
- ett nationellt forskningsprogram om psykisk hälsa
- satsning på psykiatriforskning
- ökade fria forskningsmedel till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
- samverkansprogrammet Hälsa och life science
- stöd till explorativ tvärsektoriell medicinsk forskning och innovation i samverkan
- stöd till nationellt program för proteinforskning och läkemedelsproduktion
- stöd till utveckling av ny molekylär diagnostik och behandling.

Nedan beskrivs närmare några av satsningarna som delvis berörs i motionsyrkanden.

### **Bättre nyttjande av hälsodata**

När det gäller bättre nyttjande av hälsodata anför regeringen bl.a. att regleringar som rör hur hälsodata får användas i forskningssammanhang eller för innovation finns i flera olika författningar. Det har i vissa fall bidragit till att det uppstår olika tolkningar hos olika aktörer, något som uppmärksammas i den nationella strategin för life science. Att lagstiftningen tolkas på olika sätt kan enligt regeringen bero på att kunskapsnivån varierar, men också på att det kan finnas oklarheter eller hinder som kan behöva hanteras eller förtydligas. Regeringen anser därför att medel ska avsättas för att bygga upp en rådgivande funktion vid Vetenskapsrådet, dit forskare och andra aktörer kan vända sig för att få hjälp med frågor kring nyttjande av hälsodata för forskning och innovation. En löpande kartläggning av oklarheter eller hinder för nyttjande av hälsodata för forskning och innovation kommer att ingå i funktionens uppdrag.

### **Forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin**

Regeringen har i den nationella strategin för life science uttryckt att Sverige ska vara ett föregångsland när det gäller att införa precisionsmedicin i vården. För att utveckla området behövs enligt regeringen forskning som kan bidra med grundläggande kunskap om olika sjukdomstillstånd, liksom kunskap om hur dessa olika tillstånd skiljer sig åt på molekylär nivå. Eftersom grundläggande forskning inom området ligger väldigt nära tillämpning bedömer regeringen att forskningen bör ske i samverkan mellan forskare inom högskolan och näringslivet eller hälso- och sjukvården. För att möjliggöra utvecklingen av precisionsmedicin i hälso- och sjukvården avser regeringen att tillföra Vetenskapsrådet medel för att genomföra en satsning på området.

### **Äldreforskning**

Regeringen anför i propositionen att det – för att ytterligare stärka äldreomsorgen – behövs ökad kunskap kring hur äldreomsorgen är organiserad, utmaningar och möjligheter beroende på geografiska och demografiska förutsättningar, personalens förutsättningar och behov samt chefernas möjligheter att leda verksamheten och stödja personalen. Det behövs även kunskap om hur både vården och omsorgen är organiserad och hur det påverkar vården och omsorgens kvalitet. I sammanhanget behöver också inflytande och upplevelser hos äldre personer och deras anhöriga belysas.

Vidare anför regeringen att det förebyggande arbetet kring hur äldre kan fortsätta vara friska och hur allvarliga sjukdomar kan förebyggas är en angelägen fråga. Andra viktiga frågor rör t.ex. äldres ensamhet, trygghet och våldutsatthet. Det finns även ett stort samhällsligt intresse av att utveckla vården och omsorgen och att forska om hur situationen för personer med demenssjukdom och deras anhöriga kan utvecklas. Ytterligare angelägna frågor för en äldreforskningssatsning rör hur en åldrande befolkning påverkar anhörigas situation och villkor i bred bemärkelse, digitaliseringens betydelse och jämställdhetsaspekter. Ett förändrat klimat innebär att extrema

väderhändelser blir allt vanligare och äldre är särskilt utsatta. Medel till äldreforskning avsätts inom ramen för Fortes anslagsökning för forskning.

### **Tillkännagivande om forskning om posttraumatiskt stressyndrom**

I propositionen (s. 88 f.) behandlar regeringen riksdagens tillkännagivande om att regeringen bör ge Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd i uppdrag att se över forskningen om behandlings- och rehabiliteringsmetoder för posttraumatiskt stressyndrom (bet. 2015/16:SoU7 punkt 22, rskr. 2015/16:220).

Socialutskottet angav i betänkandet att det finns ett stort behov av forskning om behandlings- och rehabiliteringsmetoder för flyktingar med posttraumatiskt stressyndrom. I denna proposition redovisar regeringen forskningssatsningar på psykisk hälsa och på psykiatri. I satsningarna ingår frågor om metoder, insatser och behandlingar för att minska omfattningen och lindra konsekvenserna av psykisk ohälsa och olika psykiska sjukdomar, t.ex. vid posttraumatiskt stressyndrom.

Regeringen anser att dessa satsningar svarar mot det behov av forskning som riksdagen har angett och att det därför inte behöver ges något uppdrag till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd att se över forskningen om posttraumatiskt stressyndrom. Tillkännagivandet anses därmed slutbehandlat.

### *Samhällsutmaningen kompetensförsörjning och arbetsliv*

Regeringen anför att kompetensförsörjningen är en stor utmaning inom bl.a. hälso- och sjukvården. Enligt regeringen finns ett behov av att utveckla styrningen av hälso- och sjukvårdsutbildningarna. För att bättre möta samhällets behov ska styrningen ske genom att regeringen anger mål för antal examina per lärosäte och följer upp respektive lärosätes måluppfyllelse inom ramen för myndighetsstyrningen.

### **Motionerna**

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 18 föreslås ett tillkännagivande om att ackreditering av cancercenter ska ske i syfte att stärka kvalitet och forskning. Ett likalydande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 19 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata. Likalydande yrkanden finns i kommittémotion 2020/21:3135 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7 och i kommittémotion 2020/21:3138 Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska ges i uppdrag att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin avseende nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning. Liknande yrkanden finns i partimotion 2020/21:3369 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 10, kommittémotion 2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 22 och kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 22 föreslås ett tillkännagivande om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter. Utvecklingscentret ska enligt motionärerna inriktas på att samla in data, analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar. Ett liknande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3136 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 47.

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 23 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram en nationell standardisering för användande av kvalitetsregister. Ett likalydande yrkande finns i kommittémotion 2020/21:3140 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 14.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om ett nationellt forskningsprogram för att stärka kvinnors hälsa och i yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om ett nationellt forskningsprogram för att stärka äldres hälsa. I yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården.

## Kompletterande information

### *Överenskommelse om jämlik och effektiv cancervård med kortare väntetider 2021*

Staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har träffat en överenskommelse om att under 2021 fortsätta arbetet för en mer jämlik, effektiv och tillgänglig cancervård (S2020/09782). Överenskommelsen för 2021 omfattar totalt 500 miljoner kronor.

Enligt överenskommelsen ska Regionala cancercentrum i samverkan (RCC i samverkan) vara nationellt stödjande, stimulerande och samordnande i arbetet med att utveckla cancervården enligt intentionerna i cancerstrategin. Insatserna i överenskommelsen delas in i tre områden som motsvarar cancerstrategins delar: prevention och tidig upptäckt, tillgänglig och god vård m.m. med fokus på patienten samt kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning.

Inom området kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning ska RCC i samverkan bl.a. beskriva vilka utmaningar och konsekvenser framstegen inom precisionsmedicin har inneburit och kommer att innebära för

hälso- och sjukvården samt bidra till ökat arbete med innovation inom cancerområdet genom samarbeten med befintliga intressenter och initiativ inom cancerforskningen.

### *Comprehensive Cancer Centre*

Karolinska universitetssjukhuset har tillsammans med Karolinska institutet ansökt om och ackrediterats till Comprehensive Cancer Centre (CCC) via den europeiska cancerorganisationen (Organisation of European Cancer Institutes, OECI, oeci.eu). En ackrediteringsprocess pågår för Skånes universitetssjukhus och Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Ackrediteringsprogrammet CCC har funnits inom OECI sedan 2008. Övriga center finns i Belgien, Finland, Frankrike, Ungern, Italien, Norge, Portugal, Nederländerna och Storbritannien.

### *Nationella läkemedelsstrategin*

År 2011 tog den dåvarande regeringen och SKR tillsammans med en rad aktörer på läkemedelsområdet fram en nationell läkemedelsstrategi. År 2016 enades regeringen och SKR, tillsammans med en bred uppslutning av läkemedelsaktörer, om att bygga vidare på och utveckla arbetet inom ramen för den nationella läkemedelsstrategin. Denna strategi sträckte sig över 2016–2018. I mars 2020 fattade regeringen och SKR beslut om en reviderad nationell läkemedelsstrategi för 2020–2022. Strategins huvudsakliga inriktning ska även under kommande strategiperiod vara att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning. Strategin kompletteras med en handlingsplan, som en till två gånger per år kommer att uppdateras fram till slutet av den nuvarande strategiperioden. I läkemedelsstrategin för 2020–2022 lyfts särskilt fram att en aspekt av tillgång till läkemedel är möjligheten att tillgängliggöra nya, dyra läkemedelsrelaterade behandlingar, t.ex. avancerade terapiläkemedel (s. 15).

### *Överenskommelse om sammanhållen, jämlik och säker vård 2021*

Staten och SKR har träffat en överenskommelse om en sammanhållen, jämlik och säker vård 2021 (S2020/09781). I överenskommelsen ingår stöd till nationella kvalitetsregister. Medlen ska användas till grundanslag till nationella kvalitetsregister, sex registercentrumorganisationer och till den nationella stödfunktionen inklusive övergripande nationella aktiviteter.

Parterna är överens om att nationella kvalitetsregister ska bidra till att rädda liv och uppnå jämlik och jämställd hälsa och användas aktivt för uppföljning, lärande, kvalitetsutveckling, förbättring, forskning samt ledning. Vidare ska kvalitetsregistren vara en integrerad del i ett nationellt hållbart system för den samlade kunskapsstyrningen och uppföljningen av svensk hälso- och sjukvård och ett viktigt stöd för att uppnå en kunskapsbaserad och jämlik hälsa och resurseffektiv vård och omsorg. Nationella kvalitetsregister ska också användas i förbättringsarbete i vårdens och omsorgens verksamheter samt som



kunskapskälla för klinisk forskning, inklusive samarbete med life science-sektorn.

### *Överenskommelse om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa*

Staten och SKR har sedan 2015 träffat överenskommelser om satsningar på en förbättrad förlossningsvård och insatser för kvinnors hälsa. I december 2019 träffades en överenskommelse om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa 2020–2022. I december 2020 träffades en tilläggsöverenskommelse om förlossningsvård och kvinnors hälsa, vilken omfattade ytterligare resurser 2021. Målet är att uppnå en mer tillgänglig, kunskapsbaserad och jämlik vård inom mödrahälsovården, förlossningsvården, neonatalvården, primärvården och annan hälso- och sjukvård som bidrar till att främja kvinnors hälsa.

Inom ramen för den pågående satsningen har bl.a. SBU fått flera uppdrag som syftar till att systematiskt utvärdera, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om metoder som används inom förlossningsvården eller annan vård som påverkar framför allt kvinnors hälsa.

### *Kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården*

Socialstyrelsen arbetar med en lång rad insatser för att hälso- och sjukvården ska ha en effektiv och hållbar kompetensförsörjning: från att bedöma tillgång och efterfrågan på personal, utfärda legitimationer och erbjuda utbildningsstöd, till att analysera framtidens kompetensförsörjningsbehov.

Det pågår flera utvecklingsarbeten som syftar till att förbättra förutsättningarna för huvudmännen när de planerar sin kompetensförsörjning. Det gäller bl.a.

- utvecklad statistik och utvecklade analyser inom ramen för det nationella planeringsstödet (NPS) och officiell statistik
- utvecklat stöd för regioners och kommuners arbete med kompetensförsörjningen i omställningen till en nära vård
- inrättandet av Nationella vårdkompetensrådet, som långsiktigt ska samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom hälso- och sjukvården.

### **Nationella planeringsstödet**

Socialstyrelsen tar fortlöpande fram underlag för analys av tillgången och efterfrågan på hälso- och sjukvårdspersonal. Med hjälp av tillgångsstatistiken samt löpande kontakt med huvudmännen och intressegrupper inom hälso- och sjukvården och tandvården eftersträvar det nationella planeringsstödet (NPS) att ge ett nationellt perspektiv på frågor som berör personalförsörjning inom hälso- och sjukvården.

### Nationella vårdkompetensrådet

Nationella vårdkompetensrådet är ett rådgivande samverkansforum mellan regioner, kommuner, lärosäten, Socialstyrelsen och Universitetskanslers-ämbetet, som har inrättats på uppdrag av regeringen. Rådet är placerat på Socialstyrelsen med ett tillhörande kansli.

Nationella vårdkompetensrådet ska

- långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom vården
- främja samverkan mellan berörda aktörer och säkerställa att samtliga aktörer har en gemensam bild av kompetensförsörjningsbehoven i vården
- tillgängliggöra sammanställningar av fakta- och kunskapsunderlag och utifrån dessa göra samlade bedömningar av kompetensförsörjningsbehoven, inklusive behovet av framtidens vårdkompetens
- lämna bedömningar till berörda aktörer och beslutsfattare i frågor som har betydelse för kompetensförsörjningen på lokal, regional och nationell nivå
- stödja och föra en dialog med verksamheterna på den sjukvårdsregionala nivån.

Rådets uppdrag ska inriktas på de professioner eller kompetenser som kräver högskoleutbildning.

### Tidigare riksdagsbehandling

#### *Tillkännagivanden om en ny cancerstrategi*

Riksdagen beslutade den 24 april 2018 om ett tillkännagivande till regeringen om att denna bör ta fram en ny cancerstrategi (bet. 2017/18:SoU9 punkt 27, rskr. 2017/18:293). I budgetpropositionen för 2019 redogjorde regeringen för tillkännagivandet och för vidtagna åtgärder (prop. 2018/19:1 utg.omr. 9). Regeringen ansåg att tillkännagivandet var tillgodosett och därmed slutbehandlat. Socialutskottet ansåg dock att tillkännagivandet inte kunde anses slutbehandlat genom de redovisade åtgärderna (bet. 2018/19:SoU1). Utskottet föreslog med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen att regeringen bör ta fram en ny cancerstrategi (s. 51 f., en reservation [S, MP, V]). Den 20 december 2018 beslutade riksdagen i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2018/19:111).

I budgetpropositionen för 2020 redogjorde regeringen för tillkännagivandena och anförde följande (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9):

Betänkandet En nationell cancerstrategi för framtiden (SOU 2009:11) har sedan 2009 utgjort grunden för arbetet med att utveckla cancervården i Sverige. Regeringen anser att den inriktning som anges i denna strategi även i fortsättningen ska vara vägledande för arbetet. Däremot behöver cancerstrategin förnyas för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Regeringen aviserade därför i överenskommelsen mellan staten och SKR om en jämlik och effektiv cancervård med kortare köer 2020 att cancerstrategin kommer att uppdateras årligen, bl.a. genom överenskommelser mellan staten och SKR.

Genom överenskommelserna vidareutvecklas och anpassas de insatser som genomförs med utgångspunkt i strategin, för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Detta kommer att bidra till att cancerstrategin förnyas och förblir relevant.

Regeringen ansåg att tillkännagivandena var tillgodosedda och därmed slutbehandlade. Socialutskottet hade inte några invändningar när det gällde regeringens redovisning av tillkännagivandena (bet. 2020/21:SoU1, rskr. 2020/21:156, ett särskilt yttrande [M] i denna del).

#### *Motionsyrkanden om ackreditering av cancercenter och ett nationellt kliniskt utvecklingscenter för cancersjukdomar*

Motionsyrkanden om ackreditering av cancercenter och om att skapa förutsättningar för ett nationellt kliniskt utvecklingscenter för cancersjukdomar behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU11 Hälso- och sjukvårdens organisation m.m. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 32, två reservationer [M respektive SD]). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2019/20:275, prot. 2019/20:126).

#### *Motionsyrkande om en nationell infrastruktur i syfte att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata*

Ett motionsyrkande om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur för att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU11 Hälso- och sjukvårdens organisation m.m. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 51, en reservation [M, L]). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2019/20:275, prot. 2019/20:126).

#### *Motionsyrkanden om den nationella läkemedelsstrategin*

Motionsyrkanden om att förnya och uppdatera den gällande nationella läkemedelsstrategin behandlades senast i socialutskottets betänkande 2020/21:SoU8 Apoteks- och läkemedelsfrågor. Utskottet anförde följande (s. 19, en reservation [M]):

Utskottet konstaterar att nationella läkemedelsstrategins huvudsakliga inriktning även under kommande strategiperiod 2020–2022 är att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning. I strategin lyfts särskilt fram att en aspekt av tillgång till läkemedel är möjligheten att kunna tillgängliggöra nya, dyra läkemedelsrelaterade behandlingar. Sedan hösten 2019 har ett flertal regeringsuppdrag och andra aktiviteter från den tidigare strategiperioden redovisats för regeringen och vissa av dessa fortsätter även under den nya strategiperioden. I detta sammanhang noterar utskottet att en handlingsplan till läkemedelsstrategin 2020–2022 kommer att presenteras av regeringen under våren 2021. Utskottet anser att detta arbete bör avvaktas. Riksdagen behöver inte ta något initiativ. Motionerna [...] bör avslås.

Den 10 februari 2021 beslutade riksdagen i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2020/21:191).

### *Motionsyrkanden om kvalitetsregister*

Motionsyrkanden om kvalitetsregister behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU11 Hälso- och sjukvårdens organisation m.m. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 51, en reservation [M, SD]). Utskottet anförde bl.a. att det såg mycket positivt på överenskommelsen mellan staten och SKR om nationellt stöd till kvalitetsregister för 2020. Genom denna ges, enligt utskottet, underlag för ett stabilt och långsiktigt hållbart system för kvalitetsregister. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2019/20:275, prot. 2019/20:126).

### *Motionsyrkande om forskning om kvinnors hälsa*

Ett motionsyrkande om forskning som rör kvinnors hälsa behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU12 Kompetensförsörjning och prioriteringar inom hälso- och sjukvården m.m. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 35, en reservation [C] i denna del). Utskottet hänvisade bl.a. till överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrhälsa- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (prot. 2019/20:136).

### *Motionsyrkanden om kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården*

Motionsyrkanden om kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården behandlades av socialutskottet i betänkande 2019/20:SoU12 Kompetensförsörjning och prioriteringar inom hälso- och sjukvården m.m. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 18, tre reservationer [M, SD respektive KD]). Utskottet hänvisade bl.a. till att Socialstyrelsen har i uppdrag att årligen redovisa bedömningar av tillgång och efterfrågan på legitimerade yrkesutövare i hälso- och sjukvården. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (prot. 2019/20:136).

## **Utskottets ställningstagande**

Sverige och världen har genomgått en enorm hälsoutmaning det senaste året. Socialutskottet välkomnar därför att regeringen föreslår satsningar på ett nationellt forskningsprogram inom området virus och pandemier. Socialutskottet välkomnar även övriga satsningar inom området hälsa och välfärd, bl.a. på forskningsprogrammet om antibiotikaresistens, bättre nyttjande av hälsodata, forskning för att främja utvecklingen av precisionsmedicin, forskning om prevention och folkhälsa, äldreforskning samt forskningsprogrammet om psykisk hälsa och psykiatriforskning.

Under våren 2020 behandlade socialutskottet flera av de frågor som tas upp i de motionsyrkanden som utskottet yttrar sig över. Det gäller bl.a. motionsyrkandena om ackreditering av cancercenter och ett nationellt kliniskt utvecklingscenter för cancersjukdomar. Motionsyrkandena avstyrktes. Socialutskottet vill framhålla att det ser positivt på de satsningar som görs genom överenskommelsen mellan staten och SKR för en mer jämlik, effektiv och tillgänglig cancervård – inte minst de insatser som RCC i samverkan genomför inom området kunskapsutveckling, kompetensförsörjning och forskning. Vidare noterar socialutskottet i detta sammanhang att Karolinska universitetssjukhuset tillsammans med Karolinska institutet har ackrediterats som Comprehensive Cancer Center av den europeiska cancerorganisationen (Organisation of European Cancer Institutes, OECI).

När det gäller motionsyrkandena om att se över möjligheterna att etablera en nationell infrastruktur för att kunna tillgängliggöra och analysera hälsodata noterar socialutskottet att regeringen avser att avsätta medel för att bygga upp en rådgivande funktion vid Vetenskapsrådet, dit forskare och andra aktörer kan vända sig för att få hjälp med frågor kring nyttjande av hälsodata för forskning och innovation. En löpande kartläggning av oklarheter eller hinder för nyttjande av hälsodata för forskning och innovation kommer att ingå i funktionens uppdrag. Socialutskottet välkomnar detta.

Vidare har socialutskottet nyligen behandlat motionsyrkanden om att förnya och uppdatera den nationella läkemedelsstrategin när det gäller nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar. Socialutskottet konstaterade bl.a. att den nationella läkemedelsstrategins huvudsakliga inriktning även under strategiperioden 2020–2022 är att förbättra förutsättningarna för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning samt att det i strategin särskilt lyfts fram att en aspekt av tillgång till läkemedel är möjligheten att kunna tillgängliggöra nya, dyra läkemedelsrelaterade behandlingar. Motionsyrkandena avstyrktes (bet. 2020/21:SoU8, rskr. 2020/21:191).

I budgetpropositionen för 2021 redogjorde regeringen för tillkännagivanden om en ny cancerstrategi (utg.omr. 9). Regeringen anförde att cancerstrategin kommer att uppdateras årligen, bl.a. genom överenskommelser mellan staten och SKR. Genom överenskommelserna vidareutvecklas och anpassas de insatser som genomförs med utgångspunkt i strategin, för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Detta kommer enligt regeringen att bidra till att cancerstrategin förnyas och förblir relevant. Regeringen ansåg att tillkännagivandena kunde anses slutbehandlade. Socialutskottet hade inte några invändningar (bet. 2020/21:SoU1, rskr. 2020/21:156).

När det gäller motionsyrkandena om att ta fram en nationell standardisering för användande av kvalitetsregister noterar socialutskottet att det i statens och SKR:s överenskommelse om sammanhållen, jämlik och säker vård 2021 ingår stöd till nationella kvalitetsregister. Nationella kvalitetsregister ska enligt överenskommelsen bl.a. användas i förbättringsarbete i vårdens och

omsorgens verksamheter samt som kunskapskälla för klinisk forskning, inklusive samarbete med life science-sektorn. Socialutskottet ser positivt på överenskommelsen. Socialutskottet ser även positivt på att staten och SKR har tecknat en ny överenskommelse om bl.a. förstärkta insatser för kvinnors hälsa.

När det gäller forskningsprogram för att stärka äldres hälsa konstaterar socialutskottet att regeringen i propositionen gör en bred satsning på äldreforskning inom ramen för Fortes anslagsökning för forskning.

Slutligen, när det gäller motionsyrkandet om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården, noterar utskottet att myndigheten fortlöpande tar fram underlag för analys av tillgången och efterfrågan på hälso- och sjukvårdspersonal. Vidare har Nationella vårdkompetensrådet inrättats. Rådet ska långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjningen av personal inom hälso- och sjukvården.

Socialutskottet överlämnar med detta yttrande åtta motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21. Det gäller motionerna 2020/21:3135 (M) yrkande 7, 2020/21:3136 (M) yrkandena 22 och 47, 2020/21:3138 (M) yrkande 8, 2020/21:3140 (M) yrkandena 1, 12 och 14 och 2020/21:3369 (M) yrkande 10.

Med hänvisning till vad som anförts ovan anser socialutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka samtliga motionsyrkanden.

Socialutskottet har inte några invändningar när det gäller regeringens redovisning av tillkännagivandet om forskning om posttraumatiskt stressyndrom.

Stockholm den 2 mars 2021

På socialutskottets vägnar

*Acko Ankarberg Johansson*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Dag Larsson (S), Lina Nordquist (L), Christina Östberg (SD), Nicklas Attefjord (MP), Mats Wiking (S), Ulrika Jörgensen (M), Pia Steensland (KD), Inge Ståhlgren (S) och Mats Sander (M).

# Avvikande meningar

## 1. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (M)

Johan Hultberg (M), Ulrika Jörgensen (M) och Mats Sander (M) anför:

Sverige ska ligga i framkant när det gäller tillgång till de senaste innovationerna inom avancerad medicinteknik, nya mer avancerade läkemedelsbehandlingar och användning av digital teknik såsom artificiell intelligens inom hälso- och sjukvården och omsorgen.

Vi anser därför att regeringen bör se över förutsättningarna för att skapa ett nationellt kliniskt utvecklingscenter med inriktning på att samla in data, analysera och använda artificiell intelligens och DNA-sekvensering gällande olika cancersjukdomar. Vi föreslår även att regeringen tar fram en plan för att etablera ett Comprehensive Cancer Center, i syfte att arbeta med ackreditering som ett sätt att säkerställa en hög kvalitetsstandard. Vidare föreslår vi att det ska tas fram en nationell standardisering för användande av kvalitetsregister – dels för att registren ska kunna kopplas till varandra, dels för att data enkelt ska kunna användas och jämföras mellan olika register. Vi föreslår även att regeringen ser över förutsättningarna för att etablera en nationell infrastruktur för hälsodata, så att den samlade informationen från dessa data kan användas för forskning och innovation.

Slutligen föreslår vi att regeringen skyndsamt vidtar åtgärder för att förnya och uppdatera den gällande nationella läkemedelsstrategin så att tillgång till nya innovativa och mer avancerade läkemedelsbehandlingar lyfts fram som ett högt prioriterat område. Regeringen bör även ta fram och genomföra en ny uppdaterad nationell cancerstrategi med fokus på forskning.

Vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motionerna 2020/21:3135 (M) yrkande 7, 2020/21:3136 (M) yrkandena 22 och 47, 2020/21:3138 (M) yrkande 8, 2020/21:3140 (M) yrkandena 1, 12 och 14, 2020/21:3369 (M) yrkande 10 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 18–23. Övriga motionsyrkanden bör avstyrkas.

## 2. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD) anför:

Vi anser att det fria forskningsstödet ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen och all tilldelning ska styras av vetenskaplig kvalitet. Men vi ser även behov av att komplettera det fria forskningsstödet med ett antal strategiska forskningssatsningar inom ett antal områden som vi anser kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar om nationella forskningsprogram

för att stärka kvinnors hälsa och geriatrisk forskning för att stärka de äldres hälsa.

När det gäller kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården ser vi ett behov av att staten tar ett tydligare ansvar för planering och samordning av behovet av legitimerad personal, i stället för en detaljstyrning på lärosätetsnivå. Socialstyrelsen bör därför få i uppdrag att inrätta en nationell samordning som bedömer tillgång och efterfrågan på kompetens inom hälso- och sjukvården.

Vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3833 (KD) yrkandena 11, 12 och 17. Övriga motionsyrkanden bör avstyrkas.



BILAGA 9

## Kulturutskottets yttrande 2020/21:KrU4y

## Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett bl.a. kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige samt följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde. Kulturutskottet begränsar sitt yttrande till de delar som berör humaniora och konstnärlig forskning samt motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 5.

Utskottet föreslår att utbildningsutskottet avstyrker det aktuella motionsyrkandet.

I yttrandet finns en avvikande mening (SD).

# Utskottets överväganden

## Propositionen

Målet är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg. omr. 16) lämnade regeringen förslag och redovisade bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I budgetpropositionen föreslogs och beräknades höjningar av anslagen för forskning och utveckling med totalt 3,75 miljarder kronor t.o.m. 2024. Utgångspunkten för satsningarna är att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet.

### *Humaniora och bildning*

Det finns enligt regeringen en tydlig nyttoaspekt av humanioraämnen som handlar om färdigheter såsom kritiskt tänkande, förståelsen av etiska frågeställningar, historiekännedom och förmåga att se problem utifrån olika perspektiv. Sådana färdigheter kan bidra till att man kan hantera samhällsutmaningar som inte enbart kan lösas genom teknisk eller naturvetenskaplig utveckling. Detta får dock enligt regeringens mening inte skymma att humaniora bidrar till bildning och berikar samhället.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätts 20 miljoner kronor årligen 2021–2024 för en satsning på ett bildningslyft.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätts vidare 30 miljoner kronor årligen 2022–2024 för en satsning på forskarskolor inom humaniora och samhällsvetenskap. Syftet är att trygga och stärka högskolans kompetensförsörjning av lärare och forskare inom humaniora och samhällsvetenskap.

### *Konstnärlig forskning*

År 2012 infördes begreppet konstnärlig forskning i högskolelagen (2012:1943) (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU13, rskr. 2012/13:151). Stockholms konstnärliga högskola bildades den 1 januari 2014 av verksamheterna vid de tidigare högskolorna Dans- och cirkushögskolan, Operahögskolan i Stockholm samt Stockholms dramatiska högskola. Konstnärlig forskning omfattar musik, teater, dans, bildkonst, fotografi, film och litterär gestaltning. Forskningen baseras ofta på frågeställningar och metoder hämtade ur forskarens eget konstnärskap och bedrivs i högt specialiserade laborationsmiljöer, i verkstäder, ateljéer och scenmiljöer.

Precis som i övriga forskningsområden innebär omställningen till ett öppet vetenskapssystem och den snabba digitaliseringen nya krav på teknisk infrastruktur, t.ex. ett analogt hantverk som behöver kombineras med digital

teknik. Svensk konstnärlig forskning är enligt regeringen under snabb utveckling när det gäller metoder, teorier och tvärgående samarbeten och är synlig i ledande internationella sammanhang.

För att stärka områdets strategiska förutsättningar tillförs medel till Vetenskapsrådet. Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätts 10 miljoner kronor 2021, 10 miljoner kronor 2022, 15 miljoner kronor 2023 och 15 miljoner kronor 2024 för satsning på konstnärlig forskning.

## **Motionen**

I kommittémotion 2020/21:3805 yrkar Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 5 att det inom Vetenskapsrådets anslag inte särskilt ska avsättas 10 miljoner kronor till konstnärlig forskning. Motionärerna anför att Sverigedemokraterna föreslår att anslagen till de konstnärliga högskolorna förs samman och att extra anslag genom Vetenskapsrådet därför inte är nödvändigt.

## **Utskottets ställningstagande**

Utskottet välkomnar att regeringen lyfter fram humanioras bildningstradition jämte den mer instrumentella, samhällsnyttiga inriktningen och ser de två inriktningarna som varandras förutsättning snarare än varandras motsättning. Det är positivt att satsningar som förstärker grundforskning inom ämnen som idéhistoria, språk, historia och litteratur också kan bidra med lösningar på olika samhällsproblem. Utskottet delar därför regeringens bedömning om att humaniora har en bredare och djupare betydelse som berikar samhället och därmed är en viktig del av det akademiska uppdraget. Mot bakgrund av att mer än 50 procent av Sveriges studenter studerar vid de humanistiska eller samhällsvetenskapliga fakulteterna spelar forskarskolor enligt utskottet en central roll för att säkra hög kvalitet i såväl forskning som högre utbildning samt återväxt inom dessa forskningsområden.

Precis som regeringen skriver är den konstnärliga forskningen, liksom konsten, en del i det demokratiska samtalet genom att den debatterar, ifrågasätter och gestaltar komplexa frågor. Den konstnärliga forskningen har även en mer instrumentell sida genom att den bidrar med metoder och estetik som kan gynna bl.a. företagande, service och välbefinnande. Enligt de övergripande nationella kulturpolitiska målen ska mångfald och konstnärlig kvalitet prägla samhällets utveckling (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145). Därför är det ur utskottets perspektiv viktigt att den konstnärliga forskningen kan fortsätta att bidra både till områdets positiva utveckling och till att stärka forskningsanknytningen i den högre utbildningen. De strategiska förstärkningar som görs inom området är inte minst viktiga utifrån coronapandemins genomgripande inverkan på det svenska kulturlivet där konstnärlig forskning i ett bredare perspektiv även har potential att bidra till kultursektorns utveckling.

Utskottet föreslår därmed att utbildningsutskottet avstyrker motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 5.

Stockholm den 2 mars 2021

På kulturutskottets vägnar

*Vasiliki Tsouplaki*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Vasiliki Tsouplaki (V), Christer Nylander (L), Viktor Wärnick (M), Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Annicka Engblom (M), Aron Emilsson (SD), Lars Mejern Larsson (S), Per Lodenius (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Anna Wallentheim (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Lingham (SD), Pernilla Stålhammar (MP) och John Weinerhall (M).

# Avvikande mening

## Konstnärlig forskning (SD)

Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD) anför:

Regeringens forskningsproposition är en av de viktigaste propositionerna som regeringen lägger fram under mandatperioden. Den pekar ut regeringens inriktning på forskningspolitiken, men den kan också, som i den nyligen framlagda propositionen, peka ut mer konkreta och specifika områden för satsningar.

En nations forskningspolitik och resurserna den lägger på forskning är av oerhörd vikt för nationens internationella framgång och för dess framtida välfärd. Vinnarna inom forskning kommer att springa förbi förlorarna både ekonomiskt och samhälleligt. Vikten av forskningspolitik och de resurser som läggs på forskning kan således inte nog betonas. Vi anser att mycket i den nu framlagda forskningspropositionen är bra. Regeringen lägger fram förslag som vi med glädje ställer oss bakom. Några förslag är vi helt emot och de föranleder yrkanden från vår sida.

Ett sådant förslag är anslaget till Vetenskapsrådet på 10 miljoner kronor för konstnärlig forskning. Vi föreslår i stället att anslagen till de konstnärliga högskolorna slås samman och anser att det anslaget räcker för konstnärlig forskning. Vi anser därmed inte att något extra anslag genom Vetenskapsrådet är nödvändigt.

BILAGA 10

## Trafikutskottets yttrande 2020/21:TU4y

## Regeringens forskningsproposition

---

### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 21 januari 2021 att ge bl.a. trafikutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens forskningsproposition (2020/21:60) och de motioner som väckts med anledning av propositionen. Trafikutskottet yttrar sig över de delar i propositionen som berör utskottets beredningsområde samt kommittémotion 2020/21:3805 (SD) yrkande 7.

Trafikutskottet redovisar i yttrandet vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbetet inom utskottets beredningsområde liksom vissa specifika synpunkter med anledning av yrkandet om Sveriges framtida isbrytningsförmåga i följdmotionen. Trafikutskottet anser att utbildningsutskottet bör föreslå att riksdagen avslår motionsförslaget.

I yttrandet finns en avvikande mening (SD).

# Utskottets överväganden

## Bakgrund

Regeringen lämnar under varje mandatperiod en forskningspolitisk proposition som anger inriktningen för regeringens politik inom området för de närmast kommande åren. I proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2021–2024. Den omfattar frågor om såväl forskning och innovation som högre utbildning.

## Propositionen

I propositionen anger regeringen att forskningspolitiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. I propositionen anges vidare att regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnade förslag om ökade medel till forskning och innovation och redovisade bedömningar av behoven. I budgetpropositionen föreslogs höjningar av anslagen för forskning och utveckling. Åren 2022, 2023 och 2024 beräknas satsningarna till knappt 3,2 miljarder kronor, 3,3 miljarder kronor respektive 3,75 miljarder kronor.

I forskningspropositionen beskrivs satsningarna närmare. Regeringen anger att utgångspunkten för satsningarna är att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet. Regeringen menar att samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och innovationssatsningar. De fem övergripande samhällsutmaningar som forskningspropositionen fokuserar på är

- klimat och miljö
- hälsa och välfärd
- digitalisering
- kompetensförsörjning och arbetsliv
- ett demokratiskt och starkt samhälle.

Regeringen framför att de forskningssatsningar som presenteras för att möta utmaningarna är såväl långsiktiga nationella forskningsprogram, där nya föreslås inrättas och befintliga förstärkas, som vissa särskilda forsknings-satsningar. Enligt regeringen är det angeläget att hitta synergier med EU:s forskningsprogram, och därför bör en nationell strategi för EU-samarbetet tas fram. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till att möta utmaningarna redovisas, t.ex. insatser i fråga om öppen vetenskap, immateriella tillgångar, jämställdhet och villkoren för en forskarkarriär i högskolan.

När det gäller samhällsutmaningen digitalisering betonar regeringen att dagens samhällsutveckling till stor del drivs och formas av digitaliseringen. I propositionen lyfts bl.a. fram att det är av betydelse för svensk innovationsförmåga att både näringslivet och den offentliga sektorn kan använda digitaliseringens möjligheter och möta dess utmaningar. Regeringen menar att Sverige behöver utveckla och stärka förmågan att dra nytta av data och nya teknologier i nära samverkan mellan forskning, stora och små bolag, näringsliv och offentlig sektor. För att säkerställa internationell konkurrenskraft är det enligt regeringen viktigt att svensk forskning bidrar till att nyskapande teknikområden och digitala samhällslösningar utvecklas och skalas upp. Regeringen uppger bl.a. att man gör ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik. Regeringen redogör i propositionen för följande satsningar på forskning och innovation inom digitaliseringsområdet:

- ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser
- forskning om informations- och cybersäkerhet
- ett samverkansprogram om näringslivets digitala strukturomvandling
- utveckling och tillämpning av digital teknik
- nästa generations forsknings- och innovationsmiljöer inriktade mot den datadrivna ekonomin och artificiell intelligens.

När det gäller samhällsutmaningen klimat och miljö betonar regeringen att klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och att Sverige ska vara ledande i klimatomställningen och bli ett fossilfritt föregångsland. Regeringen lyfter fram att utmaningarna är stora inom bl.a. transportsektorn. Regeringen påminner om att etappmålet för inrikes transporter innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes luftfart) senast 2030 ska ha minskat med minst 70 procent jämfört med 2010.

När det gäller olika satsningar på innovation framför regeringen att innovationssystemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Dessa satsningar ska bidra till att möta samhällsutmaningarna, nyttiggöra forskningsresultat och stärka Sverige som kunskapsnation. Regeringen betonar att Sverige är ett av världens mest innovativa länder men att det behövs fortsatta investeringar för att behålla och utveckla innovationssystemet och konkurrenskraften. I propositionen nämns flera olika satsningar. Ett exempel är strategiska innovationsprogram där regeringens ambition är att nästa generations innovationsprogram i större omfattning ska ta sig an områden med bred samhällsrelevans utifrån Agenda 2030, bl.a. med tydligare fokus på fossilfrihet. Ett annat exempel är programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) som är en avtalsreglerad samverkan mellan fordonsindustrin och staten genom Verket för innovationssystem (Vinnova). Regeringen



understryker att investeringar i forskning, utveckling och innovation behövs för att behålla fordonsindustrins konkurrenskraft.

Avslutningsvis föreslår regeringen satsningar som ska värna den fria forskningen. I det ingår ökade medel till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå i syfte att ge förutsättningar för lärosätena att göra strategiska prioriteringar och ta ansvar för hög kvalitet i verksamheten. Regeringen har för avsikt att besluta att Mälardalens högskola ska bli universitet från den 1 januari 2022. Vidare redovisas en modell för en utvecklad myndighetsstyrning med uppföljning och utvärdering som ska bidra till ökad kvalitet. För att internationellt konkurrenskraftig forskning ska kunna bedrivas behöver enligt regeringen svensk forskningsinfrastruktur förstärkas, vilket bedöms kräva både mer medel och en ändamålsenlig organisation och styrning. Regeringen föreslår dessutom ändringar i högskolelagen (1992:1434) för att dels förstärka och tydliggöra högskolans ansvar för samverkan, internationalisering och livslångt lärande, dels främja och värna akademisk frihet i högskolans verksamhet.

## Motionerna

Regeringens forskningspolitiska proposition har föranlett fyra följdmotioner. En av dessa innehåller ett yrkande som rör trafikutskottets beredningsområde.

I kommittémotion 2020/21:3805 föreslår Patrick Reslow m.fl. (SD) att regeringen ska börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden, som blir ett renodlat forskningsfartyg (yrkande 7). Motionärerna välkomnar en höjning av anslaget till isbrytaren och forskningsfartyget Oden. På sikt bör dock en ny isbrytare i Odenklass byggas, och regeringen bör skyndsamt börja projektera för ett sådant bygge.

## Utskottets ställningstagande

### Inledande kommentarer

Trafikutskottet konstaterar inledningsvis att regeringens förslag till riksdagsbeslut handlar om ändringar i högskolelagen, vilka inte direkt faller inom utskottets beredningsområde. Utskottet avstår därför från att yttra sig om forskningspropositionen i denna del.

Trafikutskottet ser det som värdefullt att i det följande inledningsvis redovisa vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbetet inom utskottets beredningsområde, i första hand när det gäller transporter och digitalisering, så att dessa bl.a. kan sättas in i ett större forskningspolitiskt sammanhang i samband med riksdagsbehandlingen av regeringens forskningsproposition.

Trafikutskottet lämnar därefter vissa specifika synpunkter med anledning av det motionsyrkande som behandlas i detta yttrande.

## **Forskning och innovation inom trafikutskottets beredningsområde**

Trafikutskottet vill understryka att forskning och innovation är av strategisk betydelse för många av frågorna inom trafikutskottets beredningsområde. Forskning och innovation har också väsentlig betydelse för att uppnå såväl de transportpolitiska som de digitaliseringspolitiska målen.

Regeringen har i forskningspropositionen pekat ut fem övergripande samhällsutmaningar. Utskottet vill särskilt framhålla att utmaningarna inom klimat och miljö samt digitalisering är viktiga att hantera för att både uppnå en hållbar utveckling globalt sett och stärka konkurrenskraften.

### *Transporter*

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Trafikutskottet har vid flera tillfällen framhållit att omställningen till ett långsiktigt hållbart transportsystem är en av de största utmaningarna som transportpolitiken står inför. Riksdagen har beslutat att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. I budgetpropositionen för 2020 har regeringen meddelat att detta mål också ska användas som ett etappmål till det transportpolitiska hänsynsmålet som riksdagen har fattat beslut om. Vidare har riksdagen beslutat om klimatmålet att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Alla samhällssektorer på alla nivåer behöver enligt propositionen bidra till en hållbar och fossilfri utveckling. I den klimatpolitiska handlingsplanen görs bl.a. bedömningen att ett etappmål för flygets klimatpåverkan bör införas (prop. 2019/20:65, bet. 2019/20:MJU16, rskr. 2019/20:314).

Utskottet delar regeringens uppfattning att klimatfrågan är vår tids ödesfråga och att Sverige ska vara ledande i klimatomställningen och bli ett fossilfritt föregångsland. Utskottet vill understryka att satsningar på forskning och innovation är angelägna för att kunna möta utmaningarna inom transportsystemet liksom för att fullt ut kunna tillvarata möjligheterna med den snabbt ökande digitaliseringen och ny teknik som artificiell intelligens (AI). Inte minst behövs det forskning kring omställningen av transportsystemet för att uppnå klimatmålet och klara målen i Agenda 2030, t.ex. hållbara resmönster, elektrifiering och fossilfria bränslen. Utskottet vill betona vikten av att Sverige ligger i framkant i utvecklingsfrågor och att detta innebär en stor konkurrensfördel för svenska företag. Utskottet välkomnar regeringens besked att innovationssystemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska

innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Utskottet vill liksom regeringen i detta sammanhang lyfta fram att utmaningarna är särskilt stora inom transportsektorn. Det är därför av stor betydelse att forsknings- och innovationspolitiken bidrar till ökad kunskap för att kunna skapa ett system med fossilfria och resurseffektiva transporter och resor.

Utskottet vill i sammanhanget uppmärksamma behovet av ökad forskning och innovation när det gäller hållbara och gröna bränslen, såsom biobränslen, vätgas och biogas, för att transportsektorn ska kunna klara etappmålet för inrikes transporter och minska flygets klimatpåverkan. Utskottet kan konstatera att regeringen i budgetpropositionen för 2021 har framfört att bl.a. ökad användning av biodrivmedel, val av andra trafikslag samt utveckling av elflyg kan spela viktiga roller för att flygets miljö- och klimatpåverkan ska minska. Regeringen föreslog i budgetpropositionen bl.a. en förlängning av stödet till forskning och utveckling av flygbiobränslen samt en satsning för att främja utvecklingen av elflyg. Utskottet vill peka på att det har behandlat frågan om att främja hållbara biobränslen för flyg vid olika tillfällen. Utskottet har bl.a. betonat att en omställning av luftfarten för att bryta fossilberoendet och minska utsläppen är såväl nödvändig som möjlig, vilket dock förutsätter ett samhälle där transporter används på ett mer effektivt sätt. Utskottet har bl.a. framfört att utvecklingen av elflygplan kan vara en viktig del i att hitta klimatsmarta lösningar som bidrar till den omställning som behövs inom flygsektorn (bet. 2019/20:TU12). Utskottet vill även, som nämnts tidigare, lyfta fram behovet av forskning kring hållbara resmönster.

Utskottet vill vidare betona behovet av forskning som tillämpar ett trafikslagsövergripande perspektiv. Det behövs t.ex. forskning om hur man kan tillfredsställa behoven hos medborgare och näringsliv för att kunna möta utmaningarna inom transportsystemet. Utskottet vill i detta sammanhang betona att forskning och kunskapsuppbyggnad behövs inom samtliga transportområden. Utskottet kan konstatera att det inom ett antal transportområden finns särskilt stora behov av ökad forskning, inte minst i fråga om cykling och järnväg. Det är exempelvis viktigt att förbättra kunskapen om cyklingens villkor och om vilka åtgärder som är effektiva att vidta för att främja ett ökat och säkert cyklande. Det är också viktigt med forskning om bl.a. hur olika transportsätt och tjänster kan kombineras för att möta förändrade beteenden och krav från resenärerna. När det gäller cykling vill utskottet påminna om att regeringen i budgetpropositionen för 2021 anförde att andelen som reser med cykel ska öka. Regeringen föreslog bl.a. att medel för cykelforskning avsätts för Cykelcentrum vid Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI). För att stärka VTI:s forsknings- och utvecklingsåtaganden inom infrastruktur och transporter föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att institutet ska tillföras ytterligare medel. Regeringen framförde att en förstärkning också är viktig för att VTI även i fortsättningen ska kunna bidra till att kunskapen om transportsektorn

utvecklas. Utskottet tillstyrkte regeringens förslag till anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer (bet. 2020/21:TU1).

Utskottet vill även påminna om de förslag på åtgärder inom forskning och innovation som finns i handlingsplanen från 2018 för att stärka svensk sjöfart (TRV 2018/93261). Där konstateras att Sverige behöver forskning inom både miljö och klimat men också säkerhet och social hållbarhet för att svenska rederier ska kunna behålla en ledande position inom dessa områden. Regeringens nationella godstransportstrategi från 2018 (N2018.21) betonar vikten av forskning och innovation, och för att stärka Sveriges konkurrenskraft krävs förmåga att skapa och producera innovativa lösningar och tekniker samt att utveckla befintliga och nya företag. Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att bredda och utöka stödet till forskning och innovation på sjöfartsområdet för att underlätta för en överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och minska utsläpp av växthusgaser. Enligt handlingsplanen ska Trafikverket, Vinnova och Energimyndigheten bl.a. se över sina utlysningar till forskning och innovation så att de styr mot målet om ökad överflyttning till sjöfart.

Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att det i forskningspropositionen nämns flera olika satsningar och att en del av dem återfinns inom transportområdet. Ett exempel är de strategiska innovationsprogrammen där ambitionen är att nästa generations program i större omfattning ska ta sig an områden med bred samhällsrelevans utifrån Agenda 2030, bl.a. med tydligare fokus på fossilfrihet. Ett annat exempel är programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) som är en avtalsreglerad samverkan mellan fordonsindustrin och staten genom Vinnova. Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att Sverige ska bli ett fossilfritt föregångsland och att investeringar i forskning, utveckling och innovation behövs för att behålla fordonsindustrins konkurrenskraft. Utskottet ser mycket positivt på det samarbete som pågår mellan staten och fordonsindustrin inom FFI. För att behålla fordonsindustrins konkurrenskraft är det enligt utskottet viktigt att både investera i forskning, utveckling och innovation utifrån framtidens lösningar och säkra kompetensförsörjningen.

Utskottet har i flera olika sammanhang framhållit att ett effektivt, tillgängligt transportsystem kräver ny kunskap och nya innovativa lösningar, senast i betänkande 2019/20:TU7. Utskottet ser med tillfredsställelse på att det genom den nationella planen för transportinfrastrukturen 2018–2029 totalt fördelas knappt 8 miljarder kronor till forskning och innovation under planperioden. Insatserna omfattar samtliga trafikslag, och det innebär en ökning från föregående planperiod. Särskilda satsningar ska göras på test och demonstration, och ett större fokus ska ligga på förkommersiell upphandling och på att inhämta internationell kunskap för att höja innovationstakten och öka tillämpningen av forskningsresultat. Utskottet ser mycket positivt på att den nationella planen innehåller medel för forskning och innovation, inte minst eftersom staten avsätter betydande belopp för infrastrukturprojekt. Utskottet vill i sammanhanget peka på vikten av fördjupad forskning kring och

fortsatta analyser av bl.a. kostnader, effektbedömningar, transportpolitisk måluppfyllelse och kostnadseffektivitet i samband med infrastrukturinvesteringar.

Utskottet noterar att Trafikverket i inriktningsunderlaget inför transportinfrastrukturplaneringen för kommande period uppmärksammar att helhetsbilden för finansiering av transportinriktad forskning och innovation har förändrats märkbart de senaste åren. Transportsektorns aktörer går enligt Trafikverket allt oftare in aktivt och finansierar kompetensförstärkning och kunskapsuppbyggande på svenska lärosäten, främst för att lösa samhällets och branschens stora utmaningar, men även för branschens kompetensförsörjning. Utskottet vill uppmärksamma att Trafikverket menar att transportforskning ofta har svårt att hävda sig i den interna konkurrensen om fakultetsmedlen på flera lärosäten. Trots att transportforskning har hög samhällelig relevans, premieras området inte alltid i akademiska rankningar. Därför är de statliga transportforskningsmedlen enligt Trafikverket viktiga för att tillgodose framtidens kunskapsbehov.

Utskottet konstaterar att det i Trafikverkets inriktningsunderlag betonas att hela transportsystemet ska bli fossiloberoende inom en snar framtid och att omställningen till fossilfrihet kräver teknikutveckling och forskning om nya eller förbättrade funktioner, fordon och farkoster samt drivmedel för alla trafikslag. I inriktningsunderlaget föreslår Trafikverket att årliga resurser för forskning och innovation, planering, stöd och myndighetsutövning ska minst uppgå till dagens nivåer. Totalt fördelas enligt gällande plan (2018–2029) 7,9 miljarder kronor till forskning och innovation, varav 4,5 miljarder kronor från utvecklingsanslaget och 3,4 miljarder kronor från vidmakthållandeanslaget.

Utskottet noterar att Trafikverket menar att forsknings- och innovationsinsatserna behöver fokusera på att minska klimatpåverkande utsläpp, bl.a. genom lösningar som bidrar till snabb elektrifiering i alla trafikslagen. Transportområdet genomgår ett paradigmskifte där digitalisering genomsyrar all utveckling. Framtida forskning inom infrastrukturuområdet behöver enligt Trafikverket i större utsträckning än hittills bedrivas ur ett livscykelperspektiv. Trafikverket för fram att tvärvetenskaplig forskning och innovation som beaktar olika sociala gruppers behov och tar ett bredare grepp kring mobilitet, bostadsbyggande och planering är av stor betydelse för att öka kunskapen om hur transportplanering kan bidra till ett mer tillgängligt och inkluderande Sverige. Här ingår även möjligheterna att upprätthålla en god tillgänglighet på landsbygden.

Utskottet vill i detta sammanhang peka på att trafikutskottets arbetsgrupp för forsknings- och framtidsfrågor förra året tog fram rapporten Mobilitet på landsbygder – forskningsöversikt och nulägesbeskrivning (2019/20:RFR10). I rapporten presenteras forskning om olika mobilitetslösningar som skulle kunna öka tillgängligheten på landsbygder. Det konstateras att på kort sikt kan nya former av kollektivtrafik, bildelning, kombinerade transporter och elbilar öka tillgängligheten på landsbygder. På längre sikt kan självkörande minibussar, drönare och elflygplan bidra till ökad tillgänglighet. I

trafikutskottets forskningsöversikt presenteras även studier om vilken roll som vanor och beteenden spelar för valet av färdmedel, samt forskning om affärsmodeller och behovet av styrning och regelverk för en hållbar tillgänglighet på landsbygder. Trafikutskottets arbetsgrupp framför bl.a. att teknikutvecklingen inom digitalisering, automatisering och elektrifiering kan innebära en förbättring av befintliga mobilitetslösningar och underlätta för nya innovativa mobilitetstjänster på landsbygder. Utskottsgruppen konstaterar samtidigt att den rådande teknikutvecklingen ställer nya krav på kollektivtrafikmyndigheterna och på en väl utbyggd infrastruktur, både fysisk och digital, och att det är viktigt att skaffa och sprida kunskap om vilka mobilitetslösningar som fungerar var.

Utskottet vill även lyfta fram behovet av forskning kring beteendeförändringar och nya transportbehov. Viktiga frågor att uppmärksamma kan vara förändrade krav på transportsystemet utifrån de beteendeförändringar som har uppkommit i samband med den pågående pandemin och vilka beteendeförändringar som krävs för att uppnå bl.a. klimatmålet och målen i Agenda 2030. Det kan bl.a. handla om distansarbete, digitalisering, e-handel och ett ökat intresse för boende i glesbygd.

Utskottet vill slutligen även lyfta fram vikten av forskning kring transportsystemet från ett jämställdhetsperspektiv. Det transportpolitiska funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, och utskottet vill understryka att vårt transportsystem ska svara likvärdigt i förhållande till kvinnors och mäns olika behov.

### *Digitalisering*

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). För att skapa förutsättningar för en fortsättningsvis långsiktig och hållbar digitalisering till nytta för samhällsutvecklingen och näringslivet fattade regeringen i maj 2017 beslut om strategin För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Den innehåller fem delmål, varav ett delmål innebär att i Sverige ska de bästa förutsättningarna finnas för att digitalt drivna innovationer ska utvecklas, spridas och användas.

Trafikutskottet delar regeringens bedömning att det är av betydelse för svensk innovationsförmåga att både näringslivet och den offentliga sektorn kan använda digitaliseringens möjligheter och möta dess utmaningar. Sverige behöver utveckla och stärka förmågan att dra nytta av data och nya teknologier i nära samverkan mellan forskning, stora och små bolag, näringsliv och offentlig sektor. Utskottet vill liksom regeringen framhålla att för att säkerställa internationell konkurrenskraft är det viktigt att svensk forskning

bidrar till att nyskapande teknikområden och digitala samhällslösningar utvecklas och skalas upp. Utskottet välkomnar att regeringen gör ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik. Utskottet understryker vidare att användningen av data är en central förutsättning för datadriven innovation, däribland artificiell intelligens (AI).

### **Angående Sveriges framtida isbrytningsförmåga**

Mot bakgrund av yrkandet i motion 2020/21:3805 (SD) om att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden som föreslås bli ett renodlat forskningsfartyg vill utskottet inledningsvis peka på följande. Utskottet noterar att regeringen i den aktuella forskningspropositionen konstaterar att Polarforskningssekretariatet står inför en period med ökade kostnader samtidigt som behovet av expeditioner i polarområdena är stort och kräver lång planering.

Utskottet konstaterar att forskningsfartyget Oden är en isbrytare som är utrustad med avancerad vetenskaplig utrustning och byggd för att genomföra forskningsexpeditioner i polarhaven. Enligt Sveriges strategi för den arktiska regionen är den polarforskning som bedrivs med Oden som plattform central för Sveriges roll i Arktis och för det internationella klimat- och miljöarbetet (skr. 2020/21:7). Utskottet konstaterar att regeringen uppger att en ny överenskommelse med Sjöfartsverket om hyra av Oden från 2019 medför ökade kostnader för drivmedel, teknikutveckling och investeringsbehov. För att behålla nuvarande aktivitetsnivå under perioden 2021–2024 för den fartygsbaserade forskningen behövs enligt regeringen en förstärkning. Inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag avsätts 17 miljoner kronor varje år under perioden 2021–2024 för en satsning på Oden. Utskottet har inget att invända mot detta.

När det gäller frågan om isbrytare har trafikutskottet anfört följande i betänkande 2020/21:TU1. Det är Sjöfartsverket som förvaltar och ansvarar för statens isbrytare. Sjöfartsverket har gjort bedömningen att om verket även fortsättningsvis ska kunna utföra sitt uppdrag att tillhandahålla effektiva och pålitliga isbrytjänster bör en förnyelseprocess av de tre isbrytarna i Atleklassen påbörjas. Utskottet ville i det sammanhanget framhålla vad infrastrukturministern anförde i en interpellation i mars 2020 om behovet av nya isbrytare (ip. 2019/20:335). Ministern pekade på att den svenska isbrytarflottan är ålderstigen och på att Sjöfartsverket står inför behov av att investera i flottan de kommande åren för att säkerställa att handelssjöfarten kan trafikera samtliga svenska farvatten under hela året. Infrastrukturministern pekade vidare på det arbete som Sjöfartsverket har inlett för att ta fram en prototyp för en ny isbrytare samt på att regeringen har gett Sjöfartsverket i uppdrag att återkomma med de närmare tekniska och finansiella förutsättningarna för att fortsätta med denna förnyelseprocess. Utskottet

välkomnade infrastrukturministerns uttalande om att han efter att Sjöfartsverket har redovisat detta är beredd att verka för att myndigheten ska ges förutsättningar att kunna fortsätta med denna förnyelseprocess.

Utskottet kan avslutningsvis konstatera att ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 med anknytning till frågan om isbrytare kommer att behandlas av trafikutskottet under våren 2021 i betänkande 2020/21:TU7 Sjöfartsfrågor. Därmed anser trafikutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 7.

Stockholm den 23 februari 2021

På trafikutskottets vägnar

*Jens Holm*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jens Holm (V), Anders Åkesson (C), Magnus Jacobsson (KD), Teres Lindberg (S), Denis Begic (S), Maria Stockhaus (M), Jasenko Omanovic (S), Sten Bergheden (M), Jimmy Ståhl (SD), Anders Hansson (M), Thomas Morell (SD), Johan Büser (S), Elin Gustafsson (S), Helena Gellerman (L), Patrik Jönsson (SD), Emma Berginger (MP) och Åsa Coenraads (M).



## Avvikande mening

### **Sveriges framtida isbrytningsförmåga (SD)**

Jimmy Ståhl (SD), Thomas Morell (SD) och Patrik Jönsson (SD) anför:

Vi kan konstatera att regeringen aviserar en höjning av anslaget till isbrytaren och forskningsfartyget Oden genom Vetenskapsrådets budgetramar för att bl.a. täcka ökade kostnader för drivmedel och teknikutveckling. Vi vill framhålla att detta i nuläget är ett välkommet bidrag till den viktiga verksamhet som Oden bedriver. På sikt anser vi dock att en ny isbrytare i Odenklass bör byggas samt att regeringen skyndsamt bör börja projektera för detta bygge. Vi menar att Oden bör renoveras och göras om till ett rent forskningsfartyg, eftersom Oden är det enda forskningsfartyg i världen som kan utföra ett flertal forskningsuppgifter i polarområdena.

Sammanfattningsvis menar vi att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden som bör bli ett renodlat forskningsfartyg. Mot denna bakgrund anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 7.

BILAGA 11

## Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2020/21:MjU7y

### Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

#### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett bl.a. miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige samt de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över motion 2020/21:3834 yrkandena 24–31, motion 2020/21:3805 yrkande 3 och motion 2020/21:3833 yrkande 13 i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet föreslår att utbildningsutskottet tillstyrker propositionen i dessa delar och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (M, SD och KD).

# Utskottets överväganden

## Propositionen

I propositionen 2020/21:60 presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2021–2024. Den omfattar frågor som rör såväl forskning och innovation som högre utbildning. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I budgetpropositionen föreslås och beräknas betydande höjningar av anslagen för forskning och utveckling med totalt 3,75 miljarder kronor fram till 2024. I forskningsproposition beskrivs satsningarna närmare. Utgångspunkten för satsningarna är att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet. Samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och innovationssatsningar. De övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Forskningssatsningarna som presenteras för att hantera utmaningarna är såväl långsiktiga nationella forskningsprogram, där man föreslår att nya inrättas och befintliga förstärks, som vissa särskilda forskningssatsningar. Regeringen anför att det är angeläget att hitta synergier med EU:s forskningsprogram. En nationell strategi för EU-samarbetet bör därför tas fram. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till att möta utmaningarna redovisas, t.ex. insatser i fråga om öppen vetenskap, immateriella tillgångar, jämställdhet och villkoren för en forskarkarriär i högskolan. Regeringen föreslår även satsningar som värnar den fria forskningen. I det ingår ökade medel till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå i syfte att ge förutsättningar för lärosätena att göra strategiska prioriteringar och ta ansvar för hög kvalitet i verksamheten. Regeringen redovisar avsikten att besluta att Mälardalens högskola ska bli universitet från den 1 januari 2022. En utvecklad myndighetsstyrning och uppföljning och utvärdering som bidrar till ökad kvalitet redovisas. För att internationellt konkurrenskraftig forskning ska kunna bedrivas behöver svensk forskningsinfrastruktur förstärkas. Det kräver både mer medel och en ändamålsenlig organisation och styrning. Innovations-systemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Dessa satsningar bidrar till att möta samhällsutmaningarna, nyttiggöra forskningsresultat och stärka Sverige som kunskapsnation. Till anslaget för forskning och utveckling

vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) föreslår och beräknar regeringen en ökning med

- 257 miljoner kronor 2021
- 325 miljoner kronor 2022
- 360 miljoner kronor 2023
- 360 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår även ändringar i högskolelagen (1992:1434) för att dels förstärka och tydliggöra högskolans ansvar för samverkan, internationalisering och livslångt lärande, dels främja och värna akademisk frihet i högskolans verksamhet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

## Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) anförs att ökade satsningar ska göras på de nationella program som forskningsrådet Formas är ansvarig för (yrkande 24). I yrkande 25 i samma motion anförs att anslaget till det nationella forskningsprogrammet för klimat ska öka. Motionärerna framhåller att de står bakom regeringens ökade satsningar på det nationella programmet för klimat men betonar att de vill se mer. Vidare anförs motionärerna att anslaget till det nationella forskningsprogrammet för livsmedel ska öka (yrkande 26). Motionärerna anförs att svenska livsmedel kan bidra till att trygga både den inhemska livsmedelsförsörjningen och den globala. Med forskning och förädling kan vi nationellt utveckla och exportera näringstäta produkter och råvaror som går att odla i områden med sämre odlingsmark och som kräver mindre resurser, såsom vatten. Forskning och förädling bör vara riktade mot att möta framtidens behov av innovationer från lokal till global nivå, liksom att möta konsumenternas efterfrågan. I yrkande 27 i samma motion anförs motionärerna att anslaget till det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten ska öka. De anser att havsmiljöfrågorna måste uppmärksammas i avsevärt högre grad och att arbetet med dessa frågor ska stärkas såväl internationellt som nationellt. För motionärerna är det viktigt att fokusera på handling där effektivitet, forskning och internationellt samarbete är ledstjärnor. Vidare anförs de att anslaget till det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande ska minska till förmån för andra satsningar (yrkande 28). Motionärerna anser att hållbart samhällsbyggande är en angelägen fråga med stor koppling till klimatet där bl.a. klimatanpassning är en viktig del i arbetet tillsammans med att hejda själva klimatförändringarna. Då det gäller den särskilda förstärkningen som regeringen gör av delområdet klimatanpassning och social bostadspolitik, som uppgår till 30 miljoner kronor per år, anser motionärerna att dessa medel i stället ska fördelas till andra program. I yrkande 29 i samma motion anförs motionärerna att anslaget till Rymdstyrelsen ska öka. Rymden och rymdbaserade system är ett område som får allt större betydelse för samhället

i stort. Det gäller allt från navigation till klimatövervakning. Motionärerna framhåller att det är viktigt att Sverige ligger i framkant i en fråga som kommer att bli alltmer betydelsefull. I samma motion anføres vidare att anslagen till djurfri forskning ska öka (yrkande 30). Motionärerna anför att djurfri forskning förkortar djurs lidande och ger snabbare tillgång för människor och djur till såväl nya läkemedel som medicinsk teknik. Motionärerna anser att regeringen ska utarbeta en strategi för att öka användningen av djurfri forskning samt öka anslaget för detsamma. I yrkande 31 i samma motion anför motionärerna att medlen och syftet med forskningssatsningen på bioekonomi ska kvarstå. De gränsdragningar som olika satsningar ger upphov till kan påverka effektivitet, styrning och resultatuppnående av forskningsprogrammen. Motionärerna anser därför att det ska vara upp till Formas att besluta om var satsningarna ger störst nytta i de nationella program som redan pågår respektive har inrättats.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 anføres att ett nationellt forskningsprogram administrerat av Formas även ska innehålla forskning om framtida kärnkraft. Motionärerna saknar en satsning på framtida kärnkraft som en miljösäker och stabil kraftkälla och anför att de vill se en kraftfull satsning på forskning av fjärde generationens kärnkraft tillsammans med regeringens övriga satsningar.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13 anføres att framtidens energiförsörjning ska säkras genom kärnkraftsforskning. Motionärerna anför att det fria forskningsstödet ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen och att all tilldelning ska styras av vetenskaplig kvalitet. Motionärerna ser likväl behov av att komplettera det fria forskningsstödet med ett antal strategiska forskningssatsningar inom ett antal områden som de anser kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar bl.a. om resurser till forskning kring kärnkraften och dess bidrag för att säkra framtidens energiförsörjning.

## Utskottets ställningstagande

Miljö- och jordbruksutskottet har vid flera olika tillfällen påtalat forskningens betydelse för att hitta lösningar på de klimat- och miljöutmaningar som vi står inför och utskottet ser mycket positivt på att regeringen tydligt anger klimat och miljö som en av de övergripande samhällsutmaningar som propositionen fokuserar på. I det senaste betänkandet för utgiftsområde 20 (2020/21: MJU1) underströk utskottet vikten av ny kunskap och innovation i det långsiktiga och uthålliga arbete som klimatomställningen fordrar. Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och utskottet delar regeringens bedömning att forskning och innovation är nödvändigt för att skaffa den kunskap och de lösningar som behövs för att skapa ett hållbart samhälle som minskar klyftorna och skapar jobb samt genomföra klimatomställningen och omställning till en cirkulär ekonomi. Forskning, innovationer och deras genomförande kommer enligt utskottets bedömning att ha en avgörande betydelse för att uppnå dessa

ambitioner. Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige ska gå före på klimat- och miljöömrådet och att detta arbete ska baseras på forskning och vetenskap. För att minska människans påverkan på klimatet krävs omfattande omställningar i Sverige, inom EU och globalt. Likaså behövs insatser för att bedöma klimatförändringarnas effekter och stärka samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Det är därför positivt att regeringen förstärker satsningen på forskning om hur utformningen av klimatpolitiska styrmedel kan bli mer samhällsekonomiskt effektiv. Vidare välkomnar utskottet den utökade satsningen på forskningen om samband mellan klimatförändringar och biologisk mångfald. Utskottet delar regeringens bedömning om betydelsen av förbättrade förutsättningar för att hantera klimatutmaningen och därmed sammankopplade utmaningar som rör biologisk mångfald och ekosystem-tjänster.

Klimatförändringarna, havsförurningen och övergödningen har medfört allvarliga konsekvenser för havens ekosystem. Utskottet har tidigare påtalat betydelsen av att tillräckliga åtgärder vidtas för att säkerställa en långsiktig och ansvarsfull förvaltning av haven och att åtgärdstakten i detta arbete behöver öka (jfr. bet. 2019/20:MJU10). Det är enligt utskottets mening grundläggande att det finns korrekt och tillförlitliga data och kunskap för att kunna vidta relevanta och effektiva åtgärder. Det är mot denna bakgrund mycket positivt att regeringen föreslår att Formas får i uppdrag att genomföra ett tioårigt nationellt forskningsprogram om hav och vatten. Utskottet delar regeringens bedömning att det behövs forskning som inriktas mot såväl förståelsen av naturliga processer och deras interaktioner som påverkanstryck och miljö- och klimateffekter. Utskottet noterar särskilt att forskning kring havsmiljön i Östersjön ingår i arbetet och att regeringen framhåller möjliga synergier med EU:s ramprogram för forskning och innovation samt genomförandet av FN:s årtionde för havsforskning.

Utskottet har tidigare ställt sig bakom regeringens förslag om en samlad strategi för klimatanpassningsarbetet i syfte att öka långsiktigheten och samordningen i det nationella klimatanpassningsarbetet (läs mer i betänkande 2017/18:MJU22). Utskottet var också positivt till att regeringen tydliggjorde kommunernas ansvar i detta anpassningsarbete. Mot denna bakgrund välkomnar utskottet att regeringen förstärker det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande. Utskottet konstaterar att en hållbar markanvändning är nödvändig för en klimatanpassad bebyggelse och infrastruktur. I likhet med regeringen bedömer utskottet att det är centralt att få till tvärvetenskaplig forskning och innovation för att säkerställa en kunskapsbaserad och långsiktigt hållbar klimatanpassning av den byggda miljön och att satsningar på området social bostadspolitik ska ingå i detta arbete.

Vid beredningen av regeringens proposition 2016/17:104 En livsmedelsstrategi för Sverige välkomnade utskottet i sitt betänkande 2016/17:MJU23 regeringens förslag till en svensk livsmedelsstrategi för en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion i Sverige. Utskottet anförde bl.a.

att samverkan mellan företag, universitet och myndigheter och en stärkt innovationskedja från forskning till genomförda lösningar är centralt i arbetet för en konkurrenskraftig livsmedelskedja. I det senaste betänkandet för utgiftsområde 23 (2020/21:MJU2) betonade utskottet betydelsen av forskning och innovation för en hållbar och konkurrenskraftig samhällsomställning. Utskottet noterade vad regeringen anförde om vikten av det nationella kunskapssystemet inom livsmedelssektorn för att möta utmaningarna på bl.a. klimatområdet och säkra tillgången till livsmedel. I likhet med regeringen såg utskottet behovet av att stärka det innovationsfrämjande arbetet inom livsmedelssektorn. Det är därför mycket positivt att regeringen nu föreslår förstärkningar av det nationella forskningsprogrammet för livsmedel. Utskottet delar regeringens bedömning att ett innovativt, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem bidrar till att uppfylla målen i livsmedelsstrategin och utskottet vill särskilt framhålla regeringens konstaterande att den behovsmotiverade forskningen inom livsmedelskedjan utgör en viktig del av livsmedelsstrategin. Utskottet noterar även regeringens bedömning att livsmedelsförsörjningen är en kritisk förutsättning för totalförsvaret och att det krävs en fungerande inhemsk jordbruks- och livsmedelsproduktion för att trygga livsmedelsförsörjningen. Utskottet vill i detta sammanhang lyfta fram den fördjupade uppföljning om lantbrukets sårbarhet som utskottet nyligen genomfört<sup>1</sup>. I uppföljningen lyfts många faktorer fram som betydelsefulla för att minska sårbarheten. Exempel på övergripande faktorer som framkommit är ökad lönsamhet och konkurrenskraft, klimatanpassningsåtgärder, säkrad tillgång till insatsmedel, ökad tillgång till personal samt samarbete. Uppföljningen innehåller även en sammanställning av forskningsartiklar som främst redogör för sårbarhetsfaktorer för ett hållbart lantbruk och stabil livsmedelsproduktion. Bland de pågående forskningsprojekten är framför allt förebyggandet och hanteringen av framtida utmaningar för lantbruk relaterat till klimatförändringar i fokus samt teknisk utveckling för att effektivisera livsmedelsproduktionen.

I propositionen anför regeringen att rymddata spelar en allt större roll i det moderna samhället. Regeringen framhåller att det krävs bättre kunskap om hur klimat- och ekosystemen på jorden fungerar och hur processerna som binder ihop dem samverkar. Utskottet delar denna bedömning och ser positivt på att regeringen föreslår förstärkningar till Rymdstyrelsen för att öka förutsättningarna för forskning och innovation som bygger på rymddata-exploatering. I detta sammanhang vill utskottet lyfta fram vikten av bildanalys och artificiell intelligens (AI) och anser i likhet med regeringen att denna del av forskningen måste prioriteras. AI-baserade tekniker kan enligt utskottets bedömning få stor betydelse inom flera av utskottets ansvarsområden där jordobservationsdata används.

---

<sup>1</sup> Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning, rapport från riksdagen 2020/21:RFR7.

Inom ramen för samhällsutmaningen Hälsa och välfärd anför regeringen i propositionen att Sverige är ett föregångsland när det gäller djurskydd och att det är regeringens ambition att Sverige ska fortsätta vara det. Regeringen redovisar de satsningar som görs genom Formas, Vetenskapsrådet och 3R-centret vid Jordbruksverket om djurskydd och alternativa metoder till djurförsök. Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige genom dessa satsningar arbetar med fortsatt utveckling av alternativa metoder till djurförsök i enlighet med den inriktning som anges i direktiv 2010/63/EU (skäl 10) som syftar till att uppnå det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det.

I propositionen anför regeringen att det behövs en forskningssatsning som kan bidra till att den cirkulära och biobaserade ekonomin utvecklas i de gröna och blå näringarna, dvs. från jord, skog och vatten. Regeringen föreslår förstärkta satsningar på forskning och innovation inom nya biobaserade material inklusive teknik som medför lönsamhet i tillvaratagande av restströmmar, dvs. biprodukter från jord- skogs- och vattenbruk samt från vidareförädlingsprocesser som inte används. Regeringen anför att den forskningssatsning på skogsråvaror och biomassa som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2012 (Forskning och innovation, prop. 2012/13:30) fortsätter och breddas till forskning och innovationsverksamhet för hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin, inklusive nya varor, tjänster, återbruk och konsumtion. Utskottet ser positivt på denna breddade satsning och delar regeringens bedömning att satsningen rör kunskapsområden som står högt på den globala agendan och där svensk forskning kan bidra.

I miljö- och jordbruksutskottets betänkande En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (2019/20:MJU16) uttalade utskottet att det inte var motiverat med en särskild strategi för utveckling av fjärde generationens kärnkraft. Utskottet gör ingen annan bedömning i dag.

Sammanfattningsvis är det således utskottets uppfattning att regeringens förslag i propositionen är väl avvägda och syftar till att genomföra en politik som bidrar till målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att utbildningsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motion 2020/21:3834 yrkanden 24–31, motion 2020/21:3805 yrkande 3 och motion 2020/21:3833 yrkande 13.



Stockholm den 2 mars 2021

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

*Jessica Rosencrantz*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jessica Rosencrantz (M), Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), John Widegren (M), Magnus Manhammar (S), Kristina Yngwe (C), Elin Segerlind (V), Betty Malmberg (M), Malin Larsson (S), Marlene Burwick (S), Nina Lundström (L), Staffan Eklöf (SD), Ulrika Heie (C), Markus Selin (S), Yasmine Eriksson (SD), Mats Nordberg (SD) och Kjell-Arne Ottosson (KD).

# Avvikande meningar

## 1. Avvikande mening (M)

Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M) anför:

### *Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om klimat*

En ambitiös forsknings- och innovationspolitik är en viktig försäkring för att mildra konsekvenserna av klimatförändringarna. Det är därför bra att regeringen har tillsatt ett nationellt forskningsprogram för klimatet som en fortsättning på den moderatledda regeringens strategiska forskningsområde om klimatet. I forskningsprogrammet är det dock viktigt att det finns en helhetssyn på klimatfrågans många dimensioner såsom den svenska skogens roll i ett fossilfritt samhälle. Inom ramen för vår budgetsatsning på grönt bränslestöd avsätter vi därför medel för forskning och innovation samt test-demoanläggningar. Moderaterna anser vidare att Formas ska göra en vidare avvägning och analys av hur behovet av forskning och innovation ser ut då det gäller gröna bränslen, såsom biobränslen, vätgas och biogas, och därefter initiera nya forskningsutlysningar samt att de när de finner så lämpligt inkluderar utveckling och innovation i samverkan med andra aktörer såsom RISE och Vinnova.

### *Moderaterna ökar anslagen till rymddata för miljö- och klimatforskning*

Data från Rymdstyrelsen samt forskning och innovation på området kan ha stor betydelse för möjligheten att använda ny teknik i jord- och skogsbruk, något som kan bidra till hållbarare produktion, ökad resurseffektivitet och mer anpassad produktion inom lantbruket som i sin tur kan bidra till minskade utsläpp och bättre miljö. Detta bör stimuleras.

### *Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten*

Förenta nationerna (FN) har utnämnt perioden 2021–2030 som ett årtionde för havsforskning. Ett initiativ som Moderaterna välkomnar. Moderaterna anser att havsmiljöfrågorna måste uppmärksammas i avsevärt högre grad och att arbetet med dessa ska stärkas såväl internationellt som nationellt. För oss är det viktigt att fokusera på handling där effektivitet, forskning och internationellt samarbete är ledstjärnor. Vi anser därför att Formas ska tilldelas ett s.k. nationellt program med tvärvetenskaplig forskning om hav och vatten. Vi menar att detta bör uppmärksamma alltifrån tryggad tillgång på dricksvatten till att förbättra miljötillstånden i hav och insjöar gärna även med teknikens hjälp.

*Forskningsprogram om hållbart samhällsbyggande*

Regeringen gör en förhållandevis stor satsning på att förstärka det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande. Detta är en angelägen fråga med stor koppling till klimatet där bl.a. klimatanpassning är en viktig del i arbetet tillsammans med att hejda själva klimatförändringarna. Moderaterna välkomnar särskilt den förstärkta satsningen på landsbygd och regional utveckling.

*Moderaterna ökar anslaget till det nationella forskningsprogrammet om livsmedel*

Svenska livsmedel kan bidra till att trygga den inhemska livsmedelsförsörjningen liksom den globala. Med forskning och förädling kan vi utveckla och exportera näringstära produkter och råvaror som går att odla i områden med sämre odlingsmark och som kräver mindre resurser, såsom vatten. Forskning och förädling bör vara riktade mot att möta framtidens behov av innovationer från lokal till global nivå, liksom att möta konsumenternas efterfrågan. Precisionsodling, CRISPR-Cas9 och användning av alternativa bränslen är exempel på hur ny teknik kan gynna ett hållbarare brukande. Genom initiativet Sweden Food Arena har näringslivet kommit med viktiga inspel om livsmedelsnäringens behov av framtida forskningsprioriteringar och vikten av att höja innovationskapaciteten för att uppnå en hållbarare livsmedelskedja. Livsmedelsnäringen har även påtalat ett intresse av att bidra. Detta bör bejakas.

*Forskningssatsning om hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin*

Moderaterna står bakom att öka forskningen kring bioekonomi och anser att det är ett mycket viktigt område att utveckla. Som tidigare nämnts anser vi dock att de ytterligare gränsdragningar som olika satsningar ger upphov till kan påverka effektivitet, styrning och resultatuppnående av forskningsprogrammen. Moderaterna anser därför att medlen och syftet med satsningen på bioekonomi ska kvarstå. Samtidigt anser vi att medlen ska frigöras och att det ska vara upp till Formas att besluta om var de ger störst nytta i de nationella program som redan pågår respektive har inrättats.

*Moderaterna prioriterar djurfri forskning*

Moderaterna anser att s.k. djurfri forskning är viktig och av central betydelse. Dels för att metoden förkortar djurs lidande dels för att den ger snabbare tillgång för människa och djur till såväl nya läkemedel som medicinsk teknik. Djurfri forskning är dessutom ett svenskt styrkeområde. Moderaterna anser därför att regeringen ska utarbeta en strategi för att öka användningen av djurfri forskning samt öka satsningarna på forskning om detsamma.

Mot denna bakgrund anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2020/21:3834 yrkandena 24 - 31.

## **2. Avvikande mening (SD)**

Staffan Eklöf (SD), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD) anför:

Vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2020/21:3805 yrkande 3.

## **3. Avvikande mening (KD)**

Kjell-Arne Ottosson (KD) anför:

Jag anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2020/21:3833 yrkande 13.

BILAGA 12

## Näringsutskottets yttrande 2020/21:NU3y

## Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

---

### Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 21 januari 2021 att ge bl.a. näringsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige och eventuella följdmotioner i de delar som rör näringsutskottets beredningsområde.

Enligt riksdagsordningen ska näringsutskottet bl.a. bereda ärenden om allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor, immaterialrätt och energipolitik. Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till följande förslag: motionerna 2020/21:3805 (SD) yrkandena 3, 8 och 9, 2020/21:3813 (V) yrkandena 6, 13 och 14, 2020/21:3833 (KD) yrkandena 4, 13 och 27 och 2020/21:3834 (M) yrkandena 1, 16, 24 och 25.

Näringsutskottet förordar att utbildningsutskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (M, SD, V, KD) och ett särskilt yttrande (L).

## Utskottets överväganden

### Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

#### Propositionen

I propositionen presenterar regeringen inriktningen för forskningspolitiken för åren 2021–2024. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnade regeringen förslag och redovisade bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I propositionen presenteras satsningarna närmare. Regeringen fokuserar på samhällsutmaningar inom sex områden som den anser att den strategiska forskningen och innovationssatsningarna behöver ta sig an – klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. När det gäller innovation framhåller regeringen att innovationssystemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer och sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Regeringen anför att dessa satsningar kommer att bidra till att möta samhällsutmaningarna, nyttiggöra forskningsresultat och stärka Sverige som kunskapsnation.

Regeringen konstaterar att Sverige och världen står inför stora utmaningar som kräver ny kunskap och framhåller att pandemin mer än någonsin visat vikten av forskning för att möta sådana samhällsutmaningar. Regeringen anser därför att det är mycket angeläget att fortsätta med strategiska forsknings- och innovationssatsningar som kopplar till nationella och globala samhällsutmaningar. Agenda 2030 och Parisavtalet utgör viktiga referenspunkter för regeringens prioriteringar. När det gäller politikens inriktning framhåller regeringen bl.a. att investeringar i kunskap bygger ett starkt samhälle och målsättningen att Sverige ska vara en ledande forskningsnation. Regeringen presenterar vidare övergripande satsningar på bl.a. strategiska forsknings- och innovationssatsningar som ska möta samhällets utmaningar, forskningsinfrastruktur för utveckling och tillväxt, starkt innovationskraft och en nationell strategi för EU-samarbetet inom forskning och innovation.

Regeringen framhåller att Sverige är ett av världens mest innovativa länder, men konstaterar samtidigt att det även fortsättningsvis behövs investeringar för att bibehålla och utveckla innovationssystemet och konkurrenskraften. Det nationella innovationssystemet behöver därför enligt regeringen stärkas och utvecklas för att möta samhällsutmaningar, nyttiggöra forskningsresultat och stärka det globalt konkurrensutsatta näringslivet i hela landet. Regeringen ser ett behov av att stimulera näringslivets fortsatta förmåga att investera i forskning och innovation, särskilt forskningsintensiva små och medelstora företag,

för att främja samhällets omställning och näringslivets omstart och förnyelse. De innovationssatsningar som föreslås riktas bl.a. till förbättrad samverkan mellan stora såväl som små och medelstora företag, lärosäten, forskningsinstitut och offentlig sektor i hela landet. Parallellt skapas förutsättningar som bidrar till en omställning och hållbar utveckling i linje med Agenda 2030 där innovation spelar en central roll vid adressering av globala utmaningar.

Regeringen konstaterar att världsekonomens omställning från fysiska till immateriella tillgångar har accelererat sedan betänkandet Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar (SOU 2015:16) redovisades, liksom även utvecklingen av ett öppet vetenskapssystem. Regeringen anser att vikten av att dessa tillgångar hanteras strategiskt därmed har fortsatt att öka. Det handlar t.ex. om att skydda forskningsresultat så att svensk konkurrenskraft och nyttiggörandet av svenska innovationer kan fortsätta att öka. För att åstadkomma en sådan utveckling anser regeringen att forskare och entreprenörer behöver medvetandegöras om vilka immateriella tillgångar man besitter, och medvetet väljer att hantera dessa tillgångar strategiskt. Regeringen uppger att frågan för närvarande bereds i Regeringskansliet.

Regeringen framhåller att tillgången till relevanta test- och demonstrationsmiljöer i alla delar av landet utgör en central funktion i ett välfungerande och internationellt konkurrenskraftigt innovationssystem. Eftersom dessa miljöer ofta kräver stora investeringar som de flesta företag inte har råd att vare sig bygga eller driva menar regeringen att offentliga investeringar från bl.a. staten och regionerna många gånger är en förutsättning. Regeringen anser därför att det bör genomföras insatser inom test och demo inom de fem samhällsutmaningar som även omfattar regeringens fyra samverkansprogram. Regeringen tillför därför medel till Vinnova bl.a. för vidareutveckling och investeringar i test och demo samt för att stimulera nyetableringar av test och demo både i privat och i offentlig regi, såväl som stärkt internationellt samarbete.

För att Sverige ska kunna vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer anser regeringen att det är viktigt att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering är väl anpassad till samhällsutmaningarna och fungerar på ett ändamålsenligt, kvalitativt, samordnat och kostnadseffektivt sätt. Det handlar dels om de statliga forskningsfinansiärerna, dels om övriga myndigheters forsknings- och innovationsfinansiering. Regeringen anför att den därför ser skäl att göra en översyn av den statliga forskningsfinansieringen.

## **Motionerna**

I kommittémotion 2020/21:3834 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 1 påtalas att svensk forsknings- och innovationspolitik behöver en ny agenda som sätter vetenskaplig kvalitet och excellens främst. Motionärerna framhåller att svenska lärosäten och svenskt näringsliv genom ett avsevärt större fokus på att bygga excellenta forsknings- och innovationsmiljöer kring svenska styrke-

områden kan konkurrera med världens främsta vetenskaps- och innovationsmiljöer. I yrkande 16 efterfrågas vidare ett tydligt och väl fungerande regelverk för icke-materiella tillgångar för att främja innovation och entreprenörskap. Vidare förordar motionärerna i yrkande 24 ett tillkännagivande om att forskningsrådet Formas ska göra en vidare avvägning och analys av hur behovet av forskning och innovation ser ut när det gäller gröna bränslen. Formas bör därefter initiera nya forskningsutlysningar som när forskningsrådet finner är lämpligt inkluderar utveckling och innovation i samverkan med andra aktörer, t.ex. RISE och Vinnova. När det gäller det nationella forskningsprogrammet för klimatet framhåller motionärerna i yrkande 25 vikten av att det finns en helhetssyn på klimatfrågans många dimensioner. Motionärerna står bakom regeringens ökade satsningar på det nationella programmet för klimatet, men man vill se mer och hänvisar till satsningar som presenterats i Moderaternas budgetmotion för 2021. Budgetmotionen omfattar bl.a. ökade medel för forskning och innovation och test- och demoanläggningar i en riktad satsning.

I kommittémotion 2020/21:3805 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 3 efterfrågas en kraftfull satsning på forskning om fjärde generationens kärnkraft, och motionärerna förordar att ett nationellt forskningsprogram som administreras av Formas även ska innehålla forskning om framtida kärnkraft. Motionärerna förordar vidare i yrkande 8 att riksdagen ska uppmana regeringen att snabbtreda vilka för- respektive nackdelar det finns med att slå ihop alla eller vissa av forsknings- och innovationsråden Vetenskapsrådet, Formas, Forte och Vinnova. Om utredningen kommer fram till att fördelarna överväger bör regeringen också agera i enlighet med det. När det gäller innovationspolitiken framhåller motionärerna i yrkande 9 vikten av att regeringen säkerställer att det genomförs tillförlitliga effektutvärderingar. Motionärerna anför att det i en särskild granskning av två av Vinnovas stödprogram inte gick att säkerställa några positiva effekter av stöden och att Riksrevisionen i en nyligen genomförd granskning påvisat att det finns allvarliga brister i effektutvärderingen av näringspolitiken och däribland innovationsstöden.

I kommittémotion 2020/21:3813 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) yrkande 6 förordas att riksdagen ska uppmana regeringen att utreda införandet av ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar. För att stärka innovationskraften framhålls vidare i yrkande 13 att patent hos småföretag, startup-företag och uppfinnare behöver säkerställas. Motionärerna anför att patenträttegångar både är dyra och tar lång tid och anser att det bör utredas hur patenträttigheterna kan stärkas och obalansen mellan parterna vid rättegångar minimeras. Vidare förordas i yrkande 14 att regeringen ska tillsätta en utredning om hur man kan öka kunskapen och öka forskningen om kooperativ och alternativa företagsformer. Motionärerna menar att det bl.a. behövs mer kunskap om hur kooperativa arbetarägda företag och företagsformer kan rustas inför framtida kriser.

I kommittémotion 2020/21:3833 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4 förordas att det ska tillsättas en utredning i syfte att säkerställa att all statlig



forskningsfinansiering ska fördelas genom en kvalitetsprocess som den som Vetenskapsrådet har. När det gäller strategiska forskningssatsningar föreslås i yrkande 13 att det ska anslås resurser till forskning kring kärnkraften och dess bidrag till att säkra framtidens energiförsörjning i enlighet med den inriktning som Kristdemokraterna förordade i sin budgetmotion för 2021. Motionärerna anför vidare att Sverige behöver fler personer och företag som ser värdet av att våga pröva att omvandla en idé till innovation. Dagens villkor när det gäller det immateriella värdeskapandet missgynnar mindre aktörer som t.ex. startup-företag, universitetsforskare och enskilda uppfinnare, enligt motionärerna. I yrkande 27 förordas därför att regeringen ska tillsätta en utredning som ska se över hur de ekonomiska obalanserna vid rättegångar om patent påverkar innovationsviljan och föreslå förändringar med internationella jämförelser som inspiration.

### **Vissa kompletterande uppgifter**

#### *Aviserade propositioner och skrivelser*

Inriktningen för forskning och innovation inom energiområdet för åren 2021–2024 kommer att anges i en särskild proposition. Enligt propositionsförteckningen avser regeringen att överlämna en sådan proposition till riksdagen den 2 mars 2021.

Regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiska insatser ska överlämnas till riksdagen senast den 22 april 2021.

#### *Vinnovas regleringsbrev*

I regeringens regleringsbrev för Vinnova budgetåret 2021 framgår att myndigheten ska genomföra minst två utvärderingar av genomförda insatser. De insatser som utvärderas ska vara av budget- och verksamhetsmässig betydelse och extern expertis ska nyttjas. Ett jämställdhetsperspektiv ska ingå i utvärderingen. Vinnova ska vidare föra dialog med Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) om vilka insatser som utvärderas och metoder inklusive utvärderingsbarhet för detta. Utvärderingarna ska omfatta resultat och när det är möjligt effekter av stödet från myndigheten. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 mars 2022.

Vinnova ska vidare fortsätta utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (skr. 2016/17:10). Myndigheten ska redovisa inriktningen för det fortsatta arbetet med jämställdhetsintegrering för åren 2022–2025 till regeringen senast den 1 september 2021.

### *Mål om patentintrång*

I mål om patentintrång är det normalt enskilda som tvistar inom ramen för en civilprocess. Patentintrång kan dock även behandlas inom ramen för en straffprocess där den som uppsåtligen eller av oaksamhet har begått ett patentintrång kan dömas till böter eller fängelse. En förutsättning för att en åklagare ska väcka åtal för brottet är att målsäganden gör en åtalsanmälan och att åtal motiveras från allmän synpunkt (57 § patentlagen). Hösten 2016 inrättades två specialdomstolar (Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen) som ska handlägga i princip samtliga landets immaterialrättsliga, konkurrensrättsliga och marknadsföringsrättsliga mål och ärenden. Avsikten med domstolarna är att öka kvaliteten i dömandet och att uppnå en effektivare rättsprocess för immaterialrättsmålen. I betänkandet Ett enhetligt patentskydd i EU (bet. 2013/14:NU21) framhöll utskottet att det enhetliga patentsystemet kommer att innebära att sökande enklare, snabbare och billigare kan få patentskydd med stor utbredning. En patenthavare som vill försvara sitt patent kommer i det nya systemet att kunna väcka talan i en enda domstol i stället för att som i dag behöva göra det i olika länder. För patenthavarna innebär det en ökad förutsebarhet och minskade kostnader.

Den 1 september 2020 genomfördes lagändringar (prop. 2019/20:149, bet. 2019/20:NU18) som innebär att kraven för att väcka allmänt åtal när det gäller patentintrång sänktes något i förhållande till vad som gällde tidigare.

Våren 2020 behandlade utskottet liknande yrkanden som de nu aktuella om mål om patentintrång. I betänkandet (bet. 2019/20:NU18) redogjorde utskottet för att det enligt uppgift från Regeringskansliet fanns indikationer på förkortade handläggningstider för immaterialrättsliga mål. Patent- och marknadsdomstolens egna uppgifter visade bl.a. på att antalet ineliggande patentmål som är äldre än två år hade minskat från 29 till 11 procent sedan domstolsreformen trädde i kraft samt att 75 procent av de allmänna immaterialrättsliga tvistemålen avgjordes inom 10,7 månader. Motsvarande siffra från Stockholms tingsrätt innan domstolsreformen genomfördes var ett och ett halvt år. Av Sveriges Domstolars årsredovisning för 2019 framgick vidare att Patent- och marknadsdomstolen under såväl 2017 och 2018 som 2019 avgjorde fler immaterialrättsliga mål och ärenden än vad som inkommit. Regeringskansliet uppgav även att regeringen arbetade på EU-nivå för att i detta sammanhang skapa bättre förutsättningar för små och medelstora företag, bl.a. inom ramen för det enhetliga europeiska patentsystemet. Fokus för arbetet angavs vara att skapa en snabb och effektiv domstolsprocess inte minst för små aktörer. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena och anförde bl.a. att det hade genomförts förändringar som enligt utskottets uppfattning bör leda till att handläggningstiderna förkortas och processkostnaderna minskar, vilket utskottet också tidigare anfört. Utskottet ansåg också att det förtjänades att åter nämnas att det t.ex. har inrättats särskilda patent- och marknadsdomstolar som innebär ökad förutsebarhet och minskade kostnader för patenthavarna.

När det gäller frågan om tak för rättegångskostnader i patenttvister uppger Regeringskansliet att den svenska inställningen under förhandlingarna om det

enhetliga patentsystemet var mycket restriktiv. Skälen till det var bl.a. att det för svensk del skulle innebära att man frångår det redan etablerade systemet med generella begränsningsregler för alla former av civilrättsliga ”småmål” och den därutöver grundläggande principen om att den vinnande parten ska få ersättning för sina skäligen påkallade rättegångskostnader. Vidare skulle det kunna skapa incitament för oseriösa företag (s.k. patent-troll) att starta ogrundade processer, utan någon större risk, som skulle vara till skada för patenthavare. Flera remissinstanser var också mycket kritiska till den här typen av sÄrlösningar. Enligt uppgift från Regeringskansliet skulle en sådan sÄrlösning i nationell rätt för just patenthavare (men inte för t.ex. konsumenter) kunna bli svår att motivera.

I sammanhanget kan Även nämnas att regeringen i budgetpropositionen för 2021 redovisar arbetet med att informera om och bidra till en ökad förståelse för hanteringen av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet. Vidare kan Även nämnas att utredningen om ett effektivare innovationsstöd vid universitet och högskolor, vars betänkande (SOU 2020:59) nu är ute på remiss, bl.a. föreslår flera åtgärder som ska bidra till ett mer strategiskt arbete med immateriella rättigheter.

#### *Kommissionens meddelande om en handlingsplan för immateriella rättigheter*

Kommissionen anser att styrkorna som finns i EU:s regelverk för immateriella rättigheter behöver vidareutvecklas genom att uppgradera regelverket där det finns behov och införa välvägdA strategier för immateriella rättigheter för att hjälpa företag att dra nytta av sina uppfinningar och verk. I meddelandet (COM(2020) 760) identifierar kommissionen flera utmaningar inom det immaterialrättsliga området, bl.a. att EU:s immaterialrättssystem fortfarande är alltför fragmenterat med förfaranden som är alltför komplicerade, kostsamma och ibland ottydliga och att alltför många företag och forskare inte drar full nytta av de möjligheter som ett immaterialrättsligt skydd erbjuder. För att möta utmaningarna föreslår kommissionen att ett antal åtgärder ska vidtas på området som fokuserar på att förbättra skyddet av immateriella rättigheter, uppmuntra framförallt små och medelstora företag att effektivt använda sina immateriella tillgångar, förenkla tillgången till och delning av immaterialrättsligt skyddade tillgångar, bekämpa intrång i immateriella rättigheter och verka för en rättvis spelplan på global nivå.

Den 11 februari 2021 hade utskottet en överläggning med regeringen om den svenska ståndpunkten med anledning av kommissionens meddelande (prot. 2020/21:23). Utskottet skriver också ett granskningsutlåtande om meddelandet med planerad justering den 11 mars 2021.

### *Jämställdhetsintegrering*

Genom utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering har regeringen bl.a. gett Vinnova i uppdrag att ha ett jämställdhetsperspektiv i alla beslutsprocesser. I en utvärdering av programmet konstaterar Statskontoret att Vinnova ökat andelen kvinnor som driver Vinnova-finansierade projekt inom området små och medelstora företag. I budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1) framgår att Vinnovas bedömning var att insatserna kopplade till myndighetens arbete för jämställdhetsintegrering i bedömningsprocessen varit framgångsrika. Det hade enligt myndigheten stimulerat utveckling och verifiering av angreppssätt och metoder som gjort att Vinnova närmat sig de uppsatta jämställdhetsmålen.

### *Insatser för socialt företagande*

Regeringen fattade i februari 2018 beslut om en samlad strategi för sociala företag. Strategin har som mål att stärka utvecklingen av sociala företag så att dessa bättre kan delta i att lösa utmaningar i samhället samt bidra till att den offentliga sektorn uppmärksammar och använder socialt företagande och sociala företag som värdefulla aktörer i utvecklingen av ett hållbart samhälle. Strategin innehåller fem utvecklingsområden. Ett av dessa är att utveckla kunskap och mötesplatser för att synliggöra socialt företagande samt att öka den nationella kunskapsspridningen, kunskapsutvecklingen och möjligheten för utövare och potentiella utövare inom social innovation och socialt företagande att mötas och stärkas.

Som ett led i arbetet med strategin gav regeringen i februari 2018 Tillväxtverket i uppdrag (N2018/00713/FF) att bl.a. identifiera och genomföra insatser som bidrar till att stimulera tillväxt hos sociala företag samt att stärka utvecklingen av och kunskapen om sociala entreprenörer och sociala företag i hela landet. En slutrapport av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 mars 2021.

### *Tillkännagivande om forskning om kärnkraft*

Våren 2019 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande om forskning om kärnkraft genom att bifalla en reservation i näringsutskottets betänkande om energipolitik (bet. 2018/19:NU14, rskr. 2018/19:253). I reservationen framhöll företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna bl.a. att det är viktigt att Sverige kan behålla och förädla forskningskompetens inom området för att kunna hantera befintliga reaktorer och ha möjlighet att bygga nya men också avveckla äldre reaktorer på ett säkert och ansvarsfullt sätt. Reserverna förordade därför att riksdagen skulle tillkännage för regeringen att satsningar på forskning bör ske inom alla relevanta energislag inklusive kärnkraft.

I skrivelse 2019/20:75 uppgav regeringen att man i regleringsbrevet för 2020 avseende Statens energimyndighet (Energimyndigheten) förtydligat i villkoren för anslaget 1:4 Energiforskning, anslagsposten 11 Forskning,

utveckling och innovation att Energimyndigheten har ansvar för strategiarbetet och har möjlighet att prioritera insatser kring alla relevanta energislag, inklusive kärnkraft, i den mån detta bedöms rimligt för att bidra till målen. Regeringen anförde vidare att den överväger att vid behov ta upp frågan i den kommande propositionen om forskning och innovation på energiområdet och att ärendet skulle beredas vidare.

I Energimyndighetens regleringsbrev för 2021 återfinns motsvarande formulering som i regleringsbrevet för 2020 när det gäller forskning om kärnkraft.

### Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis uttala sitt stöd för den presenterade inriktningen för forsknings- och innovationspolitiken som har sin grund i budgetpropositionen för 2021, som i sin tur bygger på en politisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet.

I motion 2020/21:3834 (M) yrkande 1 anfördes att svensk forsknings- och innovationspolitik behöver en ny agenda som sätter vetenskaplig kvalitet och excellens främst. Som framgår av propositionen avser regeringen att inrätta ett excellenscentrum. Utskottet konstaterar att syftet är att skapa ett långsiktigt stöd till forsknings- och utbildningsmiljöer som kan bygga upp forskningscentrum av högsta kvalitet som bidrar till att svensk forskning fortsätter att vara internationellt ledande. Utskottet noterar också att regeringens bedömning är att en långsiktig finansiering kommer att göra det möjligt att rekrytera internationellt framstående forskare under längre perioder. Utskottet anser att detta ligger i linje med det som efterfrågas i det nyss nämnda yrkandet och anser därför att riksdagen inte behöver agera i frågan.

När det gäller förslag om forskningsfinansieringen som finns i motionerna 2020/21:3805 (SD) yrkande 8 och 2020/21:3833 (KD) yrkande 4 konstaterar utskottet att regeringen avser att tillsätta en utredning för att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering är väl anpassad till samhällsutmaningarna och fungerar på ett ändamålsenligt, kvalitativt, samordnat och kostnadseffektivt sätt. Utskottet välkomnar en utredning och ser inte heller här någon anledning för riksdagen att agera i frågan.

I motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 9 framhålls vidare vikten av att det genomförs tillförlitliga effektutvärderingar. Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna i fråga om vikten av att säkerställa att statliga stöd till innovation får avsedd effekt. Utskottet konstaterar att Vinnova enligt regleringsbrevet för 2021 ska ta stöd av Tillväxtanalys i sitt arbete med att utvärdera insatser. Utvärderingarna som ska redovisas senast den 31 mars 2022 ska omfatta resultat och när det är möjligt effekter av stödet. När det gäller Riksrevisionens granskning om effektutvärderingar av näringspolitiska insatser som omnämns i motionen kommer utskottet att ha möjlighet att återkomma till de frågor granskningen aktualiserar i samband med behandlingen av regeringens

skrivelse med anledning av rapporten. Motionsyrkandet bör lämnas utan åtgärd.

Utskottet delar uppfattningen som kommer till uttryck i såväl propositionen som i några av de aktuella motionerna att en ambitiös forsknings- och innovationspolitik spelar en betydande roll när det gäller att möta stora samhällsutmaningar som t.ex. klimatförändringarna. Utskottet vill också understryka vikten av att nå målen i Parisavtalet och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. I det ingår omställningen till ett fossilfritt samhälle med minskade koldioxidutsläpp samtidigt som framtidens energiförsörjning säkras. Utskottet konstaterar att regeringen inom kort kommer att överlämna en proposition till riksdagen om inriktningen för forskning och innovation inom energiområdet för 2021–2024. Utskottet ser inga skäl för riksdagen att förekomma den beredningen med anledning av det som föreslås i motionerna 2020/21:3805 (SD) yrkande 3, 2020/21:3833 (KD) yrkande 13 och 2020/21:3834 (M) yrkande 24. Utskottet vill även påminna om att riksdagen redan har gjort ett tillkännagivande om forskning om kärnkraft som redovisats i det föregående. När det gäller det som anförs i motion 2020/21:3834 (M) yrkande 25 noterar utskottet vidare att även regeringen framhåller vikten av tillgång till test- och demonstrationsmiljöer och offentliga investeringar i dessa. Som framgår av propositionen, och som redovisats i det föregående, tillförs Vinnova medel för sådana miljöer. Motionsyrkandet bör därför enligt utskottet avslås.

Utskottet ser inte heller behov av ett tillkännagivande med anledning av det som förordas i motion 2020/21:3813 (V) yrkande 6 om jämställdhet. Utskottet delar motionärernas syn på att forsknings- och innovationspolitiken ska iakttä och främja jämställdhet och att kvinnors innovation är en viktig del i detta. Som framgår av propositionen finns det inom forskningspolitiken ett uttalat delmål under perioden 2017–2026 om att öka jämställdheten, och regeringen har bl.a. gett forskningsfinansiärerna i uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering. Utskottet vill i sammanhanget framhålla Statskontorets utvärdering av Vinnovas jämställdhetsintegrering och myndighetens egna bedömning som redovisats i det föregående och som visar på positiva resultat.

När det gäller den sistnämnda motionens yrkande 14 om behovet av att öka kunskapen och forskningen om kooperativ och alternativa företagsformer anser utskottet att även detta förslag kan lämnas utan åtgärd. Utskottet vill i sammanhanget påminna om det uppdrag Tillväxtverket har att identifiera och genomföra insatser som bl.a. bidrar till att stärka kunskapen om sociala entreprenörer och sociala företag i hela landet och som ska slutredovisas den 1 mars 2021.

Utskottet vill med anledning av det som anförs i motionerna 2020/21:3834 (M) yrkande 16, 2020/21:3813 (V) yrkande 13 och 2020/21:3833 (KD) yrkande 27 inledningsvis framhålla att de immaterialrättsliga skydden skapar viktiga förutsättningar för att tillgängliggöra de kommersiella värdena av forskning och innovation. Väl fungerande immaterialrättsliga skydd är därför mycket betydelsefulla för svenska företags konkurrenskraft och tillväxtpotentialer. Som framgår i det föregående har utskottet i närtid avstyrkt liknande förslag

om processtider och kostnader i civilrättsliga mål om patent som de nu aktuella. Utskottet konstaterar vidare att den svenska inställningen till tak för rättegångskostnader under förhandlingarna om det enhetliga patentsystemet var mycket restriktiv oaktat regering. Skälen till detta har utskottet också redogjort för i det föregående. Utskottet vill understryka betydelsen av att immateriella tillgångar skyddas så att nyttiggörandet av svensk forskning och innovationsviljan hos svenska företag, uppfinnare och forskare kan fortsätta öka. Utskottet konstaterar att det pågår ett arbete när det gäller frågor om den strategiska hanteringen av immateriella tillgångar. I sammanhanget kan även kommissionens meddelande om en handlingsplan för immateriella rättigheter och utskottets kommande granskningsutlåtande om detsamma nämnas. Utskottet anser att riksdagen i nuläget kan lämna nyss nämnda motionsförslag utan vidare åtgärd.

Sammantaget anser utskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka samtliga ovan nämnda motionsyrkanden.

Stockholm den 25 februari 2021

På näringsutskottets vägnar

*Lars Hjälmered*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lars Hjälmered (M), Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Monica Haider (S), Helena Lindahl (C), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Joar Forssell (L), Lorentz Tovatt (MP), Peter Helander (C), Josef Fransson (SD), Lorena Delgado Varas (V) och Solange Olame Bayibsa (S).

## Avvikande meningar

### 1. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (M)

Lars Hjälmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) och Lotta Olsson (M) anför:

Sverige rankas som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga ekonomier av bl.a. World Economic Forum, Världsbanken och kommissionen. Samtidigt måste Sverige fortsätta att arbeta aktivt för ett livskraftigt näringsliv som främjar forskning, innovation och digitalisering i syfte att långsiktigt stärka svensk konkurrenskraft. Inte minst i spåren av coronapandemins effekter på ekonomin, näringslivet och samhället i stort.

För att goda villkor ska råda för nya innovationer krävs det en politik som stimulerar men inte hindrar den inneboende kraften hos forskare och innovatörer. Moderaterna har många förslag på insatser och reformer för att understödja ett livskraftigt näringsliv, främja forskning och innovation i näringslivet samt digitalisering som vi menar är avgörande för näringslivet. Alla dessa förslag behandlas inte här.

Vi anser att forsknings- och innovationspolitiken behöver en ny agenda som sätter vetenskaplig kvalitet och excellens främst. Med ett avsevärt större fokus på att bygga excellenta forsknings- och innovationsmiljöer kring Sveriges styrkeområden kan svenska lärosäten och svenskt näringsliv konkurrera med världens främsta vetenskaps- och innovationsmiljöer. I den nya forsknings- och innovationspolitiska reformagendan behöver tanken om att en ökad forskningsvolym leder till mer och bättre forskning överges. I stället behöver de ekonomiska förutsättningarna för excellenta miljöer och forskningsslag stärkas.

För att främja innovation och entreprenörskap måste vidare s.k. kunskapsrelaterade tillgångar hanteras på bästa möjliga sätt. Bland större svenska börsbolag består 90 procent av företagets värde av icke-materiella tillgångar i form av t.ex. patent, varumärken och upphovsrättigheter. Det skapar utmaningar för allt från industriföretag till nya företag som vuxit fram i tider av digitalisering. För att både kunna ta till vara dessa tillgångar och behålla konkurrenskraftiga företag anser vi att det krävs ett säkert och tydligt regelverk för icke-materiella tillgångar. Detta saknas i dag och regeringen bör därför ta fram ett sådant regelverk.

En ambitiös forsknings- och innovationspolitik är också en viktig försäkring för att mildra konsekvenserna av klimatförändringarna. Vi är därför positiva till att regeringen har tillsatt ett nationellt forskningsprogram för klimatet som en fortsättning på den moderatledda regeringens strategiska forskningsområde om klimatet. Vi vill dock framhålla vikten av att det finns en helhetsyn som omfattar klimatfrågans många dimensioner i programmet. Ett gott



exempel på detta är att Formas inom kort ska utlysa medel om den svenska skogens roll i ett fossilfritt samhälle. Detta pekar enligt vårt förmenande på att forskningsfinansieringen täcker in ett brett perspektiv av vägen mot ett fossilfritt samhälle och även att de beaktar konsekvenserna av detsamma. Vi står bakom regeringens ökade satsningar på det nationella programmet för klimatet, men vill se mer. Vi hade velat se att mer medel hade avsatts för forskning och innovation samt test- och demoanläggningar i form av en riktad satsning fram t.o.m. 2023. När det gäller Formas nationella forskningsprogram för klimatet anser vi att forskningsrådet ska göra en vidare avvägning och analys av hur behovet av forskning och innovation ser ut när det gäller gröna bränslen, som t.ex. biobränslen, vätgas och biogas. Formas bör därefter initiera nya forskningsutlysningar och inkludera utveckling och innovation i samverkan med andra aktörer såsom RISE och Vinnova när de finner det lämpligt. Regeringen bör anpassa kommande budgetar i enlighet med detta.

När det gäller förslagen som rör patent i motionerna 2020/21:3813 (V) yrkande 13 och 2020/21:3833 (KD) yrkande 27 vill vi uppmärksamma att det finns ett förslag i motion 2020/21:3483 (M) yrkande 13 om att se över processrätten i patenträttsliga mål som kommer att behandlas av näringsutskottet senare under våren. Vi ser dock i nuläget ingen anledning för riksdagen att agera i frågan med anledning av de aktuella motionerna.

Vi förordar därmed att utbildningsutskottet tillstyrker motion 2020/21:3834 (M) yrkandena 1, 16, 24 och 25.

## **2. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (SD)**

Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Josef Fransson (SD) anför:

I propositionen talar regeringen om samverkansprogrammen som verktyg för att möta samhällsutmaningar genom innovativa lösningar. Dessvärre kan vi konstatera att dessa program har kritiserats. Riksrevisionen har pekat på att det förekommer brister i effektivitet och att det finns otydligheter i uppdragen till myndigheter på området. Riksrevisionen har också noterat att det saknas ett systematiskt arbete för att prioritera och följa upp insatser. Myndigheten ansåg vidare att regeringen borde överväga en utvärdering av genomförda samverkansprogram och att regeringen inför framtida innovationssatsningar bör säkerställa att uppdrag ges med tidsramar som ger utrymme för förberedelser och planering. Utöver Riksrevisionens granskning har ett flertal rapporter påtalat brister i diverse offentliga stöd till näringslivet. Tillväxtanalys har t.ex. belyst brister på området genom att kritisera det stora antalet myndigheter som är involverade i administrationen. Vid en särskild granskning av två av Vinnovas stödprogram gick det inte att säkerställa några positiva effekter av stöden. Vidare påvisade Riksrevisionen i den nyligen publicerade granskningen Effekttvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet (RiR 2020:30)

att det återfinns allvarliga brister i effektutvärderingen av näringspolitiken, bl.a. när det gäller innovationsstöd.

Vi vill understryka att skattemedel ska brukas varsamt. Om det inte går att mäta om delar av politiken ger önskad effekt eller om det är ställt helt bortom rimliga tvivel att den inte ger önskad effekt bör den aktuella insatsen antingen struktureras om eller avslutas. Regeringen bör därför se över innovationspolitiken genom att bl.a. göra en översyn av samverkansprogrammen och säkerställa att det genomförs systematiska utvärderingar av dessa. Regeringen bör även framgent verka för tillförlitliga effektutvärderingar för att möjliggöra en ordentlig granskning av existerande innovationsstöd.

Vi anser vidare att regeringen bör snabbtreda vilka fördelar respektive nackdelar det finns med att slå ihop alla eller vissa av forsknings- och innovationsråden Vetenskapsrådet, Formas, Forte och Vinnova. Behovet av en ökad samordning mellan de statliga forskningsfinansiärerna har lyfts fram av Styr- och resursutredningen (SOU 2019:6). Om översynen visar att fördelarna med en sammanslagning överväger, vilket vi håller för troligt, bör regeringen agera i enlighet med detta.

I fråga om de insatser regeringen aviserar i propositionen vill vi när det gäller det nationella forskningsprogrammet om klimat, biologisk mångfald och ekosystem som administreras av Formas anföra följande. Vi saknar en satsning på framtida kärnkraft. Att inte satsa på den kanske säkraste och mest stabila kraftkällan, som dessutom har minimala utsläpp av koldioxid, menar vi inte är något annat än nonchalant och oansvarigt. Vi vill därför se en kraftfull satsning på forskning om fjärde generationens kärnkraft inom forskningsprogrammet. Regeringen bör därför i kommande budgetpropositioner minska sina anslag på övriga områden inom forskningsprogrammet till förmån för en sådan satsning.

När det gäller förslagen som rör patent i motionerna 2020/21:3813 (V) yrkande 13 och 2020/21:3833 (KD) yrkande 27 vill vi uppmärksamma att det finns ett förslag i motion 2020/21:717 (SD) yrkande 4 om att utreda ett tak för rättegångskostnader vid patenttvist som kommer att behandlas av näringsutskottet senare under våren. Vi ser dock i nuläget ingen anledning för riksdagen att agera i frågan med anledning av de aktuella motionerna.

Vi förordar därmed att utbildningsutskottet tillstyrker motion 2020/21:3805 (SD) yrkandena 3, 8 och 9.

### **3. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (V)**

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag kan tyvärr konstatera att kvinnors innovation är ett eftersatt område. Det finns därför behov av såväl en jämställd forskningspolitik som en jämställd innovationspolitik. Många av de statliga stöd som finns för innovation och försöksstudier har en viss snedfördelning och många berörda kvinnor upplever svårigheter. Tillväxtanalys rapport Med kall eller varm hand? (2015:18) visar

på att kvinnor i lägre utsträckning än män får lån beviljade och att utdelningen per beslut också är lägre för kvinnor än för män. Regeringen bör därför utreda införandet av ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar.

För att stärka innovationskraften anser jag att patent hos småföretag, startup-företag och uppfinnare behöver säkerställas. Patenträttegångar är väldigt dyra, vilket gör att få vågar ta risken att inleda en rättslig process. Kommissionen och FN:s immaterialrättsorgan (World Intellectual Property Organization, Wipo) har bland många andra studerat dessa frågor. Sammanfattningsvis har de kommit fram till att reglerna för rättegångar är en grundpelare i patentsystem, att kostnadsfördelning har en fundamental betydelse, att tidsutdräkten till det rättsliga utslaget har stor betydelse och att data för jämförelse mellan olika system saknas. I Sverige tar dessutom rättegångarna lång tid jämfört med liknande rättegångar i andra delar av världen. Regeringen bör därför utreda hur patenträttigheterna kan stärkas och obalansen mellan parterna vid rättegångar kan minimeras. Utredningen bör även undersöka hur obalansen påverkar nyttiggörande av forskning och innovationsvilja, och hur detta kan minimeras.

Regeringen bör vidare tillsätta en utredning om hur man kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer. Jag saknar forskning om hur man kan möjliggöra och underlätta för hållbart företagande, ett hållbart företagande som klarar av kriser bättre. Här behöver forskningen öka, bl.a. om kooperativa arbetarägda företag och hur företagsformerna kan rustas inför framtida kriser. I dag är forskningen aktiebolagsorienterad, vilket jag menar ger ett näringsliv som inte är lika resiliert.

Jag förordar därmed att utbildningsutskottet tillstyrker motion 2020/21:3813 (V) yrkandena 6, 13 och 14. Det jag har anfört sammanfaller även med det som föreslås i motion 2020/21:3833 (KD) yrkande 27, och utbildningsutskottet bör därför tillstyrka även detta motionsyrkande.

#### **4. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (KD)**

Camilla Brodin (KD) anför:

Det nuvarande statliga forskningsfinansieringssystemet med forskningsråden (Vetenskapsrådet, Formas och Forte) och Vinnova inrättades 2001. Vid sidan av dessa fyra aktörer har t.ex. Statens energimyndighet omfattande finansiering av forskning och innovation. I propositionen aviserar regeringen att den ser skäl att göra en översyn av den statliga forskningsfinansieringen. I likhet med regeringen konstaterar jag att svensk och internationell forsknings- och innovationspolitik alltmer har inriktats på att möta samhällsutmaningar, vilket har inneburit att många satsningar har blivit mer tvärssektoriella och berör flera finansörer. Forskningsfinansieringen beskrivs som överlappande där alla forskningsråd i varierade grad finansierar både grundforskning och behovs-

motiverad forskning. Förutsättningarna för forskning och innovation har utvecklats genom digitalisering och mer avancerad forskningsinfrastruktur. Vetenskapen har avancerat, internationella samarbeten växer, antalet finansierare är många och systemet beskrivs som fragmenterat. Det kan vara en utmaning för den enskilda forskaren som ska söka forskningsmedel. Jag välkomnar därför den aviserade utredningen. Regeringen utvecklar dock inte närmare vilka principer översynen ska grundas på. För att främja kvaliteten i forskningen bör utredningen syfta till att all statlig forskningsfinansiering fördelas genom samma kvalitetsprocess som den som Vetenskapsrådet har. Vidare bör nuvarande forskningsresurser på myndigheter utan forskningsfinansieringsuppdrag frigöras så att de kan fördelas baserat på forskningens kvalitet. I utredningen bör även frågan om relationerna mellan forskningsfinansierarna och universitet och högskolor ingå. Aspekter som medfinansiering, overheadfinansiering och finansiering av anställda forskares löner bör också beaktas.

Min uppfattning är vidare att den stora merparten av forskningsfinansieringen ska utgöras av det fria forskningsstödet. Samtidigt ser jag behov av att komplettera det fria forskningsstödet med ett antal strategiska forskningssatsningar inom ett antal områden som kräver särskild uppmärksamhet. Ett sådant är forskning kring kärnkraften och dess bidrag för att säkra framtidens energiförsörjning. Inriktningen för en sådan satsning bör vara i enlighet med det som förordas i motion 2020/21:3626 (KD).

Avslutningsvis vill jag framhålla att Sverige behöver fler personer och företag som ser värdet av att våga pröva att omvandla en idé till en innovation. Dagens villkor när det gäller det immateriella värdeskapandet missgynnar dock mindre aktörer som t.ex. startup-företag, universitetsforskare och enskilda uppfinnare. Sverige skiljer sig här på ett negativt sätt jämfört med många andra EU-länder. När det gäller tvister kring patent är det en låg andel som går till rättegång eller skiljemannaförfarande i Sverige. Dagens system gör att det kan vara mycket kostsamt att driva en process. Kostnaden är dessutom inte känd på förhand och det finns dessvärre skäl att tro att många mindre aktörer har avstått från att hävda sina rättigheter på grund av denna osäkerhet. Jag anser att de mindre aktörernas möjlighet att få sin patenträtt prövad behöver stärkas. Det finns därför anledning att undersöka hur dagens regelverk påverkar nyttiggörandet av forskning och innovationsviljan. I Tyskland och England har det införts särskilda rättegångsregler där det på förhand bestäms ett högsta belopp som en part kan dömas att betala till den vinnande parten för dennes juridiska ombudskostnader. Detta har skapat en förutsägbarhet som gynnar balansen mellan aktörer med olika finansiell muskelstyrka. Jag menar att det skulle vara en viktig pusselbit för att förbättra det svenska innovationsklimatet. Regeringen bör därför utreda hur de ekonomiska obalanserna vid rättegångar om patent påverkar innovationsviljan och föreslå förändringar med internationella jämförelser som inspiration.

Jag förordar därmed att utbildningsutskottet tillstyrker motion 2020/21:3833 (KD) yrkandena 4, 13 och 27. Det jag har anfört sammanfaller

även med det som föreslås i motion 2020/21:3813 (V) yrkande 13 och utbildningsutskottet bör därför även tillstyrka detta motionsyrkande.

## Särskilt yttrande

### **Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (L)**

Joar Forssell (L) anför:

Som framgår av detta yttrande står jag bakom propositionen, som har sin grund i den budgetpolitiska överenskommelsen mellan Liberalerna, regeringen och Centerpartiet.

När det gäller förslagen som rör patent i motionerna 2020/21:3813 (V) yrkande 13 och 2020/21:3833 (KD) yrkande 27 vill jag uppmärksamma att det finns ett förslag i motion 2020/21:3262 (L) yrkande 6 om att patenträttigheter måste stärkas och om att se över regelverket för att bättre skydda dem som drabbas av patentintrång. Förslaget i den sist nämnda motionen kommer att behandlas av näringsutskottet senare i vår. Jag står bakom utskottets ställningstagande att riksdagen i nuläget kan lämna de aktuella motionsförslagen utan åtgärd, men vill med detta särskilda yttrande tydliggöra min avsikt att återkomma i frågan.